

DET NATUR- OG BIOVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET
INSTITUT FOR IDRÆT OG ERNÆRING

Erindringsdans®

Af Ditte Vallentin Salée

Kandidatspeciale i humanistisk-samfundsvidenskabelig idrætsvidenskab.

Vejleder: Helle Winther

Afleveret den: 2. Oktober 2015

Institutnavn: Institut for Idræt og Ernæring (NEXS).
Name of department: Department of Nutrition, Exercise and Sports.

Forfatter/KU ID: Ditte Vallentin Salée, tzv238

Titel / undertitel: Erindringsdans®
Title / Subtitle: Remembrance Dance

Emnebeskrivelse: Afhandlingen belyser fænomenet Erindringsdans. Dette gøres ud fra et kropsligt perspektiv og med fokus på det nuværende øjeblik.

Vejleder: Helle Winther

Afleveret den: 2. Oktober 2015
ECTS-point: 45 ECTS-point
Antal tegn: 203.780 tegn med mellemrum

Forsidebillede: Udlånt af Jacob Ehrbahn fra dagbladet Politiken.
Erindringsdans®: Erindringsdans® er et koncept udviklet i 2008 af sygeplejerske Susanne Rishøj. Navnet Erindringsdans er i 2010 registreret i Patent og Varemærkestyrelsen. Retten til at benytte navnet i afhandlingen er godkendt af Susanne Rishøj.

Stor tak skal lyde til

Demenskonsulent Susanne Rishøj
Plejehjem og deltagere i Erindringsdans
Danseparret fra Rødovre

Kommunekonsulent Helle Nielsen

Review sparringspartner Annette Johannesen

Stine, Sofie, Tine, Julie, Catrine og Christina for hjælp til diverse

Samt dejlige mennesker på specialekontoret for at gøre processen lettere og sjovere.

Resumé

Denne afhandling ønsker, at skabe en forståelse for fænomenet Erindringsdans ved at belyse problemformuleringen *”Hvordan viser betydningen af Erindringsdans sig gennem fælles øjeblikoplevelser og demente plejehjemsboeres kropslige udtryk?”*

Afhandlingen tager afsæt i Maurice Merleau-Pontys kropsfænomenologi og Daniel Sterns forståelse af det nuværende øjeblik. Teorien er et fundament for afhandlingen samt benyttes i analysen til at opnå forståelse.

Fænomenet er undersøgt via et kvalitativt kropsfænomenologisk observations- og interviewstudie. Dette udmunder i en empiri, der gennem fænomenologisk-hermeneutisk analyse viser 18 temaer, der åbner for en forståelse af Erindringsdans.

Temaerne skaber en organisk analyse, der fører læseren gennem Erindringsdansens univers. Analysen fremstilles i en narrativ form, hvor empiri, analyse og teori udfolder fænomenet. Af de temaer der viser sig og via analysen forstås Erindringsdans som en livsfortælling.

Betydningen af Erindringsdansen viser sig i helt basale grundmønstre, der kommer i spil. En kropslig grundrytme og færdigheder, vi har lært som børn, følger os gennem livet og vækkes i Erindringsdans. Erindringsdans danses i centrum af cirklen af deltagere og skaber et fokus og dermed sammenhæng og overskud for de demente. Personalets energi kan aflæses af de demente og benyttes bevidst af dem til at skabe det gode øjeblik. Øjenkontakt, at række ud, berøring og omfavelse gør, at de demente bliver set, hvorved de bliver til i dansen. Erindringsdans giver mulighed for flirt og at mærke samt opleve den anden og sig selv. Bevægemønstre, sangtekster og trin den ældre havde glemt vækkes. Betydningen af Erindringsdans viser sig i de historier, der er nedfældet i kroppen som bevægelse.

Slutteligt diskuteres etiske dilemmaer, afhandlingens fokus på øjeblikket frem for efter effekt, dele af det teoretiske afsæt, personalets rolle i Erindringsdans, samt forskerrollen i afhandlingen.

I et fremtidigt perspektiv kunne undersøges, om Erindringsdans kunne give mening for andre sårbare grupper. Personalets betydning for Erindringsdansen og deres kropslige forudsætninger for at danse. Samt om der i samfundet i dag, hvor ressourcemangel i sundhedssektoren ofte nævnes, er ressourcer til at lave en så simpel aktivitet som Erindringsdans.

Abstract

This thesis attempts to create an understanding of the phenomenon Remembrance Dance. The aim is to understand the problem *“How does the significance of Remembrance Dance manifest itself through shared moments of experience and the bodily expressions of nursing home residents with dementia?”*

The thesis is based on Maurice Merleau-Ponty's phenomenology of the body and Daniel Stern's understanding of the present moment. The theory is a foundation for this thesis and used in the analysis to achieve understanding.

The phenomenon is examined through a qualitative embodied phenomenological observation and interview study. This results in empirical material, which through phenomenological-hermeneutical analysis illustrates 18 themes, that opens for an understanding of Remembrance Dance.

The themes create an organic analysis that leads the reader through the Remembrance Dance universe. The analysis is presented in a narrative form, where empirical data, analysis and theory illustrate the phenomenon. Of the themes that show themselves and via analysis, the Remembrance Dance can be seen as a life story.

The meaning of Remembrance Dance makes itself shown in quite rudimentary basic patterns that come into play. Basic bodily rhythm and skills, learned as children, follow us through life and are awakened in Remembrance Dance.

Remembrance Dance are danced in the center of the circle of participants, and creates a focus and thereby coherence and additional energy for those with dementia. The nonverbal energy from the staff can be read by people with dementia, and is deliberately used to create good moments. Eye contact; to reach out; human touch and embracing, make the demented feel seen, whereby through the dance they become.

Remembrance Dance brings the possibility of flirting and makes them feel and experience others as well as themselves. Moving patterns, lyrics and steps the elderly person had forgotten are awakened. The significance of Remembrance Dance shows itself in the stories, enshrined in the body, as movement.

Lastly ethical dilemmas are discussed; the focus in the thesis that is on the moment rather than the after effects, components of the theoretical foundation, the role of the staff in Remembrance Dance and the researchers role in the thesis.

In a future perspective it might be interesting to explore, whether Remembrance Dance could make sense for other vulnerable groups. The staff's nonverbal language and physical capabilities could be investigated for the practice of Remembrance Dance. Last of all, it could be explored whether society today, with the scarce resources in the health sector, are able to muster the means for the simple activity of Remembrance Dance.

Et enkelt ønske fra forfatteren

Inden du begynder din læsning, har jeg et ønske om, at du vil lytte til denne musik. Følg QR-koden eller linket.

<https://www.youtube.com/watch?v=msHZCXlvkSw> (Tidmand, 1968).

Sæt afspilningen i gang og luk øjnene i. Og lad dig mærke af musikkens toner.

Når du er færdig, så vil jeg med denne afhandling føre dig ind i Erindringsdansens univers.

Tro mig når jeg siger til dig
det største - det ser man kun i det små
og kigger du opad er himlen blå

(Kjærsgaard, 2007).

Indholdsoversigt

Anslag	10
Kapitel 1- Velkommen til Erindringsdans	11
Indledning.....	12
Problemformulering.....	13
Formål.....	13
Begrebsafklaring.....	13
<i>Erindringsdans</i>	14
<i>Det nuværende øjeblik</i>	14
<i>Demens</i>	14
<i>Ældre</i>	15
Kapitel 2- Baggrundsviden	16
Videnskabelige strømninger.....	17
Genstandsfeltet, Erindringsdansens scene.....	20
<i>Ældre i dagens Danmark</i>	21
<i>De danske plejehjem</i>	22
<i>Demens og den demente</i>	22
<i>Dans</i>	24
<i>Musik</i>	26
<i>Hvad er Erindringsdans®?</i>	27
Kapitel 3- Videnskabsteori, kropssyn og øjeblikket	31
Videnskabsteoretisk position.....	32
<i>Fænomenologi</i>	33
<i>Hermeneutik</i>	34
Det helhedsorienterede kropssyn og øjeblikket.....	36
Kapitel 4- I felten	41
Min forforståelse.....	42
Det kvalitative studievalg.....	44
Valg af dataindsamlingsmetode	45
Empirisk indsamling i praksis.....	46
<i>Observationer</i>	46
<i>Interview</i>	49
Etik.....	52

Kapitel 5- Oplevelserne	54
Hvordan empirien udfoldes	55
Analysens fundament.....	58
<i>Egenkroppen</i>	58
<i>Den intersubjektive matrix</i>	60
De sidste ord inden vi skal danse.....	63
Kapitel 6- Lad os danse Erindringsdans	64
<i>Del 1- Skal vi danse?</i>	65
<i>Del 2- At danse på arbejdet</i>	73
<i>Del 3- Den første kontakt</i>	79
<i>Del 4- At genkende</i>	90
<i>Del 5- Køn og flirt</i>	95
<i>Del 6- Det nuværende øjeblik, i nutiden</i>	100
Opsamling	103
Kapitel 7- Tak for dansen	108
Diskussion.....	109
Perspektivering	115
Afrunding	118
Efterklang	119
Litteraturliste:	120
Bilag	132
Bilag 1- Review	132
Bilag 2- Artikel oversigt	135
Bilag 3- Mind map.....	138
Bilag 4- Observationer og interviews	139
Bilag 5- Kontrakt til plejehjemmene.....	217
Bilag 6- Interviewguide.....	218
Bilag 7- Interview kontrakt	220
Bilag 8- Transskriptionsmanual.....	221

Anslag

Kom med på en rejse.

En livsrejse, sådan en hel en. Livet der opleves, leves, udleves, det er dit liv. En opvækst, en ny kæreste, en mand eller kone, nogle børn, arbejde, børnebørn. Og så... en dag kan du ikke huske det hele. Mere og mere kan du ikke huske, måske du ikke kan huske at tale. Måske kan du huske noget, men det er ikke det i dag eller i går, det er det for 50-70år siden. Og verden er anderledes, du ved ikke hvor du er, eller hvem de er.

Men en dag tager de dig med et sted hen. Du ved ikke hvor hen, men de fører dig af sted og ved enden mødes du af glade hujende mennesker, der vifter med armene og synger højt med på en sang. Flere andre venter foran døren. Den åbnes og lyset og musikens toner kommer dig møde. Der spiller en sang:

*"lille sommerfugl, lille sommerfugl
flyv fra blomst og til blomst, fra skjul til skjul.*

Når jeg ser på dig,

ak, så tænker jeg,

hvem der bare var sommerfugl".

Du kender den og kan synge med på den. Rummet fyldes med mennesker, der sættes i en rundkreds. Så byder et par velkommen og viser en dans midt i cirklen. Og så sker det, du bliver budt op. Dansepartneren bukker lidt i sine knæ, ser dig i øjnene og rækker sine hænder frem imod dig og spørger, "vil du danse med mig?". Du svarer ja ved at smile og rækker dine hænder frem. Du kender dansen, du kender rytmen, du kender melodien og du kan danse. Fødderne følger roligt med, armene har den rette fatning. Kroppen bevæges, rytmen kommer helt ind inderst. Alle de glade mennesker, kroppen tæt på partneren, du bevæges og bevæger. Du er taget med til Erindringsdans – nogen har taget dig med til dans.

Skal vi danse spørger de?

Kapitel 1- Velkommen til Erindringsdans

Dette kapitel vil føre dig ind i Erindringsdansens univers. Kapitlet vil indledningsvis skabe et billede af Erindringsdansen set i et større perspektiv, samt den undren, der ligger bag afhandlingen. Dernæst afgrænses afhandlingens omfang via problemformuleringen og efterfølgende formål. Slutteligt vil kapitlet præsentere afhandlingens væsentligste begreber.

Indledning

En af idrættens store emner er børn og sundhed, børn og aktivitet. Den nye skolereform viser, at tiden har fokus på børns aktivitetsniveau og idrætsglæde. Man søger at fremme lysten til idræt blandt børn (Ministeriet for børn, undervisning og ligestilling, 2015). Men spørgsmålet er, hvad så når disse børn bliver gamle, så gamle børn, at de nu er de gamle på plejehjemmet? Undersøgelser viser, at gruppen af aktive seniorer bliver større og større. Vi lever længere og holder os længere tid aktive (Center for aktiv og sund aldring, 2015; Center for sund aldring, 2015). Undersøgelser viser yderligere, at ældre har samme behov for bevægelse og oplevelse af sammenhæng i deres hverdag, som børn. Samtidig kan bevægelse blandt ældre, skabe længere levetid uden sygdom og oplevelse af velvære (Sundhedsstyrelsen, 2011).

Når man bliver gammel følger ofte sygdom, og dette kan være sygdom og symptomer, der kan være uhelbredelige. At blive dement er en følge af sygdom og at blive dement sætter personen tilbage i tiden. Den umiddelbare hukommelse svigter og den ældre lever i en tid, der ikke længere er (Lauridsen & Eckermann, 2011). Dette gør, at den ældre ikke selv holder sig aktiv, den ældre glemmer hvordan, og ved svær grad af demens kan hverdagen blive svær at klare selv. Også det verbale sprog kan forsvinde. Derfor skabes et behov for nye veje til aktivitet, oplevelse af sammenhæng i hverdagen og samvær med andre.

Erindringsdans kan være sådan en vej, hvor aktiviteten får de demente til at live op og opdage at de kan ting, man ikke troede de kunne mere. Erindringsdans kan skabe erindring og gode oplevelser for de demente. De kan huske, hvordan de skal danse, de kan synge med på sange og de kan være i den sociale sammenhæng (Rishøj, 2015a). Men hvordan det?

Kroppen er som et levende, dynamisk vibrationsfelt der fortæller mange historier. Både dem der ligger nu, men også dem der ligger langt tilbage, som spor af livet (Engel, 2015). Hvis kroppen fortæller historier, ses det så i Erindringsdansen? Hvordan skaber Erindringsdansen rammerne for, at de demente kan erindre? Det undrer mig da, hvordan de demente kan være

med i dansen og hvordan de kropsligt er deltagende. Hvis de ikke taler mere, hvordan udtrykker de sig så? Hvordan fortæller kroppen historierne? Hvad er det, der sker i situationen? Og hvis det er dans med demente, giver det så mening, hvis de ikke kan huske det kort tid efter?

Jeg vil vide mere.

Problemformulering

Denne indledning leder til følgende problemformulering:

Hvordan viser betydningen af Erindringsdans sig gennem fælles øjebliksoplevelser og demente plejehjemsbeboeres kropslige udtryk?

Formål

Formålet med afhandling er, at opnå indsigt i og forståelse for betydningen af de kropslige udtryk, der udspiller sig hos den demente under Erindringsdans. Afhandlingen tager afsæt i, at undersøge det kropslige udtryk i det nuværende øjeblik, ud fra en fælles øjebliksoplevelse. Med fælles øjebliksoplevelse forstås, det øjeblik mødet mellem to parter indtræffer. Dette værende mellem mig og det fænomen der udforskes.

Derfor ønskes ikke at undersøge, om den demente ændrer sig fra før til efter dans, men at belyse kropsligheden under Erindringsdans i det nuværende øjeblik.

Begrebsafklaring

I det følgende vil afhandlingens hovedbegreber blive beskrevet. Dette værende Erindringsdans, det nuværende øjeblik, demens og ældre. Dette gøres for hurtigst muligt at skabe indsigt for læseren og for, at skabe et billede af vigtige fænomener. Videre i afhandlingen, vil de blive uddybet yderligere.

Erindringsdans

Erindringsdans er udviklet af demenskonsulent Susanne Rishøj. Det er lavet til og med fokus på ældre mennesker med demens i svær grad. I Erindringsdans benyttes reminiscensmetoden, hvor man ønsker at vække minder frem hos de demente. Reminiscens betyder at huske og bygger på, at man lægger spor, der kan skabe minder hos de demente. I Erindringsdansen består disse spor af, at dansen foregår i en cirkel til genkendelig musik, samt at et udefrakommende amatør-dansepar danser for og viser klassiske danse (Rishøj, 2015a, 2015c). Dette uddybes yderligere i kapitel 2.

Det nuværende øjeblik

Øjeblikket forstås med udgangspunkt i Daniel Sterns(1934-2012) forståelse af det nuværende øjeblik. Øjeblikke er de små hændelser, der udgør vores oplevelsesverden. Stern benyttes, da han taler om det nuværende øjeblik, som det subjektive oplevelsesøjeblik. Øjeblikket mens det finder sted og ikke et øjeblik, der senere omsættes til ord. Han deler øjeblikket i et kronos(den kronologiske tid) og et kairos(det øjeblik hvor noget sker, hvor hændelsen kræver handling) øjeblik. I Erindringsdansen er det kairos-øjeblikket jeg undersøger, altså det øjeblik som påvirkes af fortid, nutid og kan påvirke fremtiden (Stern, 2004). Dette uddybes yderligere i kapitel 3.

Demens

Demens er en fælles betegnelse for et symptom af flere sygdomme, hvis følge og mest kendte udtryk især er, at hukommelsen svigter. Demens påvirker hjernen sådan at hukommelsen svigter, ofte startende med korttidshukommelsen og senere langtidshukommelsen (Waldemar & Arndal, 2011). Dette uddybes videre i kapitel 2.

Ældre

Erindringsdans er målrettet demente plejehjemsbeboere, hvilket også er dem afhandlingen omhandler. Da jeg finder brugen af udtrykket demente, for afgrænset og ensformigt, vælger jeg til tider at kalde de nævnte personer i opgaven for de ældre.

Kapitel 2- Baggrundsviden

Dette kapitel vil omhandle fænomenet Erindringsdans og den baggrund, der er for dansen. Erindringsdans og det at undersøge, hvordan øjeblikket, set fra en feltarbejders synspunkt, viser sig kropsligt hos den demente, er en afgrænset problemstilling. Derfor giver det mening at kortlægge hvilken viden, der er om emnet og den viden, der ligger op af emnet. Kapitlet er delt i to større afsnit, et der omhandler den videnskabelige forskning, der allerede er lavet, hvilket jeg kalder videnskabelige strømninger, samt et der omhandler genstandsfeltet, altså det felt, jeg skal undersøge.

Afsnittet videnskabelige strømninger er udarbejdet på baggrund af en større litteratursøgning og afsnittet om genstandsfeltet er efterfølgende skrevet ud fra fundene.

Videnskabelige strømninger

Ved en litteratursøgning ses, at forskningen i emnet demente og dans er sparsom (Guzman-Garzia, Hughes, James, & Rochester, 2013; Hamill, Smith, & Rohricht, 2012; Myskja, 2005; Nyström & Lauritzen, 2005; Palo-Bengtsson & Ekman, 2002; Ravelin, Isola, & Kylmä, 2013; Ridder, 2012). Der er lavet undersøgelser, men ofte er de lavet med udgangspunkt i danseterapi og ikke danseformen som i Erindringsdans. Af bilag 1 ses hvordan litteratursøgningen er lavet, samt hvordan kilder er valgt fra og til. Af bilag 2 ses en oversigt over den litteratur, jeg har fundet interessant og på hver sin måde givende for afhandlingen.

Videre i afsnittet skitseres kort de undersøgelser, som jeg mener, indkapsler og bidrager til forståelse af de videnskabelige strømninger. Enkelte artikler der indgår i bilag 2, er ikke nævnt i dette afsnit, da de ikke bidrager med mere eller anden viden, samt at de ikke direkte belyser fænomenet dans, men blot er med for at afgrænse emnet.

Ved søgning på emnet demens og dans, viser der sig en pioner i form af en kvindelig sygeplejerske og forsker, Liisa Palo-Bengtsson. Søgningen viser, at hun er en af dem, der har markeret sig og forsøgt at videnskabeliggøre dans med demente. Hun har lavet flere undersøgelser både alene og i samarbejde med andre, hvilket vil blive skitseret.

En undersøgelse er lavet ved, at videofilme 6 demente i fire dansesessioner af en times varighed, hvilket efterfølgende er analyseret. Forskerne konkluderer heraf, at dans giver mening for de demente og støtter deres kvaliteter, men at der er belæg for yderligere undersøgelser (Palo-Bengtsson, Ekman, & Winblad, 1998). Senere laver Liisa Palo-Bengtsson & forsker i sygepleje Sirkka-Liisa Ekman en undersøgelse, der undersøger plejepersonalets oplevelse af dans som intervention. Undersøgelsen beskriver 7 sygeplejerskers oplevelse af dans og resultaterne peger på personalets mangel på lyst til at danse, personalets mangel på tid, men samtidig også personalets oplevelse af, at det giver

mening for beboerne. Denne undersøgelse skildrer altså et problem i forhold til afviklingen af dans med demente og at det ofte er personalet, der skaber begrænsningerne (Palo-Bengtsson & Ekman, 1999). Palo-Bengtsson har i samarbejde med Ekman også undersøgt dans med demente i forhold til aktiviteten gang. Til forskel fra gang glemte de ældre i dansen, at de havde skavanker og var dårligt gående. Dansen tog dem et øjeblik væk fra hverdagens skavanker og gav dem en følelse af kunnen. Samtidig gav dansen dem mulighed for samvær og en følelse af fællesskab, som gang ikke bragte (Palo-Bengtsson & Ekman, 2002).

I 1997 har Palo-Bengtsson og Ekman desuden lavet en undersøgelse, der går endnu tættere på dansen med ældre. Undersøgelsen peger på, at dans er en god måde at skabe kontakt. Det er en god metode til, at få de ældre til at huske gamle vaner, genkende simple ting, som at bevæge sig til musik og synge med på sangene. I undersøgelsen har de inddraget andre undersøgelser, der viser, at sang vækker minder frem og musikterapi er godt i forhold til demente. Det at danse, vækker tidligere lærte kompetencer og alle kan være med til at danse, da den demente husker hvordan. Undersøgelsen viser også, at de demente spejler sig i dem de danser med. Væsentligt viste undersøgelsen, at plejerne anerkender de ældre og er med dem og viser dem, at de støtter dem. Dette skaber tryghed for den ældre samt grobund for mere normal kommunikation, end den almindelige plejer/beboer-kontakt (Palo-Bengtsson & Ekman, 1997).

Undersøgelserne peger altså på, at dans har positiv betydning og giver mening for de deltagende demente, samt skaber mulighed for, at de bliver udfordret kropsligt og følelsesmæssigt. En undersøgelse lavet af danseterapeut Krister Nyström og professor i pædagogik Sonja Olin Lauritzen viser ligeledes, at dans giver de demente mulighed for at udtrykke sig kropsligt, som en substitut for verbalt sprog. Samtidig konkluderer de og opfordrer til, at man skifter fokus fra at se på dementes begrænsninger og i stedet lægge fokus på mulighederne, samt en mere dybdegående forståelse af den dementes verden (Nyström & Lauritzen, 2005).

Teija Ravelin (Uddannet psykiatrisk sygeplejerske og forsker ved Kaajani universitet) m.fl. forsøger at lave deres undersøgelse trianguleret, ved at blande kvalitative og kvantitative metoder i form af måling af hjerterytme, samt benytte interview og video som metode. Undersøgelsen konkluderer, at det at være deltagende i form af at kigge på, også er en aktivitet for de demente (Ravelin et al., 2010).

I en anden undersøgelse, ønskes at se på hvilke aktiviteter, der giver mening for den demente. Resultaterne peger på, at den demente går op i aktiviteter, hvor man er i kontakt med andre, man socialiserer, og man benytter sig af reminiscens-metoden. Aktiviteterne skal gøre, at den demente relaterer til dem, at den demente kan identificere sig, huske sin gamle rolle, rutiner samt at kunne inkluderes i en gruppe. Undersøgelsen viser også, at det ofte fra personalets og pårørendes side er vigtigst, at aktiviteterne er en slags terapi eller træning, der søger at ”helbrede” den demente. Der ses altså, at forventningerne ikke er helt de samme hos den demente. De faktorer, undersøgelsen finder der er begrænsende for den demente er, at der ikke er nok personale til at skabe disse aktiviteter (Harmer & Orrel, 2008).

Trods de positive udfald af flere undersøgelser påpeger forfatterne, at der mangler forskning om emnet. I et review lavet i 2012 med overskriften: *Dancing as a psychosocial intervention in care homes: a systematic review of the literature*, konkluderes at dans skaber bedre humør, reducerer stress og giver de demente bedre fysisk stabilitet. Men slutteligt skrives: ”*The evidence on the efficacy of dancing in care homes is limited...*”(Guzman-Garzia et al., 2013, s. 1).

Opsamling på videnskabelige strømninger

De ovennævnte undersøgelser viser hver især positive effekter af dans med demente (Nyström & Lauritzen, 2005; Palo-Bengtsson & Ekman, 2002; Palo-Bengtsson et al., 1998). Samtidig nævnes også, at der mangler viden og forskning på emnet.

Undersøgelserne har især fokus på før/efter-oplevelser og om dans med demente påvirker de demente udenfor dansesessions. Samtidig er undersøgelserne begrænset i forhold til deltagerantal, og i forhold til kun at undersøge enkelte plejehjem (se bilag 2). Begrænsningen heri ser jeg, da danseformen ikke ligner Erindringsdansen som ses i Danmark, men den læner sig op af danseterapi.

Udfærdigelsen af de videnskabelige strømninger tyder på, at der mangler undersøgelser, der ser på det kropslige aspekt, at vi ikke kan skille krop og sind. Undersøgelser, der ser på den kropslige ”her og nu” oplevelse hos den demente. Der mangler undersøgelser, der ikke peger frem eller tilbage, men i stedet peger på nuet i dansen. Samtidig peger forskningen på, at det er de kvalitative metoder, der beskriver fænomenet bedst og på mest fyldestgørende måde.

Slutteligt er ingen danske undersøgelser fundet, hvilket også skaber en distance til forskningen.

Denne afhandling ønsker, at udfylde en del af dette videnshul som beskrevet ovenfor. Afhandlingen ønsker, at undersøge kropsligheden og øjeblikket i dansen med demente, ud fra det, der ses hos den demente. Dette gøres med en kvalitativ metode, da jeg mener den manglende viden også kan skyldes en mere kvantitativ tilgang til fænomenet.

Genstandsfeltet, Erindringsdansens scene

Udfærdigelsen af de videnskabelige strømninger har ført til belysning af, hvilket genstandsfelt jeg bevæger mig ind i og dermed hvilke perspektiver, jeg mener er vigtige at forstå i forhold til emnet.

Dette afsnit vil beskrive den ældre demente, det danske plejehjem, dans, musik og Erindringsdans som er grundlagt af Susanne Rishøj.

Afsnittet er med for at skabe forståelse for den scene, som Erindringsdansen udspiller sig på.

Men først skal det handle om de ældre i Danmark, dem der er med til at danse.

Ældre i dagens Danmark

Forskning har vist, at aldring er en proces, der kan have meget forskellig karakter (Socialministeriet, 2008). Tidligere mente man, at aldring var noget, der skete med kroppen og som var en fase i livet, man ikke kunne ændre på. Men det viser sig, at vi ældes på meget forskellig vis. Dagens ældre er den gruppe i samfundet, hvori helbred og funktionsevne, har størst varians fra person til person. Gruppen af ældre er samtidig voksende og af de ældre, der lever længe ses, at overvægt, kolesterol og andre livsstilssygdomme ikke har så stor betydning for livslængden, som de generelle ressourcer, mobilitet og aktivitet og det at opleve overskud i hverdagen (Holm, Jespersen, & Lund, 2014; Socialministeriet, 2008). Et vigtigt udgangspunkt for dette, er aktivitet der giver mening og om den ældre er fysisk stærk. Flere studier har vist, at fysisk aktivitet er en af de største prædiktorer for succesfuld aldring (Michelsen la Cour, 2014; Rambøll & Socialstyrelsen, 2012). Dette skyldes, at fysisk aktivitet skaber bedre balance, mindsker skrøbelighed, samt at den aktive ældre oplever større overskud i hverdag. Videre har flere fysiske aktivitetsformer en social kvalitet (Socialministeriet, 2008).

Motion, såsom daglige gøremål, spadsereture eller styrketræning kan være med til, at vedligeholde knoglestyrken. Der er derfor stor helbredsmæssig gevinst i at røre sig blot en lille smule (Socialministeriet, 2008). Ifølge sundhedsstyrelsens forebyggelsespakker, skal alle sikres tilbud, der søger at opretholde sociale, fysiske og psykiske færdigheder længst muligt. For at skabe motion for de ældre, har personalets/hjælpernes engagement stor betydning og de kan skabe starten for aktivitet og aktiv fremtid. Samtidig viser undersøgelser, at jo tættere på den ældres bolig tilbuddet er, jo større er sandsynligheden for at den ældre deltager (Socialministeriet, 2008; Sundhedsstyrelsen, 2014).

Erindringsdans er netop tæt på de ældres bolig, nemlig på plejehjemmet. Derfor vil følgende afsnit kort beskrive, hvad der forstås ved plejehjem.

De danske plejehjem

Plejehjem i dag, kaldes ofte for plejebolig, ældrecenter eller dagcenter. Dette afhænger af i hvilken grad beboerne får hjælp det sted de er. En plejebolig er det man oftest forbinder med et med plejehjem, altså et sted, hvor den ældre bor og får den fornødne hjælp. I en plejebolig bor de ældre og det er den gruppe, der på ingen måde kan klare sig i eget hjem. Ofte forsøger man at skabe et miljø, hvor beboerne skal have en så naturlig og hjemlig hverdag som muligt. Den ældre bor i egen lejlighed, nogle gange med et enkelt værelse eller to. I flere danske plejeboliger er der flere aktivitetstilbud og mulighed for, at den ældre kan være beskæftiget. Dette kan eksempelvis være med Erindringsdans (Greve, 2015). Erindringsdans udøves på plejehjemmet og er tiltænkt især de demente. Følgende afsnit vil beskrive, hvad det vil sige, at være dement. Dette for at få en oplevelse af de personer, afhandlingen handler om.

Demens og den demente

Ordet demens kommer af latin og betyder, *svækket sind* (Bang Olsen, 2009). At være dement betyder, at man er i en tilstand, hvor ens mentale færdigheder bliver svækket. Definitionen på demens er, at det er en *"fællesbetegnelse for en række kognitive symptomer og adfærsændringer, der skyldes svigtende hjernefunktion."*(Socialstyrelsen, 2015; Videnscenter for demens, 2015a). Forskningen kan ikke fortælle hvorfra sygdommen opstår, men man ved i dag, at der sker sygelige forandringer i hjernen. I Danmark lever ca. 70-90.000 mennesker med symptomet demens og den mest udbredte årsag er Alzheimer sygdom (Alzheimerforeningen, 2015a).

Kendetegnet ved demens er, at personer der får demens mister hukommelsen. I starten kan det være navne, datoer og andre små ting der glemmes, men hukommelsen svækkes gradvist. De ting som er gentaget mest og ligger længst tilbage i hukommelsen er det, der erindres bedst (Rishøj & Eckermann, 2015). Alt afhængig af hvilken sygdom der forårsager demens, kan hukommelsen for praktiske færdigheder også svækkes, således at man glemmer hvordan

man spiser, taler, tager tøj på og andre dagligdags gøremål (Videnscenter for demens, 2015a). Med demens følger ofte adfærdsforstyrrelse, dette værende i form af angst, depression, søvnløshed, rastløshed, vrangforestillinger og nedsat livsglæde. Adfærdsændringerne er en af de hyppigste årsager til, at den demente kommer på plejehjem (Rishøj, 2009). Mange svært demente mister deres verbale sprog i hukommelsessvigtet. Dette betyder, at det nonverbale sprog bliver skærpet og endnu vigtigere i forståelsen og arbejdet med den demente. Det nonverbale sprog udgør to tredjedele af kommunikationen med demente (Lauridsen & Eckermann, 2011).

Der findes tre forskellige diagnosesystemer til at afgøre om en person har demens. Der er forskel på, hvordan de tre sæt definerer demens og stiller diagnosen. Men der ses en enighed blandt fagpersoner der stiller følgende karakteristika:

- svækkelse af flere kognitive funktioner, herunder ofte hukommelse
- forringelse af den praktiske funktionsevne i hverdagen
- tilstanden udgør en forringelse i forhold til det tidligere funktionsniveau
- symptomerne optræder ikke kun i forbindelse med delir
- tilstanden skal have haft en varighed på mindst seks måneder

(Videnscenter for demens, 2015b)

Demens er en frygtet sygdom, og ofte søger man ”de klare øjeblikke”, hvor den demente husker tiden i dag. Denne søgning kan dog gøre, at de nuværende øjeblikke forsvinder og man ikke giver den demente lov til at leve nu. Professor i psykiatri Berry Reisberg skriver, at demente har en afviklingsfase, der ligner den børn gennemgår i udviklingsfasen. Denne afviklingsfase kalder han retrogenese (Reisberg et al., 2002). Reisberg mener, at hvis man som personale og pårørende kunne tage imod dette, som man tager imod barnets udviklingsfase, ville man opnå lettere kommunikation og bedre forståelse for hinanden. Den demente har behov for at blive set, hvor den demente er og behov for at være i nuet, for det er det, den demente forstår (Kaagaard, 2009). Hos den demente ses ofte at motorikken og

hjernens center for følelser går fri af sygdommen. Derfor handler det om, at få den demente aktiveret og minde om fysisk aktivitet, samt få stimuleret deres følelsesliv passende, så der er en oplevelse af sammenhæng (Buss, 2009; Dahl, 2006).

Det er her Erindringsdansen, ifølge Susanne Rishøj, kan have den positive effekt (Rishøj, 2015a). Følgende vil genstandsfeltet dans og musik blive afklaret, dette gøres for bedre at kunne belyse Erindringsdans efterfølgende.

Dans

De danseformer vi danser rundt om i verden, er meget forbundet til den kulturen i det samfund der danses. Dans kan spores langt tilbage i tiden og kan ligesom leg og kamp, forstås som et livsudtryk. Livsudtryk forstås ved, at man i dansen udtrykker sig via kroppen, ved bevægelse, rytme og nærhed som er nogle af livets basale udtryk (Graham, 1991; Winther, 2012a).

De ældst kendte danseformer er rituelle danse, hvor man danser med et formål eller et ønske om, at noget skal gå i opfyldelse. Dengang dansede man for sol, regn, uddrivelse af onde ånder m.m. I ritualdansene dansede man ofte således, at gruppen dannede en cirkel, hvori dansen foregik i midten. I flere kulturer lever folkedansen stadig, og i Danmark ses brudevalsen som et levn fra fortiden (Winther, 2008).

Selve begrebet dans er en bred betegnelse og der findes et utal af måder at danse på, nogle med definitioner af bevægelser og nogle med mere fri bevægelser. Nogle med fokus på fællesskab, så som folkedans, linedance og nogle med mere individuelt fokus.

Fænomenolog Maxine Sheets-Johnstone beskriver dans således, *"It is something which is created and which does not exist prior to its creation"* (Sheets-Johnstone, 2015, s. 11).

Hendes forståelse af dans er videretolket af Susanne Ravn som, *"dans er ikke bestemte former for bevægelser defineret af bestemte bevægelseskomponenter. Dans er formet*

bevægelse, hvor form og bevægelse er hinandens afhængige.”(Sheets-Johnstone I: Ravn, 2005, s. 22).

Dans er som bevægelse der skaber former og former der skaber bevægelse. Og som noget, der ikke eksisterer før dets oprettelse. Lis Engel(2015) skriver om dansen, at den kan ses som en urerfaring, *”dansen som urerfaring kan dermed være sammenvævet med alle historiske, kulturelle og kunstneriske multiformer... dansen forbinder alle vore sanser, alle erindringer...”*(Engel, 2015, s. 240).

Dansen som urerfaring kan forstås som den kropslige erindring, der er i dansen. Denne bevægelse der skabes, fordi kroppen husker bevægelserne fra tidligere danse eller oplevelser af danse, og kroppen der bare gør.

Størstedelen af beboerne der i dag bor i en plejebolig, har gået til dans som børn eller unge. Da de var børn, havde man tradition for, at sende sine børn til dans. Der var præstige i det og det var en del af opdragelsen (Ibsen, 1991).

Dansen var og er en måde, hvorpå man skaber kontakt, kontakt mellem mennesker og skaber et rum med en naturlig tæt kontakt. I selskabsdansen ser man sin partner i øjnene, rækker sine hænder frem og berører den, man danser med. Berøringen i dansen er en naturlig fatning og tæt rum (Kristensen, 1994).

Dans har udviklet sig over tiden og benyttes i dag og anerkendes i dag indenfor terapi. Dans som terapiform blev første gang nævnt af Britiske forfattere i 1600 tallet. Men dans som terapiform blev først anerkendt i det 20. århundrede, hvor Marian Chace(1896-1970) på sin danseskole i Washington dansede moderne dans. Chace havde gennem undervisning i moderne dans, fået fokus på de udtryk, der kommer frem i dansen og senere arbejdede hun med, at danse med psykisk syge. I dansen var det muligt at udtrykke sine følelser, kommunikere og opleve gruppedynamik og dans blev mere og mere anerkendt i terapien. Chace havde fokus på det non-verbale sprog og søgte områder hos sine patienter, der var

kontaktbare og tilgængelige. Først i 1966, hvor American Dance Therapy Association (ADTA) blev grundlagt, blev danseterapi anerkendt som professionel praksis (Aktas, 2005).

Danseterapi er af ADTA defineret som, *"the psychotherapeutic use of movement to further the emotional, cognitive, physical and social integration of the individual."* (ADTA, 2015).

Danseterapi er baseret på præmissen om, at krop og sind er uadskillelige. Danseterapi bygger på forståelsen af, at mentale og emotionelle problemer ofte er i kroppen i form af spændinger eller spøjse bevægelsesmønstre. Danseterapi er derfor til, for at give en person mulighed for at udtrykke sig og skabe kontakt til sig selv, samt skabe fysiske fordele i form af, at være en motionsform. Desuden skaber det gruppeenergi, hvis man danser flere sammen, hvilket gør at personerne ikke er isoleret (Aktas, 2005).

Danseterapi er også benyttet i plejen af demente, ofte hvor terapien foregår som individuel terapi eller i en mindre gruppe af 4-6 demente. Forskningen viser, at terapien giver positive udfald i form af at mindske angst, depression samt at der skabes rum for flere måder at udtrykke sig på både verbalt og non-verbalt (Hamill et al., 2012; Hokkanon, 2008; Nyström & Lauritzen, 2005).

Med dans følger for det meste også benyttelse af musik. Musikkens betydning har stor indflydelse på deltagerne og vil blive uddybet i næste afsnit.

Musik

Musikken har en rytme og at lytte til musik skaber rytme, der fører til bevægelse, som vækker følelser og dermed kan føre til erindring (Winther, 2013a). Musikken vækker stimuli af kroppen, som i nogen grad kan erstatte det talte sprog og kan ligesom dans benyttes som terapiform.

Musikterapi er der forsket en del i og musikken har væsentlig betydning for os mennesker og har haft det gennem flere folkeslag.

Musikterapi kan ifølge læge og musikterapeut, Audun Myskja defineres som, ”*Anvendelse af musikk og musikkaktiviteter ved fagpersoner med spesiell trening innen musikk for å oppnå individuelle ikke-musikalske mål...*”(Myskja, 2005, s. 1497).

Musikken kan dæmpe den ydre støj og gør ofte, at den lyttende glemmer sine funktionstab, kedsomhed og andre symptomer, samt styrker oplevelsen af egenverd (Myskja, 2005; Ridder, Stige, Qvale, & Gold, 2013).

Forskning viser, at musik har positiv betydning for depressive personer. Hos patienter med afasi, ses virkning i form af musik, hvor sangstrofer leder til mindsket afasi. Man udnytter her, at sang og det at huske sange, i forhold til talesprog, er en mindre sårbar cerebral funktion (Myskja, 2005; Ridder et al., 2013).

Dette gælder ligeledes for demente. Musikforståelse involverer den mere intakte del af hjernen hos den demente og musikken og teksterne til sangene og det at kunne genkende og huske teksterne, hører til den del af hjernen, som vi husker udenad. Derfor kan den demente ofte tolke, genkende og forholde sig til musikken (Ridder, 2012). Virkningen af musik kan derfor være erindring, bearbejdning af følelser og modulering af hormonelle faktorer (Myskja, 2005).

Ovenstående gennemgang har skabt en klarhed omkring dans og musik, som benyttes i Erindringsdans. Næste afsnit vil derfor handle om selve Erindringsdansen.

Hvad er Erindringsdans®?

Demenskonsulent Susanne Rishøj har udviklet konceptet Erindringsdans og har i 2010 fået patent på navn og koncept. I Erindringsdans danses på plejehjem, hvor alle kan være med, men Erindringsdansen er udviklet med tanke på de demente. Erindringsdans er udviklet ud fra et forsøg, hvor Susanne Rishøj fik tanken at danse med de ældre. Oplevelsen gav umiddelbar succes i form af glade ældre mennesker og plejere og siden er konceptet videreudviklet.

Susanne Rishøj har skabt begrebet Erindringsdansen og udviklet det til et koncept i Danmark og ført det ind på plejehjemmene. Inden dansen føres ud på plejehjemmene, gennemgår udvalgt personale et kursus tilrettelagt af Susanne Rishøj. Kurset ruster personalet til at forstå Erindringsdansen og meningen med at benytte det. Denne viden gives efterfølgende videre til resten af personalet på hvert plejehjem (Rishøj, 2015a, 2015c).

I Erindringsdans er alle deltagere placeret i en cirkel, hvor man danser i midten. Det specifikke ved Erindringsdans er, at det bygger på reminiscens-metoden og tanken om, at det skal være sjovt og for sjov, til forskel for terapeutisk benyttelse af dans (Dahl, 2006).

Reminiscens kommer af det latinske *reminisci*, at huske (Den Danske Ordbog, 2015). Dette betyder, at man benytter genkendelige danse og musik fra 1930-1960erne, som et led i at vække minderne frem hos den demente, om dennes barndomsår og ungdomsår. Videre indleder et amatørpar hver dansesession med at danse genkendelige danse og deltager efterfølgende ved, at danse med de demente. Den specifikt udvalgte musik vækker minder, ligesom spejlingen i danseparret der danser for, også gør det (Rishøj & Eckermann, 2015). Under Erindringsdans ønsker man ikke at undervise, men blot motivere til at deltage og skabe en god oplevelse (Rishøj, 2015a; Rishøj, personlig kommunikation, 2015).

De fleste ældre der er på plejehjem i dag, har i deres barneår gået på danseskole og senere har de danset på diverse klubber og til arrangementer. Dette betyder, at der for de fleste ældre, i dansen, ligger erindringer om positive oplevelser (Urup, 1994).

Som nævnt, kan demente have en relativ god hukommelse i forhold til minder, der ligger langt tilbage i fortiden. Derfor kan den demente ofte huske dansene og danse med. De kan ofte huske teksterne til sangene og de positive episoder, der er i forbindelse med at danse. Erindringsdans giver derfor aktivitet, oplevelse af succes, samt naturlig tæt kontakt med andre mennesker (Rishøj, 2015b; Rishøj, personlig kommunikation, 2015).

Erindringsdans er ikke tænkt som danseterapi og rammen der sættes for beboerne på plejehjemmene er også, at de inviteres til dans. Erindringsdans er tænkt som et ikke-

terapeutisk rum og et rum, hvor de ældre kan komme og danse og opleve at være lig med de andre deltagere. Erindringsdansen søger at møde den demente, hvor denne er og lade dansen bringe, hvad der viser sig (Rishøj & Eckermann, 2015).

I Erindringsdansen er man i nuet og har ingen intention om eller forventning til selve dansen. Til forskel fra terapien, hvor man ofte har få deltagere man retter terapi mod, forsøger man i Erindringsdans at få så mange med som muligt og skabe rum, hvor de kan udfolde sig og komme væk fra plejemiljø og plejere. Og hvor det er muligt at nyde og udtrykke sig på egne præmisser (Rishøj, 2015a, 2015c) .

Erindringsdansen har aspekter, der kan ledes tilbage til en terapiform, i form af at have en terapeutisk virkning. Dette værende som at have kreativ virkning, skabe mulighed for emotionelle oplevelser, skabe fysisk og social interaktion mellem mennesker, men forskellen ligger i intentionen bag dansen (Rishøj, 2015c).

Susanne Rishøj er i 1980 uddannet sygeplejerske og har siden 1989 haft stor interesse i arbejdet med demente. Hun har arbejdet som leder på et plejehjem, været demenskonsulent i et rådgivningsteam, telefonrådgiver i Alzheimerforeningen og arbejdet som forskningssygeplejerske på Hukommelsesklinikken på Rigshospitalet. Siden 2008 har hun været tilknyttet Socialstyrelsen som konsulent i forbindelse med problemskabende adfærd ved demens og nu arbejder hun med at udbrede Erindringsdans i hele Danmark (Rishøj, 2015d). Susanne Rishøj har undervist personalet på over 30 plejehjem, i brugen af Erindringsdans. Og i 2014 fik hun i samarbejde med Alzheimerforeningen økonomisk støtte til, at udbrede konceptet til yderligere 30 kommuner i 2015-2016. Der forventes, at det i 2016 vil være over halvdelen af Danmarks kommuner, der danser Erindringsdans på plejehjemmene (Alzheimerforeningen, 2015b).

Dette kapitel har taget afsæt i at opnå forståelse for genstandsfeltet og den viden, der allerede ligger på området for, at kunne stille sig undrende overfor, hvad der viser sig, samt i forhold til at forstå min problemstilling. Afsnittet vidner om en mangel på viden omkring fænomenet Erindringsdans i Danmark, set fra et kropsligt udgangspunkt.

Dette danner baggrund for videre undersøgelse af fænomenet.

Kapitel 3- Videnskabsteori, kropssyn og øjeblikket

Kapitel 3 er delt i to større afsnit. Første afsnit handler om den videnskabsteoretiske position, som afhandlingen er skrevet ind i. Her vil det fænomenologiske og hermeneutiske udgangspunkt blive beskrevet. Sidste afsnit omhandler det kropssyn og den forståelse af øjeblikket, jeg bygger opgaven omkring. Dette værende Maurice Merleau-Pontys(1908-1961) helhedsorienterede kropssyn og Daniel Sterns(1934-2012) forståelse af øjeblikket.

Videnskabsteoretisk position

Denne afhandling ønsker at forstå Erindringsdansen og dennes kropslige udtryk. Dette leder til et fænomenologisk/hermeneutisk videnskabsteoretisk design, som vil danne baggrund for afhandlingen.

I den fænomenologiske videnskab ønsker man, at undersøge ”det, som viser sig” og afdække, hvad det betyder at være menneske. At noget viser sig, betyder også, at det viser sig for nogen (Thøgersen, 2004). Fænomenologisk mener man ikke, at man kan undersøge noget objektivt. Forskerens forståelse og skriveproces påvirkes af subjektet (Thøgersen, 2004) og kroppens erkendemåde går forud for tanken og intellektet og det er med kroppen vi først oplever (Merleau-Ponty, 1994). Den fænomenologiske tilgang benyttes derfor, da subjektet er med i forskningen. Tanker og følelser er en del af erkendeprocessen og det vil være i felten og med kroppen at fænomenet udforskes.

Endvidere benyttes en hermeneutisk videnskabsteoretisk retning i afhandlingens analyseafsnit. Hermeneutikken benyttes til at udfolde de temaer som viser sig, af empirien. Hermeneutikkens metode bygger på den hermeneutiske cirkel, hvor man går fra del til helhed til del, hvilket gentages i forsøget på, at skabe forståelse og belysning. Metodisk benytter jeg dette, når jeg ønsker at finde temaer ud fra empirien og i analysen til, at underbygge og udfolde temaerne med teoretisk viden (Birkler, 2011; Højbjerg, 2004).

Hvor fænomenologien benyttes i forhold til at være åben for, hvad der viser sig, benyttes hermeneutikken i forsøget på, at udfolde og opnå større erkendelse omkring det, der viser sig, altså til at fortolke.

Følgende vil begge videnskabsteoretiske design blive nærmere beskrevet, med afsæt i afhandlingen.

Fænomenologi

Fænomenologi kommer af det græske ord, ”*phainomenon*” som betyder ”det, som viser sig”. Fænomenologi er derfor læren om det, der viser sig for bevidstheden (Brinkmann, Tanggaard, & Jacobsen, 2015).

Edmund Husserl(1859-1938), en tysk filosof, kendes som faderen til fænomenologien og er ham, som flere henviser til i forståelsen af grundlæggeren af fænomenologien. Husserls fænomenologi går mod filosoffen René Descartes(1596-1650) berømte sætning ”*cogito ergo sum*” (*jeg tænker, altså er jeg*)(Descartes, 2013, s. 36), ved at mene, at man ikke kan splitte krop og sind (Descartes, 2013). Flere filosoffer har uddybet den fænomenologiske tanke, dette værende så som Martin Heidegger(1889-1976), Jean-Paul Sartre(1905-1980) og Maurice Merleau-Ponty(1908-1961).

Fænomenologien bringer den enkeltes oplevelser frem og forsøger ud fra enkeltbeskrivelser, at finde fælles forståelse af et fænomen, dermed universalitet ud fra de udforskede forståelse. Derved vil en grundlæggende struktur komme til syne og kunne skabe forståelse om fænomenet (Creswell, 2013). Dette benyttes i afhandlingen, hvor jeg ønsker, at se på de enkelte historier og efterfølgende forsøge at finde temaer, der kan underbygge og belyse, hvad Erindringsdansen giver den ældre.

I fænomenologien forsøger forskeren at sætte alle sine fordomme og forforståelse til side og forsøger at se sagen selv (Hangaard Rasmussen, 1996). Dette gøres, da som nævnt, at fænomenologien forskriver, at forskeren aldrig kan være objektiv i sin forskning. Forskeren kan forsøge at sætte sin forforståelse i parentes, hvilket af Husserl beskrives som epoché, for at kunne gå til sagen selv og se, det der viser sig (Thøgersen, 2004). Man kan aldrig helt komme fri af sin forforståelse, men ved at gøre den tydelig, kan epoché skabes. Det er derfor vigtigt at kende sin forforståelse for, at kunne se (Rosfort, 2013). Derfor vil min forforståelse ligeledes blive tydeliggjort i afhandlingens metodeafsnit.

I fænomenologien nægter man ideen om, at kunne være objektiv og fænomenologien foreskriver, at det man ser kun er, fordi man ser det. Som forsker skal man have sit blik for øje og vide, at man ser fra én vinkel, men bliver set fra mange forskellige vinkler. Tanken om at se og at blive set, vil jeg have med i mine fortsatte metodiske overvejelser og epoché hjælper mig til, at åbne veje til det fænomen, jeg ønsker at undersøge (Rosfort, 2013).

Fænomenologien tager sit afsæt i en ontologi om, at mennesket altid allerede eksisterer i verden. Dette kan understøtte min forskerrolle, da jeg vil være i felten og være sammen med de ældre og være i deres kontekst. Jeg går her med fænomenologien og mener, at jeg er i de ældres kontekst, samt at begge parter har indvirkning på hinanden.

Som nævnt i indledningen til dette afsnit, er fænomenologien og hermeneutikken knyttet tæt sammen, i forsøget på, at udfolde fænomenet. Følgende vil den hermeneutiske videnskabsteoretiske vinkel samt benyttelsen af den i afhandlingen, blive beskrevet.

Hermeneutik

Hermeneutik betyder fortolkningskunst eller læren om forståelse. Hermeneutik handler om at forstå, hvordan man videnskabeligt fortolker mennesket og hvordan et udtryk fra en verden kan overføres til en anden. Filosofen Hans-George Gadamer(1900-2002) er en af de førende inden for den hermeneutiske teori. Gadamer inkluderer spørgsmålet om forståelsens egenart i hermeneutikken, hvor forståelse bliver en måde for mennesket at være tilstede på (Birkler, 2011). I hermeneutikken søger man, at forstå den handling, der udspiller sig. I denne afhandling handler det om, at jeg søger at forstå, hvad der udspiller sig af kropslige handlinger under Erindringsdansen. I den hermeneutiske metode menes, at vi som mennesker altid fortolker ud fra en forforståelse. Ligeledes vil vi altid forsøge at fortolke den verden, som vi er en del af. Hermeneutikken mener da, at man kan stille sig selv uvidende overfor et fænomen ved, at sætte sin fordom i parentes, dette som også kaldes epoché i fænomenologien

(Birkler, 2011). I min afhandling forsøges dette som nævnt ved, at jeg er min forforståelse bevidst, samt jeg søger at skrive mig ud af den ved, at gøre min rolle og forskerposition samt forforståelse, så tydelig som muligt. Hermeneutikken mener dog, at man aldrig kan frigøre sig fra sin forforståelse, men blot forsøge at ”ikke forstå” for at forstå.

Hermeneutikken bygger på tanken om den hermeneutiske cirkel, hvor forståelse sker i cirkularitet (Collin, 2013). I fortolkningen og forsøget på at forstå, bevæger man sig hele tiden mellem forståelse af dele til helhed. Dette vil i afhandlingen sige, at Erindringsdans kun kan forstås ved, at forstå de enkelte dele i dansen, altså det der udspiller sig, for at forstå helheden. Den hermeneutiske cirkel benyttes i afhandlingens analyse, hvor jeg åbner op for at forsøge at forstå fænomenerne, de temaer, der har vist sig. Delene ønskes uddybet, udfoldet og belyst for, at kunne få forståelse for helheden, Erindringsdans. I analysen inddrages derfor teori, der yderligere kan skabe forståelse for delene. Samtidig vil min egen erkendelsesproces være en del af den analytiske opbygning og en del af den hermeneutiske cirkel og analysens proces, hvor undren har skabt belæg for forståelse. Den hermeneutiske cirkel kommer i spil (Birkler, 2011; Collin, 2013).

Fænomenologien benyttes altså i felten og i forsøget på, at se det, der viser sig ved, at være i epoché og dermed være åben for fænomenerne. Fænomenologien skaber en undersøgende tilgang, hvor subjektet er det erkendende i felten. Det er med kroppen, der erkendes, det kropslige, der viser sig. Hermeneutikken giver det, der viser sig mulighed for, at blive uddybet og åbnet for yderligere forståelse med teoretisk input.

Kapitlets næste afsnit handler om det kropssyn og forståelse af de øjeblikke, jeg ønsker at forstå i Erindringsdans. Teorien og forståelsen danner som det videnskabsteoretiske afsæt rammen om afhandlingen.

Det helhedsorienterede kropssyn og øjeblikket

Dette afsnit vil beskrive, hvordan kropsfænomenologien af Maurice Merleau-Ponty og Daniel Sterns nuværende øjeblik, vil blive benyttet, som baggrund for hele opgaven. Jeg ser det helhedsorienterede kropssyn og øjeblikket som essentielt for forståelsen af afhandlingens fundament, samt for forståelse af problemstillingen.

Det teoretiske udgangspunkt er derfor delt i to, hvor dette er del 1 og del 2 følger i afsnittet om analysens fundament, i kapitel 5.

Opdelingen skyldes, at teorien både skal forstås, som et overordnet fundament for opgaven, men samtidig benyttes dele af teorien i udfoldelsen af temaerne, i analysen. Del 1 beskriver teorien om fundamentet og del 2 er det teoretiske afsæt for analysen. Men først til del 1, som danner grundlaget for forståelsen af kroppen og det øjeblik, jeg ønsker at undersøge.

Maurice Merleau-Ponty's helhedsorienterede kropssyn

Udgangspunktet for Merleau-Ponty's kropsfænomenologi er hans statement: *"Verden er ikke den jeg tænker, men den jeg lever i"* (Merleau-Ponty, 1999, s. 28).

Merleau-Ponty var optaget af kroppens tilstedeværelse i verden, i sammenhængen med perception, rumlighed og betydningsdannelse. Merleau-Ponty gør fænomenologien mere levende og giver subjektet lov til følelser og til, at drage de levende og følte tanker med i forskningen, hvilket også vil ske for denne afhandling (Rosfort, 2013). Videre giver Merleau-Ponty kroppen plads i forståelsen af, hvordan vi mennesker er til (Merleau-Ponty, 2012).

Kroppen er altid rettet mod noget eller nogen, kroppen er noget vi er og gør og ikke noget vi har. Merleau-Ponty skriver: *"det er gennem min krop, jeg forstår andre, ligesom det er gennem min krop jeg perciperer ting"*. (Merleau-Ponty, 1994, s. 153). Af citatet menes, at kroppen ikke et kødeligt hylster. Den er et meningsfyldt og betydningsskabende udtryk, den er konkret og udtryksfuld i sin fremtoning og i stadig dialog med andre kroppe. Den levede krop er ikke entydig i sin fremtoning, men har altid en usynlig side (Diprose & Reynolds,

2008; Merleau-Ponty, 2012). Den kan ikke blive en neutral mekanisme, der adlyder upersonlige love eller et objekt, man kan forholde sig til. Vi erfarer vores krop og kan ikke nødvendigvis fortælle, hvorfor vi gør, som vi gør. Det kan eksempelvis under sygdom være muligt, at se sig selv udefra og forholde sig til sygdommen og den sygdomsramte krop, men der vil altid være et grænseområde, der er svært at nå og sprogliggøre. Det er dette område der gør, at kroppen stadig gør erfaringer, finder fodfæste og gør verden synlig og meningsfuld (Hangaard Rasmussen, 1996). Merleau-Ponty mener, at vi med kroppen i verden opbygger vaner omkring os gennem vores krop. Dette værende som at cykle, benytte en gaffel eller begå os i vores hjem, men vaner, der skaber fortrolighed for os gennem forståelse af det. Hertil mener han, at vi mennesker bebor verden med vores krop (Thøgersen, 2004).

Merleau-Ponty understreger, at fænomenologien kan give os mulighed for, at reflektere over fænomener i verden. I fænomenologien kan vi reflektere over praksis, ikke for at skabe verden, men for at beskrive den verden vi lever i (Thøgersen, 2004). Med dette menes, at fænomenologien ifølge Merleau-Ponty giver mulighed for, at forskeren kan vende tilbage til tingen selv, altså til en sag før erkendelsen.

Merleau-Ponty's forståelse af kroppen vil danne ramme om denne afhandling, der skrives i en fænomenologisk form. I denne forståelse af, at vi er vores krop, ønsker jeg også at skrive mig ud af en forståelse om, at kunne se objektivt på sagen. I mine observationer er jeg med min krop i felten og oplever gennem denne. Dette vil også senere i afhandlingen komme til syne i den indsamlede empiri.

Den kropsfænomenologiske forståelse har jeg med i mine tanker om, at være i felten med de mennesker, der er der. Jeg er med min krop og er min krop i felten og er bevidst om, at det er med kroppen, jeg oplever fænomenerne.

Afhandlingen ønsker at undersøge kroppen og dens udtryk, som finder sted i øjeblikket. Derfor vil forståelsen af de øjeblikke, blive beskrevet følgende.

Daniels Stern og det nuværende øjeblik

Forståelsen af øjeblikket tager afsæt i Daniel Sterns det nuværende øjeblik. Det nuværende øjeblik er det, som jeg ønsker at undersøge i Erindringsdansen, altså hvad viser sig i dette øjeblik, lige i øjeblikket, i nuet? Stern(2004) skriver, at man i psykoterapien er meget fokuseret på de tidligere oplevelser, hvordan de påvirker den nuværende oplevelse, men at fokus har været væk fra, at undersøge karakteren af den nuværende oplevelse, således som den finder sted i nuet (Stern, 2004). Det nuværende øjeblik består ifølge Stern af et kronos og et kairos. Kronos forstås, som den objektive tidsopfattelse. Kronos er et punkt i tiden, der er fremadrettet og følger urets gang. Kronos bruges især af naturvidenskaberne og i vores daglige liv. I kronos er det nuværende øjeblik meget kort og ændrer sig hele tiden, flytter sig hen ad en sti eller rundt i en cirkel alt afhængig af, hvordan kronos opfattes. Men i kronos er det nuværende øjeblik så kort, at man ikke kan nå at opleve noget i det, før det bliver fortid (Stern, 2004). Derfor giver kairos-øjeblikket mening i forhold til at se på øjeblikke. Kairos forstås, som den subjektive tidsopfattelse og kan hjælpe os til at forstå og skabe mulighed for, at udfolde det nuværende øjeblik. Det er det forbigående øjeblik, hvori noget sker og tiden samtidig udfoldes. Det er en ny tingenes tilstand og det sker i et opmærksomt øjeblik. Kairos går udenom den lineære tids gang, altså kronos, og kræver handling i øjeblikket. Stern beskriver kairos og det nuværende øjeblik, som kairos-øjeblikke. Dette kairos-øjeblik er tidspunktet, hvor handlingen i nuet sker, hvor man går fra, at noget sker til, at det næste øjeblik kommer (Stern, 2004). Kairos-øjeblikket rummer en fortid og en handling, eller giver mulighed for handling. Samtidig forstås kairos-øjeblikket sådan, at det er et øjeblik i kronos-øjeblikket (Stern, 2004).

Øjeblikket er nu og det er det, der er interessant. Som Stern skriver, *"det eneste tidspunkt, hvor der foreligger rå subjektiv virkelighed, fænomenal oplevelse, er det nuværende øjeblik"*(Stern, 2004, s. 23). Det nuværende øjeblik historie er en levet historie. En historie, der ikke kan fortælles, for så er den allerede taget ud af øjeblikket og gjort til et nyt øjeblik.

Det nuværende øjeblikks historie leves, er meget kort og består for det meste af følelser, der udfoldes som fortællingen (Stern, 2004). I afhandlingen benyttes forståelsen af øjeblikket som kairos-øjeblik. Jeg ønsker at undersøge disse øjeblikke, hvor noget udfolder sig, og ændrer handlinger. Samtidig omhandler afhandlingen demente, som ikke med sikkerhed kan erindre Erindringsdansen, hvormed de nuværende øjeblikke vil være essentielle.

Opsamling på opgavens teoretiske fundament

Det helhedsorienterede kropssyn benyttes i afhandlingen, fordi hele kroppen er med i dansen, samt at det er dansende demente afhandlingen tager afsæt i. Det helhedsorienterede kropssyn giver mening i forhold til de ældre, da deres sygdom ofte gør, at deres motoriske og automatiserede hukommelse er intakt, de kan blot ikke verbalisere hvordan. Samtidig mener jeg, at det vil være med kroppen jeg oplever og opleves af de ældre. Jeg mener, det vil være med kroppen, jeg kan forstå øjeblikkene i Erindringsdans. Igen er der flere ældre jeg ikke kan spørge og få svar af grundet deres sygdom, derfor er deres kropslige udtryk vigtigt. For demente ses, som nævnt tidligere, at det ofte er det non-verbale sprog de opfanger hurtigst og bedst. Samt når det verbale sprog bliver svagt, styrkes det nonverbale. I dansen benytter vi kroppen og dermed giver det mening at have det helhedsorienterede kropssyn. Kroppen kan ikke tages ud af Erindringsdansen, kroppen er hele essensen. Stern mener, at kroppens vigtigste karakteristikum er *bevægelse* (Dupont, 2012). Derfor går jeg videre med Stern, da bevægelsen sker i øjeblikket og det er denne bevægelse, jeg ønsker at undersøge og gå tilbage til. Det nuværende øjeblik medtager jeg, da jeg mener, at det er i nuet, at det der viser sig, viser sig, samt at de demente lever i et nu, som er påvirket af den fortid, de tror de lever i. Bevægelser og dans sker i øjeblikket med kroppen og kan ikke fuldstændigt reproduceres. Afhandlingen forsøger dog at indkapsle nogle af de essentielle øjeblikke, der kropsligt kommer til syne, samt se det universelle i dem (Engelsrud, 2006).

Med dette kapitel har jeg beskrevet med hvilken videnskabsteoretisk og kropslig forståelse jeg går til felten. Formen for afhandlingen og især analysen vil blive beskrivende og de udforskede skal komme til syne og være tydelige for læseren. Samtidig giver den videnskabelige retning mulighed for, at jeg som forsker kan have mig selv med i processen. Subjektet har lov til at stå frem.

Kapitel 4- I felten

Kapitel 4 vil beskrive de metoder jeg benytter mig af, til at indsamle empiri og opnå forståelse for fænomenet. Afsnittet vil beskrive min forforståelse, metodiske valg, fravalg og etiske overvejelser. Afsnittet handler derfor om, hvordan jeg er gået til felten som forsker.

Min forforståelse

For at kunne gå til sagen selv, og være i epoché når jeg undersøger fænomenet, er det vigtigt at forstå mit eget udgangspunkt. Derfor valgte jeg tidligt i min proces at nedskrive og dermed tydeliggøre min forforståelse.

Jeg havde længe spekuleret over, hvad jeg skulle skrive om i min afhandling, og på en specialecafé på Institut for Idræt og Ernæring, blev Erindringsdans præsenteret som muligt emne. Jeg fandt det interessant, at min afhandling kunne komme til at omhandle ældre mennesker. Jeg har en forståelse af, at der er virkelig megen forskning og fokus på børn og det interesserer mig at gøre noget andet. Derfor ville jeg undersøge Erindringsdans nærmere og havde den mulighed at komme med demenskonsulent Susanne Rishøj på besøg på et plejehjem og være med, når de dansede Erindringsdans. December 2013 var første gang jeg stiftede bekendtskab med Erindringsdans. En oplevelse jeg aldrig vil glemme.

*Da jeg ankommer på plejehjemmet er rummet gjort klar. Rummet, danserummet er kantine
der i dag er gjort til dansesal. Stolene står i en cirkel, klar til at man kan danse i midten
heraf. Erindringsdans afholdes i kantine, et lyst og venligt lokale, med højt til loftet og
store vinduespartier der lader lyset trænge ind. Rundkredsen med stole fyldes af en masse
ældre mennesker, nogen sidder på stolende og flere sidder i deres kørestol. Susanne Rishøj
byder velkommen og fortæller, at nu vil danseparret danse for, og vise en vals.
I det de træder ud på gulvet klapper en dame henrykt i hænderne, trykker håndfladerne
mod hinanden og udbryder henrykt og frydefuldt "neeej" "*
(Bilag 4. Observation 9 december. 2013, linje: 2-9).

Jeg fik næsten tårer i øjnene over hendes umiddelbare glæde og smil i øjne og mund. Den umiddelbarhed og spontane glæde lige i det sekund var vigtig. Jeg følte, at det var livsglæde og oplevelsesglæde og hendes blik i øjnene der smilte og hænderne der ramte hinanden gjorde, at jeg mærkede noget særligt lige i det øjeblik.

Efter at have været med, var jeg overbevist om, at det var det, jeg skulle skrive om. Erindringsdansen havde gjort noget i mig.

Den første gang jeg var ude og se dans, var jeg ikke selv med til at danse, men jeg overværede dansetimen.

Da jeg besluttede at dette var mit emne, tog antallet af dansetimer til. Jeg dansede hver uge og fandt, at min forståelse og forforståelse blev større og større. Jeg ved, at jeg kan lide ældre mennesker, jeg syntes de er søde og havde hurtigt en oplevelse af, at Erindringsdans giver mening for beboerne og giver livsglæde. Processen skabte mulighed for, at være med til at danse og det har også gjort, at jeg er kommet tættere på fænomenet og tættere på de ældre. Jeg har mærket på min egen krop, at jeg blev glad af at danse. Og jeg blev glad, fordi de ældre blev glade. Når jeg er med til at danse, føler jeg den glæde og nærhed, jeg ønsker at undersøge.

Min erfaring som tidligere sygeplejerske har også haft betydning i min proces. Som sygeplejerske har jeg arbejdet med alle aldersgrupper, grundet erfaring fra sengeafsnit og psykiatrien. Dette gør, at jeg har en forforståelse for ældre, for det at være på plejehjem og for, hvordan man skaber et godt miljø, med mulighed for livsglæde. En af de gange jeg var med ude at danse, blev jeg spurgt af en fra personalegruppen, hvem jeg var. Jeg svarede hende, og hun sagde: *"du ser bare så professionel ud, og jeg vidste ikke hvem du var, så ville jeg lige spørge"* (Bilag 4. Observation 9 december. 2014, linje: 35-36). En gang sygeplejerske/fagperson, altid fagperson. Det sidder i mig. Jeg ved, at jeg har min egen måde at behandle ældre på og jeg har en iboende sygeplejerske, som jeg ved kommer frem i samværet med ældre, eller andre der kan være i en svær situation. Jeg har en professionel kompetence, når jeg er med ældre og møder mennesker. Denne kompetence er jeg mig bevidst om, jeg ved at jeg er god til mennesker og god til at skabe kontakt og den kan her komme mig til gode. Samtidig skal jeg også være opmærksom på den ved, at forsøge at observere åbent og opleve det der viser sig

og være med de ældre, i stedet for at blive personale. Jeg ved, at jeg skal være opmærksom på dette i min afhandling og i feltarbejdet og jeg skal have denne forforståelse for øje.

Det har været vigtigt for mig at nedskrive min forforståelse for, at gøre den tydelig for læseren og for mig selv. Dette bevirker, at jeg kan gå til felten med et mere åbent sind og have øje for det, der viser sig. Dog er jeg opmærksom på, at jeg bruger mig selv i processen og afhandlingen vil aldrig kunne stå alene uden mig som forsker.

Videre i dette afsnit, vil det kvalitative studievalg blive beskrevet, samt de metoder jeg har valgt til at indsamle empirien med.

Det kvalitative studievalg

Det kvalitative studie vælges grundet indskrivningen i den videnskabelige retning. Antagelser i forhold til kvalitative metoder er, at forskeren ønsker at undersøge det naturlige, det der viser sig, altså fænomenet (Agergaard & Thing, 2013; Kapatschhof, 2015). Vores kropslighed og nonverbalt sprog mener jeg ikke kan beskrives med tal eller skemaer. Derfor vil den kvalitative beskrivende tilgang bedst kunne udfolde Erindringsdans skriftligt. Samtidig peger undersøgelser på, at den kvalitative tilgang er den, der bedst præsenterer fænomenet (Hamill et al., 2012). I den kvalitative metode ønskes det, at forskeren kender sin nærhed og distance til det udforskede. Forskeren anerkender, at forskningen er værdiladet, personlig og der derfor kan opstå skævhed i forskningen. Derudover er det vigtigt, at afklare sine fordomme og forforståelse for at mindske denne. Samtidig tydeliggøres de værdier, der er forbundet med fænomenet, deltagere og forskeren selv (Kapatschhof, 2015). Dette ses i mit afsnit om min forforståelse og de forudsætninger jeg har for at forstå fænomenet. Fænomenet bliver undersøgt i egen kontekst og den kvalitative metode fører til, at jeg vil være i felten, hvor fænomenet Erindringsdans er (Creswell, 2013).

I næste afsnit vil metoden til indsamling af empiri blive beskrevet nærmere, det samme gør sig gældende for min forskerposition, hvor det er relevant.

Valg af dataindsamlingsmetode

Den fænomenologisk/hermeneutiske retning giver formen for afhandlingen, den kvalitative tilgang, hvor jeg ønsker at komme tæt på det, jeg udforsker. Jeg ønsker at være med i Erindringsdansen og være med de ældre og den metodiske tilgang har jeg valgt, værende via observation og interview.

Begrundelse for valg og fravalg af metode

Mit udgangspunkt var at lave videoobservation og interviews. Det viste sig hurtigt, at dette kunne blive et problem. Det skyldes, at deltagerne er demente og derfor ikke kan huske eller overskue, hvad de svarer ja til. Derfor ville det være uetisk at hente samtykke fra deltagerne. Hvis jeg skulle gøre det, skulle jeg fra gang til gang indhente nye aftaler, samt få pårørendes underskrifter, for at kunne få lov til at filme. Dette ville være meget omfangsrigt og tage mere tid end muligt for denne afhandling, samt kræve et overskud og samarbejde fra plejehjemmene, som ikke var muligt. Derfor valgte jeg at udføre observationer, skrevet til sceniske beskrivelser og lave interviews.

I projektets begyndelse var mit udgangspunkt, at jeg ville observere de dansende. Dette skyldes, set i lyset af min erfaring, min egen generthed over for at være deltagende. I praksis føltes det mest naturligt, efter at være kastet ud i det, at være deltagende observatør. Dette skyldes, at jeg undersøger det kropslige og selv er meget kropsligt orienteret, så det føltes ikke rigtigt at sidde og observere (Ottesen, 2013).

Jeg valgte at lave interviews med de demente til trods for, at jeg kendte til faren ved, at de ikke nødvendigvis ville kunne huske, at vi havde danset Erindringsdans. Ved at interviewe de demente ønsker jeg, at anerkende dem og at det er dem, der er med i praksis. De interviews

jeg laver, kan være med til at skaffe mig baggrundviden om fænomenet og komme tættere på deltagernes oplevelser (Winther, 2013). Jeg valgte at interviewe dem, da jeg ønsker at se på sagen selv og ikke kun forstå fænomenet ud fra personalets eller eget perspektiv. Jeg ønskede at komme tættere på de ældre og tale med dem.

Interviews med personalet er lavet for, at få indblik i deres forståelse af Erindringsdansen og hvordan de ser de ældre i dansen. Samtidig giver det, at lave interview med personalet mig mulighed for, at spørge ind til situationer eller ting, jeg har undret mig over.

Empirisk indsamling i praksis

Afsnittet vil gå i dybden med, at beskrive de metoder jeg har benyttet til indsamling af empiri, samt hvordan det er foregået i praksis.

Dette afsnit er delt i to kategorier; observationer og interview, hvor hvert afsnit indeholder beskrivelse af selve metoden, min egen rolle i felten, dataindsamlingen i felten og tekstgengivelsen af data.

Observationer

At observere i felten betyder, at jeg vil forsøge at forholde mig til de fænomener, der udspiller sig i verden (Raudaskoski, 2015).

Feltarbejdet vil altid foregå i mellem menneskelige relationer og have en videns interesse i det sociale liv. I feltarbejdet er forskeren i felten og påvirker den gruppe eller det, der undersøges på. Derfor skal man være opmærksom på, at mens man undersøger et felt, ændres det. Det undersøgte fænomen viser sig, som forskeren ser det og det er forskerens opgave, at afgrænse sig og udvælge det fænomen, som ønskes udforsket (Hastrup, 2015).

Som deltagende observatør må man indgå i felten så naturligt som muligt. Det er væsentligt, at man følger den rytme, der er på stedet. Det handler om at handle hensigtsmæssigt i forhold til det fænomen, der skal undersøges. Metoden handler om at studere de selvfølgeligheder, der ligger i felten, dem som er så selvfølgelige, at man derfor ikke taler om dem, trods deres

afgørende betydning. I denne afhandling gælder dette især de nonverbale udtryk, der kommer til syne (Raudaskoski, 2015).

I rollen som deltagende observatør handler det om min fremtoning og opførsel i forhold til personale, frivillige og deltagerne til Erindringsdans. Det handler om, at opnå en internalisering, for derefter at kunne beskrive rytmen og fænomenet i det felt, jeg undersøger. Som feltarbejder er det også væsentligt at være opmærksom på, at sprog og signaler ét sted, ikke nødvendigvis betyder det samme et andet sted. Ordene har samme lyd, men betydningen af det, kan være forskellig. Dette kan især blive noget, jeg skal være opmærksom på, når jeg taler med de ældre. De har levet i en anden tid end mig og samme ord kan tolkes forskelligt og vi kan have forskellige tanker om, hvad det betyder (Hastrup, 2015).

Min egen rolle i felten

Jeg er mig bevidst om den rolle jeg indtager i felten og gennem perioden for observationerne følte jeg, hvordan den ændredes gennem processen.

Til at starte med, indtog jeg en observerende rolle, men ved et tilfælde, kom jeg ud at danse og her ændredes min observationsrolle sig markant ved, at blive deltagende observatør. Dette skabte mulighed for, at jeg kunne være mere åben og opsøgende. Desuden kunne jeg mærke min person skinne mere igennem som aktiv deltagende. Man bliver til den man er, i de relationer man indgår i og det skete også for mig i felten. Men uanset på hvilken måde jeg har deltaget, er deltagelsen en drivende kraft for forståelsen af det sociale felt og fænomen, jeg vil undersøge (Hastrup, 2015).

I felten var de fleste deltagere fra plejehjemmene demente, der var udefrakommende frivillige med til at danse og en del personale. Mit indtryk var, at jeg ikke havde nogen indvirkning på deltagerne og at alle opførte sig som de ville, hvis jeg ikke havde været med. Da de ældre var demente, kunne de umiddelbart ikke huske de andre deltagere fra gang til gang. Derfor indgik jeg som frivillig overfor beboerne og blev ikke præsenteret fra gang til gang. På alle

plejehjemmene var der andre frivillige og jeg blev præsenteret som studerende for dem og resten af personalet, og min rolle blev beskrevet. Jeg forsøgte at være høflig og åben og være så deltagende som muligt og få gange i løbet af nogle af timerne valgte jeg, at sidde og observere. Jeg mener og føler ikke, jeg har haft betydning for de andre deltagere på nogen negativ måde. Jeg har imødekommet de ældre og personalet og føler selv, at jeg har skabt gode relationer, hvori jeg positivt har kunnet udforske fænomenet.

Dataindsamlingen

Mine observationer er lavet på tre plejehjem over en periode på 4 måneder. Kontakten til plejehjem A og C er skabt gennem Susanne Rishøj, der skulle starte Erindringsdans forløbet op på disse plejehjem. Plejehjem B er fundet via nettet og via kontakt til det amatør dansepar, der har været med som dansepar til Erindringsdans. Jeg har selv efterfølgende skabt kontakten via telefon- og mailkorrespondance med de ansvarlige for Erindringsdans på hvert plejehjem. På alle tre plejehjem har det været nemt, at få lov til at observere og de har taget utroligt godt imod mig. For at kunne benytte mine observationer, har jeg skrevet kontrakt med alle tre plejehjem, omkring min deltagelse og benyttelsen af mine observationer (se bilag 5).

Mine observationer er nedskrevet kort tid efter hver dansetime. Jeg er bevidst om, at nogle observationer kan gå tabt i form af, at jeg var deltagende, da jeg derfor først skrev mine observationer efterfølgende. Samtidig afhænger mine observationer meget af det, jeg som forsker ser. Observationerne er forsøgt gjort så detaljerede og beskrivende som muligt. De er skrevet så farverigt som muligt og dele af observationerne er skrevet til sceniske beskrivelser.

Sceniske beskrivelser

Kendetegnet ved sceniske beskrivelser er, at de er beskrivende, levende, æstetisk og fænomenologisk inspireret, samt at de kan beskrive hændelser og stemninger i et rum (Winther, 2013). Hvor observationerne især er mine oplevelser, kan jeg med de sceniske

beskrivelser, gå endnu mere i dybden for, at jeg kan beskrive sansning og refleksion og stadig have en nærhed og distance til det, jeg undersøger. Ud fra min problemstilling og de temaer analysen vil vise, er der især steder i observationerne, som vil blive ekstra uddybet i skrivemåden. Dette gøres for, at læseren kan komme så tæt på fænomenet som muligt. Metoden giver mulighed for at zoome ind forskellige steder i observationerne. Med dette er jeg klar over, at jeg allerede i nedskrivningen af observationerne vælger, hvad jeg beskriver mere i dybden end andet. Jeg vil derfor forsøge, at beskrive så meget som muligt fra observationerne, så jeg vil kunne analysere dem og se på det, der viser sig. I min skrivestil vælges en jegform, da det er mine observationer beskrivelserne laves ud fra og at jeg derfor føler, det skaber mest troværdighed (Winther, 2013). Observationerne er vedlagt afhandlingen i bilag 4.

Interview

Interview er ideelt i forsøget på, at forstå og opnå dybere viden om menneskers oplevelser, handlinger og skabe forståelse om det fænomen, der ønskes undersøgt (Kvale & Brinkmann, 2009).

Interviewet er en måde, hvorpå vi formidler og konstruerer en livshistorie, det er dermed en social praksis, der medierer selvets forhold til sig selv. Altså kan et interview benyttes til, at udfolde den interviewedes historie om det fænomen, man undersøger (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Den bedste forudsætning for et godt interview er, hvis jeg som forsker husker mine fordomme og min forforståelse, sætter det i parentes således, at jeg hele tiden kan stille mig undrende over for det, der fortælles. Dette så fænomenet udfolder sig og ikke begrænses af forforståede fortolkninger, som måske kan skabe fejlforståelse af det sagte (Christensen, Nielsen, & Schmidt, 2011).

Det fænomenologiske interview benyttes som semistruktureret, hvor jeg søger at forstå temaer i fænomenet, ud fra det interviewet beretter. Forud for interviewene er der lavet en

interviewguide, som skal danne ramme om samtalen (se bilag 6). Guiden er lavet med inspiration fra guiden i bogen *Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab* af S. Vallgård og L. Koch (red), samt ud fra S. Kvale og S. Brinkmann's metoder i bogen *Interview-introduktion til et håndværk* (Christensen et al., 2011, s. 67; Kvale & Brinkmann, 2009, s. 154). Guiden er lavet i forbindelse med gennemlæsning af observationerne og ud fra de spørgsmål de rejser. Dog ønskes en forskerposition som stiller sig naivt og undrende overfor det der siges, således at der kommer dybde i det sagte. Dette forsøger jeg at skabe ved, at have en interviewguide, som kan danne en ramme og guide samtalen, men samtidig hele tiden forsøge at være åben og spørge undrende ind til det der siges. Guiden giver plads til andre spørgsmål, hvis det ikke virker naturligt i situationen at følge den slavisk (Kvale & Brinkmann, 2009).

Min egen rolle under interview

Når man laver et interview, vil der som ofte være en magtrelation, der er svær at komme uden om. Magten ligger på interviewers side, trods det er denne, der er den opsøgende og interesserede (Winther, 2012b). Som interviewer, vil jeg gøre mig umage med, at få deltageren til at slappe af og forsøge at skabe en følelse af tillid, åbenhed og lydhørhed. Jeg vil forsøge at indtage en lyttende og opmærksom position og vise deltageren, at jeg oprigtigt er interesseret. Ofte vil den der bliver interviewet, forsøge at vise den bedste side af sig selv. Derfor er det vigtigt, at jeg som interviewer spørger interesseret ind til de detaljer, der fortælles om for, at vise at jeg er interesseret i netop denne deltagers historie. Man må huske, at man som interviewer, er medskaber af den samtale, der skal åbne fænomenet (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg er bevidst om, at jeg i interview med de demente ikke kan forvente, at de kan huske mig og ej heller, om de har været med til at danse Erindringsdans. Jeg forventer en samtale om dans og måske de kan huske, hvordan dans føles i kroppen. Udfordringen ved at interviewe de demente er, at deres tidsopfattelse ikke nødvendigvis svarer til min. Som

dement vil det være de ting, de oplevede tidligt i livet, der vil ligge først i erindringen. Dette skal jeg være opmærksom på i forhold til forståelsen af, hvilken dans vi taler om.

Data indsamlingen

Afhandlingen bygger på 3 interviews med ældre demente. Lidt forskelligt hvor demente de var. Samt 2 interviews med en plejer fra forskellige plejehjem. Deltagerne kalder jeg Erna, Henry og Palle, som er de ældre og Birgit og Janne som er fra personalegruppen.

Inden påbegyndelse af hvert interview er tid og sted aftalt med den pågældende. I forhold til de ældre jeg har lavet interviews med, er aftalerne lavet gennem personalet på plejehjemmene. De ældre er blevet spurgt og har givet tilsagn til deres deltagelse. Inden vi starter hvert interview, har deltagerne underskrevet en kontrakt på, at interviewet optages på diktafon, samt at jeg må benytte interviewet i afhandlingen og at deltagerne har mulighed for at trække sig fra undersøgelsen, hvis dette skulle ønskes (se bilag 7) (Kvale & Brinkmann, 2009).

Alle interviews laves i, for deltageren, kendte rammer. Dette gøres for, at deltageren skal føle sig mest mulig tryk og afslappet i omgivelserne.

Ved hvert interview er der sat god tid af, så det kan foregå roligt.

I praksis er de ældre meget snaksaglige og det er nemt at tale med dem, men de kan have svært ved at beskrive, hvad kroppen gør. Samtidig kan den ene af deltagerne ikke huske, at vi har danset. Jeg føler, at jeg opnår en god kontakt og at de gerne vil fortælle en masse, og samtalerne handler mest om den dans, de dansede som unge.

Mine interviews med personalet går godt i form af, at de er glade for Erindringsdans og har oplevet glæden hos de ældre og rigtig gerne vil fortælle om det. De vil gerne fortælle om dansen og de gode oplevelser den giver. Dog fortæller de, at de oplever ressourcemangel og vil meget gerne tale om dette, men det er svært, da jeg ingen indflydelse har.

I begge tilfælde føler jeg, at jeg kommer tæt på deltagerne og at vi har nogle gode samtaler, som virker rolige og naturlige.

Ved afrunding af interviewene har deltageren mulighed for, at vi runder roligt af og kan stille spørgsmål, hvis der skulle være nogen (Thing & Ottesen, 2013). Efter hvert interview har jeg nedskrevet mine umiddelbare observationer og tanker, da de måske kunne blive interessante senere i analysen. Alle interviews er transskriberet efterfølgende.

Transskription

Det at transskribere, er en form for oversættelse af det talte til skrift. Grunden til, at det kaldes oversættelse er, at det skrevne sprog er utroligt begrænset set i forhold til det sprog, man benytter under interviewet, hvori der både er krops- og talesprog. I transskriptionen kan det være svært, fordi nonverbale udtryk og det levende under interviewet, er svært at omsætte skriftligt. Talesproget kan være langt mere rodet end det skrevne sprog og ofte benytter vi halve sætninger og springer rundt i det vi siger. I min transskription søger jeg, at gå så tæt på det sagte som muligt. Dog går toneleje, stemmevolumen og tidspunkter tabt, men jeg søger at transskribere, så meningen tydeligt kommer frem (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Hvert interview transskriberes kort tid efter udførelsen for, at stemningen huskes og måske kan komme med i transskriberingen, eller som note. Transskriberingen er lavet ud fra manualen som er vedlagt som bilag 8 og interviewsne er vedlagt i bilag 4.

Etik

Når man undersøger mennesker vil der altid være etiske spørgsmål, der skal tages højde for. I forhold til mine observationer og interviews og hvad jeg gengiver i afhandlingen, skal jeg tage vare på deltagerne og altid søge at bevare en respekt for dem. Vigtigt er altid, at kunne sætte sig i deres sted og ikke udgive tekst, der kan komme dem til gene eller virke stødende på deltagerne. Gennem hele mit studie, vil jeg være opmærksom på de etiske aspekter. Jeg vil

kun udgive data, der er etisk forsvarlige, samt udvise respekt over for det fænomen og de deltagere jeg undersøger (Creswell, 2013).

Alt materiale er anonymiseret og angivne navne i observationerne er fiktive. Mit ærinde på plejehjemmene er italesat og jeg har indsamlet skriftligt og mundtligt samtykke til observation og deltagelse. Fra de interviewede har jeg hentet informeret samtykke og gjort dem opmærksomme på, at de altid kan trække sig fra undersøgelsen. Desuden har jeg forklaret dem formålet med interviewet. Jeg forventer på ingen måde, at min undersøgelse har nogen negative konsekvenser for deltagerne (Kvale & Brinkmann, 2009).

Dog mener jeg, at etikken er svær i forhold til, at det er demente jeg undersøger. De demente deltagere glemmer hurtigt og selvom de har skrevet under og sagt ja, ville de ikke nødvendigvis gøre det en anden dag, eller igen. Derfor mener jeg, at det er svært helt at sige at det er etisk i orden, at have deres udtagelser med i min opgave. Dog har jeg gjort mit til, at det ikke skal kunne komme dem til gene ved at anonymisere og emnet er ikke så personfølsomt, at jeg mener det sagte og mine observationer bør undlades.

Dette kapitel har beskrevet den metodiske indsamling af empiri, min rolle i felten som forsker, samt med hvilke bevæggrunde, jeg gør det jeg gør. Videre har kapitlet beskrevet hvordan empirien blev indsamlet i praksis og givet et indblik i de etiske overvejelser ved metoden.

Kapitel 5- Oplevelserne

Kapitel 5 handler om, hvordan jeg vil lade den indsamlede empiri blomstre i afhandlingen.

Kapitlet vil beskrive, hvordan empirien er tematiseret og hvilket teoretisk afsæt jeg primært benytter, til at opnå yderligere forståelse for Erindringsdans under analysen.

Hvordan empirien udfoldes

Min empiri udfærdigede sig i 14 observationer og 5 interviews. Empirien er vedlagt som bilag i afhandlingen (se bilag 4). Empirien er ordnet og opstillet efter tidspunkt for observationer og interviews. Hver observation og interview er ordnet med linjenummer således, at der i min analyse vil blive henvist til steder direkte i det empiriske materiale.

I analysen vil jeg lade mig inspirere af den analytiske metode fra bogen *Qualitative inquiry & research design. Choosing Among Five Approaches: John W. Creswell* (Creswell, 2013, s. 183). Dette gør jeg på den måde, at jeg ser analysen som en proces, hvori jeg vil forsøge at opnå forståelse for det, der viser sig i mit empiriske materiale. Metodisk er deres analyseform opbygget som en spiral, hvori man hele tiden kan gå frem eller tilbage i processen og stille sig undrende og åbne fænomenet yderligere. Den fænomenologiske del af analysen består i, at jeg vil gennemlæse alt mit materiale for at skabe overblik. Dernæst forsøges at skabe temaer i det læste, hvorved empirien derved skrumper (Thing, 2013). Metoden til at finde temaerne er endvidere en fænomenologisk tilgang, da jeg vil forsøge at lytte til fænomenet og være opmærksom på det, der vil vise sig (Thing & Ottesen, 2013). Temaer findes og samordnes, hvis det er muligt. Dette bevirker, at hvis jeg har fundet mange temaer, vil jeg forsøge at gruppere dem og skabe sammenhæng og temaer i temaerne (Creswell, 2013). Temaerne underbygger forståelsen af fænomenet og skaber forståelse for noget usagt, eller formløst. Temaet er noget, der former fænomenet og skaber klarhed om det (Creswell, 2013). For at kunne finde de væsentlige temaer i data, vil jeg være min egen forforståelse bevidst for derfor, at kunne indtage epoché.

Min hermeneutiske tilgang giver mulighed for, at inddrage teori i analysen og skabe en mere fortolkende proces. Den hermeneutiske tilgang bygger videre på tanken om spiralen, som også kan sammenlignes med den hermeneutiske cirkel, hvor jeg vil kigge på del, helhed og

del for at opnå forståelse. Relevant teori vil derfor inddrages for, at udfolde de fundne temaer (Creswell, 2013; Østergaard, 2013).

Den metodiske tilgang i praksis vil blive beskrevet herunder og de dele temaer grupperes i, det der viste sig, vil blive præsenteret for, at skabe overblik inden analyseafsnittet starter.

I praksis

I praksis nærlæste jeg observationerne og de fem interviews flere gange og der viste sig nogle temaer, der gik igen. 25 temaer viste sig efter de første gennemlæsninger. Temaerne var: nærvær, anerkendelse, noget ved øjnene, mødet, flirt, de rigtige trin, små bevægelser, det er i kroppen, synger med, erindring, gået til dans før, herren styrer, holdning, fodfæste, kørestolsdans, cirkel, vil i bevægelse, personalet, stemning, spejling, dans giver smil, succes oplevelser, mødet der ændrer personen, flow og motion.

Temaerne er udvalgt, fordi de fremtræder både under interview og i observationerne og viser sig og står tydeligt frem. Med dette mener jeg ikke, at andre temaer ikke er væsentlige og ej heller vil jeg udelukke, at der er temaer, der kan have betydning, men ikke viser sig for mig.

I de første læsninger af min empiri forsøgte jeg at finde temaer og navngive dem. Dette førte til de 25 store temaer, som var svært konkrete. Efter flere læsninger gik det op for mig, hvor basalt temaerne egentligt kunne beskrives.

Kroppens sprog er uanset tidsperiode og kulturelt tilhørsforhold det lille barns primære sprog og udgør måske også i det enkelte menneskes personlige og sociale udviklingsprocesser et potent råstof (Winther, 2008, s. 120).

Dette skriver Helle Winther i sin artikel *Danseterapeutiske spor- fra rituel dans til globale netværk og postmoderne udfordringer*(2008). Jeg mener dette citat kan beskrive de udvalgte temaer, da temaerne er så basale og primære som kroppens råstof.

Jeg endte efterfølgende ud med 18 væsentlige temaer, som var mere sigende og mere konkrete end først antaget. Temaerne er i afhandlingen delt skarpt op, men i virkeligheden

kan de godt overlappe hinanden og i sig have små undertemaer, der kan blive belyst. Temaerne er delt for at skabe overblik, tydelighed og bedre forståelse for mig selv og læseren.

Temaerne er grupperet under 6 overskrifter, der hver repræsenterer et livsstadie. Del 1 *Skal vi danse?*, præsenterer det rum, hvori der danses, her hvor Erindringsdansen fødes og deltagerne tages med til dans. Del 2 *At danse på arbejdet*, der tager personalets indvirkning på dansen op. Del 3 *Den første kontakt* handler om den første kontakt i dansen, der kan ses, som kontakten mellem en mor og sit barn, og barnets udvikling af de basale principper for at leve livet. Del 4 *At genkende* handler om det næste stadie af livet inden puberteten, hvor man som barn oplever, at kunne ting og lære ting. Del 5 *Køn og flirt* handler om puberteten og at møde det andet køn og kende kontakten mellem kønnene. 6. og sidste del *Det nuværende øjeblik, i nutiden* handler om, at vende tilbage til, hvor de ældre er og om, hvordan det er at være ældre dement og ikke kunne huske.

Analysen tager dig gennem Erindringsdansens univers i et forsøg på, at forstå og belyse Erindringsdans som en kropslig livsfortælling. Analysen er bygget op efter min egen erkende cyklus. Dette betyder, at jeg nogen gange havde brug for at lade empirien tale først, og andre gange teori, eller egne tanker. Dette er gjort for at forstå bedst muligt og fordi det basale kan være svært forklareligt på skrift. Det narrative har jeg derfor ladet tale og ladet Erindringsdansen udfolde sig med egen forståelse.

For at skabe et overblik og et mere personligt forhold til de personer, der inddrages i citaterne i analysen, har jeg tildelt damer og herrer navne. Navnene er fiktive.

Under hvert tema vil jeg inddrage eksempler fra empirien eller anden teori, der kan belyse det enkelte tema. Temaer vil endvidere blive analyseret med baggrund i afhandlingens fundament, det helhedsorienterede kropssyn og det nuværende øjeblik. Tidligere er det helhedsorienterede kropssyn og det nuværende øjeblik blevet beskrevet, som fundamentet for

min opgave og som fundament for min egen funktion i praksis. Nedenstående vil jeg beskrive, hvordan jeg tænker det helhedsorienterede kropssyn og det nuværende øjeblik videre i forhold til analysen.

Analysens fundament

Jeg har som nævnt valgt, at benytte dele af Merleau-Ponty og Sterns teori som fundament for afhandlingen og vil føre det videre i min analyse. Merleau-Ponty og Stern har jeg valgt at gå videre med, som teoretisk redskab til analysen, da jeg mener teorien kan bidrage til belysning af problemstillingen og de temaer, som empirien har vist. Det teoretiske ståsted er valgt efter afgrænsning af temaerne ud fra empirien, samt med baggrund i afhandlingens fundament. Med dette menes, at det er temaerne, der har givet anledning til at stille spørgsmålstegn og undren og teorien er derfor fundet for netop, at kunne belyse denne undren. Merleau-Pontys forståelse af *egenkroppen*, samt Sterns forståelse af den *intersubjektive matrix*, vil i følgende afsnit blive beskrevet.

Egenkroppen

Begrebet egenkroppen forstår Merleau-Ponty som det sted, hvorfra verden ses og skabes. Han forstår, at fænomenologien ser på oplevelsen af egenkroppen, frem for tanken om egenkroppen (Thøgersen, 2004). Egenkroppen er den, hvormed vi går til verden og oplever verden, samt opleves af verden. Egenkroppen skaber en naturlig scene, en symbolik, der er forudsætningen for, at verden lader sig se, mærke, høre, lege, forstå og tænke. Merleau-Ponty mener, det er kroppen der erkender, det er kroppen der sættes i relation til andre. Altså er det kroppen, der skaber oplevelser og kroppen, der bliver oplevet af andre. Vi er, som nævnt i tidligere teoriafsnit, vores krop og krop og tanke kan ikke skilles ad (Hangaard Rasmussen, 1996). Grænserne mellem egenkroppen og andres kroppe er derfor svag og vi lever i konstant bevægelse med hinanden og bevægelserne sætter aftryk i kroppen (Engelsrud, 2006).

Denne tænkning giver mening i forhold til Erindringsdans, hvor man ønsker at danse minder frem hos nogen, der har svært ved at huske. Merleau-Pontys forståelse af kroppen er interessant, da man under Erindringsdans forventer de demente kropsligt kan huske noget, som de ikke kan italesætte. Merleau-Ponty skriver videre:

Bevidsthed er at være hos tingene ved hjælp af kroppen. En bevægelse er lært, når kroppen har lært den, dvs. når den har indoptaget den i sin "verden", og bevæge sin krop er at rette sig mod tingene gennem den... (Merleau-Ponty, 1994, s. 92).

At noget er lært når kroppen har indoptaget den i sin verden, lægger op til en tanke om, at kroppen kan huske, selvom den demente måske ikke kan forklare det de husker, eller tænke sig til at huske (den automatiserede hukommelse er intakt). Egenkroppen glemmer ikke så let, og fortiden er nedfældet som kropslig erfaring og lever videre. Kroppen kan huske og bevæge selvom en del af kroppen er væk, eller bevægelsen er glemt (Hangaard Rasmussen, 1996).

Når vi er i verden med egenkroppen, sker det gennem og i kraft af det Merleau-Ponty kalder kropsskemaet. I skemaet ligger den måde egenkroppen er i verden på. Forståelsen af kropsskemaet skal være, at det ikke er et skema, men et udtryk for en integration af lemmer og organer, hvor helheden er større end delene og går forud for de handlinger vi foretager os (Thøgersen, 2004). I kropsskemaet ligger tidligere indlærte bevægemønstre der gør, at kroppen hele tiden er forud for handlinger.

Ifølge Merleau-Ponty er mennesket "væren i verden". Mennesket har en konstant fremdrift mod at være i verden og blive synlig i den. Vi må derfor møde hinanden i verden for, at blive synlige. Derfor er krop, omverden, medmennesker og bevidsthed filtreret ind i hinanden. Vi er vores egenkrop og egenkroppen er situeret i rum og tid (Diprose & Reynolds, 2008). Den er altså altid i et bestemt rum på en bestemt tid, og det er her kroppen møder verden (Dupont, 2012). Egenkroppen er i verden og vores handlinger i verden afhænger af det Merleau-Ponty kalder kropsskemaet.

Kroppen agerer via kropsskemaet, og kroppen er aldrig alene, den er altid i kropsrummet og det er her vi mødes. Kropsrummet sætter Merleau-Ponty ind i den såkaldte intentionelle bue. Det er her egenkroppen er i kropsrummet og producerer viden, også mere viden end vi kan verbalisere, altså den såkaldte tavse viden. Viden som ofte er kropsligt forankret. Mennesket er i verden og den levede krops tidligere projekter glemmes ikke. Vi besidder derfor en kropslig viden som aldrig glemmes, som ligger som den tavse viden (Hangaard Rasmussen, 1996).

I den intentionelle bue ligger nuet mellem fortid og fremtid, som altid påvirker hinanden. Med dette menes, at vi som mennesker er indskrevet i en social og historisk kontekst, der har betydning for vores kunnen og gøren. Når vi udfører en handling gøres det altid, så bevægelserne umiddelbart har en reference til handlingens mål (Thøgersen, 2004). Ifølge Merleau-Ponty kan man *”således ikke sige, at vor krop er i rummet og i øvrigt heller at den er i tiden. Den bebor rummet og tiden.”* (Merleau-Ponty, 1994, s. 93). Tidligere mønstre og kropsligt indlærte handlinger, der er lagret i kropsskemaet, har derved indvirkning på de handlinger vi gør og som sker i kropsrummet. Kropsligt beboer vi rummet og tiden og det er med kroppen vi sanser verden (Diprose & Reynolds, 2008). Gennem kroppens berøring forstår vi os selv. Når vi berører en genstand, en anden egenkrop eller os selv, skabes en dobbeltberøring og vi bliver til i forståelsen af selv og den anden. På denne måde bevæger vi og bevæges i en berøring, gennem sansningen og bliver til (Merleau-Ponty, 1994).

Den intersubjektive matrix

I analysen vil det nuværende øjeblik blive benyttet i forståelsen af det sted, hvorfra observationer og interviews udspringer af. Hvordan kan man være bevidst om det nuværende øjeblik og vide, om man er i det nuværende øjeblik eller man er i det næste (Stern, 2004). Det nuværende øjeblik kan være svært forklareligt, for når man begynder at forklare det, er man allerede i et nyt nuværende øjeblik. Dette er en af grundene til at Husserl mente, at man

skulle sætte sin forforståelse i parentes, epoché, for at kunne forstå og beskytte det tidligere nuværende øjeblik mod, at blive bortforklaret på et andet niveau i det nye nuværende øjeblik (Stern, 2004). Det nuværende øjeblik kan skabes i fortællingen om tidligere nuværende øjeblikke, eller i oplevelsen af disse. Stern skriver, at der i en fortælling findes tre nuværende øjeblikke. Det øjeblik der fortælles om, det der fortælles i og den lyttendes nuværende øjeblik (Stern, 2004). I analysen analyserer jeg øjeblikket der er hændt, altså et nuværende øjeblik, der er sket tidligere, men som er observeret. Det nuværende øjeblik vil være det skete og det observerede under Erindringsdansen velvidende, at det beskrives i et nyt nuværende øjeblik og for læseren i et helt næste.

Fortiden må være i stand til at påvirke det nuværende øjeblik, eller hvert fald oplevelsen af dette. Fortiden må danne grundlag for denne oplevelse af det som sker. *"Det nuværende øjeblik er mødestedet for fortiden og nutiden."* (Stern, 2004, s. 208), skriver Stern i en terapeutisk kontekst, hvor ønsket er, at hjælpe/helbrede en klienten. Men dette kan også ses i et mere overordnet perspektiv, som at vi ikke kan løbe fra vores fortid og man måske kan benytte den forståelse i de nuværende øjeblikke under Erindringsdansen til, at skabe gode øjeblikke.

Det nuværende øjeblik jeg undersøger, er det øjeblik der skabes i kontakten med andre mennesker. Dette sted kalder Stern for den intersubjektive matrix. Den intersubjektive matrix beskriver Stern, som den fælles kreative dialog med andre sind. Det er den intersubjektive matrix der gør at, *"jeg ved, at du ved, at jeg ved, eller Jeg føler, at du føler, at jeg føler"* (Stern, 2004, s. 91). Stern skriver, at vores følelser formes af andres intentioner, tanker og følelser. Den intersubjektive matrix er en slags følelsesvej til den anden person og opstår i samværet med andre (Stern, 2004).

Intersubjektiviteten søger vi gennem livet og den er med til at danne os som mennesker. I intersubjektiviteten søger vi at blive forstået og delagtiggøre andre i vores oplevelse af at være os. Intersubjektiviteten ser Stern som et grundlæggende motivationssystem. Dette på

den måde, at være intersubjektiv, skaber gruppe dannelse, styrker dennes funktion og samhørighed. Her taler han om, at der i intersubjektivitetens motivationssystem er et kontinuum, hvorpå man finder velvære et sted mellem ensomhed og sammensmeltning med andre.

Et træk Stern finder væsentligt i det, at være intersubjektiv, er den affektive afstemning, der betyder, at man i intersubjektiviteten kan spejle og føle det, den anden føler. Den affektive afstemning handler ikke om direkte imitation af bevægelser, men om at afstemme hinandens vitalitetsaffekter som Stern kalder vores følelsesrepertoire. At vi kan aflæse intensiteten og formen af de følelser, der er på spil i bevægelser. Affektiv afstemning kan både være verbalt og non-verbalt og ses i den måde, vi tilkendegiver at forstå hinandens følelser. Dette ved at reagere i samme leje som den anden. Som intensitet ses, at man går med på den andens intensitet i bevægelse eller lyd. Tidsmæssigt menes, at man registrerer den tid den andens handling udføres i og er med i samme tid og med form menes, den måde affektionen udtrykkes på i bevægelse eller verbalt. Stern mener dette sker amodalt, sanseligt, altså ved at man ikke nødvendigvis kan se den form, der udtrykkes i, men dog opleve den (Stern, 2004, 2012).

Opsamling på analysens teori

Hvorfor så dette i forhold til demente og dans? Fordi de levede kroppe udfolder sig i det nuværende øjeblik. Det er med vores kroppe verden ses og vores egenkroppe er kun svagt adskilt fra andres egenkroppe (Engelsrud, 2006). I dansen er kroppen redskabet til at huske, erindre, skabe samvær og opleve øjeblikke. Det er med egenkroppen vi er i verden og bliver synlige i verden. Og vores egenkrop er i øjeblikket midt i den intentionelle bue, mellem fortid og fremtid, i øjeblikket. Øjeblikket er det nu, hvor fortællingen udspiller sig og Erindringsdansen forstår jeg, som værende en intersubjektiv matrix. Altså det sted, hvor forståelse, samhørighed og motivation opstår og som igen påvirkes af fortiden. Det er de

levede og levende kroppe i det øjeblik i dansen, som jeg ønsker at beskrive. Dem, der viser mig de temaer, der analyseres i analysen.

Jeg mener, at teorien kan belyse Erindringsdansen og forståelsen af de dansende kroppe yderligere. Sterns teorier bygger på undersøgelser med spædbørn, men kan benyttes i forståelsen af de basale mekanismer, der er på spil i Erindringsdans.

De sidste ord inden vi skal danse

Dette kapitel har afklaret, hvordan min empiri er blevet behandlet, forsøgt studeret og temaer har vist sig. Kapitlet har samtidig åbnet det teoretiske grundlag for analysen og ledt til, at jeg nu er klar til at forsøge at forstå Erindringsdansen endnu dybere.

Kapitel 6 åbner Erindringsdansen og forsøger at belyse problemstillingen. Kapitlet er afhandlingens analysedel. Det er skrevet i en form, hvori jeg indskriver mig selv i en dansende rolle, en forskerrolle, hvor jeg forsøger at forstå fænomenet. Jeg vil forsøge at åbne temaerne og gøre dem så forståelige som muligt og udfolde dem for læseren. Jeg indleder hvert delafsnit i analysen med empiri, for at føre læseren ind i det univers temaerne omhandler. Dernæst er hvert tema opbygget og som nævnt skrevet sådan, som forståelsen har udfoldet sig for mig. Med dette menes, at det i nogle af temaerne har givet mening, at anvende teori før jeg kunnet forstå det pågældende tema og andre gange har empirien udfoldet sig først. Denne metode er fundet bedst anvendelig, da jeg oplevede, at temaerne til tider var så basale og selvfølgelige, at jeg havde svært ved at skrive mig ind i forståelsen. Derfor er analysen endt i en erkendende organisk narrativ analyse.

God fornøjelse.

Kapitel 6- Lad os danse Erindringsdans

Erindringsdansens univers. Rummet, cirklen alle de dansende og musikken der spiller,

"Lille sommerfugl, lille sommerfugl

flyv fra blomst og til blomst, fra skjul til skjul.

Når jeg ser på dig,

ak, så tænker jeg,

hvem der bare var sommerfugl"

Del 1- Skal vi danse?

Stemningen er høj, der synges og snakkes og vi venter uden for døren til den lille gymnastiksal, hvor vi skal danse. Stemningen er spændt og der er en sitrende fornemmelse mellem alle der står i gangen. Først når alle er oppe med elevatoren, så åbnes døren ind til salen. Salen hvor solen strømmer os i møde og musikkenes toner byder os velkommen. Bag døren står også Lise og Karl, amatørparret, i kjole og hvidt. Lise har den fineste kjole på med pailletter. Musikken spiller og alle går to og to ind, og danner en rundkreds rundt som til indmarch. Flere vifter med armene som om de vinker til nogen og tramper med fødderne i gulvet. Lokalet er pyntet med flag og balloner og alle stole står i en cirkel
(Bilag 4. Observation 11 marts. 2015, linje: 8-15).

Beskrivelsen skildrer den sitrende, spændte stemning der er i gruppen, inden afdansningsballet går i gang. Der bliver sunget, den lukkede dør og det, der er bag den venter på sin afsløring og skaber nysgerrighed blandt deltagerne. Alles kroppe er rettet mod døren og vi står tæt. Ifølge Merleau-Ponty, er det med kroppen vi oplever verden og på gangen afventer egenkroppe spændt på, hvad der skal ske (Merleau-Ponty, 1994). Der bliver sunget og snakket, men den spændte, sitrende følelse er kropslig og ej italesat. Stemningen er svær beskrivelig, men kan mærkes som dirrende og ses ved, at vi står parat til at træde ind i rummet bag døren. Nogle af de demente ved ikke, hvad vi skal, de lever og er i nuet og personalet forsøger at skabe det gode nuværende øjeblik (Stern, 2004).

Stemning og den spændte følelse af at ville ind er der og bliver udløst, når dørene åbnes til det rum, hvori vi skal danse. En scene skal sættes for Erindringsdansen og den kontekst der danses i og den ramme der sættes, er af stor betydning for, at erindrungen skabes.

De første temaer der vil blive belyst, handler om den scene, hvori dansen foregår. Temaerne er *rummet*, *cirklen* og *musikken*. Først til rummet, hvori vi danser.

Rummet

Rummet til dans er et udvalgt lokale med masser af plads. Rummet er ikke tænkt som et terapeutisk rum og er ikke nødvendigvis et rum, hvor dansen ikke kan ses eller opleves af

andre udefrakommende. Selve rummet er de vante omgivelser, hvori de ældre befinder sig til dagligt. Rummet er udvalgt på baggrund af, at der er plads til at skabe et rum for dans. Der skal være masser af gulvplads og plads til mange dansende.

Selve rummet er ikke så afgørende for Erindringsdansen, som selve konteksten er. På de plejehjem der er med i denne undersøgelse, er det i plejehjemmenes kantine eller gymnastiksal dansen foregår. Store lyse rum, hvor der kan skabes plads til et dansegulv.

Min første oplevelse med Erindringsdans på et plejehjem er i deres kantine.

Vi skal danse i kantine på plejehjemmet. Da jeg kommer er de i gang med at gøre klar. Stolene danner rammen om det der skal være dansegulvet. Lokalet er lyst og venligt... Lyset trænger ind af de store vinduer der er rundt langs de tre yderste sider af rummet... Det er en kantine men her lugter ikke af mad

(Bilag 4. Observation 9 december. 2014, linje: 1-7).

Som beskrevet gøres rummet klar ved, at stolene sættes i en cirkel. Således danner cirklen rammen for det dansegulv, der skal være. I Erindringsdans forsøger man, at være i vante omgivelser, der kan skabe tryghed for de demente. Erindringsdansen danses hvis muligt, altid samme sted. I det ene interview spørger jeg Erna, om hun kan huske, at hun har danset i cafeen (plejehjemmets kantine):

Kan du huske det dans vi har danset ovre i cafeen? Erna: Nej. Jeg husker ikke godt...
(Bilag 4. Erna, 2015, linje: 84+91).

Erna kan ikke huske, at hun har danset, men jeg oplever gennem interviewet, at hun godt kan huske selve cafeen, som det sted, aktiviteterne altid finder sted. Det har betydning for Erindringsdans, at det danses i vante omgivelser. Nogle demente kan godt genkende omgivelserne, når de kommer frem til stedet og genkendelsen af rummet kan skabe en relation til dansen. Det er velkendt at ro og vaner kan være med til, at skabe gode rammer for det demente menneske (Gotfredsen, 2011). Hos den svagt demente kan rutiner og vaner og dét at være i kendte omgivelser, derfor skabe en ro og en tryghed til at udfolde sig. Og at denne ro har muligheden for, at sprede sig til de mere svært demente (Stern, 2004). Deraf kan

man sige, at selve rummet ikke er så betydningsfuldt som det, at der danses i et rum med plads, samt at fornemme denne ro ved genkendelsen i at danse samme sted hver gang. Dansen foregår i vante rammer, men der skabes en ny kontekst i rummet ved, at fjerne borde og skabe cirklen, hvor Erindringsdans bliver til.

Erindringsdansen danses som tidligere nævnt i samme rum hver gang, men rummet skabes især af den cirkel man danser i. Næste tema handler om cirkelns betydning for dansen og hvorfor man danser i midten af en cirkel.

Cirklen

I Erindringsdans benyttes cirklen flere steder, i det der danses i midten af den, men også i indmarch og som afslutning på timen.

Cirklen benyttes i indmarchen til dansen, hvor man går to og to på række ind på dansegulvet, og fortsætter rundt i cirklen.

Et ritual de har er march, hvor alle er på gulvet og går rundt i cirkel som var det til indmarch. Jeg er med- vi vifter med armene og vinker og tramper i gulvet. Jeg går med Jørgen i hånden. Der vifter løs med den ene arm, med den anden holder han i min. Han smiler og selvom musikken er uden sang synger han med på instrumenterne.

(Bilag 4. Observation 4 februar. 2015, linje: 47-50).

Cirklen danner centrum for aktiviteten. Alle kan se hinanden og er i en fælles cirkel.

I interviewet med Janne, som er plejer, fortæller hun, hvordan de tidligere har forsøgt at danse på deres plejehjem. Her var der kaffe og kage til dansen og de ældre sad ved borde.

Dansen havde ikke virket, som den gør i Erindringsdansen og hun beskriver cirklen som en af årsagerne til, at det virker nu.

Vi har faktisk prøvet at danse, prøvet at lave netop sådan et danse dangsant eller hvad vi nu kaldte det, hvor vi sætter små cafeborde op der (Janne peger) og så kunne man danse her (Janne peger)... D: tror du det har betydning at I danser i en cirkel nu?... J: men det er klart, hvis fokus er at vi sidder i en rundkreds, så kan man også sige, så kan man også se de andre danse på en anden måde, så koncentrerer man sig ikke om noget andet. Det tror jeg, det er helt sikkert bedre

(Bilag 4. Janne, 2015, linje: 308-320).

Janne beskriver her, hvordan cirklen er med til, at skabe et fokus og et center for det, som skal foregå. Cirklen er altså med til, at skærpe de dementes opmærksomhed og skabe tryghed ved samtidig, at filtrere støjen fra omgivelserne fra (Lolk & Hørding, 2011). Man skaber bevidst et rum, hvor de demente trygt kan hengive sig til nuet og som Janne fortæller, at man skærper de dementes koncentration om et centrum. Cirklen har hverken en begyndelse eller ende og symboliserer gentagelse og ophævelse af tid og sted. Cirklen kendes i mange sammenhænge, som i rituelle danse, brudevalsen og som her i Erindringsdansen, hvor den danner rammen om gulvet. I dansen er cirkelns centrum, centrum for dansen og det er her parrene danser (Nørgaard, Winther, & Herskind, 2015). Cirklen danner rammen og giver mulighed for, at de ældre kan hengive sig og glemme tid og sted.

Cirklen i Erindringsdans skaber også den korteste vej til dans. For de svagt gående flyttes alle hjælpemidler og de sidder med i cirklen, hvortil der kun er et skridt, så er man på dansegulvet.

Vi mennesker har behov for at blive set, for at være til og cirklen og dansen skaber dette naturlige møde mellem egenkroppe for de demente (Merleau-Ponty, 1994). I cirklen er vi synlige for hinanden og her kan vi vise os frem. Til en dansetime viser denne tydelighed sig ved, at Kirsten, en af de ældre, viser sig for en herre.

Efter Lise og Karls dans siger Karl, "nu skal alle danse". Kirsten i den røde cardigan går tværs over gulvet. Inden musikken er startet har hun budt en herre op til dans

(Bilag 4. Observation 3 marts. 2015, linje: 25-26).

Kirsten har tydeligt set ham på den anden side af cirklen og udvalgt ham som den, hun skal danse med. Hun går meget målrettet efter ham lige idet muligheden byder sig. Hun har set ham og viser med sin gestus, at hun vil ham. Merleau-Ponty skriver, at vi må være i verden for at blive synlig. Cirklen gør det muligt at præsentere alle på lige vilkår, samt spejle det, der sker i cirklen. Cirklen kan skabe den intersubjektive matrix, hvor kroppene mødes.

I cirklen kan alle se hinanden og opleve hinanden, samt blive set. Alles kroppe vender ind mod centrum af cirklen og al energien føres herind, da alle kroppes forside vender indad og blikket er vendt mod centrum (Nørgaard et al., 2015). Kirsten bliver synlig idet hun går ind i cirklen og gør også herren synlig ved at byde ham op. Samtidig glemmer kroppen ikke tidligere projekter og dansen i cirklen er genkendelig for mange af de demente. Kirsten vidste hvad hun skulle, da dansen blev startet (Merleau-Ponty, 1994).

At være i en cirkel skaber fællesskabsfølelse og markerer den gruppe, der er i cirklen (Nørgaard et al., 2015). Dette opleves når der danses, hvor enkelte danser i midten af cirklen og i indmarchen, men især når den sidste dans danses, hvor alle er med og holder hinanden i hænderne i en rundkreds.

I Erindringsdans afsluttes hver time med, at alle står i en cirkel med hinanden i hænderne og synger sangen ”den allersidste dans” til musikken der spiller. Jeg oplever selv denne følelse af fællesskab og nærvær allerede en af de første gange, jeg er med til dansen, i den sidste dans.

Der afsluttes med at alle danser den sidste dans. Her danser alle i en cirkel. Med hinanden i hånden. Jeg bydes med af en ældre herre. Og er med i cirklen. Jeg mærker varmen og nærheden i fællesskabet... det at holde i hånden nedbryder min grænse og jeg føler mig mere med. Det forener mig med gruppen

(Bilag 4. Observation 18 juni. 2014, linje: 43-47).

Inden jeg bliver budt op, har jeg observeret dansen udefra og oplever dansen anderledes, da jeg inviteres med i cirklen. Her mærker jeg den fællesfølelse og tryghed der er i, at være med i cirklen og mærker selv, at jeg føler mig mere med. Dette ses som beskrevet i citatet ved, at jeg føler en *varme og nærhed*. Cirklen skaber en ramme af sammenhold, fællesskab og gruppefølelse, der ses ved, at vi kigger på hinanden og holder hinanden i hænderne (Hamill et al., 2012). Når jeg bliver inviteret med i dansen af herren og med i cirklen til den sidste dans, oplever jeg selv, at mærke nærheden og det, at han ser mig, rækker ud efter mig og får mig

ind i cirklen, skaber denne følelse. Jeg bliver til, idet jeg bliver set og er ikke mere en udefrakommende observatør, men en deltager der er set og blevet synlig (Merleau-Ponty, 1994).

Cirklen er genkendelig for de demente og sætter en genkendelig scene. En scene, der ligner den der var, da de gik til dans som børn, hvor især damerne også sad ned og afventede at blive budt op til dans. I cirklen bliver de ældre synlige for hinanden og fortidens minder fra cirklen kan udspilles.

Cirklen danner rammen for dansegulvet og skaber scenen for dansen og musikken danner en omsvøbende ramme af toner, der breder sig i rummet og skaber en stemning. Musikkens betydning i Erindringsdansen og den stemning musikken kan føre med sig, vil blive belyst under næste tema.

Musikken

Den musik der spilles under Erindringsdans er nøje udvalgt. Musikken er udvalgt af musik fra den tid, hvor de ældre var unge, altså det er musik, der var populært engang i årene mellem 1920-50. Således er musikken, den musik de ældre dansede til som børn og unge. Egenkroppen glemmer ikke og musikken kan være med til, at skabe erindring i egenkroppen hos den demente.

Under Erindringsdans opleves, at de demente kan genkende sangene, men også at de ikke selv er klar over det.

Jeg danser med Tove en lille lidt rund dame. Hun er iført en nederdel i cowboy stof, blå bluse med en blå cardigan ud over... Tove smiler. Musikken spiller derud af. Jeg spørger om hun kender sangen, "nej" svarer hun og danser derud af.

*Men senere i vores dans synger hun med på alle teksterne
(Bilag 4. Observation 25 november. 2014, linje: 102-107).*

Selvom Tove svarer nej til at kende sangene, synger hun med på dem. Tove er dement og teksterne ligger gemt i hendes repertoire af erindring. En erindring hun ikke erindrer at have,

men som i det nuværende øjeblik kommer frem. Stemningen og musikken skaber genkendelse for Tove. Hun kan ikke verbalt beskrive, at hun kender sangene, men teksterne ligger indlejret i hukommelsen (Munk-Madsen, 2006). Mange demente kan godt huske ting fra deres fortid og her er, det at kunne huske og det at kende sangtekster en af de ting, der ofte ses velbevaret hos den demente. Som tidligere nævnt, er det ofte sådan, at den del af hjernen, der husker sangtekster, som er repeteret gennem livet samt følelser, er bevaret.

Samtidig er fortiden nedfældet i bevægelse og rytmen fra musikken skaber genkendelige bevægelser både for personale og de ældre. Musikken er med til, at skabe sammenhæng mellem fortid og nutid i den intentionelle bue og kan derfor være med til, at skabe forståelse for, hvad der skal ske for de demente (Merleau-Ponty, 1994). Musikken benyttes aktivt som en del af reminiscens-metoden. Selve brugen af musikken skaber en stemning og kan styrke de ældres identitetsfølelse ved at vække erindring (Munk-Madsen, 2006). Musikken planter sig i rummet til egenkroppene og skaber bevægelse.

Da musikken går i gang og Lise og Karl danser, smiler Paula og vipper let med fødderne. Jeg ligger mærke til, at hun også vipper lidt med fingrespidserne. Hænderne ligger på hendes lår, hvorpå de trommer let (Bilag 4. Observation 26 februar. 2015, linje: 10-12).

Musikken sætter gang i en lille rytme i Paula. Rytmen og tonerne giver rytme i hendes krop, der skaber den lette bevægelse i hende. Bevægelsen sætter sig som en lille trommende bevægelse i fingrene.

Takten i musikken benyttes også aktivt af personalet til at skabe en stemning.

Musikken spiller højt og flere snakker. Hver gang der kommer en ny til (for at deltage i dans), bydes de velkommen af personalet der glad kommer dem i møde eller råber velkommen... en taktfast melodi kommer på og personalet hujer og klapper, og nogle af de ældre klapper med. (Bilag 4. Observation 4 februar. 2015, linje: 9-11+18).

I dette eksempel ses, at den taktfaste musik skaber bevægelsen og takten i musikken gør, at personalet føler anledning til at klappe og huje. Personalet formår at kommunikere stemningen ud i rummet og videre til de ældre, der følger med. Egenkroppe bevæger

egenkroppe og musikken forplanter sig i kroppen der skaber stemingen, dansen og samværet for de ældre. Ifølge Merleau-Ponty er vi vores krop. Vi lever i konstant bevægelse og rytme med hinanden og rytmen skaber bevægelse i gruppen i Erindringsdansen (Merleau-Ponty, 1994).

Personalet hujer og klapper og skaber en kropslig rytme, der dermed skaber et rum, hvor det er i orden at være på og skeje ud og være festlig. Personalet skaber et rum, der adskiller sig fra hverdagens plejehjem og tonen der normalt er. På mange plejehjem er forløber hverdagen i en rolig og afdæmpet stemning, men Erindringsdansen giver mulighed for, at ligge en anden tone an. Musikken der spilles højt ud af højtaleren, vækker bevægelse hos personalet, der kan afstemmes af de ældre (Winther, 2012b).

Vitalitetsaffekten kan afstemmes af dem vi omgives af, som den affektive afstemning. Det handler her om, at den følelse musikken og rytmen påvirker personalet med, i Erindringsdansen samt kroppens rettedhed mod de ældre, skaber den gode kontakt og positive afstemning (Stern, 2012).

Forskning har vist, at egenkroppe altid svinger sammen i en takt og skaber en rytme. Denne rytme kan komme fra musikken og personalet der stemmer i takt og skaber et udtryk for de ældre (Engelsrud, 2006). Vores kroppe er hele tiden forbundet gennem mønstre af energi og derfor påvirker vi hinanden via stemning, følelser, tanker og bevægelser. Derfor er den form der møder de ældre af væsentlig betydning (Merleau-Ponty, 1994). Af citaterne ses, at rytmen påvirker de ældre og personalet og at dette videre kan vække en fælles bevægelse. Især den rytme musikken vækker i kroppen, der påvirker det nonverbale sprog, er af betydning for de ældre (Lauridsen & Eckermann, 2011).

Scenen er sat for Erindringsdansen. Rummet er klart, deltagerne sidder i en cirkel og i midten af den foregår dansen. Musikken kan skabe bevægelse og rytme, men som menneske, skal

man turde vise bevægelsen frem for de andre i dansen. At danse foran andre og være tæt på andre mennesker og vise at man vil dem, kan for nogen godt være grænseoverskridende.

Det at personalet tør være i Erindringsdansen, har især stor betydning for udfaldet af Erindringsdansen. Dette vil blive belyst i næste del, som jeg kalder at danse på arbejdet.

Del 2- At danse på arbejdet

*Efter timen kommer jeg til at tænke på plejerne.
Nogle havde almindeligt tøj på, andre kom i deres kittel.
En plejer i kittel sad vældigt tilbagelænet og kiggede på.
Jeg tænker at deres fremtoning har utrolig stor betydning
(Bilag 4. Observation 25 november. 2014, linje: 150-152).*

Oplevelsen er fra en af de første gange, hvor jeg var med til at danse. En tilbagelænet kropsholdning og kittel, hænger for mig, ikke sammen med at danse.

Den udstråling og det nonverbale sprog vi mennesker har, har større betydning for den måde vi påvirker hinanden på, end vores verbale sprog. Især for demente er det sådan, at de tolker det nonverbale sprog før det verbale (Lauridsen & Eckermann, 2011). I ovenstående del blev scenen sat, men personalets energi er af væsentlig betydning for udfaldet af dansen. Erindringsdansen og oplevelsen af personalet var forskelligt fra de tre plejehjem. Og den stemning der blev lagt, kom især fra personalet. Del 2 vil derfor handle om personalet og de temaer, der vil komme i spil, kalder jeg *at turde udtrykke med kroppen, forstyrrelse og at turde være tæt på*.

At turde udtrykke med kroppen

*Personalet virker ekstremt nærværende.
Jeg har tusinde spørgsmål. Men føler ikke de har tid til at besvare dem.
Fordi de er i dansen. Og det er jo det helt perfekte.
De klapper og danser og svinger med arme og ben hvilket gør at selv de stillesiddende også er med. En dame ved min side bliver meget let forpustet så hun kan ikke danse så meget.
Men personalets fagter og benspjet følger hun roligt med i, smiler griner og spjætter med. Og klapper til musikken (Bilag 4. Observation 4 februar. 2015, linje: 90-95).*

Personalets gode stemning og udtryk af, at ville det her, være der lige i dette nu og være der 100%, skaber en ro og en bevægelse, der fylder lokalet. Dette opleves ved, at de ikke er til at komme i kontakt med, fordi de danser.

Vi mennesker lever i konstant bevægelse mellem hinanden. For de demente påvirker den lettere løftede stemning fra personalet, den måde de klapper og bevæger sig på, en energi for mere hos de demente.

Som personale ligger der en energi i, at skabe en opløftet stemning og rum for dans. En understøttende atmosfære gør, at der skabes tillid og skabes rum for positive muligheder for dans. I mit ene interview fortæller Janne om dette:

*...men det handler mest om det personale der er en del af det her, man skal ville det og turde det
(Bilag 4. Janne, 2015, linje: 123-124).*

Hun fortæller her, hvordan det er vigtigt, at personalet gerne vil være med og viser, at de vil det. At personalet aktivt benytter deres egenkrop og det, at være deres krop under dansen, har betydning for udfaldet og oplevelsen af danserummet (Merleau-Ponty, 1994). Janne fortæller videre, hvilken betydning dette kan have for de demente.

*jamen det betyder jo at de også tør at de også vil være med fordi det smitter jo også et eller andet
sted ikk... (Bilag 4. Janne, 2015, linje: 153-154).*

Det, at personalet tør være i dansen med deres krop og bruge kroppen i dansen, påvirker andres kroppe, der også tør være med. Janne beskriver dette som *det smitter jo*. Kroppen bruges i Erindringsdansen til at tydeliggøre de intentioner vi ligger for dansen og overfor partnerne. Kroppen er et kommunikationsmiddel mellem parterne og er nødvendig i udøvelse af Erindringsdans. Den affektive afstemning afhænger af det kropslige udtryk (Stern, 2012). Med dette menes, at den affektive afstemning bliver positiv når personalet *tør* og *vil*. Personalet skal derfor være opmærksom på, hvordan de er med deres krop i rummet for dans. Desuden skal de kunne navigere i forhold til, hvornår de er faglige, pædagogiske og måske i dansen, at skulle være mere personlig overfor de ældre. I forhold til det personlige handler det om, at de tør udtrykke sig, være nærværende, indlevende, praktisk og kropslig i dansen.

Videre handler det om, at personalet skal være bevidste om, hvornår de gør hvad og hvordan deres udtryk virker (Schultz Jørgensen, 2012).

Grænsen mellem egenkroppene er svag og vi påvirker hurtigt hinanden, så vores affektive afstemning sker hurtigt. Det, at personalet er bevidste om, at have et åbent, tilgængeligt og positivt kropssprog gør, at de demente afstemmer deres stemning og følelser i forhold til dette.

Personalet skal turde være kropslige i dansen og turde være tæt på de ældre. At benytte sin krop i Erindringsdansen gør altså, at et rum er skabt, hvor de demente også tør være med. Næste tema er en fortsættelse af, at være med sin krop i dansen og kaldes *at turde være tæt på*.

At turde være tæt på

I Erindringsdansen danser man to sammen overfor hinanden. Og dansen kan for nogen godt virke tæt og virke uoverskuelig, så der ikke bliver danset. For andre er det intet problem, at være i den tætte kontakt med de ældre.

Janne fortæller,

... jeg syntes det er fint jeg elsker det der, jeg er heller ikke bange for at give folk en kram eller noget selvom det ikke er dem jeg normalt ville give en kram

(Bilag 4. Janne, 2015, linje: 130-131).

Her fortæller hun, hvordan hun selv er bevidst om, at hun *tør* være tæt på de ældre og give sig selv hen. Dette handler om personalets kontakt til egenkroppen og forståelse af benyttelsen af denne. Det handler om, at personalet bevidst tør benytte deres kropslighed og er bevidst om, at vise sig for de demente (Winther, 2012b). Ved at turde være med de ældre og bruge sin krop i dansen, kan personalet skabe tillid mellem de ældre og dem selv. Denne tillidsskabelse er fundamental for en god Erindringsdans.

Ud fra vores krop kan tegnes nogle zoner, hvorfra vi deltager i verden, disse kaldet territorialzoner. Den inderste er den intime zone, den mellemste den personlige, den næste den sociale og den yderste kaldes den offentlige zone. Zonerne går fra den intime, hvor den nære kontakt udøves, hvor man kan sanse, lugte og føle den andens kropsvarme, til større og større fysisk afstand mellem parterne og hvor fjernsanserne kommer i spil. Ud fra disse zoner møder vi verden og kan tydeligt mærke, hvis nogen zonegrænser overskrides (Winther, 2012b; Wulf & Gebauer, 2001). Vi bevæger os ind og ud mellem disse zoner og i Erindringsdansen bevæger man sig i omgivelserne omkring den intime zone og den personlige zone. For nogen kan dette være grænseoverskridende og for andre ikke. Af citatet fortæller Jane om dette ved at sige, ”*jeg er heller ikke bange for at give folk en kram*” (Bilag 4. Janne, 2015, linje: 130-131). Janne fortæller, hvordan hun godt tør være i den intime zone, også selv om hun ikke kender dem hun krammer. Man skal turde bruge sin krop, vise kropsligt hvad man vil og turde være tæt på de ældre. Janne er bevidst, om at hun tør være tæt på og er bevidst om sin krop i dansen og i samværet med de ældre.

jeg tænker ikke mere over mit kropssprog der (i Erindringsdansen) end jeg gør til dagligt fordi, FOLK med en demens de læser kropssprog hurtigere end de hører det du siger nærmest et eller andet sted, så det i dagligdagene en rigtig vigtig ting ik
(Bilag 4. Janne, 2015, linje:144-146).

Bevidsthed omkring sin krop bevirker her, at Janne tør være tæt på de ældre. Hun er tydeligt bevidst om, hvilken virkning den har på dem. Hun fortæller, at hun i hverdagen er bevidst om kroppens sprog, hvorved det kommer naturligt for hende, at være det i dansen også.

I et andet interview, fortæller Birgit, fra personalegruppen om sine tanker, inden hun oplevede at være med til Erindringsdans. Omkring det at være tæt på dansepartneren.

Men jeg tænkte over det i starten... om det ville være for tæt på altså sån, fordi at jeg havde heller ikke prøvet det før at danse med folk man ikke kender og sådan det kan godt virke lidt grænseoverskridende faktisk... men jeg syntes nu det virker som sådan en naturlig dans
(Bilag 4. Birgit, 2015, linje: 166-169).

Uvisheden om, hvordan dansen ville være, gjorde Birgit utryg, men oplevelsen og det at bringe sig selv derud, ændrede hendes syn på det, så hun oplevede dansen som naturlig. Birgit oplevede, hvordan hun havde nemt ved at være sin krop i Erindringsdansen. Dansen som virkede tæt, men i praksis virkede naturligt. Man kan forestille sig, at Birgit havde forventning om, at få overtrådt sin intimzone, men oplevelsen var en anden. I dansen er man i den meget tætte kontakt, men bevidstheden om kroppens nonverbale udtryk bevirker, at personalet har lettere ved at være i dansen. Det er lettere at være i den intime zone, når man er bevidst om sin kropslighed og sit personlige udtryk i dansen.

At personalet tør at være tæt på de ældre og vise sig frem, skaber en oplevelse af et positivt rum for dans. Personalets positive effekt, kan ved små ændringer i deres kropssprog have negative konsekvenser. Næste tema handler om, hvordan rummet kan blive brudt via *forstyrrelser*.

Forstyrrelser

Stemningen og graden af, at turde vise sig frem og blive set, var forskellig fra plejehjem til plejehjem. Én af de tydelige forskelligheder lå i, hvordan personalet greb begivenheden an. Et sted havde personalet et tydeligt, hujende og klappende kropssprog med store bevægelser og kontakt med de ældre. Dette sås ikke lignende de andre steder.

Jeg oplevede hvordan en ting som påklædning, havde betydning for dansen. Nogle kom i almindeligt tøj, andre i kittel. Der er stor forskel i udtrykket på, om man enten er klædt på til dans (kjole eller bare civilt tøj) eller klædt på til at indgå i plejen (kittel). Igen handler det om at kunne skærpe indtrykkene for de demente og centrere dem om ét emne, nemlig dansen. At bære kittel under Erindringsdans kan skabe en distance mellem plejer og de ældre, samt skabe forvirring og forståelse af en anden kontekst.

Personalets opmærksomhed og villighed til dans har betydning. Under en af dansetimerne oplevede jeg, at der var rigtig mange deltagende fra personalegruppen. Opbakning til

aktiviteten er vigtig for, at Erindringsdansen kan blive til. Men i situationen skabte det forstyrrelse.

Jeg lægger mærke til der i dag er mange fra personalegruppen, de taler meget sammen. Flere er også ude at danse men de samles i en gruppe. Det forstyrrer rummet (Bilag 4. Observation 3 februar. 2015, linje: 85-86).

Af citatet ses, hvordan personalet kan skabe et negativt rum og forstyrre dansen. Deres dannelse af gruppe, hvor personalet taler meget sammen, skaber en uro. Deres kroppe er ikke rettet mod det der sker og mod dansegulvet. I stedet for, får deres tilstedeværelse, eller manglende engagement en forstyrrende effekt. Personalets meget verbale kommunikation (det at de snakker meget sammen), distancerer dem fra begivenheden og de dementes måde at fornemme og mærke på, hvor det nonverbale især er vigtigt.

Altså skaber personalet en distance fra start af og dermed ikke gode betingelser for Erindringsdans.

Vi afstemmer hinandens følelser og vitalitetsaffekten gør, at det nonverbale udtryk afstemmes gennem de kropslige handlinger. De udtryk vi udsender, har betydning for hvordan dem vi omgås føler. Afstemningen sker ifølge Stern i den intersubjektive matrix. I denne scene er det cirklen og dansegulvet, der skaber matrixen og deltagerne, der skaber intersubjektiviteten. Derfor kan personalets udtryk påvirke hele Erindringsdansen. Det at tale i en gruppe, samt at have kroppen vendt væk fra cirklen, skaber en distance og afstemningen kan få negativ drejning (Stern, 2004)

Vi afstemmer hinandens følelser og bliver til i det øjeblik, vi bliver set af hinanden. Personalets rettethed, at de tør være i dansen og være kropslige, er medskabende til at Erindringsdansen bliver til. Men hvordan opleves dette øjeblik, hvor kontakten skabes og dansen sættes i gang? Næste afsnit handler om, den første kontakt i Erindringsdansen.

Del 3- Den første kontakt

Clara sidder i sin kørestol, hun virker mere stillesiddende end den anden dame. Karl byder hende op til dans. Han bukker sig ned, kigger hende i øjnene og rækker hænderne frem mod hende. Hun svarer igen ved at række sine hænder ud efter hans, for at ville danse. De danser ved at Karl står foran damen, svajer fra side til side foroverbøjet og kigger hende i øjnene, taler med hende ved at læne sig ind imod hende og hun kigger intenst på ham
(Bilag 4. Observation, 20 januar. 2015, linje: 27-31).

Beskrivelsen handler om det øjeblik, hvor der bydes op til dans. I det at byde op og række ud efter den anden, viser man, at man ser den anden. ”Kroppen er den skabende kanal for kommunikation med øjeblikket” (Engel, 2015, s. 15). Det er os som kroppe, der er i øjeblikket og skaber den rytme, hvormed vi møder verden. Egenkroppen rækker frem og viser sig. Når vi bliver født, begynder vores kommunikation med den sanselige og kropslige tilgang til livet (Engel, 2015). I Erindringsdansen ses flere af de sanselige og kropslige udtryk og kontaktmetoder. De nonverbale udtryk kan ofte blive glemt og overset, når vi benytter vores verbale sprog, men i indbydelsen til dansen og tilnærmelsen af den anden, har det nonverbale sprog stor betydning.

Dette vil blive belyst ud fra temaerne *øjenkontakt, at række ud, berøring, omfavnelser og rytme*. Hvor kontakten starter i det man åbner øjnene og ser den anden, til berøringen og omfavnelsen, der skaber fælles rytme. Først skal vi se på temaet *øjenkontakt*.

Øjenkontakt

I ovenstående beskrivelse opleves, hvordan dansen sættes i gang ved, at Karl byder Clara op. Han kigger hende i øjnene for at vise, at han ser hende og hun har nu mulighed for at se ham. Med øjnene kan vi skabe kontakt og blikket bliver et vigtigt kontakttredskab. Øjnene kan lyse, stråle af kærlighed, de kan signalere magt eller afstand. Samtidig kan vi afkode det andet menneske ved, at se hinanden i øjnene. Flakkende øjne kan skabe utryghed og usikkerhed, mens rolige øjne skaber tryghed (Winther, 2012a). Med blikket formidler vi tilgængelighed, interesse og engagement til hinanden. Øjnene og blikket til hinanden skaber genkendelse,

men også en energi mellem de to parter. Karls gestus ved at se Clara i øjnene gør, at han viser han er tilgængelig og vil hende, han tilkendegiver sig. Hans venlige blik og kontakten tilbage til ham fra hende, skaber anerkendelse og en energi mellem parterne. Når man ser hinanden i øjnene, kan det som her, gøres med en venlig og oprigtig gestus, men også med en falsk, hvor venligheden ikke er oprigtig. Ofte kan dette læses i øjnene, der kendes som livets spejl (Lowen, 2011; Thornquist, 2011).

Dette kan sammenlignes med en af de første kontaktførm, som man har med spædbørn. Det er der, hvor man kigger dem intenst i øjnene og taler til dem. Allerede som helt spæd, kan det nyfødte barn se og skabe kontakt via synet. Tidligere formodede man, at barnet kiggede på moderens bryst når barnet blev lagt til, men senere har forskning vist, at det er moderens ansigt, der er i fokus. Flere træk ved ansigtet skaber opmærksomhed hos barnet, som søger at kigge på dette. Synet udvikles tidligt og bliver en af vores vigtigste sanser (Stern, 1998). Derfor har det, at vi ser hinanden i øjnene og altså på hinandens ansigt, stadig stor betydning for opfattelsen af, at se hinanden og blive set. Med synet har vi mulighed for at se, men med synet kan vi også styre, hvis der er noget, vi ikke vil se. Vi har mulighed for, at lukke af eller dreje hovedet væk fra det, vi ikke vil se. Således bliver det at se og at den anden ser tilbage, en gestus som bevidst vælges fra eller til. På denne måde kan vi med synet administrere verden (Stern, 1998). I Erindringsdansen opleves, at synet benyttes som hos spædbarnet til, at skabe kontakt og opmærksomhed de to parter imellem. Denne tætte kontakt og umiddelbare nærhed og det at se den anden i øjnene, skaber en samhørighed mellem kun de to parter. Samt øjenkontakten benyttes som en hilsen til den anden (Eibl-Eibesfeldt, 1976). Erindringsdans starter mellem to partnere med, at der bydes op ved, at se hinanden i øjnene for at anerkende hinanden, hvilket også skete i ovenstående citat.

Under selve dansen er man også tæt og her er der igen mulighed for øjenkontakt.

Jeg danser med Tove en lille lidt rund dame. Hun er iført en nederdel i cowboy stof, blå bluse med en blå cardigan ud over. Hun har sorte sko på. Om halsen har hun en alarm i en snor. Hendes hår

er hvidt, kort og kryllet. Og hendes hud er blød og rynket. Vi danser og damen kigger mig lige ind i øjnene. Jeg siger til hende hun har de flotteste blå øjne. Det kan hun ikke se siger hun... Vi danser mange danse og damen svinger med armene og jeg er med. Jeg oplever at det er så lige til og på ingen måde svært at se hende i øjnene. Hun er selv så nærværende at jeg ikke kan andet end at være det. Lige i dansen er alt andet væk

(Bilag 4. Observation 25 november. 2014, linje: 102-119).

Af ovenstående oplevelse beskrives, hvordan Toves nærhed og øjenkontakt påvirker mig således, at jeg bliver rolig og finder ro i denne øjenkontakt. Hendes naturlighed omkring at se mig i øjnene gør, at det i dette øjeblik findes naturligt. Da jeg kommenterer hendes flotte øjne, svarer hun som et barn ville gøre, for nej, hun kan ikke selv se sin øjenfarve, som vi står der. Men hun kan undersøge og kigge på mine øjne. Øjenkontakten skaber forbindelsen mellem os og skaber en tillid ved, at vi begge ser hinanden. Bibeholdelsen af kontakten gør situationen ægte i forhold til, at ville den anden. Gennem øjenkontakten skabes den affektive afstemning og oplevelse af fælles følelsesmæssig energi.

Med ordene *Lige i dansen er alt andet væk*, beskrives, hvordan det intense blik og øjenkontakten lukker alt andet ude og skaber et rum mellem os. Denne længe øjenkontakt ses sjældent blandt voksne, men kan minde om mor-barn øjenkontakten, der godt kan vare længe. For demente ses som tidligere nævnt, at de gennemgår en omvendt udvikling, altså retrogenesen. Denne længe øjenkontakt, som ikke opleves grænseoverskridende, kan forstås i forståelsen af den ældre dame, som et spædbarn, der holder øjenkontakt med sin mor, eller en mor med sit barn. Da vi er to damer, der danser sammen, kan blikket få denne betydning og virker ikke grænseoverskridende. Havde dansen været med en herre og dame imellem, kunne dette intense blik godt have haft en mere flirtende tone og blevet oplevet anderledes, måske især fra min side. Blikket mellem os skaber tillid og tryghed og blikket i dansen gør, at begge parter bliver set. Blikket er et af de første nonverbale udtryk vi benytter i dansen og til at skabe tillid og vise de ældre, at vi ser dem og omvendt (Stern, 1998). Alle mennesker har behov for at blive set. Som beskrevet i teoriafsnittet, skriver Merleau-Ponty at vi som

mennesker skal ses for, at blive synlige i verden. I dette øjeblik, i første møde og i dansen jeg har med Tove, bliver vi til, i kraft af at se hinanden.

For et spædbarn er det næste udviklingstrin efter synet, en hånd til øje-kontakt, at række ud efter noget, der ses i en samhørighed med andre (Stern, 1998). Næste tema handler om at række ud, altså at byde den anden til dans ved, at række sine hænder frem imod partneren. I indbydelsen til dansen er det vigtigt, at vi ser hinanden i øjnene, men kroppens sprog skal også følge med øjnenes kontakt.

At række ud

Kontaktformen at række ud, hvormed der menes, at man med kroppen viser, at man rækker efter den anden. I denne gestus ligger, at man kigger på den man rækker ud efter, strækker halsen lidt længere frem og rækker hænderne frem imod den anden, med håndfladerne opad (Stern, 1998). I det at række hænderne frem med håndfladerne opad, viser man, at man stiller sig sårbar og tilgængelig overfor den anden og at man ikke er farlig. Der skabes en samhørighed mellem de to parter, man skaber opmærksomhed om, at ville hinanden og den åbne kropsform skaber nærhed direkte mod den der rækkes ud imod (Eibl-Eibesfeldt, 1976; Wulf & Gebauer, 2001). Denne gestus fører til, at man efterfølgende tager hinandens hænder i dansen og fører den man rækker imod, ud på dansegulvet. Dette forudsætter dog, at den der rækkes ud imod spejler handlingen.

Kitt, en dame i kørestol bliver budt op af Lise. Lise gør det ved at bukke sig lidt ned i sine knæ og række sine hænder frem mod Kitt, kigge hende i øjnene og smile til hende. Kitt gør et lille buk eller nik med nakken og kigger smilende på Lise. Klapper hænderne sammen i fryd, hvorpå hun rækker dem frem imod Lise (Bilag 4. Observation 17 februar. 2015, linje: 35-38).

Lise rækker her sine håndflader frem imod Kitt og viser nærheden. Hun viser, at hun er åben for sin dansepartner og at hun stiller sig til rådighed. Af citatet ses, hvordan dette modtages igen ved, at Kitt bukker eller nikker let med nakken, smiler og klapper sine hænder sammen i

fryd. Her viser Kitt, med sin krop, at hun siger ja tak til at blive budt til dans. Hendes nik skaber en anerkendelse af partneren (Eibl-Eibesfeldt, 1976).

Merleau-Ponty skriver om det at række ud:

Håndens gestus, når den rækker ud efter en genstand rummer en henvisning til genstanden, ikke som forestillet genstand, men som denne ganske bestemte ting, vi kaster os ud imod, som vi allerede på forhånd er hos, som vi omgås (Merleau-Ponty, 1994, s. 94).

Hermed menes, at det er med håndens rækken ud efter noget, at vi oplever og kaster os ud i verden. Når vi rækker ud efter noget, udøver vi en gestus og viser den bestemte ting vi rækker ud efter, at vi allerede på forhånd har set den som noget, vi omgås og ser. Dette er, hvad der sker i indbydelsen til dansen og hvor Lise rækker ud for, at møde verden og her den partner hun byder op.

At kaste sig ud i verden er en naturlig metode til at opleve på. Det ses hos børn allerede i meget tidlig alder, at de rækker efter andre. Rækker hænderne frem for, at blive taget op og anerkendt af den anden. Det at byde op ved, at række hænderne frem, er en naturlig og genkendelig gestus, der benyttes. En gestus, som kan genkendes fra da de ældre var børn, eller fra de selv har haft børn. I sig selv er det, at række frem og vise sine håndflader en gestus, hvor man viser, at man er åben og imødekommende (Wulf & Gebauer, 2001). At række hænderne frem, kan også tolkes som, at man er forvirret og gerne vil hjælpes. Men øjenkontakten og kroppens rettedhed bidrager til oplevelsen af, at hengive sig til den man byder op (Jillson, 1986; Pease & Pease, 2006). Mange af de ældre udøver ikke selv denne åbnende gestus eller tager initiativ til dansen, men når de bliver budt op, er gestussen genkendelig og de kan respondere på den. Det, at Kitt klapper sine hænder mod hinanden da hun bliver budt op viser, hvordan hun glædes ved at Lise åbner sig og viser sig for hende. Erindringsdansen kan altså være en indgang til, at de demente bliver set og oplever sig set, på en naturlig og genkendelig måde.

Når nogen rækker ud sker efterfølgende det, at der tages imod og de to parter mødes i en berøring. Indbydelsen til dans er en indgang til at skabe berøring mellem de to parter. Næste tema handler om, den første fysiske kropskontakt, berøringen.

Berøring

Berøring er et af menneskets første kontaktformer og et af de signaler, der er udviklet først. Allerede som foster, oplever spædbarnet de vuggende bevægelser og kontakten med livmoderen, som kærtegn og berøring. Et nyfødt barn mærker kærlighed og nærvær gennem mellemmenneskelig kropskontakt og det er denne måde, der først kommunikerer fra forældre til barn. For små børn gælder, at de har behov for at være i kropskontakt for, at opnå forståelse for egenkroppen. Dette behov fortsætter gennem livet, hvor vi forstår vores egenkrop gennem andres kroppe og i samværet med andre egenkroppe. Kropskontakten er vigtig og skaber tillid (Thornquist, 2011; Winther, 2012a). Kropskontakt i dansen skaber mulighed for at berøre og blive berørt.

*Anna henvender sig til mig ved at læne sig frem imod mig og tale til mig. Jeg kan ikke høre hvad hun siger og jeg rykker tættere på. Der forstår jeg hun taler, men i sætninger jeg ikke forstår. Usammenhængende og rodede sætninger som "ja jeg har tre børn, men det ene må man låne, og ballonen ja det kan man ud af vinduet osv.". Annas kropssprog er tydeligt og rettet mod mig men det hun siger har ingen sammenhæng og jeg vælger at byde hende op til dans... i dansen følger hun med på fødderne... taler om alt og intet, kigger på mig smiler, griner... og **aer mig på armen...** roligt følger hun med i det der sker i rummet*
(Bilag 4. Observation 21 januar. 2015, linje: 21-36).

Anna, som jeg danser med, er en svært dement dame. Hun har mistet sit sammenhængende sprog og kan ikke huske mere. Anna taler i usammenhængende sætninger og kan ikke føre en, for mig, forståelig samtale. Men Anna er med i dansen. Hendes krop svajer roligt med i bevægelserne og fører mig naturligt rundt på dansegulvet.

I eksemplet danser vi og har en let berøring, hvor vi holder om hinandens underarme og Anna kan nå min overarm og kan ae mig samtidig. Tillid skabes ved berøring og Annas lette

berøring og det, at hun aen min arm skaber et rum, hvor vi har tillid til hinanden. Jeg oplever, at hun ved at aen mig, skaber ro og opbygger tillid. Anna viser, at hun ser mig. Jeg kan mærke tryghed i hendes rolige vuggende bevægelser og får en følelse af, at hun ved hvad hun laver. Flere psykologiske teorier ser tillid som noget, der er grundlagt gennem nærsanselige relationer fra man bliver født. Denne lette berøring og lette kontakt mellem os skaber tilliden (Thornquist, 2011). Berøringen mellem to mennesker kan skabe en oplevelse af, at man oplever sig selv gennem den anden. Berøringen skaber mulighed for, at opleve sig selv som en sammenhængende person og kan skabe mulighed for, at komme i kontakt med følelser og med sin krop. Ved at blive aet, bliver jeg både berørt, men berører også Anna. Egenkroppen opleves gennem berøringen (Merleau-Ponty, 1994). Der er en dobbeltbetydning i berøringen der gør, at jeg mærker mig selv og mærker hende, og omvendt. Berøringen skaber nærvær, refleksion og deltagelse i dansen. I dansen kan berøringen også skabe mulighed for erindring og vækkelse af gamle minder (Thornquist, 2011). Muligheden for berøringen i dansen, skaber et rum for at denne tætte kontakt er i orden. Annas nonverbale sprog er roligt og tilpasset situationen, trods hun ikke kan føre en, for mig, forståelig samtale. Den rolige vuggen i dansen og hendes aen kan være en berøringsform, der erfaringsmæssigt har skabt glæde for hende og oplevelse af kærtegn.

Som tidligere nævnt handler vi mennesker indenfor forskellige territoriale zoner og i dansen er man i meget tæt kontakt. Man er et sted mellem den intime zone og personlige zone, hvor man har mulighed for at mærke hinanden. At kontakten ikke overskrider mine zonegrænser, skyldes Annas naturlige rolige strøg, der aen mig og ellers rolige bevægelser i dansen og at hun aen mig, som en mor aen sit barn. Dette bevirker, at zonernes grænser ikke overskrides, trods at vores kroppe mødes i en berøring.

Vi taler ikke sammen, men den rolige vuggen og berøringen på hinandens arme skaber tillid og Annas aen opleves som omsorg. Ved kontakten mærkes Annas varme, som igen skaber et trygt rum. Jeg oplever videre, at ved at Anna aen mig, forstår jeg, at hun også oplever denne

tillid og tryghed mellem os. I vores dans sker der det Stern kalder affektiv afstemning. Vi mennesker har som nævnt nogle vitalitetsaffekter, altså et repertoire af følelser, der kan afstemmes med hinandens følelser (Stern, 2012). Vitalitetsaffekterne er små signaler fra Anna, der udløser denne beroligelse hos mig. Med bevægelsen på min arm, skaber Anna et rum for følelser og den affektive afstemning bevirker, at jeg føler mig beroliget og bliver rolig.

Berøringen der etableres idet man byder hinanden til dans, kan ses som et nuværende øjeblik hvor en almen distraktion forvandles til koncentration og opmærksomhed mellem de dansende parter. Behovet for kropskontakt følger mennesket gennem hele livet og dansen kan sætte en scene, hvor kontakten kan finde sted og hvor formen er genkendelig. Mange demente bliver hjulpet med personlig pleje og bliver derfor berørt. Berøringen er dog forskellig fra den berøring, der ses i dansen. Under personlig pleje er berøringen professionel og instrumentel og der er et ”problem” der skal løses, hvorimod berøringen i dansen kan give mere en følelsespræget berøring. Anna har som, det ses af citatet mistet evnen til, at føre en sammenhængende samtale. Ofte mindes vi mennesker ved, at fortælle historier om det vi har oplevet. Anna har mistet en kompetence i forhold til at mindes og derfor kan berøringen være ekstra vigtig i forhold til at tilfredsstille hendes behov. I dansen har man mulighed for den affektive berøring, hvor følelserne bliver påvirket. I den affektive berøring, som i dansen med Anna, kan man vise omsorg som hun gør og bekræfte hinanden i den.

Den lidt tættere kontakt end berøring, forstår jeg som omfavelse. At favne den anden og holde den anden i sine arme. Det næste tema handler om omfavelse og vil se på den lidt tættere kontakt, som kunne overskride den intime zone, men i denne dans ikke gør det.

Omfavnelse

Omfavnelse handler i dette tema om, at have tættere fat om dansepartneren. Omfavnelsen kan sammenlignes med den omfavelse en mor giver sit barn, når det skal trøstes. Den lidt tættere

kontakt der viser, at moderen har barnet i favnen og at der er trygt. En omfavnelser hvor et trygt rum skabes (Bentsen, 2000). I dansen kan denne omfavnelser være, at man holder om lænden, hvor man favner den anden med mere end blot en berøring. I dansen er omfavnelser også med til, at skabe en kommunikation mellem parterne (Toxværd, 2006). Den fulde omfavnelser, hvor man favner den anden og tager den i sine arme.

Jeg danser med en hvidhåret dame, Asta. Hun har pagehår. Hvide bukser, lyserød bluse og hvid vest udover. Asta er iført hvide sko, nogle støttende og praktiske nogen. Hun bruger rollator og går ikke så godt. Vi danser en dans, jeg har budt hende op og hun står tæt på mig. Vores maver mødes mellem os, damen er dårligt stående og siger "jeg kan ikke så godt". Jeg tager tættere fat rundt om hendes lænd klemmer lidt til og trækker hende tættere på mig, og kigger hende dybt i øjnene og spørger "kan du mærke mig nu, jeg har dig" Asta nikker og svarer ja
(Bilag 4. Observation 3 februar. 2015, linje: 62-67).

I eksemplet ses, hvordan kontakten målrettet benyttes til at skabe tryghed og tillid. Jeg trækker Asta lidt tættere på mig og klemmer hende lidt om lænden med min hånd for, at hun kan mærke, at jeg er der for hende. Det lille klem og det at gøre hende opmærksom på, at hun skal mærke mig, er et bevidst valg og gør, at hun bliver berørt.

Den naturlige nærhed dansen skaber, giver mulighed for at være nærværende og anerkende den, man danser med. Dansen skaber et rum, hvor det er i orden at være tæt. Og min kontakt med Asta skaber ro, til trods for at jeg er i hendes intime zone. Jeg trækker hende kun tættere på mig, fordi hun selv siger, at hun ikke så godt kan. Derfor vælger jeg at vise endnu tydeligere, at hun kan være tryk.

I dansen er man tæt, nærværende og har mulighed for, som i ovenstående citater, at vise man er der for den anden og ser den anden. I omfavnelser og berøringen er det vigtigt, at kunne læse situationen og mærke efter, hvor tæt man kan gå på den anden person, før man overskrider en grænse. I dette eksempel oplever jeg, at Asta prøver alt hvad hun kan, for at komme ud på dansegulvet og lidt undskyldende siger "jeg kan ikke så godt". Derfor vælger jeg at handle som jeg gør, hvilket udmønter sig i tillid der skabes og vi danser flere danse.

Tillid udtrykkes som nævnt gennem kroppen og vores tætte kontakt skaber tillid ved, at jeg giver Asta mulighed for at støtte sig til mig. At jeg ser hende i øjnene og klemmer hende tættere. Min kontakt er seriøs, forstået på den måde, at jeg med en faglig tone lader hende vide, at jeg er der for hende. Dog er min omfavelse stadig fast og støttende. En omfavelse kan nemt overskride grænsen til den intime zone, men i kvag af den valgte kontaktfom, oplever jeg ikke, at det sker her (Winther, 2012b). Dansen giver mulighed for at omfavne den anden. Men i dansen holdes ofte en afstand således, at man ikke overskrider grænsen til den intime zone. Dog giver dansen mulighed for, at man som her, kan være endnu tættere på den anden og skabe et trygt rum for bevægelse og dans (Toxværd, 2006).

Asta og jeg danser længe og jeg oplever, at hun føler tryghed i vores dans og min omfavelse af hende. Jeg oplever trygheden ved, at Asta selv er med i dansene og at hun gerne vil danse flere danse.

For at kunne være i vores dans, følger Asta og jeg roligt hinandens rytme. Omfavnelsen gør, at jeg kan mærke efter hendes trin og bevægelser for, at vi kan finde samme rolige takt. Den bevægelse og rytme dansepartnerne har sammen er, hvad næste og sidste tema i denne del handler om.

Rytme

I Erindringsdansen skaber musikken en rytme, der som tidligere nævnt, planter sig i kroppen som bevægelse. Vi mennesker er i en konstant rytme. Hjertet slår en rytme, åndedrættet har en rytme, vi har en døgnrytme og en rytme, når vi dyrker sport (Nørgaard, 2015). I Erindringsdansen er der også en rytme og ofte en rolig vuggende en. I Erindringsdansen står man tit to og to overfor hinanden og danser vuggende fra side til side.

Jeg byder Gerda op der sidder ved siden af mig. Hun siger "allerede?", hvorpå jeg siger "vi har jo kun en time så vi må få mest muligt ud af den" og Gerda griner og tager fat i min hånd. Vi danser roligt. Med den ene hånd holder jeg om livet på Gerda og i den anden hånd holder jeg hendes. Gerda anden hånd ligger på

min skulder. Vi har dansefatning. Gerda kigger meget på vores fødder. De tripper roligt fra side til side og resten af kroppen følger med. I takt danser vi en rolig rytme
(Bilag 4. Observation 4 februar. 2015, linje: 37-41).

Den rolige rytme i dansen er en rytme, der planter sig mellem egenkroppe, fra egenkrop til egenkrop. I ovenstående beskrivelse, er en oplevelse af denne rolige rytme, der er i dansen. Den lette berøring mellem os skaber en kontakt, så egenkroppens rytme kan blive til en samhörig rytme mellem os. Gerda og jeg har denne fælles rytme i dansen og følges ad i tempo, som en vuggende rytme. Kroppen kommunikerer gennem bevægelsen ved, at vi vugger hinanden (Winther, 2012a). Den vuggende bevægelse kan ses som en bevægelse, der skaber ro og tryghed og en bevægelse, der er genkendelig. Den vuggende bevægelse kan sammenlignes med den bevægelse et foster oplever, når det ligger i moderens mave, rytmen der skabes når moderen bevæger sig. Senere gentages bevægelsen når barnet vugges i moderens arme eller vugges i søvn i sin seng. Bevægelse og rytme er grundlæggende i vores eksistens og et fælles grundvilkår. Alle fødes med mulighed for bevægelse og kroppen er i en konstant rytme, også når vi sover. Åndedrættet og cellernes bevægelse skaber livet i kroppen (Engel, 2015). I dansen er rytme ligesom cellernes bevægelse, tegn på liv og skaber følelse af liv og at være. Samtidig er den vuggende bevægelse genkendelig for de demente og skaber ro og tryghed. I dansen mellem Gerda og jeg, opleves rytmen også samlende for vores fællesdans og skaber et vi, i dette rum af dansende. Genkendeligheden i bevægelsen kan skabe ro hos den demente og skabe dette lille fællesskab i fællesskabet. Oplevelsen fra fortiden og nutiden samles i det nuværende øjeblik og påvirker hinanden i skabelsen af genkendelighed og tryghed (Merleau-Ponty, 1994). Fortidens vuggende erfaring er nedfældet som kropslig viden og viser sig ved, at vi begge mødes i en fælles forståelse af den vuggende rytme som trygt og naturligt.

Dette afsnit har forsøgt at forstå det første møde i Erindringsdans. Hvilken betydning den helt basale gestus har for invitationen til dans. Den måde vi henvender os til hinanden på for, at bede om en dans, kan sammenlignes med den måde vi, i de første leveår, erfarer kropsligt. Vi har behov for at blive set, berørt, omfavnet og have rytme i vores liv for, at kunne opleve ro og sammenhæng. I dansen skaber rytmen et mødested, hvor vi mennesker kan være til og blive set.

Næste del, del 4, vil handle om det der sker eller kan ske i selve dansen. Det vil omhandle det, at de ældre har et repertoire af bevægelse, som de måske ikke selv kan verbalisere, men som er kropsligt forankret. Afsnittet handler om at opleve succes ved genkendelse.

Del 4- At genkende

Jeg danser igen med Tove. Tove smiler. Musikken spiller derud af. Jeg spørger om hun kender sangen, "nej" svarer hun og danser derud af. Men senere i vores dans synger hun med på alle teksterne

(Bilag 4. Observation 25 november. 2014, linje: 107-109).

At opleve genkendelse, jeg kan fordi jeg genkender. Noget vi alle prøver og noget, der giver os som mennesker velvære og en følelse af at slå til. Dette kan ligeledes give følelse af at være tilpas i sig selv, opleve sig selv som helt menneske og respektere sig selv, ved at kunne genkende (Winther & Hejselbak Jensen, 2012). I Erindringsdansen og de temaer der nu vil blive taget op, er det de små ting, der skaber genkendelse. Temaerne vil være *fagtesange og børnedans, bevægelse vækkes og når der bydes op*. Alle tre temaer handler om en måde de demente kan være med i dansen, ud fra erindring, genkendelse eller efterligning, for på den måde at opleve succes.

Første tema er *fagtesange og børnedans*.

Fagtesange og børnedans

I Erindringsdansen benyttes ofte fagtesange, det er dem, jeg kender som børnedanse. Disse sange er sange, hvortil der er en lille dans tilknyttet, hvor man i hvert omkvæd gentager

dansen. Fagtesangene er gamle sange, som de ældre kender eller hvor bevægelserne er så simple, at de er lette at efterligne. Fagtesange er sange som ”Skomagerdrengen, Polka eller Rits rats filijong gong gong” (festABC, 2015). Ofte sange og danse man benytter i legen/dansen med små børn. I Erindringsdans benyttes disse sange, da de for mange er kendte og fordi de kendte danse kan skabe oplevelse af at kunne.

En meget lav dame(Signe) sidder ved min side i sin kørestol. Hun er sunket lidt sammen og sidder og kigger på at de andre danser. Hun smiler ud mod gruppen der danser. En meget taktfast melodi kommer på, sangen lyder: ”med hænderne sir vi klap klap klap, med fødderne sir vi tramp tramp tramp, at du må huske på sådan skal en polka gå. . . ” hvorpå man gør som teksten siger. Jeg klapper i mine hænder og trumper med fødderne til omkrydret, jeg laver store bevægelser der er tydelige. Trumper hårdt og klapper til. Signe gør efter og trumper derudaf. På min modsatte side sidder den meget slanke dame, Anna med det grønne tøj. Hun begynder nu også at trampe fødderne mod gulvet. Begge damer smiler tilfreds da musikken slutter
(Bilag 4. Observation 21 januar. 2015, linje: 66-73).

I denne dans er vi siddende. Jeg starter en bevægelse, hvorpå damerne følger efter. Mine hænder der klapper og fødderne der trumper. Meget simple bevægelser, der er kendte af damerne og lette at efterligne og som de måske kender fra sangen. Fagterne gør det muligt for dem at være med i det lille fællesskab. I efterligningen og det at de er med på dansen viser, at de har set mig og gerne vil være med ved at gøre efter. Signe og Anna virker glade for oplevelsen, men svært er det, at vide, hvordan efterligningen føles for dem. I den intersubjektive matrix kan vi affektivt afstemme hinandens følelser. Med dette menes, at vi ikke nødvendigvis motorisk efterligner, men at vi følelsesmæssigt kan sætte os i den andens sted (Stern, 2004). I denne dans med fagterne er det svært at vide, hvordan damerne oplever dansen følelsesmæssigt. Jeg forsøger at være sammen med dem og anerkende dem, ved at smile og være med og fortsætte fagterne. Jeg oplever, at jeg er med dem og bliver glad og føler glæde ved dansen og håber følelsen også er hos dem. Jeg kan ikke vide hvordan den opleves for dem, men ved at de kigger smilende på mig efterfølgende, føler jeg en anerkendelse og tilfredshed i deres blik.

For demente er der meget, som ikke kan huskes, men at imitere det som sker, har betydning sådan, at den demente får en oplevelse af, at kunne være med og få succes. Hvis blot man kan efterligne, er man ikke i tvivl om, hvad man skal og oplever intet nederlag i form af ikke kunne huske. Det at efterligne og gøre efter betyder også, at man ser den anden. Bare en lille bevægelse viser, at man bekræfter den anden i at denne eksisterer (Svendler Nielsen, 2012).

Oplevelsen som beskrevet i citatet viser, at Anna og Signe gerne vil være med og at de med deres smil efterfølgende giver udtryk for behag og god oplevelse. Fagtesangene kan altså være med til at støtte de demente i oplevelse af at kunne og være en del af gruppen.

Ved at efterligne og dermed være med, kan genkendelse skabes. De fleste plejehjemsbeboere i Danmark, der er 70+, har tidligere gået til dans og de demente kan som nævnt, ofte huske den musik der spilles og de trin, der benyttes i dans. Næste tema handler om den bevægelse dansen vækker i kroppen. Temaet handler om, at det at se genkendelig bevægelse, skaber lyst til egen bevægelse og kropslig udfoldelse. Temaet kalder jeg *bevægelse vækkes*.

Bevægelse vækkes

Bevægelser planter sig mellem egenkroppe. Merleau-Ponty skriver som nævnt, at det er med kroppen vi erkender og det er med kroppen, vi sættes i relation til andre. Vi er hele tiden i relationer med hinanden og vores bevægelser påvirker hinandens bevægelser (Merleau-Ponty, 1994). I Erindringsdansen opleves dette ved små bevægelser og en dirrende stemning der er i gruppen af, at ville danse. Eksemplet herunder beskriver min forståelse af den dirrende stemning og oplevelse af at de ældre vil være med til dans.

Danseparret Lise og Karl danser for og gruppen ser på: "Palle sidder på stolen og kigger på. Han bevæger sit ene ben op og ned og svinger sin ene arm ud mod dem når de danser. Han har et skævt smil. Hans krop bevæger sig og svinger til musikkenes takt. Sporadiske tramp kommer fra hans ben og armen der svinger. Han sidder helt yderst på stolen. Helt fremme så tæt på så muligt

(Bilag 4. Observation 21 januar. 2015, linje: 54-57).

Bevægelse planter sig fra egenkroppe til egenkroppe. I oplevelsen som beskrevet ovenover oplever jeg, hvordan Palle næsten ikke kan holdes ude af bevægelse og ude af dansen. Jeg oplever en iver i hans krop. Han sidder helt yderst på stolen og kan ikke vente med at komme i gang. Hans kropssprog er helt rettet mod det der sker og hans bevægelser med arme og ben viser, at han er med danseparret. Danseparrets bevægelser påvirker hans krop, som også vil i bevægelse. Erindringsdansen vækker en energi og her benyttes danseparret til at vise for og starte energien, som føres ud til de observerende. Danseparret benyttes bevidst for at spore de demente ind på, hvad der skal ske og hvorfor de er, hvor de er. At se på de dansende skabes forståelse for, at de er til dans og rytmen i deres dans påvirker de ældre, der som i citatet ovenfor, ikke kan lade være med at danse med. I Erindringsdansen opleves, hvordan bevægelse fører til bevægelse hos de ældre. Den grænse der er mellem egenkroppen er svag og derfor påvirker vi hinanden i dansen og dansen kan vække noget i de demente og skabe bevægelse.

Bevægelsen vækkes og dansen sættes i gang. Når de dansende kommer ud på gulvet, opleves at ”rigtige” dansetrin kommer til syne. Næste tema handler om de trin, der kommer frem. Temaet kaldes *når der bydes op*, da det handler om de trin, der tidligere er indlært.

Når der bydes op

De fleste af de ældre har tidligere gået til dans og dette kommer til syne i Erindringsdansen. Små bevægelser der opleves, som tegn på tidligere indlært dans.

Flere af de frivillige byder Jonna op, men hun takker nej... men så byder Karl hende op. Jonna smiler og samler hænderne i fryd... I det hun kommer ud på gulvet og de begynder at danse, laver hendes fødder små dansetrin, lidt spjætagtige men hun er oppe på fodballen og er let på tå. Hendes kropsholdning er rank og hun holder ikke øje med fødderne, de arbejder selv i små lette trin med lille hop på (Bilag 4. Observation 17 februar. 2015, linje: 18-25).

De konkrete bevægelser kommer til syne. I oplevelsen som citeret ovenfor ses, at Jonna forsøger at lave ”rigtige” dansetrin. Jonna forsøger at gøre de bevægelser, som hun har tillært

sig tidligere. Den ranke holdning og fødderne der arbejder uden at hun holder øje med dem. Dette viser tegn på indlært dans fra tidligere og at kroppen gerne vil. De fleste ældre har som nævnt danset som børn, hvor specifikke dansetrin og dansestile blev tillært. I disse klassiske pardanse, er det herren der fører damen rundt. De bevægelser vi gennem livet har lært, kan forstås som livserfaring (Engelsrud, 2006). I ovenstående citat opleves dette, hvor Jonnas små spjæt viser, at kroppen kan huske, egenkroppen kan erindre trin. De kendte trin ligger som konkrete bevægelser og er en del af Jonnas kropsskema. Det er det Merleau-Ponty kalder den levede krop, hvor egenkroppen kan, uden at man nødvendigvis kan beskrive hvordan eller hvorfor (Merleau-Ponty, 1994). De er konkrete bevægelser der naturligt, for hende, kommer frem i dansen. I en anden oplevelse ser jeg, hvordan Henry danser med en dame fra personalegruppen.

De danser, Henry vifter med arme og ben og laver diverse trin. Han stikker det ene ben ud til siden og ind igen og gør det flere gange og skifter. Hans dansepartner følger efter og de danser derud af. Han strækker armene ud til siden og ind til bevægelsen med fødderne, så arme og ben følges ad. Han lader knæene mødes og spreder benene. Og vifter med armene helt ud i fingerspidserne. Ryster armene og bevæger sig. Han skær ansigter og smiler og griner til dansepartneren
(Bilag 4. Observation 3 februar. 2015, linje: 76-81).

I ovenstående ses, at det er den demente, der styrer dansen. Her ses, at han godt kan tage initiativ og fjerne sig med sin dansepartner. Henry laver nogle, for ham, kendte bevægelser og han danser naturligt denne fjollede dans. Senere laver jeg interview med Henry og her beskriver han disse bevægelser og siger *"du kan godt se den har let ved at komme frem ik"* (Bilag 4. Henry, 2015, Linje: 155). I samme sætning smiler han og ansigtet folder sig i et mildt og velfornøjet udtryk. Med bevægelserne er knyttet en positiv følelse der ses ved, at Henry smiler når han fortæller om dansen. Bevægelserne ligger i kroppen og Henry siger senere *"jeg kan ikke huske hvor faen det var jeg lærte den hende"* (Bilag 4. Henry, 2015, Linje: 153). Oplevelsen viser, at Henry har et bevægelsesmønster, der i dansen, kommer naturligt frem hos ham. Han kan ikke beskrive dem, men ved, at det har let ved at komme frem, som han siger. Til

Erindringsdans tager Henry ellers aldrig initiativ til at danse, men vil altid gerne, når han bliver budt op. I denne dans, som beskrevet ovenfor, sker noget helt forunderligt og musikken og hans partner vækker de kendte trin hos ham.

Dansen vækker nogle minder og Erindringsdansen skubber til disse minder og vækker kroppens erindring af at danse. De demente vil ikke kunne forklare disse danse, men de kommer, når de bliver budt ud på dansegulvet. Bevægelserne ligger gemt som en del af kropsskemaet og kommer frem som genkendelige oplevelser af, at kunne danse og være med i det nuværende øjeblik (Merleau-Ponty, 1994).

Dette afsnit forsøgte at forstå de genkendelige oplevelser, som dansen kan give de demente. Det har handlet om nogle af de metoder og mønstre, som kan være med til at skabe oplevelse af kunnen, samt at være en del af aktiviteten. Det handler om simple melodier og danse, der skaber genkendelse og vækker den kropslige erindring.

Næste afsnit kalder jeg køn og flirt. Det handler om, at damerne vil danse med herrerne, om at opdage det andet køn og flirte. Temaerne rækker derfor lidt videre i den menneskelige udvikling og går ind i den fase, hvor vi opdager det andet køn og går fra barn til voksen.

Del 5- Køn og flirt

En herre i lysrød bluse danser med Asta. Hun er meget svagt stående siger personalet, men jeg siger at hvis vi nu støtter dem kan de nok godt. Så vi støtter bagtil, jeg har lidt svært ved at læse personalet, men de tager sig af det. Og parret kommer op at stå overfor hinanden og danser roligt, og stående. De kigger længe hinanden i øjnene, smiler og er nærværende. De holder i hinanden. Der er helt oplevelse af at de er forelsket.

De kigger længe og dybt i hinandens øjne

(Bilag 4. Observation 25 november. 2014, Linje: 85-89).

Af citatet opleves, hvordan Asta og hendes partner er tætte i dansen og hvordan den skaber en helt speciel kommunikation og tæthed mellem dem. Den dybe øjenkontakt vidner om, at de er i den intime zone og kan lide at være tæt på hinanden. Danseformen som danses i Erindringsdans kaldes selskabsdans. Dette skyldes, at man danser, men det sociale aspekt er

af stor betydning, som en del af konceptet. Datidens selskabsdansen benyttedes som metode til at komme tæt på det andet køn, da dette ellers ikke var velset. Dansen benyttedes til at komme tættere på den intime zone, derhen hvor man kan lugte og mærke den, man danser med. Samtidig afspejler dansen det dengang traditionelle billede på herren, der fører an, både i dansen og i livet og damen der er den lette og yndige, der passer hjemmet (Ibsen, 1991). Dette billede på dansen vil blive behandlet i de følgende temaer. Temaerne kalder jeg, *damer vil bydes op og damerne skulle jo findes på en eller anden måde*. Først til første tema om damerne der vil danse med herrerne.

Damer vil bydes op

I Erindringsdansen danser alle med alle. Dette forstået sådan, at damer kan byde damer op og herrer kan byde damer op. Dette skyldes, at de fleste frivillige og personale er kvinder, samt at der på de danske plejehjem er et overtal af kvinder (Statistikbanken, 2015).

Tidligere var det sådan, at flest piger gik til dans på de danske danseskoler. Her var det af stor betydning, om man dansede med en anden pige eller blev budt op af de få drenge der var. Det var herren, der bød damerne op og dermed fik lov til at vælge, hvem de ville danse med. Det var de pæne piger, der blev budt op og på den måde lærte pigerne, at vente på deres ”dom”, om de blev udvalgt eller ej (Kristensen, 1992).

Jeg spørger om Jonna vil danse, men hun siger hun er meget svimmel og derfor ikke kan danse... en frivillig byder hende op og hun takker nej igen. Så kommer Karl og spørger, og Jonna retter sig op og kigger smilende på mig, jeg nikker og smiler anerkendende og Jonna flytter sin rollator og danser med Karl (Bilag 4. Observation 3 februar. 2015, Linje:46-50).

Mange damer ville helst danse med herrerne og som beskrevet i citatet, smiler Jonna til mig, som vil hun vise, at nu blev hun budt op. Der er stadig præstige i, at blive budt op af herrerne og Jonna vælger, at hun ikke vil danse med mig, men vente på herren. Præstigen i at blive budt op af en herre, følger stadig Jonnas forståelse af, at være den pæne pige i gruppen. I interviewet med Janne, fortæller hun, hvordan de ældre damer liver op, når de bliver budt op af herrerne.

Det er jo det ik, de liver helt op. Det kan man se når Karl kom og bød nogen af damerne op, der var jo nogen af dem der blev helt flirtende i øjnene (Bilag 4. Janne, 2015, Linje:281-282).

Her beskriver Janne, hvordan damerne forandredes, når de blev budt op af en herre. Det gamle kønsrollemønster er stadig gældende i Erindringsdansen.

Til Erindringsdans var der dog også nogle af damerne, der helt naturligt indtog ”herrerollen” og dansede ”herrens” plads. Det kan muligvis hænge sammen med, at disse damer gjorde det samme i deres barndom på danseskolerne, altså var nødt til at danse herren. Erfaringen ligger i deres dansemønster og de vil derfor helst danse herren nu.

De indlejrede og genkendelige mønstre går altså igen i Erindringsdansen, hvilket også gælder de mere socialt tillærte mønstre, som kønsrollernes fordeling.

I selve Erindringsdansen er det herren der fører an, eller hvert fald den, der danser herren, der fører i dansen.

Holger holder mig fast og på et tidspunkt kan jeg mærke hans dansetrin... på et tidspunkt kan jeg lige mærke et par ryk i kroppen og han fører mig nogle trin. Med hans fatning omkring min lænd og i min hånd kan han guide mig på dansegulvet... Holger har løftet hage, rank brystkasse og dansefatning. Han kigger over mig og holder øje med dansegulvet (Bilag 4. Observation 4 februar. 2015, Linje:55-60).

Kønsrollerne i dansen er fastlagt og jeg mærker også her, hvordan herren fører dansen. Holger fører mig roligt rundt. Denne fordeling af rollerne kan spores tilbage til det mønster og kønsrollefordeling, som man så tidligere. Her er det herren, der er beskytter og fører, fører kvinden sikkert over dansegulvet, har overblik og kontrollerer. Omkring 1900 tallet opfattedes denne fordeling af manden som den førende og kvinden som den følsomme, som skulle beskyttes, som værende den rette fordeling. Manden sørgede for økonomi og kvinden tog sig af de personlige, hjemlige områder (Kristensen, 1992).

I dansen danser man tæt og der sker en mere eller mindre sammensmeltning af parterne, der bryder med disse normer og parret bliver en harmoni. Men stadig er det herren, der fører i dansen og det føles også under Erindringsdansen, at disse vante bevægelser benyttes.

Kroppen skaber forbindelsen til den verden vi lever i og det er gennem kroppen vi oplever (Merleau-Ponty, 1994). Samtidig er kroppen vores udgangspunkt for de måder vi handler på og spejler den kultur, vi er opvokset i. I dansen ses de kulturelle værdier, forestillinger og normer der lå i datidens samfund (Engel, 2015). Normerne er bevaret, herren fører i dansen og vælger sin partner, hvilket ses i Erindringsdansen.

Herren vælger sin partner i dansen og damerne vil helst danse med herrerne. Dansen var en metode til at skabe denne kontakt mellem kønnene og det handler næste tema om. Temaets titel kommer af en sætning fra interview af Henry, der præcist sagde hvordan han benyttede dansen som metode.

Damerne skulle jo findes på en eller anden måde!

Det at flirte er naturligt indlejret i os mennesker og benyttes ofte i forbindelse med dans. At flirte kan siddestilles med det at gøre kur. Det at gøre kur, kalder man den flirt, man ser dyrene udøve i naturen. At flirte betyder, at man tilnærmer sig den anden enten verbalt eller nonverbalt og søger positiv opmærksomhed. At man flirter er, at gøre tilnærmelser til den anden, ofte af let uforpligtende seksuel karakter (Den Store Danske, 2015). Sådan er det, at flirte naturligt for os mennesker og en del af det, at se den anden og blive set. At flirte optræder flere gange under Erindringsdans og er også her en naturlig del af dansen.

En dame læner sig ind mod sin veninde og hvisker at hun gerne vil danse med ham der (peger på Kaj). Hun går på dansegulvet og vimser lidt rundt der hvor Kaj er og det ender med han støder ind i hende. Hun kigger forfjamsket op på ham, han byder hende til dans hvilket hun ydmygt takker ja til... hendes kropslige udtryk er lidt tilbagelænet og lidt kostbart udtryk som om hun ligesom lokkes ud til dans og går smilende med ham (Bilag 4. Observation 18 juni. 2014, Linje:27-31).

At flirte har mange udtryk og som i citatet, viser damen det ved, at virke overrasket og kostbar overfor den herre, hun gerne vil danse med. Hun viser ham ikke, at hun faktisk havde lagt en plan for, at komme til at danse med ham. Hendes lidt forvirrede blik og ydmyghed og udtryk af at være uopnåelig, er en typisk måde at flirte på, hvor kvinden gør sig lille og sårbar

og skaber opmærksomhed. Det at virke overrasket over at han støder ind i hende og at hun takker ja til hans tilbud, kan tolkes som en del af flirten. I flirten bevæger man sig i mellem godt at ville den anden, men ikke vise det for tydeligt, som her i damens flirten (Jonason & Li, 2013).

I de ældres unge dage, var den tætte kontakt sjælden og dansen gav derfor mulighed for kontakten til det andet køn. Henry beskriver under interview, hvordan han mener han benyttede dansen som metode.

Jeg spørger Henry om han kan lide at danse? Hvertil han svarer: Jooo deet, damerne skulle jo findes på en eller anden måde... og det var den gængse metode dengang... Ja altså jeg er rimelig pragmatisk, er det det der skal til (Bilag 4. Henry, 2015, Linje: 40-44).

Dansen benyttedes altså som metode til flirt og kontakt med det andet køn. Kropssproget er mere løst, svingende og flirtende i dansen, hvor man naturligt er tæt (Jillson, 1986). Jeg oplever selv, at blive flirtet med under Erindringsdans.

Jeg danser med Henning. Ikke så høj, kun så høj at vi lige kan se hinanden i øjnene... han tager dansefatning om mig, meget tæt og fast greb om min lænd. Svinger mig i rolige ryk. Han spørger hvad jeg hedder, og fortæller han har været soldat i Tyskland. Han fortæller han kommer fra Jylland men nu bor herovre. Han kigger på mig smiler og spørger hvor jeg kommer fra (Bilag 4. Observation 25 november. 2014, Linje:75-80).

Henning benytter sig af smalltalk i flirten, samtidig med, at han holder mig i et fast førende greb. Han flirter ved, at han fortæller lidt om sig selv og spørger interesseret til mig, samtidig med, at han danser og fører mig i dansen (Jillson, 1986). De små ryk han laver når vi danser og fatningen om min lænd viser, at han har overtaget og jeg roligt kan være tryk (Jonason & Li, 2013; Kurzban & Gersick, 2014). Samtidig bringer han med sine bevægelser og samtale fortiden med ind i dansen, i dette nu. Samtale hvor han har mulighed for at fortælle om sig selv, hvor han stolt fortæller han har været soldat og hvor han spørger interesseret til mig. Han fortæller om "de unge dage". Samme historie, som han måske fortalte dengang han flirtede som ung.

Hans flirten opleves som forankret i fortiden. Og han er bevidst om sine styrker fra dengang. Det er uvist om hans flirte-teknik/metode er en tro kopi fra hans ungdom, men han erindrer dog, hvad metoden var.

Dansen giver de demente mulighed for denne kontakt og Henning oplever igen, hvordan det er at flirte og være på, overfor en kvinde. Scenen skaber et naturligt rum for denne kontakt og flirten kommer helt af sig selv hos de dansende. Hele stemningen skaber et flirtende rum, hvor kroppe mødes. Musikken, dansen og de associationer det bringer kan gøre, at flirten kommer naturligt frem.

Dette afsnit har omhandlet det at møde det andet køn og ville det andet køn. Om flirten, være på og skabe en kontakt til den anden. Afsnittet har forsøgt at forstå, hvordan dansen kan bruges som metode til at skabe kontakten mellem kønnene.

Sidste afsnit i analysen kalder jeg det nuværende øjeblik, i nutiden. Det kommer til at handle om det, at de demente lever i et nu, hvor fortiden bliver en del af nutiden.

Del 6- Det nuværende øjeblik, i nutiden

Vil du danse med mig, spørger Henning? Han fortæller igen at han er fra Jylland og har været med i krigen. Han har godt fat i mig, og til tider giver han et par ryk og fører mig nye veje. Han har danset før siger han. Jeg kan mærke han bestemmer over dansen. Han smiler til mig og da dansen slutter får jeg et ordentligt kindkys
(Bilag 4. Observation 9 december. 2014, Linje:49-52).

Det nuværende øjeblik i dansen hvor fortiden, nutiden og fremtiden mødes. Her hvor dansen og bevægelsen skaber kendskab til den verden vi lever i, i mødet mellem to parter. Samt et møde i et kairos og i en forståelse af to forskellige kronos.

Erindringsdansen benyttes til, at skabe øjeblikke, der samler fortiden i nutiden og skaber rum for, at være i det nu de demente er, hvor fortid er nutid. Som dement lever man i en anden nutid. De temaer der vil blive belyst, kalder jeg *den glemte dans?* og *mulighed for at mindes.*

Temaerne handler om, at nogle af de demente er forvirrede og ikke kan finde sammenhæng i hverdagen. Deres sygdom gør, at de ikke kan huske og genkende og hvor nutiden skaber forvirring. Samtidig handler sidste tema om, at minder kan komme frem. Først til temaet, *den glemte dans*.

Den glemte dans

Som dement lever man ofte i en hverdag, hvor en masse ting sker men, hvor man ikke selv er med i det. Hverdagen kan virke forvirrende. Den hverdag man lever i, kan man ikke huske, men det er en hverdag, der ligger fjernt som huskes. For den demente opleves hver dag som ny og de mennesker man møder er nye ansigter. I Erindringsdansen opleves, hvordan nogen af de demente ikke ved, hvad der sker og er forvirret over situationen.

*Der er afdansningsbal på plejehjemmet. Vi har danset hver onsdag i flere uger nu. I dag er der middag, efterfulgt af dans. Vi er lige kommet ind i gymnastiksalen hvor vi skal danse. Det sted vi har danset alle de andre gange også. Vi sætter os i en cirkel og Signe i kørstol sidder ved min side. Hun er helt forvirret over hvad vi laver, og spørger: hvad laver vi? hvad skal vi? Og jeg fortæller vi holder en fest og om hun vil danse med mig
(Bilag 4. Observation 11 marts. 2015, Linje:18-22).*

Signe ved ikke, hvad vi skal eller hvorfor. Som dement opleves ikke samme sammenhæng i hverdagen og mange ting er hele tiden nye. Selvom vi har danset mange gange, kan Signe ikke huske det og det opleves, for hende, forvirrende og nyt. Til dans er det de samme mennesker, som altid der er tilstede, vi er i de samme omgivelser og danser til den samme musik, men Signe kan ikke erindre at have været her. Mangel på oplevelse af sammenhæng i hverdagen kan skabe forvirring, depression og sværere psykiske sygdomme. Demens kan være isolerende, fordi hverdagen mister sammenhæng (Lolk & Hørding, 2011). For Signe opleves denne mangel på sammenhæng og mangel på forståelse for, hvad vi skal og hvad vi laver. Men i dansen vil hun gerne være med og i det øjeblik, hvor hun bydes op, ændrer situationen sig til et overskueligt øjeblik. Selve situationen er ny for hende, dog vil hun gerne danse, når hun bliver budt op. Det at danse er, for hende, genkendeligt og skaber et

nuværende øjeblik, der giver mening. Signes nuværende øjeblikke er påvirket af et kronos, der hukommelsesmæssigt er forandret og delt i bidder af forståelsen af kronos. Derfor skaber denne dans og indbydelsen et kairos-øjeblik, hvor hun kan have lov til at være i det kronos hun er. Dansen skaber en afgrænsende scene og et rum med forståelse for Signe.

Det afgrænsende rum giver de ældre mulighed for, at være tilstede i dette nu, uden at skulle tage stilling til andet, end den scene med dans. Dette giver også mulighed for at mindes, hvilket er næste og sidste tema jeg vil belyse.

Mulighed for at mindes

Dansen skaber muligheder og selvom hverdagen kan virke forvirrende og Signe, som nævnt i citatet i forrige tema, ikke ved hvad vi laver, da opleves at dansen alligevel giver mening i form af, at skabe rum for følelser. Senere samme dag observerer jeg Signe igen.

Nanna sidder ved hende og holder hendes hånd. Signe græder. Nanna bevæger sig tæt på Signe og er helt med sit ansigt mod hendes, hun kigger hende i øjnene, aer hendes kind og holder hendes hånd. Nanna rækker hende et lommestørklæde og holder hendes hånd igen. Jeg kan høre Nanna sige: var det lige den sang der var sørgelig? Og Signe nikker
(Bilag 4. Observation 11 marts. 2015, Linje:30-33).

Musikken har skabt associationer og givet anledning til, at Signe bliver ked af det. Nanna møder Signe og lader hende være ked af det og tager sig af hende. Fortiden møder her nutiden og erindringer skaber følelser, der udtrykkes som gråd hos Signe.

Det levede øjeblik, det nuværende øjeblik samler fortiden, nutiden og fremtiden. Og for damen her, er det nuværende øjeblik det væsentlige, for her trækkes fortiden bevidst ind i nutiden for, at skabe disse øjeblikke og rum, hvor følelser kan få plads (Stern, 2004). Dette ses i form af, at Signe gerne vil danse og senere oplever, at hun bliver trist af den musik der spilles. Erindringsdansen påvirker Signe og giver hende mulighed for at mærke og udtrykke sine følelser i nutiden. På denne måde skabes det nuværende øjeblik i en symbiose af fortid, nutid og fremtid. På den måde giver Erindringsdansen Signe og andre demente muligheden

for at genopleve gode (og sørgelige) minder og dansen er derved med til, at sætte gang i de dementes ellers glemte følelser, bevægelser og rytme.

Dette afsnit har forsøgt at afrunde analysen. Dette er gjort ved at forsøge, at vende tilbage til nutiden og det nuværende øjeblik, set i forhold til den tid, de demente husker. Afsnittet har givet et indblik i, hvordan dans kan skabe et rum for ro og følelser, der kan udtrykkes.

Temaerne der har vist sig, ud fra interviews og observationer, er blevet åbnet og udfoldet. Næste afsnit vil samle op på pointerne fra analysen.

Opsamling

"Der findes ikke noget, som viser sig, med mindre der er nogen, det viser sig for!" (Rønholt, 2006, s. 20). Dette kan ses i forlængelse af Merleau-Pontys forståelse af egenkroppen, der bliver til i kraft af, at blive set af andre.

Erindringsdansen skaber et rum, hvor det er muligt at vise sig, blive set og se de andre. Erindringsdansen skaber nuværende øjeblikke, øjeblikke som for de demente er genkendelige, kan erindres, skaber oplevelser af, at kunne forstå at være med og at få oplevelse af succes, i den tid som de lever i.

De tages tilbage til et sted, hvor de ved, hvordan de skal handle. Kroppen kan selv, uden at noget skal italesættes. De demente flirter, damerne vil gerne bydes op og den tætte kontakt skaber flirt. Kroppe der strækker sig for at være med. Herrer fører og damer føres.

Dette er det nuværende øjeblik i dansen hvor fortiden, nutiden og fremtiden mødes. Her hvor dansen og bevægelsen skaber kendskab til den verden vi lever i. Og hvor mennesker kan udveksle tanker og emotioner, gennem affektiv afstemning i det nonverbale sprog (Trevvarthen & Panksepp, 2015).

Af analysen ses, hvordan kroppens sprog, der udvikler sig som noget af det første i vores liv, følger os resten af vores dage. Vi er vores krop og den kan måske mere, end vi verbalt kan udtrykke.

Analysen har vist hvordan små udtryk, en undren over det der sker i dansen, kan vise sig at være så basale bevægelser, der giver mening som noget af det sidste i livet.

Som nævnt i indledningen oplever jeg, at forskningens fokus især er på børn og unge og især børns motorik har været i søgelyset. Forskningen viser vigtigheden i, at børn får mulighed for og plads til at udfolde og skærpe deres motoriske kunnen. Af analysen opleves, at der mellem børn og ældre ikke er så langt, men at deres kunnen godt vil kunne sammenlignes. De temaer der har vist sig væsentlige at analysere, er meget basale og er kropslige udtryk, der ses flere steder i livet. Behov som berøring, øjenkontakt, at nogen rækker ud efter dig og vil dig. Bevægelserne og de nonverbale udtryk kan opleves hos børn, som hos de ældre og er så basale, at de kan opleves som grundlæggende for vores eksistens. Dansen skaber en rytme kroppe imellem, der forplanter sig og bevæger og genkendeligheder skaber muligheder. De gode øjeblikke skabes, når man omfavnes og når man bliver set af det andet menneske. Man er, når man bliver set og ser den anden, hvilket gælder gennem hele livet.

Problemformuleringen lød:

Hvordan viser betydningen af Erindringsdans sig gennem fælles øjebliksoplevelser og demente plejehjemsbeboeres kropslige udtryk?

Lad os danse Erindringsdans. I et rum, der viser sig ikke at have den store betydning. Der skal være plads til dans og rummet skal udvælges, så det er det samme, der benyttes fra gang til gang. Dette i håbet om, at nogen af deltagerne kan erindre. Jo mere ens aktiviteten bliver udført, jo større er chancen for erindring. Deltagerne danner en cirkel, der skaber rammen for dansen. Cirklen lukker alt forstyrrende ude og lader deltagerne have et centrum og dermed denne ene aktivitet som fokus. Koncentrationen skærpes om centrum og kan skabe en følelse

af, at være i en tryk gruppe og i et fællesskab. I cirkelns centrum udfolder dansen sig, og her er der mulighed for, at se og blive set af de andre deltagere. Cirklen skaber den intersubjektive matrix, hvori affektiv afstemning kan ske. Cirklen skaber den korteste vej fra stol til dans. Musikkens toner fylder rummet med en rytme. Rytme er bevægelse, der vækkes i de deltagendes kroppe. Det viser sig, at selv små bevægelser vækkes af rytmen i musikken. Og personalet påvirkes til at huje og klappe. De demente kan synge med på sangene, da erindring fra fortiden mødes i den intentionelle bue, med nutiden der påvirker en fremtid. Musikkens toner løfter en genkendelig stemning og rytmen skaber en bevægelse.

Det viser sig, at personalets udtryk er af stor betydning for udfaldet af dansen. Personalet skal turde danse med de ældre, de skal turde være tæt på dem. Samt de skal turde bruge deres krop ved, at vise at de er rettet mod dansen og gerne vil det. De demente læser det nonverbale sprog og det er vigtigt at personalet er bevidste om deres. Det kan for nogen virke grænseoverskridende at være i dansen, men her handler det om kontakten til egenkroppen. En tilbagelænet, verbaliserende attitude med kroppen væk fra cirkelns centrum, viser sig at have en negativ effekt i det rum, hvor det nonverbale sprog især læses. Modsat skaber en huj og klappen samt tydeliggørelse af, at der er fest, en løftet stemning.

Den første kontakt i dansen skabes ved øjenkontakten, når nogen rækker hænderne frem og spørger ”*skal vi danse*”. Det viser sig, at denne kontaktform er så basal og ligner den allerførste kontaktform, vi oplever i livet. Øjenkontakten viser, at vi vil hinanden og bliver et signal i dansen, som en indbydelse. At hænderne følger med, skaber endnu tydeligere det, at kroppen er rettet mod partneren og åben for et møde. Den rolige berøring der efterfølgende sker, når dansegulvet kommer i brug, skaber nærvær og giver mulighed for at berøre og blive berørt. Det skaber en oplevelse og forståelse af identitet, egenkrop og den anden. En rolig vuggende bevægelse opstår i dansen, som en mor der vugger sit barn, og danner denne rolige og genkendelige rytme. Alle dele er genkendelige og kan genkendes som de første veje til

oplevelse af tryghed som nyfødt. Omfavnelsen, der viser sig at kunne benyttes til, at skabe et endnu tydelige fokus på, at man vil den anden.

Helt basale gestikulationer som følger os gennem livet, fra vi bliver født til Erindringsdansen på plejehjemmet, som kan genkendes og alle ved, hvordan de skal handle på dem. Tydeligheden ved øjenkontakt, at række ud og blive berørt, idet dansen starter. En berøring, der kan skabe oplevelse af et vi, et jeg og et dig, via den dobbelte berøring. Egenkroppe bliver til ved at ses, berøres, omfavnes og i den vuggende rytme, skabes tillid. Erindringsdansen skaber genkendelse, både i den nævnte gestus, men også ved, at skabe mulighed for at spejle bevægelser og danse genkendelige danse. Her er det børnedanse, fagtesange, der skaber mulighed for, at opleve succes ved, at kunne være deltagende. Genkendeligheden, eller det at dansene er lette, kan i en hverdag, hvor mange demente føler sig forvirrede og ikke er med i hvad der sker, give oplevelsen af rent faktisk at være med og at kunne. Danseparret der danser for i dansene, skaber ligeledes genkendelse og bevægelse vækkes. Erindringsdansen vækker ligeledes kendte bevægelsesmønstre og det viser sig, hvordan flere demente forsøger at danse de ”rigtige” trin. Det viser sig, at trinene kan erindres og idet der bydes op, vækkes de.

Det viser sig i dansen, at kendte mønstre stadig er i spil. Vi påvirkes gennem livet af kultur og samfund og i Erindringsdansen opleves, hvordan kønsrollerne fordeling stadig er intakte. Damerne vil helst danse med herrerne, da der er mest præstige i det, de kønne piger danser med herrerne. Ligeledes benyttes dansen som en kontaktform til det andet køn. Henry fortæller, at ”*damerne skulle jo findes på en eller anden måde*” og i Erindringsdans oplever jeg, hvordan dansen stadig kan være en metode til flirt. De gængse metoder vækkes og er i spil i Erindringsdans. Flirt og kønsroller ligger derfor også så grundlæggende i erindringen, at det naturligt udfolder sig, som det gør.

Erindringsdans udspiller sig i det nuværende øjeblik. Det øjeblik der for mig er nu, er det ikke nødvendigvis for min dansepartner. Flere af de demente kan ikke huske, at vi danser, og

bliver forvirrede over den aktivitet der er, inden dansen starter. Det viser sig dog, at dansen skaber den ramme som man ønsker, hvor fokus indskærpes og scenen er genkendelig. Erindringsdans giver mulighed for at mindes og for, at følelser kan komme i spil. Sange skaber erindring og følelser bliver vækket hvor ældre bliver triste eller glade af at lytte til en specifik sang. Men følelser er også i spil i flirten, i øjenkontakten, berøringen, omfavnelsen, gennem oplevelsen af at kunne være med, at kunne danse, synge sange og i mødet med den anden.

De demente har ofte svært ved mange ting og nogen af dem også ved at kommunikere verbalt. Men kroppen bevæges og kroppen bevæger sig konstant og af analysen ses, hvordan kroppen husker. Som mennesker fødes vi ind i en verden og med en grundrytme, der påvirkes af den kultur og det samfund, vi bliver en del af. En opmærksomhed på denne grundrytme kan skabe synlighed omkring de færdigheder de ældre besidder trods sygdom, de genopdages i dansen, hvilket ses af analysen. En grundrytme, og færdigheder der følger os gennem livet. Betydningen af Erindringsdansen ses hos de demente, især i det nonverbale sprog og ses i det øjeblik du kigger dem i øjnene og byder til dans. Betydningen af Erindringsdans viser sig i de historier, der er nedfældet i kroppen som bevægelse.

Dette kapitel har forsøgt at skabe forståelse for Erindringsdansen via de kropslige udtryk der er i dansen og udfolder sig på den scene. Vi har behov, der følger os gennem livet, vi skal ses, røres, være i kontakt og have muligheder for at blive set. Ved at udfolde oplevelserne i Erindringsdans og lade temaerne blomstre, skaber det en forståelse for dansen, og for at de basale mønstre og behov ikke kan tages fra os som mennesker.

Kapitel 7- Tak for dansen

Afhandlingen har indtil videre arbejdet med problemformuleringen og forsøgt at belyse og forstå denne. Afhandlingen har arbejdet med at forstå det kropslige sprog der udspiller sig hos de demente i Erindringsdans. Kapitel 7 vil åbnes med en diskussion af væsentlige dele i afhandlingen. Diskussionen vil stille sig kritisk overfor dele af opgaven, der kunne være gjort anderledes eller som på anden vis, behøver en anden vinkel. Slutteligt vil kapitlet byde på en perspektivering til andre felter, hvor afhandlingens fund kunne være relevante.

Diskussion

Diskussionen vil først tage fat i etikken i at observere demente. Hvis de ikke ved de bliver observeret, må man så observere dem? Dette leder videre til en kort diskussion af, om de kan/har mulighed for at sige fra.

Efterfølgende vil forståelsen af kronos og kairos blive diskuteret. Dernæst om den viden afhandlingen producerer er viden, når eftereffekt ikke påvises. Personalets indvirkning på Erindringsdans. Og slutteligt vil min forskerrolle for afhandlingen afrunde kapitlet.

Først til observation af demente, hvilket benyttes metodisk i afhandlingen. Deltagerne i Erindringsdans er demente, derfor ved de ikke nødvendigvis de bliver observeret. Tilgangen til de demente har hele tiden været åben og ærlig, i forhold til hvem jeg var og hvad jeg lavede. Men de ældre kan ikke huske fra gang til gang og nogen husker over endnu kortere tid. Ingen negative oplevelser sås i forhold til i min tilstedeværelse og Erindringsdansen har kun budt på positive og gode oplevelser, som jeg mener, ikke har kunnet udstille nogen af deltagerne. Men at observere nogen, der ikke ved de bliver observeret, er det etisk korrekt? Der vil altid være for og imod. At deltagerne ikke selv har givet samtykke og er uvidende, skaber et imod at observere. De er ikke i stand til at tage stilling og får heller ikke muligheden.

Men ved at anonymisere alt og spørge om lov til alt jeg har foretaget mig, samt at være åben, imødekommende og har forsøgt ikke at udstille deltagerne, mener jeg afhandlingens empiri bliver etisk forsvarlig. Havde afhandlingen omhandlet mere personfølsomme data end nonverbalt sprog i dans, da kunne emnet diskuteres igen.

Et andet lignende dilemma der kan opstilles er, om de ældre kan sige fra, i forhold til at være med i Erindringsdans. Kan de lide at være i centrum?, kan de lide at danse?, eller tager man dem tilbage til en tid, hvor de ikke blev budt op? Bliver de budt op nu?

Da jeg undersøger demente, kan det være svært at sige. Jeg kan ikke spørge dem, kun forsøge at forstå ud fra det, der viser sig.

Om alle bliver budt til dans er uvist. Jeg har tænkt den tanke, at det i de ældres unge dage var de kønneste piger, der blev budt op. Er det stadig det? Jeg har været til dans, hvor jeg oplevede at nogen ikke blev budt op. Skaber dansen da den samme oplevelse, som man havde tidligere? Og er det så en god oplevelse? Dog har de fleste også gode oplevelser fra dans og man kan håbe, at det er disse, der kommer frem i erindringen. Den forståelse analysen har bidraget med tyder på, at de ældre kan lide at være med, at de siger fra hvis de ikke vil og at de nyder at være i en forståelsesramme de kender. Men analysen er skabt via mine observationer og det er muligt at forsøge at forstå det som viser sig, men forståelsen skabes af min forståelsesramme. Derfor kan man argumentere for, at jeg aldrig vil kunne vide, om de ville have sagt fra, om de bliver overset og om de faktisk kan lide dansen.

I afhandlingen inddrages Sterns teori om kairos og kronos. For demente er deres erindring af kronos i mindre opløsning. De kan ikke huske og deres kronos er stoppet i deres hukommelse. De kairos-øjeblikke de oplever, er i et andet kronos end det de tror, de oplever i. Kairos er det nuværende øjeblik, men deres kronos er ændret. Kan kronos stoppes og er de dementes kronos stoppet? Erindringsdans skaber kairos-øjeblikkene, der tager de demente hen i de kronos-øjeblikke de kan huske og skaber et kronos, der er forståeligt for dem. Dette skyldes, at de tages tilbage til en genkendelig scene og de kan erindre. Jeg mener, at de ældre har et kronos, kronos kan man ikke lave om på, kronos er tiden der går. Men forståelsen og erindringen om kronos er, for de ældre, ændret i forhold til den ”rigtige” kronos.

Med Erindringsdansen skaber man en scene, hvor de demente kan forstå og oplever at kunne være med. Erindringsdansen udspiller sig det sted i deres kronos, som de godt kan erindre. Man skaber en oplevelse af flow af at kunne og skaber deltagelse, bare i en anden tid end den de lever i. Man ”snyder” deres kronos ved ikke at forsøge, at få dem til at være i det ”rigtige” kronos, men ved at møde dem i det kronos, hvori de er. Dette giver mulighed for de gode øjeblikke.

Hvis man ikke kan påvise effekt, er det så viden? I mange undersøgelser er der i dag fokus på, om noget har effekt og vigtigt i en undersøgelse er, om det er muligt over tid at se en effekt. Har noget effekt og er der evidens for det? Dette er ord, der går igen i medierne og når der skal skaffes penge til projekter eller indføring af tiltag, skal man gerne vide, om det giver mening i form af effekt. Afhandlingens afsnit om de videnskabelige strømninger, peger også på, at forskningen i dans med demente ofte har dette fokus. Men er det muligt at måle øjenkontakt, berøring, at synge med på sange samt at flirte, uden at gøre det til objekter, hvor man mister værdien i det øjeblik. De temaer der er udsprunget af observationerne og efterfølgende analysere viser, at det der sker i Erindringsdansen er nu og her. Den umiddelbare kontakt nu og de øjeblikke der sker, er nu. Ikke øjeblikke der nødvendigvis kan huskes, men øjeblikke der er kropslig erindring og gode øjeblikke i et nu. Øjeblikke der påvirkes af tidligere øjeblikke, hvor fortid, nutid og fremtid mødes. Denne afhandling har ikke fokus på, hvilken længerevarende effekt Erindringsdansen har, hvis den har en. Afhandlingen har fokus på, hvad der sker i nuet. Man kan derfor stille spørgsmålstejn ved, om det giver mening at danse med de demente, hvis det er et eneste nuværende øjeblik, der skaber mening for dem og den efterfølgende effekt er uvis. Afhandlingen byder ikke på svaret, om det har effekt, men en forståelse af det øjeblik dansen giver mening. Da de undersøgte er demente, vil det ikke give mening at spørge dem efterfølgende, hvordan dansen var eller om de kan mærke en effekt af det. Vil man derfor efterfølgende måle en effekt,

kommer det til at være personalets eller pårørendes forståelse og oplevelse man tager fat i. Men måske behøver dans heller ikke have en længerevarende effekt, men blot skabe en oplevelse nu og her. Afhandlingen har forsøgt at undersøge, hvordan betydningen af Erindringsdans ses hos de demente. Fokus har især været på, at opnå forståelse for de dementes kropslige udtryk i dansen, gennem observation af de demente og ved at lave interviews med de demente. Interview var valgt for at undersøge, hvordan de demente kunne udtrykke sig og forstå det at være dement, samt at anerkende de deltagere der observeredes. Kan essensen af et nuværende øjeblik, det der sker i nuet overhovedet genkaldes, erindres tilstrækkeligt godt i det næste nu? Afhandlingen har forsøgt at forstå det nuværende øjeblik og det, der sker her. Andre undersøgelser har vist, hvordan effekten efterfølgende er. Forskellen ligger i om man undersøger det direkte nu og de demente i dansen eller personalets/pårørendes forståelse af effekten af dansen. Afhandlingen viser, at Erindringsdans skaber gode nuværende øjeblikke for de demente, hvor der skabes erindring, bevægelse, berøring og flirt m.m.. Grundrytmer der varer hele livet. Så selvom effekt over tid ikke er målt, vises effekten i det enkelte øjeblik, hvor mening skabes.

Afhandlingen giver et bud på hvordan personalet kan have positiv og negativ effekt på udfaldet af Erindringsdans. Der ses hvordan deres kropssprog hurtigt kan virke afvisende eller uengageret i forhold til aktiviteten. Ligeledes viser afhandlingen hvordan der er stor forskel i hvordan Erindringsdans udøves på de forskellige plejehjem, alt afhængig af personalets udtryk. Kropssproget er altså vigtigt. Men det er uvist om alt personalet er opmærksomme på deres kropssprog. Ved de alle hvilken effekt det kan have på Erindringsdansen? Man kan forsvare personalet ved at stille sig kritisk overfor om de kender kropssprogets betydning og om de er gjort opmærksomme på det inden dans.

I Erindringsdans ønsker man at danse og søger at de demente skal kunne være i et rum hvor de er på lige fod med de andre deltagere. Barrieren mellem personale og beboer flyttes.

Personalet skal bruge sig selv i Erindringsdansen og den mere professionelle distancerende side skal man turde lade blive i baggrunden. Som nævnt i afhandlingen kræver dette at personalet kender deres personlige, pædagogiske og faglige side, og ved hvornår hvilken står frem. For personalet kan det muligt være svært at skrue på disse knapper, og for dem skabes ikke nødvendigvis en anden scene i Erindringsdansen. Personalet er stadig på arbejde. Under uddannelse lærer man ofte hvordan man kan er professionel i forhold til de personer man skal pleje. Derfor kan det være svært at skulle sætte denne distance i baggrunden og bruge sin krop endnu mere i Erindringsdansen. Videre viser afhandlingen at noget personale kommer til dans i kittel. Men hvem har besluttet at de skal danse? Afhandlingen viser at Erindringsdans giver mening og virker positivt for de demente. Men når det besluttes at man på et plejehjem skal danse, hvem har da besluttet det? Skal personalet danse? Hvad hvis de ikke har lyst? Afhandlingen viser ikke noget om personalets motivation for at danse. Det personale der ankommer i kittel eller gruppen der dannes af personalet, under Erindringsdans er blot observeret. Det er uvist hvilket belæg de har for deres handling og uvist om de har viden til at handle anderledes. En kompetence i at kende sin egenkrop og kunne være med sin krop i Erindringsdansen er altafgørende, men kompetencen er ikke en selvfølge.

Sidste emne der vil blive diskuteret, er min rolle som forsker. Er det mig der skriver historier ind i de ting de demente gør?

I afhandlingen har jeg en rolle som forsker i felten. Jeg påtager mig en deltagende observerende rolle og kommer derfor tæt på det udforskede. Jeg arbejder i felten, som var jeg en af de frivillige til dans. Dette bevirker, at jeg kommer tæt på de ældre, men også på personalegruppen og de andre frivillige. Forskerrollen er god, fordi jeg kommer tæt på fænomenet, men stadig kan forholde mig undrende til det udforskede, da de er væsentligt ældre end jeg. En detalje der kan diskuteres, er de observationer jeg efterfølgende laver. Jeg undersøger i felten og nedskriver mine observationer efterfølgende. Dette kan skabe et hul i

observationerne, da der kan være ting jeg ikke kan huske. Dog mener jeg, at de væsentligste temaer vil være dem, jeg husker længst. Igen kan det diskuteres, om jeg så allerede her har lavet en tematisering og afgrænsning inden observationerne er nedskrevet.

Jeg bidrager med en stor del af mig selv i afhandlingen. Jeg har lavet interviews med de demente og personalet, for at undersøge det fænomen, jeg ønsker at belyse. Jeg har valgt at interviewe de demente for, at anerkende det felt jeg undersøger. Jeg forsøgte med interviewguiden at spørge åbent og ellers lod jeg historierne lede samtalen. Dette har ført til interviews, hvor jeg kom tættere på de ældre, men kun et lille skridt tættere på forståelsen af dansens betydning for dem.

Videre har jeg analyseret på mine interviews og observationer. Jeg har forsøgt at inddrage teori, der kan belyse de temaer empirien bidrager med.

Slutteligt bygger afhandlingens forståelse af Erindringsdans på mine observationer og forståelsen af de interviews jeg har lavet. Jeg har forsøgt at skrive mig så meget ind i afhandlingen som muligt ved, at tydeliggøre min forforståelse og hele tiden tydeliggøre, hvorfra jeg taler i teksten. Dog vil man kunne diskutere om den forståelse afhandlingen bidrager med til feltet, er for ensartet og personlig.

Jeg mener dog, at afhandlingen skaber en forståelse for Erindringsdansen, at den unikke fortælling afspejler det almene i Erindringsdansen. Ved at være i epoché og tydeliggørelsen af mig som forsker i afhandlingen gør, at den forståelse der kommer frem giver mening for det almene. Komplexiteten af afhandlingens emne og forsøget på, at nedskrive det mangfoldige kropslige sprog, gjorde denne metode nødvendig. Både for at jeg selv og læseren kunne få indblik og opnå forståelse for Erindringsdansen. Jeg mener ikke, at de kropslige handlinger og det nonverbale sprog kan reduceres til noget målbart og objektivt og derfor mener jeg, at metoden er den rette til at bringe en tættere forståelse af Erindringsdans. Men i sidste ende er det op til læseren, at vurdere denne afhandling samt værdien af den.

Dette afsnit har sat spørgsmålstegn ved dele af afhandlingen og forsøgt at skabe en diskussion omkring etikken i at observere demente, om de kan sige fra, dementes kairos og kronos, behovet for en effektmåling, samt min rolle som forsker. I næste afsnit følger en perspektivering til muligheder for videre undersøgelse af den forståelse for Erindringsdans, som afhandlingen har budt.

Perspektivering

I perspektiveringen vil jeg forsøge at åbne op for feltet og se på Erindringsdansen i et større perspektiv. Kan Erindringsdans gavne andre grupper i samfundet? Kunne man undersøge personalets kropssprog yderligere? og hvilke forudsætninger har de for, at være med deres krop i Erindringsdans? Personalet tilkendegiver stor glæde ved Erindringsdans, men klager over mangel på ressourcer. Erindringsdans er en aktivitet, der er gjort så simpel men, hvordan kan der så være ressourcemangel?

Kan Erindringsdans gavne andre grupper i samfundet?

Erindringsdans giver mening på plejehjemmene og i dansen med demente. Men kan dans give mening for andre sårbare grupper i samfundet? Måske kunne dans give mening, hvis man dansede med psykisk sårbare. Af afhandlingens analyse tyder det på, at det sprog vi benytter i dansen er så basalt, at vi alle kan være med. Alle har behov for at blive set, berørt, rørt og oplevet for at føle sig til og for at være til. Dansen kan måske også for psykisk sårbare skabe dette rum, hvor fokus er i cirkelns centrum og opmærksomheden samles. Hvor dansen skaber oplevelse af at blive set, at kunne være med og være en del af den lille gruppe (inklusion). Samtidig kan dansen muligvis skabe et frirum, hvor fokus indskærpes, hvilket også for psykisk sårbare kan give mening. Såvel som for demente, kan psykisk sårbares hverdage være fyldt af en forvirring. Muligt kunne derfor være, at dansen kunne agere rum, hvor den sårbare kan være i nuet og sætte et enkelt fokus. Samtidig kan rytmen i musikken og

de erindringer dans og musik vækker, måske være med til at skabe et nuværende øjeblik, hvor følelser må have plads.

Kunne man undersøge personalets kropssprog yderligere? Og hvilke forudsætninger har de for at være med deres krop i Erindringsdans?

Hvordan opfatter personalet Erindringsdans og hvilken effekt har det/de på udfaldet af Erindringsdans? Det er blevet belyst og diskuteret i afhandlingen, men det kunne være interessant, at undersøge personalets kropslighed, samt hvilken betydning de har i Erindringsdansen og hvordan de er til stede i dansen, endnu dybere. Afhandlingen belyser, at personalets kropssprog og åbne holdning, kan skabe positive oplevelser og give de ældre lyst til at danse med.

I afhandlingen opleves, hvordan noget personale ankommer til dans i kittel. Hvorfor gør de det? Og hvorfor er der så stor forskel på, hvordan personalet på de forskellige plejehjem er i dansen? En mulighed for videre undersøgelse ligger i denne undren og skaber et fokus, der kun ser på personalets virkning og sprog i dansen.

I dette kunne man videre undersøge personalets forudsætning for, at deltage i dans. I de ældres unge dage var det almindeligt, at alle gik til dans. Tiderne ændrer sig og flere fra personalegruppen har måske ikke gået til dans. For at kunne agere i et rum, være dansende og turde være med de ældre, skal personalet som nævnt kende deres kropssprog.

Inden Erindringsdans udøves på plejehjemmene, gennemgår udvalgt personale en uddannelse, hvoraf den viden de får, skal videregives til resten af personalet. Vejen fra den viden der opbygges på kurset, kan derfor være lang ud til den enkelte medarbejder. Derfor kunne en videre undersøgelse se på, hvilke forudsætninger personalet har for, at skabe en scene med Erindringsdans, hvor kroppens sprog skaber den positive affektive afstemning. Er kroppen i fokus på kurset? Og hvordan bliver det videregivet til personalet på de enkelte plejehjem? Undersøgelser er allerede lavet med fokus på sundhedsfaglig kropslighed, sanselighed og personlighedens betydning for kommunikation i praksis (Winther, 2012c;

Winther, Graversen, Grøntved, & Ilkjær, 2014). Forskningen viser, at kroppens sprog har endnu større betydning for kommunikation end, hvad vi verbalt kan udtrykke. Dette samtidig med, at personalets kontakt til egenkroppen er af væsentlig betydning for udfaldet af en samtale, berøring og nonverbale udtryk, når vi mødes. Nærliggende kunne i forlængelse af afhandlingens forståelse af personalets effekt i dansen, derfor være at undersøge dette nærmere.

Så simpelt, hvordan kan der så være ressourcemangel?

Selve konceptet Erindringsdans er udformet således, at det kræver meget få ressourcer at udføre. Pladsen skal være der, cirklen skal dannes af stole og fyldes med deltagere. Musikken sættes på, et dansepar viser for, så alle ved hvad de skal og så er det bare at danse.

Men af afhandlingens interviews med personalet og af samtaler under og efter Erindringsdans, oplever jeg en gennemgående frustration hos personalet over lysten til og forståelsen for at danse Erindringsdans, men at der er for få ressourcer til at gøre det rigtig godt. Erindringsdans er nemt i form af, at mange kan være med og det kræver få ressourcer i forhold til, hvor mange der kan deltage. Dog opleves en frustration over besparelser og nedskæringer der bevirker, at personalet føler sig presset og ikke kan have så mange med til dans, som de måske ville. Samtidig skaber dansen en mulighed for, at gøre lidt ekstra ud af sig selv. Mange beboere på plejehjemmene skal have hjælp til dette, hvilket igen kræver ressourcer.

Gentagende gange ses overskrifter i medierne, at sundhedspersonalet er presset og stresset. En simpel søgning på Google, viser et utal af links til læsning om problemet (Stress i sundhedssektoren, 2015). Dette kunne også skabe belæg for videre undersøgelse. Kan det være rigtigt, at så simpel en aktivitet ikke er mulig, grundet tid og for få på arbejdet. Personalet der gerne vil, men systemet der skaber så stramme vilkår, at de ikke kan.

Afrunding

Afhandlingen har budt på en forståelse af Erindringsdans. En dansk undersøgelse er nu lavet. Fokus er sat på de ældre dementes kropssprog og de udtryk der gør sig gældende i Erindringsdansen i det nuværende øjeblik. Afhandlingen skaber endnu et perspektiv på demente og dans, og hvilken virkning dansen kan have. Samtidigt åbnes for diskussion og perspektivering til fremtidig forskning. Afhandlingen er ikke endelig og der er belæg for at undersøge feltet endnu mere. Erindringsdans er et bredt og unikt fænomen.

Tak for dansen.

Efterklang

Alle står i en cirkel og holder hinanden i hænderne. Alle danser roligt fra side til side til den sidste dans. Mange synger med, du synger også med. Du kender også denne sang, og følger roligt de bevægelser der fører med i cirklen. Du smiler rundt til de andre i cirklen, kigger på dem og ser dem. Du ved ikke hvad de hedder eller hvem de er, men dansen er god. Musikken lyder og du synger med.

*” Den allersidste dans før vi går hjem,
før solen og en ny dag bryder frem.
Endnu er du mig nær, - endnu er natten vor, -
og yndig er den sidste vals, før vi går.*

*Et møde med din mund før vi går hjem,
det ønsker jeg mig kun, før vi går hjem.
En aften er forbi, nu hvisker jeg god nat
og kysser dig på gensyn, du! -
Jeg har aldrig følt himlen så nær som nu”*

(Müller & Andersen, 1951).

Litteraturliste:

- ADTA. (2015). *Definition på dance movement therapy*. Lokaliseret via WWW ADTA - About Dance/Movement Therapy (DMT). Hentet 27. Juli 2015, fra http://www.adta.org/About_DMT
- Agergaard, S., & Thing, L. F. (2013). Innovation, evidens og projektdesign. At udvikle et idrætsprojekt. I L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idrætsforskning*. (s. 56-72). Kbh.: Munksgaard.
- Aktas, G. (2005). Dance as a therapy for cancer prevention. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*. Vol. 6. (s. 408-411). Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 13. Januar 2015, fra http://www.apocpcontrol.org/page/apjcp_issues_view.php?sid=Entrez:PubMed&id=pmid:16236009&key=2005.6.3.408
- Alzheimerforeningen. (2015a). *Hvad er demens*. Lokaliseret via WWW Alzheimerforeningen. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.alzheimer.dk/viden/hvad-er-demens>
- Alzheimerforeningen. (2015b). *Erindringsdans for demente*. Lokaliseret via WWW Alzheimerforeningen. Hentet 23. Juni 2015, fra <http://www.alzheimer.dk/erindringsdans-demente>
- Bang Olsen, R. (2009). Demensbegrebet. I D. Buss (Red.), *Håndbog om demens*. (s. 13-57) Odense: Servicestyrelsen.
- Bentsen, B. S. (2000). *Bevægelseudvikling i forløb: interaktion og vurdering*. København: Gyldendal Uddannelse.
- Birkler, J. (2011). *Videnskabsteori: en grundbog*. Kbh.: Munksgaard Danmark.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2015). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. (s. 29-54). Udg. 2. Kbh.: Hans Reitzel.

Brinkmann, S., Tanggaard, L., & Jacobsen, B. (2015). Fænomenologi. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. (s. 217-238). Udg. 2. Kbh.: Hans Reitzel.

Buss, D. (Red.). (2009). *Håndbog om demens*. Odense: Socialstyrelsen.

Center for aktiv og sund aldring. (2015). *Ældre og fysisk aktivitet*. Lokaliseret via WWW Center for aktiv og sund aldring. Hentet 24. August 2015, fra http://www.sdu.dk/om_sdu/institutter_centre/iob_idraet_og_biomekanik/samarbejde/videndeling/2

Center for sund aldring. (2015). *Sund aldring for alle*. Lokaliseret via WWW Center for sund aldring. Hentet 24. August 2015, fra <http://sundaldring.ku.dk/kommunikation/sund-aldring-for-alle/gode-raad/>

Christensen, U., Nielsen, A., & Schmidt, L. (2011). Det kvalitative forskningsinterview. I S. Vallgård & L. Koch (Red.), *Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab*. Udg. 4. (s. 61-89).

Collin, F. (2013). Videnskabsteori. I L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idrætsforskning*. (s. 22-37). Kbh.: Munksgaard.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. Udg. 3. Los Angeles: SAGE Publications.

Dahl, O. (2006). Reminiscens i ældreomsorgen. I J. Havelund & A. Møller Jensen (Red.), *Reminiscens og livshistorie: lad livets fortællinger blomstre*. (s. 9-24). Kbh.: Munksgaard Danmark.

Den Danske Ordbog. (2015). *Om reminiscens*. Lokaliseret via WWW Den Danske Ordbog. Hentet 27. Juli 2015, fra <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=reminiscens>

Den Store Danske. (2015). *Om flirt*. Lokaliseret via WWW Gyldendal - Den Store Danske. Hentet 1. Juni 2015, fra http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fremmedord/flirt

Descartes, R. (2013). *Meditationer over den første filosofi*. (N. Henningsen, Overs.). Frederiksberg: Det lille Forlag.

Diprose, R., & Reynolds, J. (2008). *Merleau-Ponty key concepts*. Stocksfield: Acumen. Lokaliseret via WWW Acumen, University Publishing Online. Hentet fra <http://dx.doi.org/10.1017/UPO9781844654024>

Dupont, S. (2012). *Pædagogik og fænomenologi mellem demokrati og dannelse*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Eibl-Eibesfeldt, I. (1976). *Kærlighed og had: i dyrs og menneskers adfærd*. [Kbh.]: Schultz.

Engel, L. (2015). Kroppens fortællinger. I H. Winther, L. Engel, M.-B. Nørgaard, & M. Herskind, *Fodfæste og Himmelkys undervisningsbog i bevægelse, rytmisk gymnastik og dans*. Udg. 2. (s. 11-20). Værløse.

Engelsrud, G. (2006). *Hva er kropp*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Kaagaard, S. (2009). Det sene demensforløb. I D. Buss (Red.), *Håndbog om demens*. (s. 241-250) Odense: Servicestyrelsen.

festABC. (2015). *Om fagtesange*. Lokaliseret via WWW Festabc- sange. Hentet 11. August 2015, fra <http://www.festabc.dk/frontpage.aspx?id=0&type=1>

Gotfredsen, K. (2011). Plejepersonalets hjælp til mennesker der lever med demens. I H. Rex (Red.), *Forstå demens*. (s. 143-152). Viborg: Hans Reitzels Forlag.

Graham, M. (1991). *Blood memory*. London: Macmillan.

Greve, B. (2015). *Om plejebolig*. Lokaliseret via WWW Gyldendal - Den Store Danske. Hentet 23. Juni 2015, fra http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Offentlig_social_forsorg/plejehjem

Guzman-Garzia, Hughes, James, & Rochester. (2013). Dancing as a psychosocial intervention in care homes: a systematic review of the literature. *International Journal of Geriatric Psychiatry*. Lokaliseret via - PubMed - samt Wiley Online Library. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/gps.3913/abstract>

Hamill, M., Smith, L., & Rohricht, F. (2012). Dancing down memory lane: Circle dancing as a psychotherapeutic intervention in Dementia-a pilot study. *Dementia*. Vol. 11. Nr. 6. (s. 709-724). Lokaliseret via - Sociological Abstracts - ProQuest. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://dem.sagepub.com.ep.fjernadgang.kb.dk/content/11/6/709>

Hangaard Rasmussen, T. (1996). *Kroppens filosof: Maurice Merleau-Ponty*. Brøndby: Semi-forlaget.

Harmer, B., & Orrel, M. (2008). What is meaningful activity for people with dementia living in care homes? A comparison of the views of older people with dementia, staff and family carers. *Ageing and mental health*. Vol. 12. Nr.5. (s. 548-558). Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13607860802343019>

Hastrup, K. (2015). Feltarbejde. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. (s. 55-80). Kbh.: Hans Reitzel.

Hokkanon, I. (2008). Dance and movement therapeutic methods in management of dementia: a randomized controlled study. *Journal of the American Geriatric society*. Vol. 56. nr.4. (s. 771-772). Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 15. December 2014, fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1532-5415.2008.01611.x/abstract>

Holm, L., Jespersen, A. P., & Lund, R. (2014). *Det gode seniorliv*. Center for sund aldring: Strandberg Publishing A/S.

Højbjerg, H. (2004). Hermeneutik. I L. Fuglsang & P. Bitsch Olsen (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer*. (s. 309-348). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Ibsen, B. (1991). *Ska' vi danse? Hvordan fremmes sportsdans som breddeidræt?* Danmarks Højskole for Legemsøvelser.

Jillson, J. (1986). *Kunsten at flirte: praktisk grundbog i charmeoffensiv*. Lyngbe: Bogan.

Jonason, P., K., & Li, N., P. (2013). Playing Hard-to-Get: Manipulating One's Perceived Availability as a Mate. *European Journal of Personality*. Vol. 27. Nr. 15. (s. 458-469).

Kapatschof, B. (2015). Den kvalitative undersøgelsesforms særlige kvaliteter. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. (s. 443-462). Kbh.: Hans Reitzel.

Kjærsgaard, P. K. (2007). Linedanser. I Folkehøjskolernes forening i Danmark (Red.), *Højskolesangbogen* (18. udg). København: FFDs Forlag.

Kristensen, J. (1992). *Pigerne nejer og drengene bukker. Danseskolen mellem tilpasning og dannelse*. I Livsrums myter og praktikker. Idræthistorisk Årbog. Odense Universitetsforlag.

Kristensen, J. (1994). Dans eller sport. I B. Ibsen & J. Kristensen (Red.), *Sportsdans: - i takt og utakt*. (s. 7-18). Herning: DHL/Systeme.

Kurzban, R., & Gersick, A. (2014). Covert Sexual Signaling: Human Flirtation and Implications for Other Social Species. *Evolutionary Psychology*. Vol. 12. Nr. 3. (s. 549). Lokaliseret via PubMed. Hentet den 23 september 2015 fra <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25299992>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: introduktion til et håndværk*. Udg. 2. Kbh.: Hans Reitzel.

Lauridsen, I., & Eckermann, A. (2011). At mestre demens. I S. Paulsen & Alzheimerforeningen (Red.), *Forstå demens*. Kbh.; [Hellerup]: Hans Reitzel ; Alzheimerforeningen.

Lolk, A., & Hørding, M. (2011). Psykiske symptomer og adfærdsforstyrrelser hos demente. I S. Paulsen (Red.), *Forstå demens*. Kbh.; [Hellerup]: Hans Reitzel ; Alzheimerforeningen.

Lowen, A. (2011). *Den guddommelige krop: bioenergi, ynde, harmoni*. Valby: Borgen.

Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fænomenologi*. (B. Nake, Overs.). Frederiksberg: Det Lille Forlag.

Merleau-Ponty, M. (1999). *Om sprogets fænomenologi: udvalgte tekster*. (P. Aage Brandt. Overs.) [Kbh.]: Gyldendal.

Merleau-Ponty, M. (2012). *Phenomenology of perception*. (D. A. Landes Overs.) London: Routledge.

Michelsen la Cour, A. (2014). *Seniorer i bevægelse. Slutevaluering*. Lokaliseret via WWW Syddansk Universitet. Hentet 30. September 2015, fra [http://findresearcher.sdu.dk/portal/da/publications/seniorer-i-bevaegelse-slutevaluering\(e0dc7a64-96b7-46b7-9140-4afe47753c42\).html](http://findresearcher.sdu.dk/portal/da/publications/seniorer-i-bevaegelse-slutevaluering(e0dc7a64-96b7-46b7-9140-4afe47753c42).html)

Ministeriet for børn, undervisning og ligestilling. (2015). *Om folkeskolen og børn*. Lokaliseret via WWW Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling. Hentet 24. August 2015, fra <http://uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen?smarturl404=true>

Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & The PRISMA Group. (2009). Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses: The PRISMA Statement. *Annals of Internal Medicine*. Vol. 151. Nr. 4. (s. 264-269). Lokaliseret via WWW Annal of International Medicine. Hentet den 30 September 2015 fra <http://annals.org/article.aspx?articleid=744664>

Munk-Madsen, N. M. (2006). Musikalsk reminiscens i arbejdet med ældre med demenssygdom. I J. Havelund & A. Møller Jensen (Red.), *Reminiscens og livshistorie: lad livets fortællinger blomstre*. (s. 75-98). Kbh.: Munksgaard Danmark.

Müller, B., & Andersen, K. N. (1951). *Den allersidste dans*. Lokaliseret via WWW fest ABC Sange. Hentet 27. September 2015, fra <http://www.festabc.dk/1/den-allersidste-dans>

Myskja, A. (2005). Bruk av musikk som terapeutisk hjelpemiddel i sykehjem. *Tidskrift for Den norske legeforening*. Vol.11. (s. 1497-1499).

Nyström, K., & Lauritzen, S. O. (2005). Expressive bodies: demented persons' communication in a dance therapy context. *health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine*. Vol 9. Nr. 3. (s. 297-317). Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15937034>

Nørgaard, M.-B. (2015). Musik- rytme- energi. I H. Winther, Li. Engel, M.-B. Nørgaard, & M. Herskind (Red.), *Fodfæste og Himmelkys undervisningsbog i bevægelse, rytmisk gymnastik og dans*. Udg. 2. (s. 104-112). Værløse.

Nørgaard, M.-B., Winther, H., & Herskind, M. (2015). Kunsten at undervise -om lærerroller og gruppedynamik. I H. Winther, Li. Engel, M.-B. Nørgaard, & M. Herskind, *Fodfæste og Himmelkys undervisningsbog i bevægelse, rytmisk gymnastik og dans*. Udg. 2. (s. 33-51). Værløse.

Ottesen, L. S. (2013). Observationsstudier i idrætsfeltet. I L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idrætsforskning*. (s. 106-122). Kbh.: Munksgaard.

Palo-Bengtsson, L., & Ekman, S.-L. (1997). Social dancing in the care of persons with dementia in a nursing home sitting: a Phenomenological study. *Scholarly Inquiry for Nursing Practice: An International Journal*. Vol.11. Nr.2. (s. 101-118). Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9329274>

Palo-Bengtsson, L., & Ekman, S.-L. (1999). Dance events as a caregiver intervention for persons with dementia. *Nursing Inquiry*. Vol. 7. Nr. 3. (s. 156–165). Lokaliseret via WWW Wiley Online Library. Hentet den 1 oktober 2015 fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1046/j.1440-1800.2000.00064.x/abstract>

Palo-Bengtsson, L., & Ekman, S.-L. (2002). Emotional response to social dancing and walks in persons with dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*. Vol 17. Nr.3. Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1046/j.1365-2850.1998.560545.x/abstract;jsessionid=06B6453CA57252D611F238F1A008DA09.f02t02>

Palo-Bengtsson, L., Ekman, S.-L., & Winblad, B. (1998). Social dancing: a way to support intellectual, emotional and motor functions in persons with dementia. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*. Vol.5. (s. 545-554). Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10076285>

Pease, A., & Pease, B. (2006). *Kropssprog*. Valby: Borgen.

Rambøll, & Socialstyrelsen (Red.). (2012). *Forebyggelse af funktionstab hos ældre. Kortlægning af viden og evidens*. Socialstyrelsen. Kbh.

Raudaskoski, P. (2015). Observationsmetoder (herunder videoobservation). I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. (s. 97-112). Kbh.: Hans Reitzel.

Ravelin, Isola, & Kylmä. (2010). Dance performance as a method of intervention as experienced by older persons with dementia. *International Journal of Older People Nursing*. Vol. 8. Nr.1. (s. 10-18). Lokaliseret via - PubMed - NCBI. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21707933>

Ravn, S. (2005). *Bevægelse: om dans, krop og læring*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Reisberg, B., Franssen, E., Souren, L., Auer, S., Akram, I., & Kenowsky, S. (2002). Evidence and mechanisms of retrogenesis in Alzheimer's and other dementias: Management and treatment import. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*. Vol. 17. Nr. 4. (s. 202-212). Lokaliseret via WWW. Hentet 24. August 2015, fra <http://aja.sagepub.com/content/17/4/202.full.pdf+html>

Ridder, H. M. O. (2012). Forskning i musikterapi- personer med demens. *Dansk musikterapi*. Vol. 9. Nr. 1. (s. 3-12).

Ridder, H., Stige, B., Qvale, L., & Gold, C. (2013). Individual music therapy for agitation in dementia: an exploratory randomized controlled trial. *Aging an Mental Health*. Vol. 17. Nr. 6. (s. 667-678). Lokaliseret via WWW. Hentet 30. September. 2015, fra <http://www.tandfonline.com.ep.fjernadgang.kb.dk/doi/full/10.1080/13607863.2013.790926>

Rishøj, S. (2009). Adfærdsforstyrrelser og demens. I D. Buss (Red.), *Håndbog om demens*. (s.143-151). Odense: Socialstyrelsen.

Rishøj, S. (2015b). *Om Erindringsdans*. Lokaliseret via WWW Alzheimerforeningen. Hentet 23. Marts 2015, fra <http://www.alzheimer.dk/hvad-er-erindringsdansr>

Rishøj, S. (2015a). *Om Erindringsdans*. Lokaliseret via WWW Demenskonsulenten. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.demenskonsulenten.dk/erindringsdans>

Rishøj, S. (2015c). Erindringsdans®. Faktaark af Susanne Rishøj.

Rishøj, S. (2015d). *Om Susanne Rishøj*. Lokaliseret via WWW demenskonsulenten Profil. Hentet 23. Marts 2015, fra <http://www.demenskonsulenten.dk/profil>

Rishøj, S., & Eckermann, A. (2015). Erindringsdans® - at snakke med kroppen. *Demenskoordinatorer i Danmark*. Vol. 19. Juni 2015. (s. 9-12).

Rosfort, R. (2013). Blikket som fænomenologisk kategori. I B. Schiermer Andersen (Red.), *Fænomenologi: teorier og metoder*. Kbh.: Gyldendal Akademisk.

Rønholt, H. (2006). Kroppen som fortæller - om «det som viser sig» blandt børn i idrætstimer. I L. Engel, H. Rønholt, C. Svendler Nielsen, & H. Winther (Red.), *Bevægelsens poetik- om den æstetiske dimension i bevægelse*. (s. 19-41). København: Museum Tusulanums Forlag.

Schultz Jørgensen, P. (2012). Den personlige underviser- i et vidensamfund. I H. Winther (Red.), *Kroppens sprog i professionel praksis: om kontakt, nærvær, lederskab og personlig kommunikation*. (s. 29-39). Værløse: Billesø & Baltzer.

Sheets-Johnstone, M. (2015). *The phenomenology of dance*. Udg. 2. Philadelphia: Temple University Press.

Socialministeriet. (2008). *Socialstyrelsen — Evidens om fysisk aktivitet og træning for ældre*. Lokaliseret via WWW Socialstyrelsen. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://shop.socialstyrelsen.dk/products/evidens-om-fysisk-aktivitet-og-traening-for-aeldre>

Socialstyrelsen. (2015). *Hvad er demens?*. Lokaliseret via WWW Socialstyrelsen, Demensguiden. Hentet 10. September 2015, fra <http://socialstyrelsen.dk/demensguiden/fordemente/viden-om-demens/alzheimers-sygdom/hvad-er-demens>

Statistikbanken. (2015). *Statistik over ældre på plejehjem*. Lokaliseret via WWW Statistikbanken. Hentet 11. August 2015, fra <http://www.statistikbanken.dk/AED07>

Stern, D. (1998). *De første seks måneder*. (L. Sørensen, Overs.) Kbh.: Hans Reitzel. 2 udg.

Stern, D. (2004). *Det nuværende øjeblik i psykoterapi og hverdagsliv*. (B. Nake, Overs.). København: Hans Reitzels Forlag.

Stern, D. (2012). *Spædbarnets interpersonelle verden: et psykoanalytisk og udviklingspsykologisk perspektiv*. (B. Nake, Overs.) Kbh.: Hans Reitzel.

Stress i sundhedssektoren. (2015). *Om stress i sundhedssektoren*. Lokaliseret via WWW Google-søgning. Hentet 25. September 2015, fra <https://www.google.com/search?q=stress+i+sundhedssektoren&ie=utf-8&oe=utf-8>

Sundhedsstyrelsen. (2011). *Fysisk aktivitet- håndbog om forebyggelse og behandling*. Version 3.1. (L. Von Huth Smith, B. Hjalsted, T. Kristensen, & P. Gjerndrup Aagaard, Red.).

Sundhedsstyrelsen. (2014). *Forebyggelsespakke. Fysisk aktivitet*. Lokaliseret via WWW Sundhedsstyrelsen. Lene Halmø Terkelsen (red). Hentet 30. September 2015, fra <http://sundhedsstyrelsen.dk/~media/5027577DF8C14ED794F5B2E64A6CD562.ashx>

Svendler Nielsen, C. (2012). Krop, kinæstetisk empati og pædagogisk tone og undervisningsprocesser -skitse til en fænomenologisk didaktik. I H. Winther (Red.), *Kroppens sprog i professionel praksis: om kontakt, nærvær, lederskab og personlig kommunikation*. (s. 111-120). Værløse: Billesø & Baltzer.

Thing, L. F. (2013). Fænomenologisk analyse. I L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idrætsforskning*. (s. 276-291). Kbh.: Munksgaard.

Thing, L. F., & Ottesen, L. S. (2013). *Metoder i idrætsforskning*. Kbh.: Munksgaard.

Thornquist, E. (2011). *Klinik, kommunikation, information*. Kbh.: Hans Reitzel.

Thøgersen, U. (2004). *Krop og fænomenologi: en introduktion til Maurice Merleau-Pontys filosofi*. Århus: Systime Academic.

Tidmand, B. (1968). *Sangen lille sommerfugl*. Lokaliseret via WWW YouTube. Hentet 27. September 2015, fra <https://www.youtube.com/watch?v=msHZCXlvkSw>

Toxværd, O. (2006). *Tango: en dans og en kultur*. Kbh.: Forlaget Rosenkilde.

Trevarthen, C., & Panksepp, J. (2015). I samklang med følelser: musikalsk leg, der inspirerer til neuroaffektiv udvikling og selvtillid i fællesskaber. I S. Hart (Red.), *Inklusion, leg og empati*. København.

Urup, H. (1994). Danselærerne og selskabsdansen i Danmark. I B. Ibsen & J. Kristensen (Red.), *Sportsdans: - i takt og utakt*. (s. 41-68). Herning: DHL/Systeme.

Videnscenter for demens. (2015a). *Faktaark: Hukommelse og demens*. Lokaliseret via WWW NVD. Hentet 19. Marts 2015, fra <http://www.videnscenterfordemens.dk/viden-om-demens/til-patienter-og-paarørende/faktaark-kort-information-om-demens/symptomer-ved-demens-faktaark/faktaark-hukommelse-og-demens>

Videnscenter for demens. (2015b). *Viden om demens* Lokaliseret via WWW NVD. Hentet 10. September 2015, fra <http://www.videnscenterfordemens.dk/viden-om-demens/>

Waldemar, G., & Arndal, A. (2011). Opfattelsen af demens før og nu. I H. Rex (Red.), *Forstå demens* (s. 11–17). København: Hans Reitzels Forlag.

Winther, H. (2008). Danseterapeutiske spor- fra ritual dans til globale netværk og postmoderne udfordringer. I B. Vestergård Madsen, M. Mortensen, A. Lykke Poulsen, & J. Wøllekær (Red.), *Idræthistorisk årbog 2008*. (s. 109-122). Syddansk Universitetsforlag.

Winther, H. (2012a). Det professionspersonlige- om kroppen som klangbund i professionel kommunikation. I H. Winther (Red.), *Kroppens sprog i professionel praksis: om kontakt, nærvær, lederskab og personlig kommunikation*. (s. 74-87). Værløse: Billesø & Baltzer.

Winther, H. (2012b). Kroppen som læremester- guide til kommunikationstræning, lederskab og personlig udvikling i professionel praksis. I H. Winther (Red.), *Kroppens sprog i professionel praksis: om kontakt, nærvær, lederskab og personlig kommunikation*. (s. 165-182). Værløse: Billesø & Baltzer.

Winther, H. (2012c). *Kroppens sprog i professionel praksis: om kontakt, nærvær, lederskab og personlig kommunikation*. Værløse: Billesø & Baltzer.

Winther, H. (2013a). Bevægelsespsykologi. Om identitetsoplevelser og kropsligt forankrede forandringsprocesser. I H. Eichberg, L. Engel & H. Winther (red). *Tæt på kroppen*. (s. 143-156). Malmø, Sverige: Idrottsforum.org, Malmö högskola.

Winther, H. (2013). Praktikerforskning. I L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idrætsforskning*. (s. 156-173). Kbh.: Munksgaard.

Winther, H., Graversen, E. K., Grøntved, S. N., & Ilkjær, I. (2014). The Dancing Nurses and the Language of the Body. *Journal of Holistic Nursing American Holistic Nurses Association*. Vol. 33. Nr.3. (s. 182-192).

Hentet 24. September 2015, fra

<http://jhn.sagepub.com/content/early/2014/12/19/0898010114561063.full.pdf+html>

Winther, H., & Hejselbak Jensen, L. (2012). Professionspersonlige udviklingsprocesser -fra overlevelse til nærværende lederskab. I H. Winther (Red.), *Kroppens sprog i professionel praksis: om kontakt, nærvær, lederskab og personlig kommunikation*. (s. 153-164). Værløse: Billesø & Baltzer.

Wulf, C., & Gebauer, G. (2001). *Kroppens sprog: spil, ritualer, gestik*. [Kbh.]: Gyldendal Uddannelse.

Østergaard, C. (2013). Hermeneutisk fortolkning. I L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idrætsforskning*. (s. 292-307). Kbh.: Munksgaard.

Bilag

Bilag 1- Review

Operationalisering af søgning.

Følgende findes en systematisk gennemgang af metoden for litteratursøgning over nettet. For at skabe et overblik har jeg valgt at benytte mig af PRISMA modellen (Moher, Liberati, Tetzlaff, Altman, & The PRISMA Group, 2009). Jeg benytter mig af modellen på den måde, at jeg laver en systematisk litteratursøgning, benytter mig af et flowchart til at dokumentere min proces og dermed skabe overblik og overskuelighed for læseren.

Processen startede med, at jeg har lavet et mind map (se bilag 3), startende ud fra begrebet Erindringsdans. Herud af kom der mange ord, men mind map gav mig et overblik over de ord, der fandtes væsentligst i forhold til en søge proces. I forhold til, at jeg gerne vil undersøge ældre med demens, har jeg allerede der en væsentlig afgrænsning af mit emne.

Begreber, mulige søgeord

Ud fra mit formål og mind map, er jeg kommet frem til følgende væsentlige begreber, jeg vil kunne benytte i søgningen.

Demens- Dementia

Ældre- Elderly

Dans- Dance

Kropslighed- Body- Phenomenology

Erindring- Remembrance

Minder- Memories

Dataindsamlingsmetode

Jeg valgt at benytte 6 søgemaskiner. Dette gøres for, at kunne gå i dybden med disse og for at skabe bedre overblik, når tiden er knap. Af søgemaskiner har jeg benyttet, PubMed, Eric, PsykInfo, SportDiscus og Sociological Abstracts. Google Scholar har jeg brugt til sidst, for at få et overblik over, hvad jeg havde fundet. Altså for at se, om jeg var ved at have sluttet cirklen.

Ud fra ovenstående ord, fundet via mind map, har jeg valgt at starte med at benytte ordene demens, ældre, dans, og fænomenologi i søgeprocessen.

Følgende ord er udvalgt, da de ud fra mind map og mest sigende for opgavens formål. Jeg forventer, at disse kan afgrænse mit emne bedst muligt.

Disse ord danner grundlag for udformningen af følgende søgestrengte:

elderly AND dementia AND dance

dementia AND dance

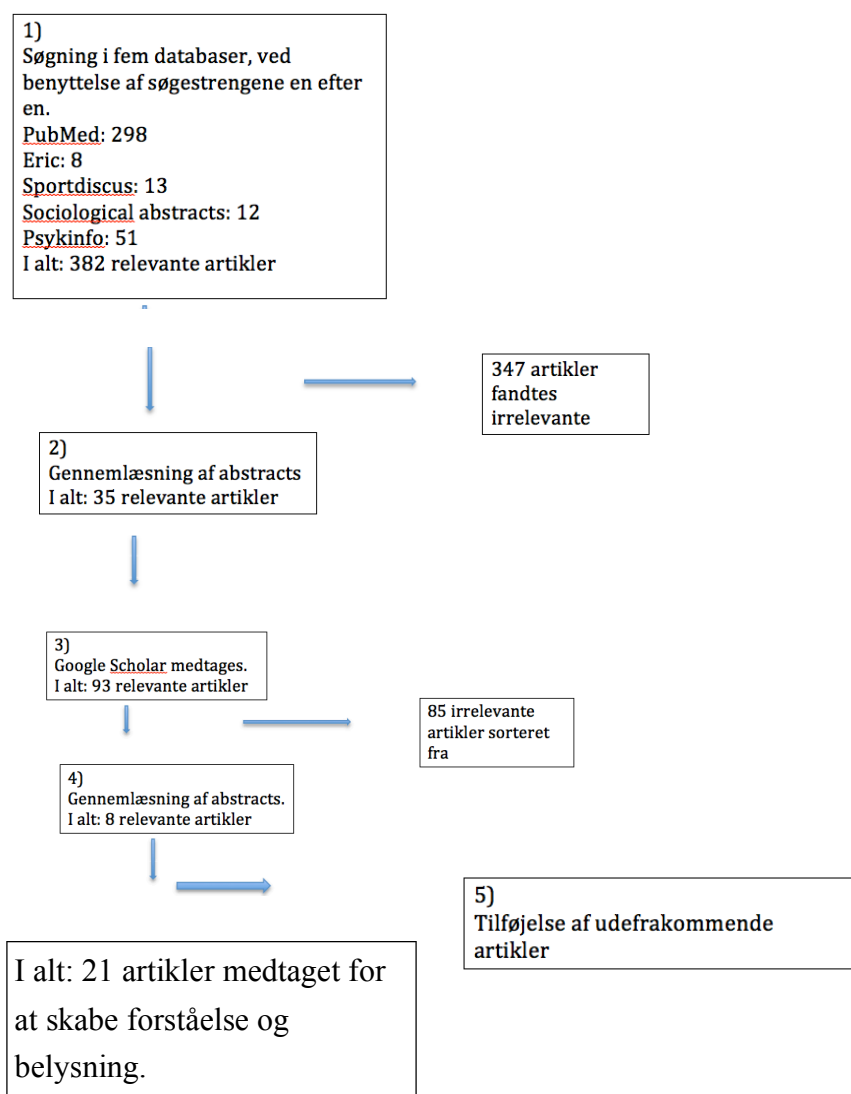
dementia AND phenomenology

dementia AND phenomenology AND dance

Jeg har valgt at benytte engelske søgestrengte, da artiklerne på nettet ofte er skrevet på engelsk.

Søgeprocessen

Mine søgestrengte anvendes til søgning i de 6 databaser. Første søgning fandt sted den 15. december, hvoraf søgningen forgik, som kan ses af følgende flowchart.

- 1) I første inklusionskriterium gælder, at alle artikler skal være ”peer review”. Samtidig har jeg valgt at medtage artikler/ undersøgelser, hvori både kvalitative og kvantitative metoder benyttes. Dette førte, som ses, til 382 artikler.
- 2) Efterfølgende skimmede jeg alle overskrifter og medtog de artikler, der viste tegn på, at være passende til emnet. Ved tvivl gennemlæste jeg abstract. Dette førte til 35 artikler, der fandtes relevante.
- 3) Dernæst udførtes søgningen i Google Scholar. Søgningen i Google Scholar blev lavet sådan, at jeg for hver søgestreng, så de første fem sider igennem og alle relevante artikler, ud fra overskrift og eventuelt abstrakt, blev medtaget. Af de artikler søgte jeg at undgå dubletter og dette førte til 21 relevante artikler. Samlet førte det til, at jeg nu havde 93 artikler.
- 4) De 93 artikler har jeg læst alle abstracts og sorteret irrelevante artikler fra. Dette værende artikler, der ikke kunne høre under mit emne for afhandlingen. Efter gennemlæsning er 8 artikler inkluderet.
- 5) Gennem specialeprocessen er yderligere artikler fundet tilfældigt eller via referencer. Samtidig er nogle artikler fundet i samarbejde med demenskonsulent Susanne Rishøj, samt tidligere ergoterapeut og nu konsulent Annette Johannesen, der ligeledes har lavet et review om emnet.

Jeg mener at have afgrænset emnet, da jeg begyndte at støde på de samme artikler, også gennem henvisningerne. Samtidig har jeg sammenlignet mit review med Annette Johannesen og ser, at vi har fundet de samme artikler.

Datapræsentation

Efter gennemlæsning af de 8 artikler, er artiklerne listet på bilag 3, for at skabe et overblik. Listen er løbende opdateret i forhold til relevant litteratur. Dette bevirker, at der ikke kun er de 8 artikler på listen, men flere jeg finder relevante og som er fundet under processen. Artiklerne er benyttet til udfærdigelse af afsnittet, videnskabelige strømninger.

Den 10. september 2015 er søgningen lavet igen, hvilket resulterede i en ny artikel, der handlede om samme felt, men dog ikke har bidraget med yderligere viden. Artiklen er lagt ind i skemaet i bilag 3 nederst.

Bilag 2- Artikel oversigt

Forfatter	Land	Titel	Metode	Deltager	Formål/Resultat
Beard, R (2011)	USA	Art therapies and dementia care: A systematic review.	Review.	Litteratur hentet fra 1998-2010. Ialt 134 artikler.	Kritisk gennemgang af den eksisterende evidens på området omkring musik, visuel kunst, dram og dans/bevægelse der benyttes i plejen af demente. De mener fokus mere er på produkt end på processen og at evidensen er lille. Der mangler fortællinger fra de demente selv om hvordan de oplever hverdagen.
Guetin, S(2009)	Frankrig	Impact of music therapy on anxiety and depression for patients with Alzheimer's	Intervention. Interview.	5 ældre demente.	De ser at de bliver mindre angst og mindre depressive
Guzman-Valez, E (2014)	Iowa.	Feelings without memory in Alzheimer disease	17 demente, der ser film der påvirker deres humør.	Udfylder et skema og spørges ud om humør.	Finder at filmene påvirker de demente efterfølgende, selv om de ikke kan huske.

Guzman-Garcia(2012)	UK/London	Dancing as a psychosocial intervention in care homes: a systematic review of the literature.	Review. 10 studier, 7 kvalitative og 3 kvantitative.	Til og med januar 2012. Inkluderer studier hvor dans havde en betydning.	Problemdførelse sænkes, socialt samvær og glæde stiger. Ses sensorisk betydning for plejer og beboere og det skaber samvær.
Hamill & Smith(2011)		Dancing down memory lane: Circle dancing a psychotherapeutic intervention in dementia- a pilot study.	Interview samt før og efter måling via skema.	18 personer. 11 demente og 7 pårørende.	Så på well being, humør, øget koncentration og kommunikation. Dans havde positiv effekt i forhold til skema.
Harmer, B (2008)	UK/London	What is meaningful activity for people with dementia living in care homes? A comparison of the views of older people with dementia, staff and family carers.	Gruppeinterview med demente, pårørende og personale i hver sin gruppe.	17 demente, 15 personale, 8 pårørende	De vil undersøge hvad der er meningsfuld aktivitet for demente. Finder at det der giver mening er aktiviteter der er sociale, med musik, hvor man husker tilbage og er i kontakt med andre mennesker. Eller individuelt tilpasset aktiviteter.
Hokkanen m.fl.(2008)	Finland	Dance and movement therapeutic methods in management of dementia: a randomized, controlled study.	Kvantitativ metode. Via forskellige tests.	29 plejehjemsbeboere. Tilfældigt udvalgt. Benytter en interventions-gruppe og en kontrolgruppe.	Små forbedringer sås. Kontrolleret via tests og der ses lille bedring. Men interventionsgruppen er 5 år yngre end kontrolgruppe så resultaterne har svagheder.
Høgaas m.fl.(2007)		Bevægelse fra hjertet.	Kvalitativt projekt. Dette er en håndbog.	Ude hos beboerne med demens. En og en får de kropslig vejledning.	

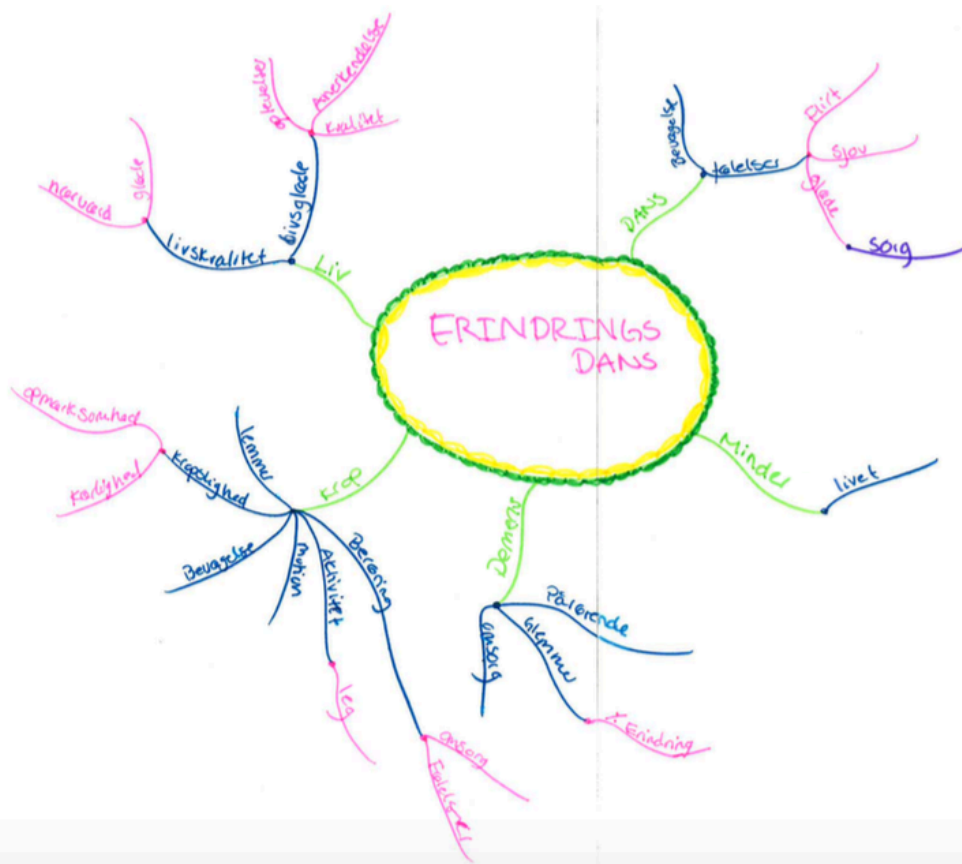
Kiepe m.fl. (2012)		Effects of dance therapy and ballroom dances on physical and mental illnesses: A systematic review.	Review.	Benytter 13 artikler.	Undersøger effekten af danseterapi i forskellige patientgrupper. Viser positive effekter, men de konkluderer at hver af undersøgelseerne er for små.
Kleinman, S (1991)		Researching lived experience in movement and dance	Fra en artikel i et blad. Kinesiology and medicine for dance	Kapitel om krop sind og kunst og forskning.	Beskriver hvordan man ikke kan skille subjekt fra objekt. Hvordan forskning er kunst og kunst forskning.
Leighton(2009)		Dance social participation.	Review.	Benyttes ift. At opleve jeg begynder at afgrænse litteraturen.	Ser på mange former for neurologisk lidelse. I forhold til demens, henviser hun til forfattere på min liste her;0)
Myskja(2008)	Norge	Bruk av musikk som terapeutisk hjelpemiddel i sykehjem.	Litteratur gjennomgang.		Ser på musikkens betydning for terapi med ældre. Skaber øget tilfredshed, reducerer symptomer giver mulighed for at bearbejde følelser. Viser at musik og berøring kan give særligt gunstig virkning.
Nyström & Lauritzen(2005)		Expressive bodies: demented persons' communication in a dance therapy context.	Videoanalyse. Via deltagende observation, af danseterapeut.	7 demente. 6 kvinder og 1 mand. Over 10 sessioner. Et plejehjem.	Så på verbal og non-verbalt kropssprog. Dans gav demente mulighed for flere måder at udtrykke sig på.

Norberg, A & Melin, E & Asplund, K (2003)	Sverige.	Reactions to music, touch and object presentation in the final stage of dementia; an exploratory study.	Observation, videoobservation, puls og respirations rate.	2 svært demente. Begge sengeliggende og uden verbalt sprog.	Begge patienter viste reaktion på musikstimuleringen.
Palo-Bengtsson & Ekman(2002)	Sverige.	Emotional response to social dancing and walks in persons with dementia.	Videoanalyse.	6 beboere.	Dans som metode holdes op imod gang. Altså gåture med demente. Deltagerne glemmer deres sygdom og fysiske skavanker. Kroslig deltagelse var væsentligst i forhold til gåture.
Palo-Bengtsson & Ekman(1999)	Sverige.	Dance events as a caregiver intervention for persons with dementia.	Interviews med video som supplement i interviewsne.	7 plejere.	Deres forståelse af betydningen af dans for demente. 5 temaer: 1) forkundskaber for at danse, 2) skabelse og kreere forskellige aktiviteter, 3) følelsesmæssig ophidselse, 4) plejeres forståelse, 5) konsekvenser af dans.
Palo-Bengtsson & Winblad(1998)	Sverige.	Social dancing: a way to support intellectual, emotional and motor functions in persons with dementia.	Deduktiv kvalitativ analyse. Via videoanalyse. Før og efter.	6 demente. Fire dansetimer.	Søgte det meningskabende. Om dans gav mening. Gav mening og støttede de dementes kvaliteter.

Palo-Bengtson & Ekman(1997)	Sverige	Social dancing in the care of persons with dementia in a nursing home setting: a phenomenological study.	Videoanalyse	6 beboere udvalgt.	De ser på deltagernes kropssprog, betydningen af personalet er aktive. Og ser på glæden hos beboerne. Dansen virker i form af at beboerne er glade og glemmer deres skavanker.
Ravelin(2010)	Finland.	Dance performance as a method of intervention as experienced by older persons with dementia.	Interviews, video, hjerterytme. Laves over fire dansesessioner. Metodetriangulering.	13 demente, 4 pårørende, 7 sygeplejersker, 3 sosu.	At se dans, er en aktiv proces for demente. De demente glemmer deres vanskeligheder, og dans vækker følelser.
Ridder(2012)	Danmark.	Forskning i musikterapi-personer med demens.	Faglitteratur.		Musikkens betydning og betydningen af fællesskaber.
Upton, N (2005)		What does phenomenology Offer to the study of Care-Giving?	Interviews af 46 pårørende der varetager plejen.		Undersøger de pårørendes stress og verden. Fænomenologisk forskning, ser på hvordan dette kan bruges i undersøgelsen af plejen. De finder at fænomenologi kan skabe antydninger, belyser de pårørendes tanker og viser aspekter. God metode der er nyskabende og bedre forklarende.

Denne artikel er fundet efterfølgende ved søgning inden afhandlingens afslutning: Crumbie, V mfl. (2015)		The Impact of Dance Interventions on Mood and Depression in Older Adults.	Review. Bygger på 8 artikler. 1 omhandlede demente.		Der viser at interventioner med dans skaber bedre humør blandt deltagere.
--	--	---	---	--	---

Bilag 3- Mind map

Bilag 4- Observationer og interviews

Observation 9 december 2013.

1 Jeg møder på et pleje hjem. Der lugter ikke, det havde jeg måske troet der gjorde.
2 Musikken spiller allerede og de gamle synger med på sangene. *Da jeg ankommer på*
3 *plejehjemmet er rummet gjort klar. Rummet, danserummet er kantine der i dag er gjort til dansesal.*
4 *Stolene står i en cirkel, klar til at man kan danse i midten heraf. Erindringsdans afholdes i kantine, et*
5 *lyst og venligt lokale, med højt til loftet og store vinduespartier der lader lyset trænge ind. Rundkredsen*
6 *med stole fyldes af en masse ældre mennesker, nogen sidder på stolende og flere sidder i deres kørestol.*
7 *Susanne Rishøj byder velkommen og fortæller, at nu vil danseparret danse for, og vise en vals. I det de*
8 *træder ud på gulvet klapper en dame henrykt i hænderne, trykker håndfladerne mod hinanden og udbryder*
9 *henrykt og frydefuldt "neeej".*
10 Jeg observerer en dame. Hun sidder to stole ved siden af mig. Mellem os sidder to friske
11 damer der tydeligt kender hinanden. De snakker og griner sammen.
12 Den anden dame sidder helt stille ved siden af. Hun ankom som en af de sidste. Hun er
13 meget tynd og bruger rollator, men den er stillet væk nu hvor hun sidder på stolen. Hendes
14 tøj er fint, lysbrune kakifarvet bukser og en skjorte til der passer i farven. Eller prikkerne
15 gør ellers er skjorten hvid. Hun har et meget udtryksløst ansigts træk. Ser næsten vred ud.
16 Smiler ikke når jeg smiler til hende og hun virker fjern.
17 Jeg bemærker at ingen inviterer hende op til dans. Ved ikke om hun ikke kan eller vil.
18 Mange af de andre der danser havde jeg heller ikke skudt til at danse, men de kan godt
19 komme op at stå med hjælp og støtte.
20 Så jeg ved ikke hvorfor hun ikke bliver budt op.
21
22 Jeg bemærker dog at sangen skomagerdreng bliver sat på. Der er en speciel dans til, den
23 hvor man klapper i hænderne og tramper i jorden med fødderne.
24 Damen ved siden af hende kan den uden ad. Og jeg bemærker at hendes udtryk ændres en
25 smule. Det er som om hun kan sangen på en måde, nynnere ikke med, men er ligesom
26 bagefter sangen hele tiden. Hendes læber bevæger sig en lille smule. Hendes kropssprog
27 siger at hun gerne vil. Når de andre tramper i jorden så folder hun sine krydsede ben ud som
28 til os at trampe, men hun når det aldrig hun er for langsom og efter de andre.
29 Og når de klapper prøver hun også at klappe. Men hver gang hun ikke når med de andre
30 folder hun benene over kryds igen og folder hænderne sammen og så når hun den ikke
31 næste gang igen.
32
33 Jeg ser også på hende da sangen lille sommerfugl bliver sat på.

34 Hun synger med igen, eller hendes læber bevæger sig hvert fald. Hun fortrækker ikke en
35 mine men jeg kan se hun kan sangen hun synger ordene især i omkvædet. Hendes læber
36 bevæger sig en lille bitte smule og jeg er sikker på hun synger med på sangen.

Observation den 18 juni 2014.

1 Inden ballet starter taler jeg med to ældre udenfor i solen. De fortæller at de gik til dans da
2 de var unge. Herren fortæller at dengang var det rigtig dans ikke bare sådan noget som i dag
3 hvor man rokker frem og tilbage med hinanden i hånden. Men dengang tog herren
4 styringen. Ingen af dem vil danse derinde men de kan lide at se på og lytte til musikken. De
5 fortæller at under 2. Verdenskrig forbød tyskerne dans.
6 Det er helt vildt at tænke på, men de fortæller at de snød sig til det alligevel. Men at det var
7 svært.
8 De er søde og fortæller de glæder sig til dansen.
9
10 Jeg finder mig et sted i en krog hvor jeg kan observere det hele. Vil ikke virke forstyrrende.
11
12 Ballet går i gang med musikken der starter og en af plejerne byder velkommen til dans og
13 afdansningsbal og byder velkommen til danserne. Alle der kan gå går optog ind to og to, to
14 omgange rundt i cirklen af alle dem der sidder og klapper. Musikken er ikke så høj men alle
15 klapper begejstret. Jeg kan mærke i mit ansigt at jeg smiler helt vildt.
16 Optoget ser så glade ud og de vinker og tamper derud af.
17
18 En høj herre er svær at undgå at lægge mærke til. Han er klædt i smoking og fører sin dame
19 frem i optoget. Han er meget galant og viser tydeligt at det er ham der har styr på hende,
20 han viser hende hele vejen hen til en plads hvor hun kan sidde for nu skal de "rigtige"
21 dansere danse en dans. Alle kigger og klapper og da de er færdige må alle danse. Herren
22 byder sin dame op igen. Han danser med et flag i hånden. Og fører hende rundt på gulvet.
23 Han byder efterfølgende flere damer op og fører dem rundt. Han har holdning af at være en
24 rigtig herre, rank og kigger lidt opad med løftet hage.
25 Og holder på damerne så det er ham der bestemmer.
26
27 Senere ser jeg *en dame læner sig ind mod sin veninde og visker at hun gerne vil danse med ham der*
28 *(peger på Kaj). Hun går på dansegulvet og vimses lidt rundt der hvor Kaj er og det ender med han støder*
29 *ind i hende. Hun kigger forfjamsket op på ham, han byder hende til dans hvilket hun ydmygt takker ja*
30 *til... eller måske hendes kropslige udtryk er lidt tilbagelænet og lidt kostbart udtryk som om hun*
31 *ligesom løkkes ud til dans og går smilende med ham.*
32
33 En dame sidder tæt i nærheden af mig. Hun har ikke de vilde ansigtsudtryk, men stråler når
34 personalet byder hende op til dans. Hun kan knap stå op men kommer op alligevel og står
35 og rokker lidt. På et tidspunkt er det Karl der byder hende op og her er det tydeligt at benene

36 begynder at være lidt mere med. Hun prøver virkelig og da han sætter hende ned igen efter
37 dansen smiler hun over hele ansigtet, især hendes øjne skinner.

38

39 Rummet er lyst og venligt og fyldes med glade gamle mennesker. Flere gange er der en
40 pause hvor danse parret danser og viser en dans. Men det er tydeligt her at mange af de
41 ældre rigtig gerne selv vil danse.

42

43 *Afdansningsballet afsluttes med at alle danser den sidste dans. Her danser alle i en cirkel. Med hinanden*
44 *i hånden. Jeg bydes med af en ældre herre. Og er med i cirklen. Jeg mærker varmen og nærheden i*
45 *fællesskabet. Det at være med i cirklen gør noget ved en. Min skræmt hed for de ældre*
46 *mindskes en lille smule. Eller måske mere min generthed. Det at holde i hånden nedbryder min*
47 *grænse og jeg føler mig mere med. Det forener mig med gruppen.*

Observation den 25 november 2014.

- 1 Måske en 40 km² rum, pænt stor en kantine på plejehjemmet.
- 2 Solen skinner udenfor, væggene er hvide og rummet meget lyst og nyt.
- 3 Lyst rum, hvide farver. Glade farver, da nogle af stolene er grønne.
- 4 Vi er indendørs
- 5 Musikken spiller, alle sidder på stole i en rundkreds.
- 6 Få blomster rundt omkring i hjørnerne
- 7 Der lugter ikke som sådan, der lugter indendørs. Men trods det er en kantine kan man ikke
- 8 lugte mad.
- 9 God temperatur. Den starter nok med stuetemperatur, men som dansen går i gang gør
- 10 bevægelserne og solen der skinner ind, at rummet bliver ret så varmt.
- 11 Solskin udendørs.
- 12
- 13 Ca. 30 tilstede
- 14 God stemning hvor dem der sidder ved siden af hinanden taler sammen, smalltalk. Og når
- 15 folk danser sammen taler de også sammen.
- 16 Vi er dansende
- 17 Det er ca. halvdelen der er meget gamle. +75 og resten er medhjælpere på den ene eller
- 18 anden måde og er ikke helt så gamle. Her er der nok alt fra 30-60 årige.
- 19 Begge køn er repræsenteret.
- 20 Almindeligt tøj. Jeg har taget nederdel på, fordi vi skulle danse. Men ellers lader det til at de
- 21 ældre har deres almindelige tøj på.
- 22 Dansen varer en time og cirklen holdes under hele seancen. Det forsøges at de ældre følges
- 23 tilbage til deres plads efter hver dans.
- 24 November
- 25 Det er lidt ude på landet. Hørsholm
- 26
- 27 Jeg ankommer sammen med Susanne der står for Erindringsdansen. Vi mødes af Henriette
- 28 der omfavner os og byder os velkommen. Rummet er dermed allerede fyldt med nærvær.
- 29 Vi skal danse i et lyst og venligt rum. På række sidder allerede tre ankomne gæster til
- 30 dansen. De sidder og kigger. En dame i et gråt joggingsæt, den pæne velour slags. Hun har
- 31 makeup på og sidder fint og venter. Damen ved siden af hende har nederdel på, blå T-shirt
- 32 og en blå cardigan ud over. Hun har utroligt blå øjne der matcher tøjet. Ved siden af hende
- 33 sidder en herre. Han har en grønt sæt på. Lidt fritids/jagt buks og en T-shirt.
- 34 Ellers er der kommet noget personale og nogle frivillige hjælpere som står og afventer.
- 35 Jeg ved ikke lige hvad jeg skal gøre. Jeg taler med Henriette om det og hun går hen til de tre
- 36 beboere og spørger dem om jeg må filme. Det syntes de er helt fint og jeg vælger at sætte

37 mig ned ved siden af dem og tale med dem. Vi taler lidt om vind og vejr om hvor de bor og
38 om de har været med til at danse før. Det har de ikke siger de, men den ene dame har dog
39 set danseparret før. De ved ikke rigtigt om de skal danse. Den anden dame siger hun troede
40 Jette kom, jeg ved ikke hvem Jette er, men kan senere forstå det er hendes datter. Vi taler
41 lidt frem og tilbage og jeg går hen til Susanne for vi skal snart til at starte. Susanne fortæller
42 at de tre jeg har talt med er ret demente, og det kan jeg også forstå af, at Henriette spurgte
43 om vi måtte spørge deres pårørende om lov til at filme. Jeg tænker at jeg ikke selv ville
44 have tænkt over at de er demente. Og kan se af de mennesker der er i rummet at det er
45 virkeligt svært at se hvem der kan huske hvad.

46

47 Min plan er under dansen at observere og notere ned.

48 Da vi starter er alle plantet i en cirkel også mig, med min blok.

49 Timen starter med at danseparret viser en dans. Dette for at sætte det hele i gang og for at
50 vise de ældre hvad der skal ske. Musikken fortsætter og det er tid til at alle skal op og danse.

51 Jeg sidder og vil notere.

52 Jeg bider mærke i en dame der sidder i sin kørestol. Hun har den fineste lyse hud, blå tøj og
53 en pink cardigan på. Hun bliver budt til dans af en yngre dame, men hun vil ikke danse. Nej
54 tak siger hun. Men en anden plejer går til værks byder hende op, afventer ikke svar men
55 kigger hende i øjnene og trækker hendes kørestol ud på gulvet og snurrer den lidt af sted i
56 dansende bevægelser. Hun tager damen i hånden og damen smiler og griner. Damen svinger
57 selv med armene til takten i musikken. Hendes fødder kan nå gulvet og hun tripper af sted
58 med fødderne, det ligner lidt hun gerne vil styre vejen frem. Og hun laver cache med
59 fødderne. Svinger med armene og kigger på sin partner. Hun smiler lidt mere hver gang
60 partneren snurrer stolen rundt en omgang.

61 Karl kommer og overtager den næste dans og damen med den lyserøde cardigan viger ikke
62 fra øjenkontakten. Hun synger med på teksten og smiler til sin partner.

63

64 Jeg sidder og kigger. Kan mærke jeg egentligt føler mig lidt fjollet, når der er så meget gang
65 i dansegulvet, at jeg bare sidder der. Min krop kan ikke finde ud af bare at kigge på.

66 Jeg rejser mig for at gå over at tale med damen i det grå sæt, som jeg talte med lige da jeg
67 kom. Hun vidste ikke om hun skulle danse. Men sagde dog at det ville være godt for hende
68 at lave noget motion. Og da jeg kommer over til hende har hun allerede danset flere danse.

69 Jeg spørge hende hvordan det føles. ”det føles godt at komme op at stå og røre sig” siger
70 hun. Man bliver glad af det. Og hun smiler.

71 Samtidig har Karl gang i at danse med en dame, ide en ældre herre kommer og vil være
72 med, det er lidt for meget så Henriette spørger om jeg kan hjælpe Karl, og det kan jeg da.
73 Så jeg rejser mig og spørger herren om han ikke vil danse med mig. Og det vil han gerne,
74 han smiler.

75 Jeg danser med herren. Han er ikke så høj, kun så høj at vi lige kan se hinanden i øjnene.
76 Han tager dansefatning om mig, meget tæt og fast greb. Svinger mig i små ryg. Stille og
77 roligt danser vi rundt og så som om han lige kommer i tanke om at skulle styre dansen, så
78 giver han nogle ryg i kroppen og svinger lidt hurtigere rundt. Han har godt fat. Hans spørger
79 hvad jeg hedder og fortæller at han har været soldat i Tyskland. Han fortæller han kommer
80 fra, Jylland men nu bor han herovre. Han kigger på mig og smiler og spørger hvor jeg
81 kommer fra. Det er rene smalltalk, og flirt. Da sangen slutter tager vi lige en til. Han holder
82 mig tæt under hele dansen, markerer med sine kraftige ryg at han bestemmer hvor vi danser
83 hen. Han fortæller også han har danset meget så derfor holder han sig i god form.
84 Sangen er slut og det er tid til en drikkepause.

85
86 *En herre i lyserød bluse danse med en Asta. Hun er meget svagt stående siger personalet, men jeg siger at*
87 *hvis vi nu støtter dem kan de nok godt. Så vi støtter bagtil, jeg har lidt svært ved at læse personalet, men*
88 *de tager sig af det. Og de to kommer op at stå overfor hinanden og danser roligt, og stående. De kigger*
89 *længe hinanden i øjnene, smiler og er nærværende. De holder i hinanden. Der er helt oplevelse af at de er*
90 *forelsket. De kigger længe og dybt i hinandens øjne.*

91
92 Jeg kommer ikke rigtigt i gang med at notere noget. Og det at have danset med den ældre
93 herre, har også givet mig lyst til at danse mere. Det var så simpelt og umiddelbart og lige til.
94 Jeg var der ligesom bare.

95 Jeg udser mig en dame jeg kan danse med. Mange andre er ude at danse og så ser hun så
96 sød ud. Det er damen i det blå sæt som jeg talte lidt med i starten da jeg kom.
97 Jeg spørger om hun vil danse med mig og hun siger ”ja det vil hun gerne” så vi kommer ud
98 på gulvet.

99 Damen jeg danser med kom i en kørestol, men jeg havde godt set at hun havde været ude at
100 danse. Jeg spørger hende om det er hendes kørestol, det er det ikke siger hun. Hmm jeg
101 undres.

102 *Jeg danser med Tove en lille lidt rund dame. Hun er iført en nederdel i cowboy stof, blå bluse med en blå*
103 *cardigan ud over. Hun har sorte sko på. Om halsen har hun en alarm i en snor. Hendes hår er hvidt, kort*
104 *og krøllet. Og hendes hud er blød og rynket. Vi danser og damen kigger mig lige ind i øjnene. Jeg siger til*
105 *hende hun har de flotteste blå øjne. Det kan hun ikke se siger hun. Så siger jeg hun kan kigge på*
106 *mine, de er også blå. Hun siger at forskellen er at om mine der er os det hvide, men det har*
107 *hun ikke mere. Jeg griner og siger de er flotte alligevel. Damen smiler. Musikken spiller derud af.*
108 *Jeg spørger om hun kender sangen, ”nej” svarer hun og danser derud af. Men senere i vores dans synger*
109 *hun med på alle teksterne. Hun synger derudaf os på de sange hvor hun ikke helt kan huske*
110 *teksten. Hun svinger vores arme frem og tilbage og op og ned. Og jeg snurrer rundt om*
111 *hende og hun smiler. Hun kigger meget på damen i kørestolen med den lyserøde cardigan.*
112 Hun virker fascineret af hende og syntes det er fint hun er med selvom hun sidder i

113 kørestolen. Hun siger igen til mig ”jeg troede Jette kom” jeg spørger hvem Jette er og hun
114 svarer ”det er min datter”. Jeg spørger om hun var inviteret og damen svarer ” at det var hun
115 ikke, og at hun ikke har haft kontakt til Jette i lang tid” jeg siger at det er jeg ked af at høre,
116 men at hun for en dag kan låne mig lidt. Damen smiler mig lige ind i mine øjne. Hun
117 fortæller hun har gået til dans da hun var ung.

118 *Vi danser mange danse og damen svinger med armene og jeg er med. Jeg oplever at det er så lige til og på*
119 *ingen måde svært at se hende i øjnene. Hun er selv så nærværende at jeg ikke kan andet end at være det.*
120 *Lige i dansen er alt andet væk* og mine tanker er kun i dansen og hos damen. Det rør noget i
121 mig. Jeg spørger efter hver melodi om damen vil ned at sidde, men det vil hun ikke hun vil
122 bare danse. Så vi danser.

123
124 Til sidst tager vi en pause og sætter os ned. Jeg ender igen med at blive budt op af herren fra
125 Jylland og vi danser lige så intenst som før. Jeg spørger om han ikke vil danse med damen i
126 det blå tøj, men han svarer ”jeg vil hellere danse med dig”, smigret kan man vel blive så vi
127 danser videre. Han fortæller igen at han har gået på danseskole og spørger hvor jeg kommer
128 fra. Og jeg fortæller ham hvor jeg er fra.

129 Da vores dans er slut byder han alligevel damen op. De danser den sidste dans og nu er
130 timen slut.

131
132 Timen afsluttes med fælles dans hvor alle holder hinanden i hånden i en cirkel og danser til
133 musikken. Jeg holder damen i det blå tøj i hånden. Hun undres og spørger hvad vi skal. Jeg
134 svarer og hun siger ”det tror jeg ikke bliver godt” jeg smiler til hende og siger at det skal
135 nok blive hyggeligt alle at danse sammen og jeg smiler til hende. Hun smiler tilbage og
136 musikken går i gang. Vi svinger i hofterne og med armene og jeg smiler til damen, der
137 synger raskt med på sangen, jeg kender den også så jeg synger tilbage til hende. ”den aller
138 sidste dans, før vi går hjem...” vi synger til hinanden og damen er glad, svinger i armene og
139 bevæger kroppen til musikken. Kigger rundt på cirklen af mennesker og da nogen tager
140 armene op gør vi det også. Hun strækker armene alt hvad hun kan og er helt med.

141 Musikken er slut og det er tid til at tage hjem.

142 Flere bliver hentet og damen i det blå tøj bliver mødt af en hjælper der spørger om hun skal
143 følge hende hjem. Det vil hun gerne have. Så plejeren beder damen sætte sig i den åbenbart
144 lånte kørestol så hun kan blive kørt hjem. Jeg undres over hvorfor damen ikke bare kan gå
145 hjem?

146 Undres også over at den svagt stående dame i den hvide bluse, hun skal gå med sin rollator
147 hjem. Hmm

148 Men det kan jeg jo tænke over til næste dans.

149

150 *Efter timen kommer jeg til at tænke på plejerne. Nogle havde almindeligt tøj på, andre kom i deres kittel.*
151 *En plejer i kittel sad vældigt tilbagelænet og kiggede på. Jeg tænker at deres fremtoning har utrolig stor*
152 *betydning.*

Observation den 9 december 2014.

1 *Vi skal danse i kantinen på plejehjemmet. Da jeg kommer er de i gang med at gøre klar. Stolene danner*
2 *rammen om det der skal være dansegulvet. Lokalet er lyst og venligt. Stolene træfarvet og gulvet*
3 *klart og også træfarvet.*
4 *Lysset trænger ind af de store vinduer der er rundt langs de tre yderste sider af rummet, trods der meget*
5 *mørke vejr. Skyerne dækker for solen og det er typisk vintervejr, hvor det hele er gråt. Men*
6 *det skaber rum for varme inden for.*
7 *Rummet lugter ikke særligt. Det er en kantine men her lugter ikke af mad eller noget andet. På en*
8 *måde lugter her bare af rum.*
9 *Temperaturen er stuetemperatur.*
10
11 *Da jeg kommer, er der allerede ankommet tre beboer og to plejere, og flere frivillige. Men*
12 *det er ikke så mange, og det er altid lidt spændende hvor mange der kommer.*
13
14 *Danserne (Lise og Karl) kommer lidt for sent pga. Kø på vejene. Personalet er let i panik,*
15 *over det. Men de kommer og alt ordner sig.*
16
17 *Danserne danser den første dans og alle(frivillige, personale og Lise og Karl) byder*
18 *efterfølgende nogen op til dans.*
19 *Jeg danser med en herre. Han virker ikke så gammel. Han fortæller en masse om hvad han*
20 *har lavet tidligere arbejdet nærmest med alt, jeg forstår det ikke så godt. Det er lidt en rodet*
21 *samtale, hvor han fortæller om en masse penge han har fået i bevilling, til alt muligt*
22 *forskning. Jeg undres men lytter interesseret. Min første dans går fint. Jeg ser manden i*
23 *øjnene og han taler og er glad. Manden var med sidste gang også og han sidder ofte henne i*
24 *hjørnet, men danser dog hvis han bliver budt op. Han byder ikke selv nogen op. Han har et*
25 *lidt mut ansigtsudtryk og smiler ikke. Men han smiler til mig når vi er ude at danse, og*
26 *fortæller livligt om hans fortid. Han fortæller også hvad han kan lide af musik.*
27
28 *En dame med pink bluse. Hun er lidt rund i det. Hun bliver budt op af personalet. Og jeg*
29 *betragter dem danse. Hun er rimligt stabil i benene og dansen er meget aktiv. Hun svinger*
30 *med armene. De holder armene oven på hinandens på skuldrene så armene danner et v. Og*
31 *så svinger damen fra side til side. Gyngende bevægelser. Hun smiler og synger med. Og*
32 *trampler med benene. Smiler til personalet.*
33 *Pernille en dame fra personalegruppen spørger hvem jeg er. Jeg har bare været her som*
34 *frivillig og der kommer nye hver gang så bliver ikke præsenteret. Jeg fortæller hende hvem*
35 *jeg er og hvad jeg laver hvortil hun svarer "du ser bare så professionel ud, og jeg vidste ikke hvem*
36 *du var, så ville jeg lige spørge"*

37 Senere byder jeg damen i den pink bluse op. Jeg måtte bare danse med hende. Hun er glad
38 fortæller hun har gået til dans da hun var lille. Og at hendes mor dansede med hende der
39 hjemme. Det kunne hendes far godt lide. Hun fortæller hun godt kan lide at danse. Det er
40 godt at røre benene. Jeg danser herren, det vil hun have. Hun svinger også med armene.

41

42 Til dans er der to ældre i kørestol. De sidder begge i de store kørestole. Med nakkestøtte og
43 det hele. Deres fødder kan ikke nå gulvet. De kigger bare ud i luften. Især manden har ingen
44 tydelige udtryk. Damen kan godt smile til de tilhørende og taler og er med. Begge parter er
45 ude at danse med plejerne. Og senere danser de to sammen. De holder om hinandens hånd.
46 Herren kigger bare ud i luften. Men han har fået et mere afslappet udtryk.

47

48 Jeg danser med en herre. Han er ikke så høj, klædt pænt i bukser, skjorte og en trøje ud
49 over. Han flirter lidt, spørger hvor jeg kommer fra og sådan smalltalk. *Han fortæller han er fra*
50 *Jylland og har været med i krigen. Han har godt fat i mig, og til tider giver han et par ryk og fører mig*
51 *nye veje. Han har danset før siger han. Jeg kan mærke han bestemmer over dansen. Han smiler til mig og*
52 *da dansen slutter får jeg et ordentligt kindkys.*

53

54 En dame sidder i den ene ende af lokalet. Hun klapper i hænderne ca. hvert halve minut. To
55 gange meget intenst. Da danseparret danser klapper hun mere. Personalet anerkender hende
56 ved at nikke og sige hun gerne må klappe. Hun har et meget vredt ansigtsudtryk. Lille stram
57 mund og let rynke i panden. Til fællesdans til sidst byder jeg hende op. Hun spørger om jeg
58 tror hun vil bryde sig om det. Jeg siger ja. Hun siger ”hvordan kan du vide det?”, det ved jeg
59 heller ikke siger jeg, men det er noget jeg tror.

60 Damen går med i cirklen. Trykker min hånd flere gange. Jeg kigger på hende. Hun siger til
61 mig ”dig kan jeg godt li”, jeg siger ”jeg kan godt li dig”. Damen har stadig et stramt ansigt.
62 Men jeg kan mærke hende, ved at hun trykker mig i hånden og jeg trykker tilbage.

63 Musikken spiller og vi synger med på sangen. Damen synger også med og jeg synger med. I
64 en af de sidste vers kigger hun intenst på mig og synger højt til mig. Hun svinger med
65 armene og laver trin med fødderne. Jeg kan mærke hende, hendes bevægelser små tryk med
66 hånden og armene der svinger. Da sangen er slut siger hun tak. Ønsker mig alt det bedste og
67 jeg siger jeg også ønsker hende alt det bedste.

Observation den 6 januar 2015.

1 Kantine er et 50 km² lyst lokale. Med lyse farver. Trods vejret er gråt er stemningen varm
2 og god. Lokalet giver mulighed for hygge i en venlig tone. Væggene er hvide stolene grå,
3 lænestolen grønne. I den ene ende af lokalet er lænestole stillet som en hygge område og
4 resten af lokalet ligner mere en kantine. Jeg kommer og bordene er fjernet i den ene ende af
5 lokalet og stolene sat i en cirkel klar til dans.

6 Jeg har nu været der et par gange og der lugter sjældent af noget. Hvis der gør så er det rent
7 og rar lugt. Temperaturen er lun stue temperatur, ikke for varmt ikke for koldt men godt til
8 dans.

9

10 I dag er der ikke ankommet så mange til dans. Jeg kommer lige lidt i to og der er kun
11 kommet tre. I den modsatte del af rummet end dansegulvet sidder en gruppe damer der har
12 holdt fødselsdag. De hygger sig. Smiler til hinanden og snakker en masse. Kigger efter hvad
13 der sker.

14 En dame i kørestol er ankommet, jeg har set hende før hun plejer at være glad for at danse.

15 En herre er kommet jeg har ikke set ham før og en anden dame. Damen i kørestol er tynd.

16 Har været høj når hun står op. Hun er altid pænt klædt på, i dag i bløde mørke velour bukser
17 og en fin bluse med en cardigan ud over. Hun sidder bare og kigger. Men smiler altid hvis
18 man smiler til hende. Hendes hud er lys og silkeagtig. Hun ser helt blød ud som hendes hud
19 ligger i fine folder. Hendes hår er helt hvidt.

20 Ved siden af hende sidder herren. Han er også pænt klædt på med skjorte og en bluse ud
21 over. Han har næsten intet hår.

22 De taler sammen. De taler om at der næsten kun er kvinder i lokalet. Han spørger hende
23 hvorfor hun tror det er sådan. Hun ved det sørme ikke siger hun og han svarer hende ” det er
24 fordi kvinderne har født børn. Mændene kan meget men det kan de ikke hamle op med”
25 fortæller han. Damen griner let og smiler til ham. Han siger ” det skal du huske resten af
26 dine dage”, og damen griner igen og siger at det vil hun gøre. Jeg smiler ved mig selv.

27 Når de ældre bare sidder kan de virke så fjerne men jeg frydes over at overheøre samtalen og
28 vide at de taler sammen. De læner sig ind mod hinanden i samtalen og har lyttende
29 fremtoning.

30

31 Flere dansere støder til. Et kærestepar er ankommet. Jeg ved at de er meget demente. De
32 sidder ved siden af hinanden og ingen af dem er så stærkt gående.

33

34 Damerne fra fødselsdagen inviteres hen til dansen og tre af dem kommer med. To vil gerne
35 og den anden er usikker.

36 Da dansen går i gang går den ene dame efter første dans. Men de to andre fra fødselsdagen
37 bliver. Jeg taler med den ene, en lille buttet dame i pink kjole.
38 Judith er hende der har fødselsdag. Eller det er en måned siden men hun holder det i dag.
39 Men hun lades som om det er i dag, og bilder folk ind hun er 95 men hun er 92. Damen er
40 ikke dement, men drikker lidt meget. Men hun har det sjovt. Og da musikken starter danser
41 hun med alle. Jeg sidder ned ved siden af hendes veninder og så spørger Judith mig om jeg
42 ikke skal danse. Hun læner sig frem mod mig og jeg siger jo det kan jeg godt, og om hun da
43 vil danse med mig. Det vil hun gerne og vi kommer ud på dansegulvet. Hun svinger med
44 armene og smiler og taler. Hun har også gået til dans i sine unge dage. Hun lugter lidt af
45 alkohol. Og fortæller hun har holdt frokost for de andre damer. Hun holder mig i armene så
46 vi holder nærmest albue om albue.
47 Damen har bukser og sweater på. Hun bærer også solbriller. Hun virker festlig. Hun vil
48 gerne ned og sidde og spørger mig om jeg vil spørge kokken om han vil danse med hende.
49 Hun klapper og hujer. Og er virkeligt med i det hele. Hun kommer hele tiden op og danse
50 og befaler alle at de skal invitere hendes veninder op også. Den lille buttede veninde er oppe
51 at danse en gang. Her danser hun med Karl. Hun er lidt krum i ryggen og Karl taler med
52 hende, forsøger at bukke sig lidt ned for at skabe øjenkontakt med damen. Hun smiler og
53 holder godt fast i ham. Det kan man se på hendes hænder der nogen steder er lysere i huden
54 end andre. Jeg smiler til hende og hun blinker til mig bag hans ryg. Efter denne dans bliver
55 hun sat tilbage i stolen. Da jeg taler med hende senere vil hun ikke danse mere. Hun
56 fortæller hvordan hun er faldet og engang brækket ryggen og har dårlige ben så hun kan
57 ikke klare det. Men hun snakker en masse og fortæller hvordan Judith har arvet penge fra
58 sin mand der var politi mand, og hun derfor har råd til at give en omgang.
59 Jeg går lidt rund og Judith spørger om jeg vil bestille vin til alle, ved ikke hvad jeg skal sige
60 så siger man ikke må danse beruset. Henriette støtter mig.
61 Karl og Lise danser en tango og Judith råber at alle skal danse, dans nu råber hun. Hun kan
62 kende musikken og ved det er tango, da musikken kom på sagde hun, det er vist tango.
63
64 Jeg observerer kæresteparret. De sidder så fint og smiler. Damen har konstant et let smil på
65 læben. Hun kigger på det som sker, og holder manden i armen. Hun har helt hvidt hår let
66 page. Ligesom damen i kørestol har hun også blå bukser, en bluse og cardigan på. Manden
67 er pænt klædt i skjorte og trøje ud over. Han kigger samme vej mod dansegulvet. Kigger
68 begge med hovedet let løftet, så brystet er fri og de har en oprejst stilling, trods de er
69 siddende. De sidder afslappet men rankt og følger med. På et tidspunkt kommer en melodi
70 de kender. Den ene begynder at synge og straks følger den anden trop. De kan teksten og
71 synger højt ud i rummet, en stemmet og sammen. Samtidig med de holder om hinandens
72 arm. Jeg frydes. De smiler og ser trygge ud. Deres kropssprog er afslappet. De holder ved

73 hinanden, det skaber tryghed. Musikken er kendt. Det skaber tryghed. Og det at se på dans
74 og synge gør at de ser glade ud.
75
76 Danse timen slutter med at alle skal ud i en cirkel og danse den sidste dans sammen. Her
77 holder alle hinanden i hånden. Jeg hjælper damen i kørestolen ud mod cirklen og hjælper
78 også herren ud på gulvet. Jeg holder damen i hånden. Kan mærke hendes silkebløde
79 rynkede hud der også har greb i mig. Hun smiler venligt. Jeg holder hende i hånden men må
80 klø mig på næsen og hun griner da jeg kommer tæt på i hendes højde. Herren har godt fat i
81 mig og damen på hans anden side. Han stavrede herud af let usikker på benene med små
82 skridt. Og havde godt fat i os.
83 Musikken begynder og alle svinger let i armene og dem der kan laver små trin med
84 fødderne. Damen i kørestolen laver også trin med sine fødder. Så kørestolen svinger fra side
85 til side. Herren laver en slags valsetrin med sine ben og svinger godt til i armene. Hans greb
86 er blevet til at han holder os i hænderne og svinger. Han synger med og jeg synger med.
87 Smiler til ham og han smiler igen. Han synger ud mod cirklen og danser med arme og ben.
88 Holder godt fast greb i min hånd. Sangen slutter og alle tager armene mod loftet og svinger
89 dem til de sidste toner. Vi klapper og herren giver også slip i os begge og klapper med. Jeg
90 hjælper ham tilbage på stolen, han er mere stabil nu end da han skulle ud på gulvet. Damen i
91 kørestolen triller også tilbage på sin plads.
92
93 Judith der havde fødselsdag ønsker sig stadig vin og dagen ender med at alle får et lille glas
94 vin og synger fødselsdagssang for hende. Hvorpå hun siger ”jeg har jo slet ikke fødselsdag”
95 alle griner.
96 Trods alle har sagt tillykke til hende.

Observation den 20 januar.

1 Vi skal danse hvor vi plejer. Der er ikke kommet særligt mange. Og nogen af de frivillige er
2 rundt på afdelingerne for at spørge om nogen skal med over at danse. Det er det med at
3 spørge i god tid så de når det men ikke så tidligt at de glemmer det.
4

5 Da vi går i gang er der 7 deltagere.
6 En dame i kørestol med lyserød bluse og blå cardigan. Sorte bukser og sorte sko. Hendes
7 hår er hvidt og hendes hud skinner og ser blød ud som silke. Hun har en alarm om halsen.
8 En snor med en rød rund alarm i. Hun sidder bare og kigger undrende på hvad der sker. Hun
9 har været med før og elsker at danse. Hun smiler altid når man smiler til hende. Hun kan
10 synke hen og se fjern ud, men er ellers meget med.
11 Danseparret viser for.
12 Og efterfølgende bliver damen budt til dans. Hun danser siddende i sin kørestol. Hun er
13 meget med kigger intens på den hun danser med. Hun bliver budt op flere gange og forlader
14 næsten ikke danse gulvet.
15 Hun danser med Lise. Lise skubber roligt kørestolen rundt, men sørger hele tiden at for at
16 være foran damen så de kan se hinanden i øjnene. Damen smiler. Hun synger med på
17 sangene. Lille sommerfugl lille sommerfugl...
18 Lise går ind under damens arm og snurrer rundt og damen griner fornøjet af det. Damen
19 danser ved at bliver hjulet til at skubbe kørestolen rundt og ved selv at skubbe rundt og fra
20 med fødderne, sådan at stolen kører rundt. De smiler til hinanden. Og Lise sørger for
21 øjenkontakt med damen. Da musikken slutter spørger Lise om de skal tage en dans til, det
22 vil hun gerne svarer hun.
23

24 En ny dame er med i dag. Hun sidder også i kørestol, men hun virker mere stillesiddende
25 end den anden dame.
26 Hendes kørestol er punkteret så den er svær at skubbe rundt.
27 *Hun sidder i sin kørestol, hun virker mere stillesiddende end den anden dame. Karl byder hende op til*
28 *dans. Han bukker sig ned, kigger hende i øjnene og rækker hænderne frem mod hende. Hun svarer igen ved*
29 *at række sine hænder ud efter hans, for at ville danse. De danser ved at Karl står foran damen, svajer fra*
30 *side til side foroverbøjet og kigger hende i øjnene, taler med hende ved at læne sig ind imod hende og hun*
31 *kigger intenst på ham. Han holder hende i hænderne står foran hende og prøver samtidig at*
32 *skubbe lidt til stolen. Det går ikke. Kigge hende i øjnene og tale med hende, synge med*
33 *hende. Damen har ikke de store ansigts mimik. Men hun kigger intenst på Karl. Og svarer*
34 *når han spørger hende om noget samt synger med på sangene.*
35 Damen er med i dans flere gange. Og det virker til at hun kan lide det. Damen smiler ikke
36 og sidder meget i den samme stilling. Men når der bliver danset med hende og nogen er

37 direkte i forhold til hende, så er hun med og vil gerne holde i hånden, hun rækker selv ud
38 efter dem hun skal danse med.

39 En seance kommer damen op at stå ved hjælp af personalet der står en på hver side af
40 hende. Damen mærker jorden under fødderne.

41

42 En anden dame der har været med før hun sidder også i kørestol. Hun har et meget stift
43 ansigtsudtryk og et hår det stritter lige bagud som havde hun været i stiv modvind. Hendes
44 øjne er smalle, hendes hår hvidt med få grå stink i. Når hun bare sidder, kigger hun ud i
45 luften og trækker ikke en mine. Men når hun bliver budt op til dans og kørestolen trækkes
46 ud på gulvet, lader det til at det er let at få hende til at smile. Karl danser med hende og
47 drejer hende en pivot rundt under hans arm og damen smiler og griner. Han sørger for os at
48 være foran damen og beder hende selv være med ved at trække ham i armene så kørestolen
49 trækkes hen imod ham. Damen smiler af det og gør det igen og igen.

50

51 En ældre herre har sin datter med i dag. De danser sammen et par gange.

52

53 Jeg sidder ved siden af en dame der har været med flere gange. Jeg tror ikke hun kan huske
54 mig. Men jeg spørger om hun kan lide at danse. Hun går normalt med rollator og går ok
55 med den. Men er meget usikker på benene. Men damen har allerede været meget oppe og
56 danse og bevæget sig langt ca. 2 meter væk fra den stol hun sad på. Hun danser normalt
57 bare ved at trippe lidt lige der hvor stolen står, men den ene personale. En lille spinkel dame
58 med briller byder hende op til dans. De danser små trin og damen forsøger at følge med.
59 Hendes trin er lidt staccato og væltende. Så hun hakker lidt fra side til siden, men følger
60 med personale damen og ender med at have danset væk fra sin stol. En anden personale
61 spørger om hun skal støtte bagfra men damen siger at det går. Da musikken slutter bliver
62 damen hjulpet tilbage på sin plads.

63 Her taler jeg med hende om dans. Hun siger hun elsker at danse og at hun altid har gjort det
64 når det bød sig. Hun har også gået til dans da hun var lille. Hun siger det er godt at komme
65 op at stå. Jeg spørger om det ikke også er godt for smilebåndet og hun smiler og siger ja.
66 Til sidst skal vi slutte af ved at danse alle i en cirkel. Damen jeg talte med tager jeg under
67 armen og vi kommer ud på gulvet. Hun synger højt med på sangen. Og som vi plejer slutter
68 vi af ved at tage armene op og siger tak for i dag.

69

70 Alle virker glade og er smilende.

71 Damen med den lyserøde T-shirt siger da hun får jakke på: ”jeg syntes tiden er gået så
72 hurtigt i dag”

73 Tiden går hurtigt når man har det godt.

Observation den 21 januar 2015.

1 Det er min anden gang på dette plejehjem. Denne gang skal vi danse i en lille gymnastiksal.
2 Det gør de for at, de ældre der ikke kan overkomme festerne i den store sal, har mulighed
3 for at deltage i dans også. Så dette er et mindre sluttet selskab. 8 deltagere er med.
4 Vi er i en lille gymnastiksal, et rum som er lyst og varmt og med ribber, kondicykel og
5 puder der er trukket ud til siden i rummet. Stole er sat i en rundkreds og da jeg kommer er
6 der allerede ankommet 4 der er klar til at danse, samt Janni som var min kontakt. Jeg vinker
7 og siger hej og giver hende hånden. Rummet er varmt og hun fortæller at de kom lidt tidligt
8 så de har spillet bold med en ballon som de har kastet rundt.
9 Ballonen er lilla og en meget slank dame sidder med den i hånden. Hun smiler til mig. Hun
10 er iført en grøn trøje, sorte bukser og sorte sko. Hun har pagehår som er grå/hvid stribet.
11 Hun smiler igen. Ved siden af Janni sidder en meget lille dame i kørestol. Iført en gul og
12 sortternet jakke og sorte og hvide bukser. Hun har makeup på, lille let rosa læbestift. En
13 herre er kommet og en lille buttet dame, med et skævt ansigt. Herren har også noget med
14 den ene side, han sidder skævt og kan bedst bruge den anden side. Damen sidder ved siden
15 af ham og kigger ned i gulvet.
16 Andre støder til, en dame med blå trøje og en vest på, en yngre herre med hvidt tøj på, en
17 mand i en kørestol og en forholdsvis ung dame i et smart gråt sæt tøj. Damen der kommer
18 til sidst ser ikke så gammel ud. Hun har et vredt ansigtsudtryk, let sammen knebet. Og
19 smiler ikke men kigger op engang imellem, og observerer hvad der sker.

20
21 *En dame henvender sig til mig ved at læne sig frem imod mig og tale til mig. Jeg kan ikke høre hvad hun*
22 *siger og jeg rykker tættere på. Der forstår jeg hun taler, men i sætninger jeg ikke forstår.*

23 *Usammenhængende og rodet sætninger som "ja jeg har tre børn, men det ene må man låne, og ballonen ja*
24 *det kan man ud af vinduet osv". Damens kropssprog var tydeligt og rettet mod mig men det hun siger har*
25 *ingen sammenhæng. Jeg forstår ikke samtalen men prøver at være i hendes samtale og*
26 *anerkende ved at nikke og spørge hende om nogle ting. Det er svært.*

27 Da vi skal i gang ligger Karl og Lise ud med en dans hvorefter resten også går i gang. Det er
28 tydeligt at de har prøvet det før. Straks når danseparret har danset er alle ude på gulvet. Jeg
29 kigger lidt på i starten.

30 Damen der sad ved min side bliver budt op og Karl prøver at samtale med hende. Hun
31 griner og er meget mimisk. Og lader til at slappe af i hans selskab ved roligt at følge med på
32 trinene. Efter deres *dans byder jeg hende op*. Her kan jeg mærke at hun kan rytmen. *Hun følger*
33 *med på fødderne og jeg kan mærke at det ikke er mig der styrer dansen. Det er hende der har mere fat om*
34 *mig trods jeg danser herre. Hun fører os roligt rundt. Og jeg kan mærke hendes greb i mig og om dansen.*
35 *Hun taler om alt og intet og jeg kigger på hende hun følger også med i hvad de andre laver. Og aær mig på*
36 *armen. Jeg forstår hende ikke. Men forstår at hun aær mig og roligt følger med i det som sker.*

37

38 Den lille runde dame er ude at danse med Karl. Jeg kan ikke se hendes ansigt, men han
39 svinger hende rundt ind under hans arme og jeg kan høre damen grine fornøjet og højlydt.
40 Man kan ikke lade vær med at smile af lyden af hendes grin.

41

42 Herren der har problemer i den ene side står pludseligt og stagnerer ude på gulvet. Jeg tager
43 chancen og griber i ham og spørger om vi så skal danse når nu han står der. Det vil han
44 gerne sige han. Han holder fat om mig, dansefatning om livet og hans modsatte hånd kan
45 han ikke løfte så jeg holder blot om den. Hans fingre er knuget sammen så jeg holder om
46 knytnæven.

47 Han holder godt om livet på mig og vi danser tæt jeg synger/nynner med på sangen der
48 spillet. Hvert fald så godt jeg kan og han nynner med. Det er en med Dario Campeotto og
49 jeg nynner og bliver ført rundt i dansen. Manden bor ikke på hjemmet men kommer tre
50 gange om ugen fortæller han. Han kan lide det. Det er et godt sted. Han fører mig rundt og
51 til sidst i dansen synger han højlydt med sin meget spinkle stemme. Angeliique...

52 Han følger mig trods sin skæve gang pænt tilbage til den stol jeg kom fra.

53

54 *Danseparret Lise og Karl danser for og gruppen ser på: "Palle sidder på stolen og kigger på. Han bevæger*
55 *sit ene ben op og ned og svinger sin ene arm ud mod dem når de danser. Han har et skævt smil. Hans krop*
56 *bevæger sig og svinger til musikken takt. Sporadiske tramp kommer fra hans ben og armen der svinger.*
57 *Han sidder helt yderst på stolen. Helt fremme så tæt på som muligt. "Han er iført ecco sko, blå*
58 *bukser og en blå bluse der passer til.*

59

60 En kraftig musik kommer på ris ras filiongonggong...

61 Her sidder jeg ved siden af damen med den sort og gul ternede bluse der sidder i kørestolen.
62 Jeg har observeret hende. På et tidspunkt var hun ude at danse med Lise. Damen siddende i
63 sin kørestol og Lise stående foran hende. Her kom også en kang kang sang på og Lise
64 stilede sig ved hendes side og lavede kang kang bevægelser med sine ben, hvorpå damen
65 fulgte trop og gjorde efter. Damen fik smil på læben og var med Lise hele tiden.

66 *Senere sidder damen ved min side i sin kørestol. Hun er sunket lidt sammen og sidder og kigger på at de*
67 *andre danser. Hun smiler ud mod gruppen der danser. En meget taktfast melodi kommer på, sangen lyder:*
68 *"med hænderne sir vi klap klap klap, med fødderne sir vi tramp tramp tramp, at du må huske på sådan*
69 *skal en polka gå..." hvorpå man gør som teksten siger. Jeg klapper i mine hænder og trumper med*
70 *fødderne til omkyædet, jeg laver store bevægelser der er tydelige. Trumper hårdt og klapper til. Damen ved*
71 *min side gør efter og trumper derudaf. På min modsatte side sidder den meget slanke dame med det grønne*
72 *tøj. Hun begynder nu også at trampe fødderne mod gulvet. Begge damer smiler tilfreds da musikken*
73 *slutter. Da sangen er slut klapper de og griner.*

74

75 Flere af personalet laver store dansebevægelser når man kan det. Til de sange hvor der er en
76 speciel dans at danse er de meget med og hujer og synger.

77

78 Den ældre dame i kørestolen har de også oppe at stå. Hun står helt vildt dårligt og
79 sammenkrummet. Men Nanna holder godt fat om hende og krammer hende tæt. Jeg kan
80 ikke se damens ansigt men Nanna smiler til hende lige ind i ansigtet og krammer hende helt
81 tæt med kind mod kind. Damen danser en hel dans i hendes arme. Damen holder om Nanna.
82 Og bliver bagefter sat i sin stol igen.

83

84 Vi skal slutte af med at danseparret danser en dans og vi slutter i cirklen.

85 Da dansegulvet er frit, sker der noget jeg ikke ser det hele af. Men damen i det grå sæt lader
86 til at ville danse med Karl. Og han lader hende og er med på det. Hun kan trinene siger hun
87 og Karl har fat i hendes hænder. Hun danser til med fødderne og svinger let med armene.

88 Karl giver hende en tur rundt under hans arm. Og damen griner, hun er helt med og kroppen
89 gør alt hvad den kan for at danse. Personalet sætter en klap i gang og alle klapper og hujer.
90 Og damen er på, hun er rank i sin krop og prøver at lave rigtige dansetrin. Det ligner at hun
91 prøver at styre dansen og de er ikke enige om hvad vej de skal men Karl griner og fører
92 damen rundt og hun griner også. Hendes ansigt bliver hurtigt mut igen men i små øjeblikke
93 griner hun.

94 Dansen slutter og damen sætter sig og Karl og Lise danser en sidste dans.

95

96 Manden i kørestol er handicappet. Han er helt spændt fast og sidder på en måde og får hjælp
97 til alt. Han bliver kørt rundt i lokalet til musikken. Og er med på den måde.

Observation den 22 januar 2015.

1 Jeg kommer ind i en aula og vises til højre ned af en gang som ender ud i en kantine, eller
2 spisestue. I første del af spisestuen er borde og bagerst i lokalet er mere en slags opholdsstue
3 med sofaer og blødere stole.
4 I spisestue enden er mange borde rykket til siden og godt 20 ældre sidder allerede linet op i en
5 cirkel. De fleste af dem i kørestole. I spisestuen er søjler der afgrænser cirklen op mod et
6 køkken og der hvor jeg kommer ind afgrænses cirklen af nogle borde. Det afgrænser den også
7 i bagerste ende ned mod opholdsstuen. Udenom cirklen sidder flere ældre. Men cirklen er lidt
8 begrænset og kan ikke blive meget større.
9 Så dansegulvet er lille.
10 Rummet er lyst og varmt. Det er en kantine eller spisestue så jeg lægger faktisk ikke mærke
11 til om der er billeder på væggen. Det der overvælder mig mest er alle de ældre der allerede
12 sidder helt klar.
13
14 I alt er der ca. 40 ældre mennesker. Nogen udenfor cirklen andre i den.
15 Det ser ud til de lige har fået kaffe.
16 Musikken er allerede sat på og stemningen er rolig. Men de fleste ældre især dem i cirklen
17 sidder bare og kigger ud i luften. Afventende. Men uvist om de ved hvad der skal ske. De
18 taler ikke sammen men sidder bare.
19
20 Da Lise og Karl kommer er de klar.
21 En sang kommer på som de ældre kan synge med på. Det er en løs forbindelse i højtaleren, så
22 lyden går op og ned og når den er nede kan man høre alle de ældre synge sangen. Jeg kender
23 den ikke, men det er tydeligt de gør.
24
25 Dansetimen indledes med at Lise og Karl danser en dans. Og de ældre kigger på. Herefter
26 starter det.
27 Personalet og danseparret byder hver nogen op.
28 Jeg lægger mærke til en herre der hjælper de ældre. Han lader til selv at være gammel men er
29 opmærksom på de andre. Han virker omsorgsfuld og byder en dame i kørestol op. Hun
30 kommer faktisk op at stå. Men de står bare på stedet. Men damen smiler og manden taler med
31 hende som om intet var galt. Og det er der vel heller ikke. Men det lader ikke til at påvirke
32 ham at hun ikke kan danse vildere end sådan. Da musikken slutter siger de tak for dansen.
33
34 Jeg starter med at sidde udenfor cirklen bag et bord. Det er svært for man er ikke helt en del af
35 det. Og egentligt vil jeg jo gerne tættere på. Gad vide om de andre ældre der sidder udenfor
36 cirklen har det ligedan?
37 Jeg bevæger mig langs cirklen forbi søjlerne i den en side og ender i modsatte ende af cirklen
38 og her er en ledig stol jeg snupper mig. Så er jeg tættere på og sidder ved siden af en herre. En
39 herre iført en sort træningsjakke og sorte bukser og brune sko. Jeg byder ham op og han
40 smiler og siger tak. Vi danser. Det er hårdt i mine arme, han danser herre men jeg bærer vores

41 arme. Han snakker meget og fører mig roligt rundt. Eller han siger at jeg er god til at følge
42 med. Dog kan jeg ikke mærke så meget at jeg følger med, men mere at vi bare danser roligt
43 rundt i en rundkreds. Ikke så langt fra hvor vi startede ender vi.
44 Han er meget tæt på mig, gennem dansen synker han lidt sammen og så som om han kommer
45 i tanke om det, så retter han sig op. Han ryster på den ene hånd.
46 Han hører dårligt og siger han ikke kan høre musikken. Men at han har danset og kan lide at
47 danse. Han har bare dårlige ben så han skal holde nogle pauser. Så musikken slutter og vi
48 sætter os igen.
49
50 Senere hvor jeg har danset med flere andre går jeg forbi hans stol og han rækker selv armene
51 ud efter mig. Det tager jeg som et hint til at vi skal danse og det tror jeg også er meningen for
52 herren rejser sig og tager dansefatning.
53
54 Jeg byder en dame op. En dame i sorte bukser, sorte sko og en sort skjorte med guldstink i.
55 Jeg så hende danse som den første og jeg lagde mærke til at hun dansede trinene. Sådan en og
56 en to en og en to...
57 Og det fortæller jeg hende. Hun siger arr og at hun har glemt det hele. Jeg siger jeg kan se og
58 mærke hun ikke har glemt det hele. Og damen fører mig rundt. Her kan jeg mærke jeg bliver
59 ført. Hun har helt styr over det og styrer mig rundt på hele dansegulvet og ind og ud mellem
60 de andre dansende. Jeg kan mærke jeg er lidt nervøs for om vi går ind i nogen, men det gør vi
61 ikke. Hun fører fint udenom alle. Og hun fortæller også at hun har danset i mange år. Det kan
62 jeg tydeligt mærke. Damen smiler og virker sikker og tilfreds med det arbejde hun laver. Før
63 da hun bare sad og kiggede på de andre, virkede hun som en lille slank dame der sad. Men her
64 når vi danser virker hun på en måde større og stærkere og sikker i det hun gør. Jeg har i hvert
65 fald ingen chance for at danse modsat hende.
66
67 Til allersidst i timen. Danner vi en cirkel og skal sammen danse den sidste dans.
68 Her står jeg ved siden af herren som jeg dansede med i starten og en damen der sidder i
69 kørestol. Hun er lidt sammensunken, klædt i helt rødt sæt jogging tøj og har nærmest intet hår.
70 Det der er tilbage er helt hvidt. Jeg holder hende om håndledet for i hånden har hun en klud.
71 Hun smiler til mig når jeg smiler til hende. Hun synger ikke med på sangen men rokker i
72 hænderne til musikken. Da sangen slutter siger jeg tak til hende og står lidt afventende.
73 Damen niver mig i enden... jeg kigger på hende og hun griner, med et lidt frækt grin.
74 Ligesom et barn der laver narrestreger. Jeg siger det må man ikke. Men hun griner og smiler
75 bare videre.

Observation den 3 februar 2015.

1 Vi skal danse i kantinen som vi plejer.
2 De frivillige og Henriette forsøger at hente nogen til dans. Jeg undres over at det er de
3 frivillige der skal hente dem.
4 Tre beboere kommer selv med et personale. Jeg har ikke set dem før. Det er tre damer. En i
5 kørestol, en frisk gående og en med rollator.
6 Damen i kørestolen er iført et gråt velour sæt. Damen med rollator har hvide bukser på og
7 pink bluse og den gående dame har sorte bukser og en skjorte på.
8
9 En anden dame kommer. Hun har lyst pagehår og følges med en herre jeg ikke har set før.
10 De bliver begge fulgt over af en personale. Damen har lyse bukser på pink bluse og en vest
11 ud over. Den er i sådan noget blødt bamse stof. Manden har klipklapper på blå bukser og en
12 stribet bluse i hvid og blå. Hans bukser holdes oppe af et par seler og han er iført solbriller.
13
14 Jeg starter dagen ud med at sætte mig ved siden af herren og han begynder straks at snakke
15 løs. Han skal ikke danse siger han. Og jeg siger at nu må vi se, og han siger at det er ok bare
16 at kigge på for han kan ikke huske trinene og har ikke dansesko på. Jeg siger man ikke
17 behøver nogle vilde trin bare fødderne kan flytte sig lidt fra side til side.
18
19 Resten af beboere er der kommet to damer i kørestol. Begge har været der flere gange. Den
20 ene dame i en gul polo, sorte bukser og sort cardigan og den anden er damen med det
21 tilbageblæste hår. Hun har et stift ansigt når hun bare sidder. Meget smalle øjne. Hun er
22 blevet klippet så hendes hår er ikke helt så vindblæst som det plejer.
23
24 Dansen går i gang danseparret danser for og byder efterfølgende op til dans. Lise starter
25 med herren ved min side, ham der ikke skulle danse. Jeg kigger hvad der sker og han smiler
26 til hende siger han ikke kan trinene men hun siger det skal nok gå. Herren har et
27 ansigtsudtryk der stråler og han virker glad for hun tager ham, han virker bæret og virker
28 lidt som alligevel hun skal trække ham ud, men at han egentligt gerne vil bare har lidt en
29 undskyldning på hvis det ikke går. Han smiler og griner og de taler sammen. Jeg kan ikke
30 høre om hvad, men kan se hans smil og fødderne der roligt danser rundt.
31 Efter denne dans kommer en ny dame og spørger om han vil danse, der går længe før han
32 kan sidde ned. Og han følger med i dansen virker til han hygger sig, taler en masse og
33 smiler til de damer han danser med. Og hver gang han bliver budt op, følger han med. Han
34 trækkes ikke ud, men er hurtigt oppe af stolen og dansende.
35

36 Min første dans er med en dame i kørestol, hende med den gule bluse. Hun dansede med en
37 der lod hende stå i kørestolen, så jeg springer til. Hun siger jeg har en flot bluse på. Jeg siger
38 pænt tak.

39 Jeg holder hende i hænderne, tænker om det er hårdt for hende at have armene løftet. Jeg
40 går lidt væk fra hende så hun trækker til i armene og kommer tættere igen ved at kørestolen
41 ruller hen imod mig. Hun kigger meget på mine fødder og jeg kan se hun forsøger at følge
42 mine trin med sine fødder. Jeg prøver at svinge mere i armene og drejer rundt om hende og
43 damen smiler og griner. Efter dansen hjælper jeg hende tilbage på sin plads og siger tak.
44 Damen smiler glad.

45
46 Jeg sætter mig ved siden af en af de tre damer der kom først i dag. *Jeg spørger om hun vil danse,*
47 *men hun siger hun er meget svimmel og derfor ikke kan danse.* Jeg siger det er ok og man også kan
48 nyde det at kigge. Ja siger hun det er dejligt at se de andre danse. *En frivillig byder hende op og*
49 *hun takker nej igen. Så kommer Karl og spørger, og damen retter sig op og kigger smilende på mig, jeg*
50 *nikker og smiler anerkendende og damen flytter sin rollator og danser med Karl.* Glad og smilende og
51 en smule glimt i øjet og en smule flirt ansposes.

52
53 Jeg slår mig ned ved siden af damen med pagehår. Jeg har betragtet hende. Og ofte når hun
54 ikke er ude at danse så sidder hun med lukkede øjne og smiler. Jeg sætter mig ved hendes
55 side. En sang kommer på jeg kan teksten og synger med ... han skal i glas og ramme... da
56 jeg synger, synger damen også. Vi synger højt. Hun smiler. Jeg spørger om hun vil danse
57 men hun vil gerne bare sidde. Så det gør vi og vi synger sangene og rokker let fra side til
58 side til musikken. En anden dame klapper og hende ved min side klapper så os. Jeg klapper
59 os for at være med. Jeg kigger på damen mens vi synger. Holder øjenkontakt og synger med
60 hende.

61
62 *Jeg danser med en hvidhåret dame. Hun har pagehår. Hvide bukser, lyserød bluse og hvid vest udover.*
63 *Damen er iført hvide sko, nogle støttende og praktiske nogen. Damen bruger rollator og går ikke så godt.*
64 *Vi danser en dans, jeg har budt hende op og hun står tæt på mig. Vores maver mødes mellem os, damen er*
65 *dårligt stående og siger "jeg kan ikke så godt". Jeg tager tættere fat rundt om hendes lænd klemmer lidt til*
66 *og trækker hende tættere på mig, og kigger hende dybt i øjnene og spørger "kan du mærke mig nu, jeg har*
67 *dig" damen nikker og svarer ja.*

68
69 En herre der har været til dans flere gange er der i dag. Han sidder ofte lidt for sig selv i
70 rummet. Danser når han bliver budt op og smiler når nogen smiler til ham. Ellers sidder han
71 bare og kigger. Han er oppe at danse et par gange. Og smiler og snakker når han er oppe at
72 danse. Men når dansen slutter sidder han igen med et let trist ansigtsudtryk og kigger på det
73 som sker. På et tidspunkt lægger dog mærke til at han med hånden og kun lige fra håndledet

74 og ud laver roterende bevægelser til musikken. Ellers sidder han stille med sin krop og sit
75 ansigtsudtryk.

76 Han bydes op at danse af en af personalet. Jeg lægger mærke til *de danser, Henry vifter med*
77 *arme og ben og laver diverse trin. Han stikker det ene ben ud til siden og ind igen og gør det flere gange og*
78 *skifter. Hans dansepartner følger efter og de danser derud af. Han strækker armene ud til siden og ind til*
79 *bevægelsen med fødderne, så arme og ben følges ad. Han lader knæene mødes og spreder benene. Og vifter*
80 *med armene helt ud i fingerspidserne. Ryster armene og bevæger sig. Han skær ansigter og smiler og griner*
81 *til dansepartneren . Og det er tydeligt de leger og danser. Hun finder på noget som han følger*
82 *med og så finder han på noget med arme eller ben og hun følger med.*

83 Han griner siger tak for dansen og vender tilbage til sin plads og sit udtryk.

84

85 *Jeg lægger mærke til at der i dag er mange fra personalegruppen, de taler meget sammen. Flere er også ud*
86 *at danse men de samles i grupper. Dette forstyrrer lidt rummet.*

87

88 Midt i timen er der kaffe og kage og det lader alle til at nyde.

89 Efterfølgende danser Karl og Lise for os. Og så er der en dans tilbage.

90

91 Jeg danser med damen i kørestolen og med den gule bluse. Laver fjollede trin og hun følger
92 med. Og vi synger med på sangene.

93

94 Den sidste dans danses i en cirkel alle sammen som vi plejer. Jeg holder damen med den
95 gule bluse og damen med det vindblæste hår i hånden og alle synger med på sangen.

Observation den 4 februar 2015.

1 Jeg møder Janni i indgangen som hilser venligt på mig, med et smil på læben. En anden
2 mand er med, en der gerne vil lave en film om stedet. Hun viser ham vejen frem. Og jeg
3 følger efter. Hun viser os op ad trappen og ind gennem en dør. Da døren åbnes kan vi høre
4 musikken fra lokalet hvori vi skal danse. Musikken spiller og skaber allerede en stemning.
5 Ind til danselokalet en dobbeltdør som står på vid gab så musikken strømmer os i møde.
6 Lokalet er en meget lille gymnastik sal. Eller mere et rum der er indrettet til træning. I
7 hjørnet står nogle kondicykler og i en anden ende er nogle ribber. Bag nogle gardiner på
8 væggen er der spejle. Rummet er lyst og lyset kan trænge ind igennem nogle vinduer. Her er
9 varmt og flere beboere er allerede ankommet. *Musikken spiller højt og flere snakker. Hver gang*
10 *der kommer en ny til (for at deltage i dans), bydes de velkommen af personalet der glad kommer dem i*
11 *møde eller råber velkommen.*
12 Steningen er allerede høj. Stemningen er varm og hjertelig. Og jeg føler mig anerkendt,
13 modtaget og får lyst til at være med i det høje humør.

14
15 Rummet er gjort klar med stole der står i en cirkel. Byder velkommen til fællesskabet og
16 ingen kan gemme sig. Der kommer flere og flere og flere stole må ind i cirklen. Så alle har
17 en plads.
18 *En taktfast melodi kommer på og personalet hujer og klapper, og nogle af de ældre klapper med.* En
19 beboer følger med, en herre. Han kan ikke lade vær, han tramper ivrigt i gulvet og rejser sig
20 op og er med og svinger med den ene arm mens han tramper i gulvet. Flere af de andre
21 beboere smiler og griner med.

22
23 En herre der sidder i kørestol er helt handicappet. Han var også med sidste gang. Jeg kunne
24 være i tvivl hvor meget han er med. Men han lytter til musikken og da han er ude at danse,
25 eller køres rundt i sin stol, smiler jeg til ham og hans ansigt ændres og jeg kan se han smiler
26 til mig.

27
28 Dansetimen er ikke rigtigt startet men det er som om ingen kan vente og personalet har
29 allerede fået nogen op at stå og de begynder at være i en cirkel. Dansen skal ikke skubbes i
30 gang, her starter dansetimen med det samme der kommer en ind i rummet. De får alle ud i
31 cirklen og danser sammen. Jeg kigger på. Mit ansigt kan ikke lade være at være i smilende
32 folder. Og glæden i alle de dansendes ansigter smitter.

33 Vi skal i gang og alle får besked på at sætte sig så vi kan se en dans. Karl og Lise skal danse
34 for os.

35
36 Efterfølgende bydes op til dans.

37 *Jeg byder Gerda op der sidder ved siden af mig. Hun siger "allerede?"; hvorpå jeg siger "vi har jo kun en*
38 *time så vi må få mest muligt ud af den" og Gerda griner og tager fat i min hånd. Vi danser roligt. Med*
39 *den ene hånd holder jeg om livet på Gerda og i den anden hånd holder jeg hendes. Gerda anden hånd ligger*
40 *på min skulder. Vi har dansefatning. Gerda kigger meget på vores fødder. De tripper roligt fra side til*
41 *side og resten af kroppen følger med. I takt danser vi en rolig rytme."*

42

43 Til dans i dag er der ganske mange. Så der er mange ude at danse.

44 En lille krumrygget dame danser med en personale. Hun smiler i ansigtet og danser roligt
45 med.

46

47 *Et ritual de har er march, hvor alle er på gulvet og går rundt i cirkel som var det til indmarch. Jeg er med-*
48 *vi vifter med armene og vinker og tramper i gulvet. Jeg går med en herre i hånden. Der vifter løs med den*
49 *ene arm, med den anden holder han i min. Han smiler og selvom musikken er uden sang synger han med på*
50 *instrumenterne.*

51 Senere danser jeg med ham. Til en sang af Dario Campeotto. Jeg fortæller ham jeg har
52 været til koncert med ham. Og det taler vi lidt om. Herren synger med på sangen og jeg
53 nynner. Jeg kender den ikke, men han gør. Og han leder efter ordene kan jeg se. Men så
54 nynner han også bare lidt og vil gerne synge højt når han kan. Især sidste strofe

55 *angeeeeliqeeeee venter han på og synger den højt. Han lader til at hygge sig. Han holder mig*
56 *fast og på et tidspunkt kan jeg mærke hans dansetrin. Han har fortalt han har gået til dans. Sådan*
57 *mest for sjov. Men på et tidspunkt kan jeg lige mærke et par ryk i kroppen og han fører mig nogle trin.*
58 *Med hans fatning omkring min lænd og i min hånd kan han guide mig på dansegulvet. Han kigger ikke*
59 *så meget på mig, han har løftet hage, rank brystkasse og dansefatning. Han kigger over mig og holder*
60 *øje med dansegulvet.*

61 Herren er meget på og opmærksom. Og laver sjov. Han spørger om jeg tilfældigvis hedder
62 Angelique? Det gør jeg ikke, og han siger "det kan vi jo lege" og griner.

63

64 Jeg danser senere med en lille dame i lilla bluse. Hun fortæller at hun har tænkt på at gå til
65 dans igen, for hun kan slet ikke huske hvordan. Jeg siger at det da går fint, men hun svarer
66 ja, men hun kan ikke huske hvordan man sådan rigtigt danser. For det her er jo ikke rigtigt
67 dans.

68 Hun fortæller hun gik til dans fordi hendes mor elskede at danse. Hun havde 7 søskende og
69 alle gik til dans. Men hendes far ville ikke danse, han ville kigge på. Fordi han ville kigge
70 på moren.

71 Vi danser og hun smiler.

72

73 Vi var vel godt og vel en 20 dansende den dag til dans. Stemningen var høj. Personalet var
74 meget på og alle dansede hele tiden, med mindre der var fysiske grunde der forhindrede det.

75 Personalet skaber stemning ved at klappe og huje. Og de er meget imødekomne over for de
76 ældre. De går meget tæt på dem.
77 At stemningen os er skabt fra starten skaber et hjerterum og en varme.
78
79 I starten af timen kommer en dame ind i rummet hun bliver kørt i kørestolen og lige da hun
80 kommer ind siger hun. Ej jeg skulle jo have redt mit hår. Damen der kører hende svarer at
81 hun da ser så fin ud. Og stiller stolen i cirklen. Herefter går personale damen og kommer
82 tilbage med en kam og et spejl. Sådan kan damen blive friseret og er klar til dans.
83
84 Dansen rundes af med at alle danser den sidste dans i en cirkel. Alle holder hinanden i
85 hånden. Jeg holder den lille runde dame som jeg startede ud med at danse med. Vi synger
86 med på sangen. Og når musikken ændres giver jeg hende et lille tryk i hånden og smiler til
87 hende og synger lidt højere. Damen griner og smiler og synger med. Hun rokker fra side til
88 side til musikken.
89
90 *Personalet virker ekstremt nærværende. Jeg har tusinde spørgsmål. Men føler ikke de har tid til at*
91 *besvare dem. Fordi de er i dansen. Og det er jo det helt perfekte.*
92 *De klapper og danser og svinger med arme og ben hvilket gør at selv de stillesiddende også er med. En*
93 *dame ved min side bliver meget let forpustet så hun kan ikke danse så meget.*
94 *Men personalets fagter og ben spjæt følger hun roligt med i smiler griner og spjætter med. Og klapper til*
95 *musikken.*
96
97 Energien er høj uanset om de sidder eller danser.

Observation den 17 februar 2015.

1 Til dans i dag er der kun mødt fire op. Der sker en masse i huset, ovenpå er noget musik de
2 ældre kan komme til og en af fløjene har arrangement.
3 To af de damer der er ankommet er altid med. De andre to har jeg kun set den ene før.
4 Frivillige er der nok af. 3 frivillige og en personale mig og Lise og Karl.
5 Kantinen er stor og vi holde de deltagende i den ene ende af lokalet, så vi er lidt samlet.
6 Som der plejer er der ellers gjort klar med ca. 30 stole der er sat klar i en cirkel.
7 Dansegulvet er frit i midten. Lise og Karl vil danse lidt flere danse i dag når vi ikke er så
8 mange. Og en af de damer der ofte er med har fortalt hun ikke vil danse i dag. Hun har
9 svært ved at sige nej, så personalet siger det er vigtigt for hende at vi ved hun ikke vil danse.
10 Musikken spiller og vi går i gang. Lise og Karl viser deres dans.
11 De ældre damer kigger nøje. Jeg lægger mærke til at de kigger meget på deres fødder. De
12 holder øje med hvor de træder. Kigger lidt op og så igen på deres fødder. Ingen af damerne
13 smiler, men kigger intenst med.
14 Så er det tid til at danse. Jeg kigger på i dag når vi er så mange.
15
16 En dame vil ikke danse. Hun er iført en sandal med ca. 3 cm hæl. En dansesko, blå nederdel
17 der går til under knæene. Og en grå bluse. Damen har hvidt pagehår. Hun er meget spinkel
18 af bygning men er fuldt funktionsdygtig selv. *Flere af de frivillige byder hende op, men hun takker*
19 *nej... men så byder Karl hende op. Damen smiler og samler hænderne i fryd og kigger på damen der*
20 *sidder ved hendes side. Hun nikker anerkendende til hende og damen rejser sig og træder ud*
21 *på gulvet med Karl. Han holder hende om lænden, dansefatning og i hendes ene hånd.*
22 *Damen holder godt fast om Karl. I det hun kommer ud på gulvet og de begynder at danse, laver*
23 *hendes fødder små dansetrin, lidt spjættagte men hun er oppe på fodballen og er let på tå. Hendes*
24 *kropsholdning er rank og hun holder ikke øje med fødderne, de arbejder selv i små lette trin med lille hop*
25 *på. De benytter meget af dansegulvet og damen smiler og det ligner de taler en masse*
26 *sammen. Damen er rank og danser derudaf. Hun bevæger sig let på tå og lader sig føre*
27 *rundt på gulvet af Karl der har overtaget. Damen følger ubesværet med. De tager to danse*
28 *og damen følges over til sin stol igen. Hun danser ikke mere den dag.*
29 Og midt i timen er der drikkepause hvor alle får lidt saft. Da damen har drukket op spørger
30 jeg om hun vil have mere. Det vil hun ikke fordi nu skal hun af sted og hun begynder at tale
31 så jeg intet forstår. Der forstår jeg at damen er meget dement og er helt forvirret over hvor
32 hun er. Hun tror hun skal hjem nu fordi hun skal ordne noget. Og det ender med at en af de
33 frivillige følger hende hjem fordi hun ikke er til at holde på.
34
35 En anden dame er med. *En dame i kørestol bliver budt op af Lise. Lise gør det ved at bukke sig lidt*
36 *ned i sine knæ og række sine hænder frem mod damen, kigge hende i øjnene og smile til hende. Damen gør*

37 *et lille buk eller nik med nakken og kigger smilende på Lise. Damen klapper hænderne sammen i fryd,*
38 *hvorpå hun rækker dem frem imod Lise.* Damen sidder og danser i sin kørestol. Hun synger med
39 på sangene. Svinger med sine arme i takt til musikken samtidig med hun holder Lise i
40 hånden. Hendes fødder danser med på gulvet. Hun laver cache med fødderne og trækker
41 stolen frem og tilbage med fødderne. Hun smiler til sin dansepartner og til dem i cirklen der
42 smiler ind til hende. Hun frydes når Lise drejer hende rundt eller drejer rundt om hende. Så
43 griner som at hun syntes det er sjovt og dejligt at Lise gør det selvom damen er i kørestol.

44

45 En anden dame danser også med Karl hun er meget med og klar og godt gående. Dog stadig
46 meget gammel. Hun smiler ikke så meget. Men taler en masse kan jeg se. Hun er høj og
47 slank. Og danser rank med. Følger roligt Karls bevægelser og kigger rundt i lokalet samtidig
48 med hun konverserer og til tider kigger på Karl. Kroppen følger med rolige bølgende
49 dansende bevægelser. Ingen vilde udslag, men roligt og trygt. Hun danser rank kigger med
50 hagen lidt løftet som en stolt vinder.

51

52 I løbet af timen kommer nogle af fagtesangene på og alle bliver siddende på deres stol og
53 sidder og danser. Jeg sidder ved en af de damer der ikke ville danse. Når sangen siger ”de
54 løfter op i skørterne” holder vi hænderne som havde vi kjole på og løfter vore ben op. Og
55 når de synger først den ene vej og så den anden vej, atju atju og skomagerdreng... så er vi
56 med armene drejer den ene vej og den anden vej, underarmene rundt om hinanden. Hver
57 sidder på deres stol og laver fagterne til musikken. Vi kigger på hinanden og smiler af det vi
58 laver. Damen ved min side er helt med. Nogen gange kigger hun efter for kan mærke hun
59 nogen gange tøver. Men så har hun den og så er hun ofte også foran. Hun ved hvad hun
60 skal. Hun smiler og laver aktivt bevægelserne. Ikke sløvt men helt på og med.

61

62 Til sidst slutter vi af med at danse sammen i en rundkreds hvor alle danner en kæde ved at
63 holde hinanden i hånden.

64 Jeg holder en ene dame der ikke ville danse. Hun sidder på sin stol og jeg kan holde hende i
65 hånden. I min anden hånd har jeg en af de frivillige.

66 Vi synger og danser den sidste dans.

67 Dem der kender sangen synger med. Vi synger den som den sidste sang og dans hver gang
68 vi er her. Damen i min hånd synger også med. Hun synger forholdsvis højt og synger op
69 imod os der står ved hendes side og ind mod cirklen. Jeg synger højere også. Så synger hun
70 højere. Damen smiler.

Observation den 26 februar.

1 Paula sidder i sin kørestol. En ekstra stor udgave for hun er en lettere overvægtig dame. Hun
2 er iført en sort bluse med glimmer på. Sorte bukser og sorte sko. Den slags man kan tage på
3 ved at holde den op til foden og spænde den fast rundt om anklen. Ingen ting man skal snøre
4 eller en fod der skal masses ned i en sko. Hun har kort krøllet hår og sidder og smiler. Hun
5 lader til sagtens at kunne høre og følge med. Jeg hjælper hende med at komme på plads.
6 Hun sidder i den ene ende af cirklen. En stor cirkel med plads til rigtig mange, og langsomt
7 bliver cirklen også fyldt ud med siddende og kørestolsbrugere. Paula sidder i den lange ende
8 af cirklen der er oval. Jeg siger hun sidder klar som var det til et racerløb og hun griner. Hun
9 taler med herren der sidder ved siden af hende.

10 *Da musikken går i gang og Lise og Karl danser, smiler damen og vipper let med fødderne. Jeg ligger*
11 *mærke til at hun også vipper lidt med fingrespidserne. Hænderne ligger på hendes lår, hvorpå de trommer*
12 *let.* Hun synger ivrigt med på hver en sang. Jeg tror ikke der er en hun ikke synger med på.
13 Nogen gange ved jeg ikke om hun lige helt kan teksten men hun er med på melodien og
14 synger, så hun kender hvert fald sangene. Hun bliver budt op til dans, Karl spørger ”skal vi
15 danse” og damen siger, ej men det kan vi da ikke og smiler. Han svarer jo bare sådan her og
16 damen tager fat i hans hænder og de svinger sammen armene fra side til side. Damen smiler
17 og synger.

18 Hun bliver budt til dans et utal af gange og ser glad og tilfreds ud. Hennes vippen med
19 fødder og fingre og smilet på hendes læbe. Trods hun sidder ned er kroppen i gang. Jeg
20 holder hende i hånden til den sidste dans. Et fast tag og en dame der igen synger med på
21 sangen.

22 To andre damer sidder overfor mig. De minder om hinanden, meget spinkle i pænt sæt tøj
23 og med et usikkert stift ansigt. De fortrækker ikke en mine når Lise og Karl danser. Men de
24 bliver budt op en og en og her er deres krop som forandret, helt med og i gang og de er
25 smilende og snakkende. Kroppen er mere rank og fødderne tripper roligt med i dansen til
26 musikken. Efter deres første dans sidder de anderledes taler mere med hinanden og er mere
27 rolige i deres udtryk ikke helt så anspændt og hårde at se på men virker mere bløde.

28

29 Ved min side sidder en herre der er oppe at danse flere gange. Han har danset før kan man
30 se og er vant til at lede dansen. En ung hjælper spørger om de skal danse og det starter helt i
31 kludder. Han danser trin og prøver at føre hende men hun kan ikke følge med og bliver
32 forvirret, måske hun også prøver at styre. Men ender dog med at finde hans rytme og stil og
33 lade ham have overtaget. Han er høj men danser også meget rank og med løftet hage. Han
34 har smidt sine sko fordi han havde fået sutsko på til dans og dem kan han ikke danse i. Så
35 han er på sokker for at kunne gøre det bedre.

36 Stemningen er go og flere af sangene synger alle med på.

Observation den 3 marts 2015.

1 Så er der dans igen. Jeg er spændt på hvor mange der kommer. De frivillige er kommet da
2 jeg kommer og siger de vil gå over og finde nogen der vil være med.

3 Jeg venter spændt. Men langsomt kommer der nogen. Erna i kørestolen og Asta med sin
4 rollator. En ældre herre i en kørestol, han var med den første gang, siden har jeg ikke set
5 ham. En dame i blå tøj kommer også. Hun var også med den første gang og var en af de
6 første jeg dansede med. Hun har heller ikke været til dans siden. Der kommer flere og flere
7 og jeg tror vi ender med at være en tyve beboere og så en del personale. De fleste har jeg set
8 før, damen med det vindblæste hår, damen der tripper når hun danser. En dame i rød
9 cardigan som kun vil danse med herrerne. Som en af de første kom en dame jeg ikke har set
10 før. Hun blev afleveret af en herre som skulle tilbage, men herren kendte hende godt.
11 Fortæller han mødte hende da hun var 16 på en danseskole. Og damen smiler og griner og
12 han kysser hende før han går. Og siger han kommer når hun skal hjem igen. Damen bliver
13 fulgt ind af Henriette og sidder ved min side. Hun taler usammenhængende bruger ord jeg
14 forstår men taler i rodede sætninger. Men hendes mimik passer til stemningen og til at vi
15 har en samtale, hendes kropssprog prøver at kommunikere men det giver ingen mening det
16 hun siger. Jeg siger at det er dejligt vejr og hun svarer ja. Solen er dejlig. Hvis jeg spørger
17 om noget svarer hun mig til dels. Men jeg er ikke sikker på hun helt forstår. Hun smiler
18 meget og kigger inderligt på mig. Og siger at man har lyst til at danse og hun gør samtidig
19 sving med sine arme som danse bevægelser.

20 Rummet bliver fyldt godt op og der er varmt fordi solen står ind gennem facadens store
21 vinduer.

22 Lise og Karl sætter musik på og stemningen er lagt.

23 De danser for som de plejer og damen ved min side siger, de er gode. Ja svarer jeg
24 smilende.

25 Efter deres dans siger Karl ”nu skal alle danse”.

26 *Damen i den røde cardigan går tværs over gulvet, inden musikken starter og byder en herre op.*

27 Personalet er lige bag hende, det virker til hun er i tvivl om hvad damen skal. Men hun viger
28 når hun ser hun spørger herren om de skal danse.

29 Damen ved min side kigger meget på mig. Hun bliver budt om af en af de frivillige men
30 hun kigger på mig og aer mig på min skulder. Og jeg spørger hende om vi skal danse. Jeg
31 tager en dans siger jeg til den frivillige og vi smiler til hinanden forstående for at vi jo bare
32 skal have damen på dansegulvet.

33 Damen der taler helt uforståeligt synger og nynner med på hver en sang. Jeg danser herren
34 og forsøger at føre hende af sted. Hun kigger på mig og smiler og synger til mig. Jeg kigger
35 på hende og forsøger at anerkende hende ved at synge med. Hun laver et luftkys til mig og
36 jeg smiler. Damen vil gerne danse en til dans og vi danser igen. Hun følger roligt med og

37 virker til at hygge sig, hun er smilende og vil gerne være på dansegulvet. Damen har rolig
38 fodtrin og holder i min hånd hun stritter med den ene lille finger. Hun holder øje med de
39 andre og siger hvis vi har mulighed for at støde ind i noget, så danser vi udenom. Hun er
40 godt gående og kan sagtens følge med. Efter anden dans sætter vi os lidt og holder en pause.
41 Og damen bliver budt op af en anden.

42

43 Jeg har observeret herren der blev budt til dans som den første i timen. Han kan nogle trin.
44 Han smiler ikke men hans krop siger at han nyder at styre damerne i en dans. Han laver
45 kendte trin og cache og fører dem af sted. Han danser som at han har en rutine han kører
46 først holder de i begge hænder så kun i den ene hvorpå de laver cache fremad som i en
47 march. Derefter snurrer han damen rundt og de holder igen dansefatning. Trinene er lidt
48 hakkede men det går ham fint og han danser med en rank holdning og fører derudaf. Han er
49 også oppe at danse flere gange.

50 Han er iført brune bukser, skjorte og en vest ud over. Han har et eller andet der gør at han
51 laver grimasser med ansigtet. Hans udtryk ændres ikke gennem dansen. Men hans krop har
52 et iver og et flow fremad i dansen og vilje eller lyst til at fortsætte det. Hans krop styrer
53 derud af.

54

55 Jeg vælger at byde en lille buttet dame op. Hun er hvidhåret, lidt pjusket at se på, og har et
56 udtryk som er langt. Store udspillede øjne og store runde kinder. Hun ser utrolig blød ud.
57 Hendes kinder er røde. Jeg byder hende op og hun accepterer og vil gerne danse med mig.
58 Hun tager fat i min hånd, godt fat og jeg danser herren. Men hun har fat i min hånd og
59 svinger den i kraftige tag, op og ned, op og ned. Og griner, for så at danse lidt roligere og
60 siger, jeg har gået til dans da jeg var en meget lille pige. Hendes trin er faste og markante og
61 fatningen er det også stadig. Vi danser roligt men sikkert. Hun fortæller hun gik til dans. Og
62 kunne lide at danse og kan lide at danse. Hun snakker og danser roligt samtidig uden at
63 misse et trin. Hendes krop følger musikken og hun er ikke bange for at være tæt på mig.
64 Vores maver mødes på midten.

65 Hun fortæller om sin danselærer der dansede men hendes mand var jaloux fordi hun
66 dansede. Hun fortæller inderligt og medfølelse og jeg forsøger at forstå historien. Hun
67 kigger mig til tider i øjnene og jeg nikker anerkendende til det hun fortæller. Da musikken
68 stopper siger hun tak for dansen, du var den bedste at danse med, men det skal du ikke sige
69 til de andre. Jeg smiler og vi går hvert til sit.

70

71 Jeg observerer generelt en stemning, en go stemning. Musikken og dansegulvet der skaber
72 en ramme for at hygge sig. Der er lagt op til at nyde og komme hinanden ved. Det at cirklen
73 danner ramme og alle kan se også selvom man ikke danser, kan man observere og på den
74 måde være med. Og nogen vælger også bare at sidde. De dansende smiler og kroppene

75 bevæger sig sammen i takt til musikken. Også hos de kørestolsbrugere benyttes kroppens
76 muligheder i form af at fødderne kan trippe med eller armene kan danse. Folk holder
77 hinanden i hånden og kroppe er tætte. Uden som sådan seksuel kontakt men venskabelig tæt
78 nærvær.
79 De dansende taler med hinanden. Jeg ved ikke om hvad eller om samtalerne giver mening.
80 Men de er i nærvær som man ville være i en hver anden dansesammenhæng. Det hele virker
81 naturligt og roligt.

Observation den 11 marts 2015.

1 I dag er det afdansningsbal så stemningen er høj. Inden dans har alle de deltagende spist i
2 kernehuset og sunget og en mand har spillet til. Da jeg kommer er alle på vej op i lokalet
3 hvor der skal danses. Jeg bliver budt velkommen, der er prop på gangen for mange skal
4 benytte elevatoren. Så der er kø. Jeg tager trappen. Døren til gymnastiksalen er lukket og
5 der er flag udenfor hvor vi står. Jeg spørger en dame i kørestol om jeg må køre hende ind.
6 Det må jeg gerne svarer hun. To ældre damer prøver at åbne døren ind til lokalet, men får
7 besked på at vente til alle er klar. Bente sætter en sang i gang, en af dem de lige havde
8 sunget og flere af de ældre synger med. *Stemningen er høj, der synges og snakkes, og vi venter uden*
9 *for døren til den lille gymnastiksal hvor vi skal danse. Stemningen er spændt, og der er en sitrende*
10 *fornemmelse mellem alle der står i gangen. Først når alle er oppe med elevatoren, så åbnes døren ind til*
11 *salen. Salen hvor solen strømmer os i møde og musikfrens toner byder os velkommen. Bag døren står også*
12 *Lise og Karl, amatør-danseparret, i kjole og hvidt. Lise har den fineste kjole på med pailletter. Musikken*
13 *spiller og alle går to og to ind, og danner en rundkreds rundt som til indmarch. Flere vifter med armene*
14 *som om de vinker til nogen og tramper med fødderne i gulvet. Lokalet er pyntet med flag og balloner og*
15 *alle stole står i en cirkel.* Når musikken stopper, byder Bente alle velkommen til
16 sæsonafslutning og Lise og Karl danser for som de plejer.

17
18 *Der er afdansningsbal på plejehjemmet. Vi har danset hver onsdag i flere uger nu. I dag er der middag,*
19 *efterfulgt af dans. Vi er lige kommet ind i gymnastiksalen hvor vi skal danse. Det sted vi har danset alle*
20 *de andre gange også. Vi sætter os i en cirkel og en dame i kørestol sidder ved min side. Hun er helt*
21 *forvirret over hvad vi laver, og spørger: hvad laver vi? hvad skal vi? Og jeg fortæller vi holder en fest og*
22 *om hun vil danse med mig. Det vil hun gerne og hun forsøger at rejse sig fra sin stol, jeg siger*
23 *hun bare kan blive siddende og vi kan danse med armene. Hun synger med på sangene og*
24 *jeg forsøger også. Jeg aer hende på hendes hænder og holder øjenkontakten med hende.*
25 *Hun smiler og kigger rundt på alle de andre dansende. Vi danser to danse. Hvis jeg svinger*
26 *med armene svinger hun med. Jeg sørger for hun bliver kørt tilbage på sin plads igen. Og*
27 *siger tak for dansen.*

28
29 Damen der sad i kørestol bliver rørt over en af sangene. Du er min rullesten...
30 Jeg observerer hende, *Nanna sidder ved hende og holder hendes hånd. Damen græder. Nanna bevæger*
31 *sig tæt på damen og er helt med sit ansigt mod hendes, hun kigger hende i øjnene, aer hendes kind og*
32 *holder hendes hånd. Nanna rækker hende et lommetørklæde og holder hendes hånd igen. Jeg kan høre*
33 *Nanna sige: var det lige den sang der var sørgelig? Og damen nikker.* Nanna bliver ved hende til hun
34 er glad igen og musikken skifter.

35 En af de frivillige en meget høj herre er utroligt populær. Han danser med damerne. Han
36 byder hver og en op og tager en meget slank dame op, som jeg tidligere har danset med.

37 Hun kan ikke få vejret så godt fordi hun ryger. Nu danser hun og hendes krop følger roligt
38 hans bevægelser og de danser fint sammen. Hendes krop er rank og hun har fine dansende
39 bevægelser. Hendes krop ser smidig ud i hans hænder og hun lader sig roligt føre. Smiler
40 rundt til de andre dansende.

41

42 Et par er med til dans og her danser de sammen. Damen laver bevidste dansetrin, en slags
43 omdrejningstrin og smiler og kroppen er helt i gang. Fødderne kører sit og overkroppen
44 snor sig roligt fra side til side. Det uvist om herren fører. Men det ligner hun blot følger
45 rytmen og lader kroppen danse. Hun smiler og holder godt fast i herren. Hun kan godt både
46 danse trin med fødderne men overkroppen har også salsalignende bevægelser. Jeg smiler til
47 hende og hun smiler igen.

48 Her i rummet er stemningen varm.

49 De har pyntet op med flag og balloner. Og i pausen skinkes der champagne og deles slik ud.
50 Det er virkelig fest og stor forskel på i dag og de sidste par gange vi har danset. Altså i
51 forhold til op pyntning. Det er tydeligt at i dag er anderledes og beboerne er også glade og i
52 stemning. Timen varer lidt længere end den plejer men slutter af med den sidste dans. Hvor
53 alle holder hinanden i hånden, kan se på hinanden og give anerkendende blikke.

54

55 I det hele er stemningen utrolig behagelig. Personalet er meget på beboerne og er meget tæt
56 på dem. Kroppe mødes i dette rum. Kroppe er tætte ude at være for tætte. Hele tiden er der
57 nogen der rører en anden. Hele tiden bydes nogen op og hver gang er det en anerkendelse af
58 den person, jeg vil dig og du vil mig. Det er nærvær der udbydes.

Interview finder sted på gangen mellem to afdelinger. Der er ikke så meget gennemgang og vi kan sidde roligt overfor hinanden.

Interview med Birgit den 17 marts 2015. Kl.13.11

- 1 D: der er måske bud efter dig
2 B: nej jeg tror det ikke, det er der hvor jeg lige har været inde så
3 D: ellers siger du hvert fald bare til
4 B: ja
5 D: først kunne måske jeg godt bare lige kort tænke mig at høre hvad din funktion er
6 B: jeg er social og sundhedsassistent ja og så af uddannelser der har jeg også en socialpædagogisk
7 uddannelse og ville rigtig gerne arbejde socialpædagogisk her. Men lige nu er jeg social og
8 sundhedsassistent
9 D: men jeg har set dig mange gange ovre at danse. Det er super fedt, hvordan syntes du det har
10 været
11 B: jeg syntes det er så overraskende godt. Jeg blev så rørt i starten da jeg var med derovre fordi, en
12 ting er vi havde siddet og fået undervisning om Erindringsdans og reminiscens og hvordan
13 kropslige funktioner kan dukke op når at de hører musikken og når de bliver at vi hjælper dem med
14 at blive gjort i stand og de får lidt duft på og kommer i stemninger. Men jeg blev så overrasket fordi
15 første gang jeg var med derovre der bød jeg en dame op som sad i kørestol, og vi havde fået at vide
16 det kan være de rejser sig op når de hører musikken og kommer derover. Og hun begyndte at gøre
17 tegn til at rejse sig, jeg havde forestillet mig vi skulle danse hvor jeg stod stille og roligt op og holdt
18 i hånd og sådan vugge lidt og så kunne hun sidde i stolen, men hun insisterede på at rejse sig og en
19 af min kollegaer stiller sig bag ved hende og danser så vi bliver sådan lidt sandwichdans, men jeg
20 blev så overrasket og rat overvældet, jeg blev helt våd i øjnene og fik kuldegysninger fordi og
21 opleve det i virkeligheden det er ret stort syntes jeg, så ja
22 D: tror du ikke også det betød noget for hende
23 B: jo det tror jeg rigtig meget, men jeg for hende virkede det som selvfølgheder at rejse sig
24 D: ja
25 B: altså jeg blev så overrasket og blev faktisk lidt i tvivl om, om det var ok, men da hun insisterede
26 så kraftigt på det og så tænkte jeg jo men os hvis vi er to så ska det nok gå og så blev jeg overrasket
27 jo jeg tror det betyder rigtig meget for hende. Nu ved jeg faktisk ikke rigtigt ja, jeg er faktisk ikke
28 klar over hvilken afdeling hun kommer fra eller om hun var dement eller hun ikke var. Men altså
29 selvom at det er en dement der ville rejse sig op i det øjeblik, så ville det nu hun oplever det ville på
30 en eller anden måde påvirke noget mere end det nu tror jeg på. Men det kan godt være hun kun
31 erindrer det nu men hendes fysik vil jo blive bedre af det og så jo hun oplever også noget ja
32 D: ih det så fint, jeg elsker de der historier
33 B: ja
34 D: eller sådan det ved jeg ikke. Nu har jeg også være med til at danse nogle gange og det er det er
35 specielt
36 B: jamen det er det
37 D: men det er også svært, ehh sådan at forklare eller sådan, hvad det er der sker på en eller anden
38 måde

39 B: ja altså det der sker mange ting og det er så forskelligt og jeg syntes også alle sammen får noget
40 forskelligt ud af det. I dag skal jeg have en beboer med som ikke har den største lyst til at danse selv
41 og som har været indlagt på hospital med tarmslyng og lige fået konstateret cancer og altså, har
42 jamen. Han er ret syg og så i dag, men altså jeg har gjort meget altså alt personlig pleje og hygiejne
43 og sådan noget fordi han har ikke rigtigt energi til det og så for at give ham energi og overskud til
44 det sociale, har jeg taget rigtig meget over så han har faktisk overskud til at komme derover. Men
45 det er ikke fordi han egentligt har lyst til at danse men stemningen derovre og se de andre danse og
46 høre musikken det gør også en kæmpe forskel. Så, så han kommer mere med for den del eller sådan,
47 så alle har noget forskelligt ud af det

48 D: ja

49 B: ja

50 D: så bliver det spændende om han måske kommer op at danse

51 B: det tror jeg nemlig han gør ja, det gjorde han os sidste gang, men det er ikke noget som altså det
52 er faktisk bedst når man bare lader det ligge og han har det godt og han føler sig tryk ved at han
53 ikke skal ud at danse. Men at han så får lyst det er bare en bonus

54 D: ja jeg tror også de får super meget ud af at ja være i, i stemningen

55 B: ja

56 D: som ligesom bliver skabt ik

57 B: ja

58 D: jeg tænker på hvordan sån, om du kan prøve at beskrive, din kropslige følelse når du danser med
59 dem

60 B: altså nu har jeg danset rigtig meget med to der sidder i punkteret kørestole og vil sige det er
61 meget meget hårdt (griner), det er så hårdt at køre dem i de her stole. Altså det er fysisk meget
62 meget hårdt og det giver sved på panden og man er tør helt ned i halsen. Men øhh øhh at man
63 forsøger at se afslappet ud i sit ansigt og bare smile og gøre det til en god oplevelse, men det er ben
64 hårdt (griner), det er det jeg oplever meget der og så har jeg danset
65 med nogle andre os øhh. Det sjove er jeg syntes faktisk at man får
66 talt

Fortæller intenst og inderligt om behovene.
---

67 rigtig meget med beboerne når man danser med dem. Meget
68 mere, fordi vi i vores hverdag har vi ikke rigtig den tid sat af
69 hvor vi kan sidde og kommunikere med dem, så der bliver
70 mega snakket når vi er ude at danse og jeg tror de har et ekstremt behov for det sociale os at samtale
71 altså og det mangler i den hverdag fordi at vi bliver skåret helt ind til benet. Der bliver taget tid på
72 hvor lang tid det tager at vaske og hvor lang tid det tager at gå ud på toilettet hvor lang tid det tager
73 at tømme en skraldespand, så alt menneskelig samvær, socialt samvær det er skåret af. Og det er et
74 sukkende underskud det emmer det af når vi er oppe at danse syntes jeg

75 D: ja

76 B: ja så

77 D: ja åhh det er frustrerende ik

78 B: jo men så det er rigtig glad fordi der er sådan nogle ting her, det er bare synd det slutter

79 D: tror du i skal have det igen

80 B: jeg tror at vi bliver nød til at køre det, jeg håber vi kan køre det på en eller anden måde så vi får
81 skabt noget dans herovre

82 D: ja

83 B: ja fordi det der behov for, fordi hvis det er sådan vi skaber det rum for socialt samvær og samtale
84 og hygge så skal det være der altså. Det håber vi

85 D: ja

86 B: her er ressourcer til at kunne gøre det, ja

87 D: ja det håber vi da også. Ehh der var lige noget jeg tænkte, ehmm det er fordi du sagde noget så
88 tænkte jeg lige noget, nu kan jeg ikke huske det... Jeg har helt tabt tråden kender du det

89 B: ja

90 D: når jo det var sådan mest hvordan du tænker over din egen person, om ja nu siger du selv lidt at
91 du tænker at man prøver at lade som om at det her er helt vildt nemt at stå sådan her. Om du tænker,
92 tænker meget over hvordan du ligesom selv skal agere under dansen når vi danser

93 B: jeg tror mest i starten lige når man byder nogen op fordi man, man ved ikke lige hvor de er sådan
94 rent fysisk og hvordan de hvad de kan eller sådan så man bruger mange ressourcer på lige at pejle
95 sig ind på dem og finde ud af hvad de kan og sådan og hvordan man kan bevæge sig i dansen altså
96 fordi at det, at det er meget forskelligt hvilke ressourcer de har og hvad de kan og så prøver man på
97 at føle sig ind på hvordan de bevæger sig og hvordan de kan og så er man den der kan eller hvad
98 kan man sige så er man partner i den dans og så når man får fornemmet sig frem til hvad de kan

99 D: ja

100 B: ja

101 D: så du indpasser dig lidt

102 B: ja det syntes jeg meget fordi at, at det skal være en god oplevelse for dem og de skal føle sig tryk
103 at man skal ikke kommer til at, at bevæge sig for hurtigt eller for lange skridt eller, at man tilpasser
104 sig dem, i dansen

105 D: hmm

106 B: ja

107 D: det giver mening

108 B: ja

109 D: hvordan har du haft det med at skulle være tæt på dem

110 B: jamen altså det har jeg det godt med. Men altså der er for eksempel en beboer her på vores
111 afdeling og han kan simpelthen ikke udstå mig. Og han ser rødt når han ser mig. Og det var
112 tilfældigvis ham jeg skulle have med i starten. Og jeg kunne ikke engang byde. Jeg forsøgte så men
113 han blev rasende så ham kan jeg slet ikke byde op til dans, det skal jeg heller ikke det bliver en
114 dårlig oplevelse for ham og os for mig (griner). Så det er bare sådan altså der kan jeg så hjælpe med
115 at føre ham derover. Nu skal han slet ikke med for han er rigtig rigtig dårlig men eh men ellers så
116 syntes jeg at det eh, jeg syntes faktisk det er gode oplevelser man får. Men hvis nogen er så
117 psykisk syge så det svært altså så det med at finde den, for der var helt klart nogen han rigtig gerne
118 ville danse med

119 D: ja

120 B: så må man endelig altså igen det der med at skabe den gode oplevelse derovre og sådan. Så er
121 der noget at bygge på bagefter. Så har de en god oplevelse med hjem og det skaber en energi og ja

122 D: ja
123 B: ja
124 D: ville han kunne huske dig sån, som den der har taget med til den gode oplevelse eller sådan, så
125 man
126 B: nej han kan ikke, altså fordi han ehh i starten da jeg var her kunne han vende hurtigt altså
127 indenfor altså et sekund og hvis jeg var inde hos ham kunne han være glad for jeg var der og så
128 kunne han være rasende og smide mig ud. Altså så på den måde ja har han ikke altså det men han,
129 jeg ved ikke rigtigt der er et eller andet ved ham der måske husker mit ansigt fordi altså Shirin kan
130 han altid godt lide, (griner) altså altid og så jeg ved ikke om der er nogle bestemte træk der gør at
131 han kan huske en eller også er der nogle bestemte træk han bare ikke kan fordrage i et ansigt eller
132 jeg ved det ikke altså. Det er svært at vide lige hvordan hans hjerne oplever eller hvordan han
133 oplever det hele. Så men vi fandt ud af at det er bare lade de rigtige gå hen og så går det, så
134 D: det er sjovt ik
135 B: jo det er interessant
136 D: os lidt svært
137 B: ja
138 D: man vil gerne hjælpe eller vil jo
139 B: ja ja (smiler) og så skulle jeg igen have ham med tilbage her, han ville aldrig med mig tilbage
140 igen og så gik han i stedet for over i kiosken og stjal kage og alt muligt, jeg kunne ikke stoppe ham
141 (griner)
142 D: (griner)
143 B: så ja altså fandt vi ud af det fordi så blev det til at det nu, jeg bad om at hans døtre skulle gå med
144 fordi at der har han altid en god oplevelse så de har så været med og det var fint
145 D: det er vigtigt
146 B: ja
147 D: men jeg tænker om du har, det er bare sådan helt andet spor eller sådan om du har gået til noget
148 sport eller sådan
149 B: ehh ja altså jeg har haft hest i 25 år og jeg har gået til judo i, det må være 9 år men det er mange
150 år siden
151 D: ja
152 B: ja
153 D: okay det er hvert fald også meget kropsligt
154 B: ja
155 D: men det er bare jeg tænkte på fordi om man sådan, man bruger meget sig selv derovre ik
156 B: ja
157 D: det og det altså sådan os, for at skabe tryghed nogen gange er man meget tæt på beboeren eller
158 sådan hvad man for de skal mærke at man er her altså
159 B: ja
160 D: at det tænker jeg måske for nogen godt kunne os være en udfordring
161 B: jamen jeg tror faktisk jeg tænkte over det i starten inden man skulle derover at danse. Ehh fordi
162 at der kunne jeg godt tænke at det var tæt på, altså
163 D: ja

164 B: men ehh jeg tror når man så er derovre så er man der også fagligt altså så det bliver til noget lidt
165 andet altså det er ikke sådan man oplever det personligt på den måde, men man er tæt på hina, altså
166 ja det er man... Men ehh alligevel ja altså det er ikke sådan at man er så tæt på at så man på den
167 måde rører så det er sådan, *men jeg syntes nu det virker som sådan en naturlig dans. Men jeg tænkte over det i*
168 *starten* da vi os blev introduceret for Erindringsdans. Ehh om det ville være for tæt på altså sån, *om*
169 *det ville være for tæt på altså sån, fordi at jeg havde heller ikke prøvet det før at danse med folk man ikke kender*
170 *og sådan det kan godt virke lidt grænseoverskridende faktisk*
171 D: ja
172 B: ja
173 D: ja det kan jeg godt følge dig i. Det gør man heller ikke så meget i vores tid
174 B: nej
175 D: nu tænker jeg også på samme måde som de nødvendigvis har gået til dans
176 B: ja så det er anderledes for os ja. Men jeg syntes også det er fint fordi der er også nogen af de
177 ældre derovre der, så takker de nej til en dans og det er så fint at ja altså, jeg er så glad for at de det
178 der med at kan sige fra. Det er guld værd at de gør det og at de skal respekteres og også ehmm, jeg
179 syntes det er så skønt når de demente kan sige fra og til fordi det er sådan den ret man har som
180 menneske og det er det oh den vilje den, den er go ja den er vigtig, så ehmm der er også nogen der
181 takker nej når man kommer hen og spørger om de vil danse og det jeg syntes det er så fint de kan
182 sige fra og til derovre os
183 D: ja
184 B: ja
185 D: så møder man dem også lidt mere på deres præmis eller sådan
186 B: ja og så nogen de har faktisk bare lyst til man lige sætter sig og snakker lidt i stedet for og så det
187 skal der også være plads til. I starten fik vi at vide at vi skulle danse hele tiden vi måtte ikke sidde
188 ned men jeg kan se den er faktisk vigtig at få med at man også har tid til at sætte sig ned og bare
189 lige snakke lidt
190 D: hmm
191 B: den er mindst lige så vigtig
192 D: ja
193 B: ja
194 D: ja det tro jeg også men det er også det er også en del af stemingen
195 B: jamen det er det nemlig
196 D: at eller sådan at man prøver at skabe det her, ja fri dans
197 B: ja og ellers bliver det også kunstigt hvis vi bare pisker rundt og hiver ud, det skal være sådan
198 naturlig og de har ikke lyst til at være ud på dansegulvet hele tiden alligevel
199 D: hmm
200 B: de trænger også lige til at trække sig og det er en stor oplevelse i forhold til den stille hverdag og
201 hele ugen der egentlig kan være meget stille
202 D: hmm
203 B: og så er det meget hårdt at være på i en hel time hvis de skal være ude på dansegulvet en hel time
204 D: ja
205 B: så det er kun sundt de lige, de skal lige bearbejde dansen nogen gange tror jeg også

206 D: ja
207 B: ja
208 D: det har jeg faktisk ikke tænkt så meget over, at det der med at, det er et voldsomt break er sådan i
209 forhold til en rolig hverdag eller sådan. Wush så skal man pludseligt her over og trækkes ud på
210 gulvet og musik og alt muligt
211 B: ja det er mange indtryk på en gang
212 D: ja
213 B: ja
214 D: ... næ til sidst tænker jeg om der er nogen situation du tænker kunne være sjove og høre om eller
215 noget hvor du har tænkt det var pudsigt eller der skete et eller andet helt vildt eller noget der har
216 gjort indtryk på dig
217 B: hmm jeg altså, det jeg fortalte i starten med den aller første dans jeg havde derovre hvor hun
218 rejser sig fra stolen det gjorde et kæmpe indtryk på mig.
219 Og derefter der altså der syntes jeg bare at hver gang hvor vi
220 har været derovre der alle som har været derovre går med
221
222
223
224 sådan opløftet stemning og det er både personale og altså beboerne jeg kan mærke det på dem. Vi
225 har sådan en beboer
226 hun er her ikke mere nu. Og hun var dement og men når hun havde været til dans så kunne vi
227 faktisk tale med hende om det senere på dagen, hvor mange andre ting der skete sammen dag dem
228 glemte hun. Men dansen den kunne godt huske og den holdt hende i sådan en dejlig stemning, altså
229 det var rigtig sundt
230 D: hmm det er fint
231 B: ja det var rigtig fint, så
232 D: ja det er sjovt der er noget der kan hænge ved
233 B: ja
234 D: ja men ellers tror jeg ikke jeg har mere. Det var bare det
235 B: ja, så ses vi jo bare lidt senere
236 D: ja tusinde tak fordi jeg måtte låne dig, vil du have en kopi af den her
237 B: nej det behøves jeg ikke. Vi ses
238 D: j

Fortæller smilende
og med ro og
begejstring.

Afslutter roligt og
Birgit går tilbage på
arbejde.

Interview med Erna den 17 marts 2015. Kl.13.40

Interview finder sted i Ernas
lejlighed.
Med under interviewet var
personale Pernille.

- 1 D: jeg prøver alt mit bedste. Og så har jeg lige, denne her, skal jeg have dig til at skrive under her
2 E: ja
3 D: hmm på at det er ok jeg taler med dig og at det er ok jeg optager det
4 E: ja
5 D: og at det vi taler om det bruger jeg i min opgave, kan du høre hvad jeg siger
6 E: en opgave du får skrevet
7 D: ja, og det vi snakker om, det skriver jeg måske ind i min opgave, men der er ikke nogen der
8 kommer til at vide det er dig der har sagt det
9 E: nej nej nej
10 D: Nu kan jeg lige skrive her, den 17 marts 2015. Så skal jeg bare have dig til at skrive her
11 E: her på sedlen
12 D: der
13 E: ja men her?
14 D: ja det er fint
15 E: det bliver ikke pænt
16 D: det er fint
17 P: jeg holder
18 E: skal det være på linjen
19 D: bare i rummet der...
20 E: ...sådan
21 P: ej hvor er det flot Erna, hvor skriver du smukt, du skriver meget pænere end mig
22 E: nej (griner)
23 P: jo
24 D: Jo det står med krummelurer og det hel
25 E: (griner) jeg plejer at sige det er nemt at læse
26 D: det er det hvert fald, min underskrift er sådan en (viser i luften)
27 E: (griner)
28 D: og ikke så nem at læse. Men jeg kunne godt tænke mig at spørge dig omkring dans. Har du
29 danset
30 E: ja. I mange år (griner)
31 D: hmm
32 E: (griner) men jeg ved ikke om jeg kan huske hvor og hvornår
33 D: nej. Kunne du godt li at danse
34 E: ja det kan jeg. (griner og smiler meget)
35 D: så bliver du helt glad i hovedet
36 E: (smiler)
37 D: var det så sådan noget pardans, kan du huske det
38 E: begge dele men ja det har mest været noget der hed, gamle danses værn
39 D: gamle danse hvad?
40 E: game danses værn. Altså hvor man passer på de gamle danse. Gamle danses VÆRN
41 D: værn, åhh
42 E: at man passer på det
43 D: okay
44 E: det hed det altså
45 D: ja. Hvordan dansede man så

Rolig hyggelig stemning. Erna
sidder i sin stol og vi sidder så
vi danner en lille cirkel.

46 E: ja det er folkedans
47 D: ja, okay hvor man var sådan mange der dansede sammen
48 E: ja både og
49 D: ja
50 E. men jeg har også været på efterskole der dansede vi også
51 D: hmm hvor, ved du hvor kan du huske hvor det var
52 E: ja det hed Levring efterskole, ved Kjellerup
53 D: hvor var det henne
54 E: (griner) det er i Jylland
55 D: så sidder jeg sådan en københavnersnude her
56 E: (griner) nå (griner)
57 D: hmm kunne du godt lide at være på efterskole
58 E: ja. Det skal så siges det var min moster og onkel der havde skolen
59 D: okay. Så du var sådan lidt indlagt til det
60 E: ja de ville gerne have det. (Griner)
61 D: ja
62 E: men jeg var også glad for at være der
63 D: der møder man en masse mennesker
64 E: joo jo men den var ikke så stor. Vi var vel, jeg tror vi var 20
65 D. nå okay det er en lille efterskole
66 E: ja
67 D: kan du huske hvornår var det
68 E: (griner), nej det kan jeg ikke. Jeg var 15 år. (griner) og hvad er jeg nu
69 P: åhh er du ikke 90 Erna
70 E: 92
71 P: 92 ja du har lige haft fødselsdag næsten ik
72 E: og jeg var 15 år den gang så det kan jeg ikke huske. Jeg kan huske jeg har været der. Men
73 hvordan det var det kan jeg ikke huske
74 D: nej
75 E: ikke sådan helt
76 D: ej det er også helt ok
77 E: ja
78 D: det er jo alligevel også hvad snart 80 års siden
79 E: (griner) ja
80 (Alle griner)
81 D: så er det måske ok man ikke helt lige kan huske det.
82 E: nææ det er jo ikke sådan noget jeg går og tænker på hver dag
83 D: nej. Og så kommer jeg her og spørger. Emm *Kan du huske det dans vi har danset ovre i cafeen*
84 E: hvad kan jeg
85 D: om du kan huske det dans vi har danset i cafeen
86 E: nu
87 D: ja
88 E: nej
89 D: kan du huske det
90 E: *Nej.. Jeg husker ikke godt*
91 D: du husker ikke så godt. Kan du huske et tidspunkt du har danset så
92 E: nej, sidste uge
93 D: ja, hvad gør det inde i kroppen

94 E: ...det ved jeg ikke rigtigt hvad jeg skal sige til. Jeg er glad for at danse
95 D: ja
96 E: og synge
97 D: ja, det må du gerne sige
98 E: griner
99 D: det er helt perfekt. Og du har været oppe at stå også
100 E: nej jeg sad ned
101 D: hmm
102 E: jeg kan ikke komme op uden hjælp
103 D: nej
104 P: men du har været oppe at stå, mens han dansede med dig, der blev danset med dig
105 E: nej
106 P: for jeg har foto af det
107 E: har du danset med
108 P: ja jeg har også danset med dig, men hvor du har været oppe at stå. Så stod en foran dig og en
109 bagved dig.
110 E: ja men ikke mens jeg var her
111 P: ovre i cafeen
112 E: har du set det
113 P: jeg har foto af det. (griner)
114 E: smiler, det kan jeg slet ikke forstå jeg kunne. (griner)
115 R: jaa det kan du
116 E: nåå
117 P: jaa (griner)
118 D: hmm (griner)
119 P: ikke så lang tid vel, men du var lige oppe at stå
120 E: hmm
121 E: det plejer jeg ikke for jeg tør ikke, jeg er bange for at falde, jeg har gjort det flere gange
122 D: har du faldet et par gange
123 E: jaa
124 D: jaa
125 E: jeg er faldet ud af en bil i en bilulykke
126 D: hmm så er det klart så vil man gerne bare være lige her (peger på kørestolen)
127 E: ja det er sikrest
128 D: jaa
129 E: arr jeg kan godt gå men så skal jeg have noget at holde i og nogen der holder mig
130 P: ja det er rigtigt
131 D: men når du danser, danser du da stadig også med fødderne, når vi danser derovre, der er du go til
132 at have at fødderne er med. Du bruger meget benene alligevel
133 E: arr det er ikke så meget
134 D: jeg har set dig
135 E: nå (griner)
136 (Alle griner)
137 E: så er der ikke noget at gøre
138 D: nej så jeg syntes da du er go til at skubbe fra med benene og være lidt med
139 E: nåå det kan godt være
140 P: det ser jeg
141 D: men syntes det er ok at danse siddende også

142 E: naar jo jeg vil jo gerne være med når de andre skal danse (griner)
143 D: ja
144 E: jeg ved ikke om jeg er den eneste der sidder
145 P: det er du ikke
146 E: er jeg ikke
147 P: nej det er du ikke, der er også nogen der kommer kun for at kigge
148 E: hvad siger du
149 P: jeg siger der er også nogen der kommer derovre kun for at kigge på
150 E: nå ja det kunne jeg også godt tænke mig når jeg ikke kan danse mere, eller være med mere
151 D: hmm, men så er det da næsten lidt sjovere at være med at danse siddende
152 E: jo jo så længe jeg kan
153 D: ja, så er man hvert fald med ude på gulvet
154 E: ja jo jo og ikke bare sidde her hele dagen, selvom jeg har det meget godt her
155 D: er du en aktiv dame Erna
156 E: hvad er jeg
157 D: om du er aktiv, du vil gerne ud at se verden
158 E: arr det er noget jeg har været
159 D: så meget man kan
160 E: ej ikke mere, det er, men jeg er glad for at være her
161 D: ja, de er gode ved dig
162 E: ja
163 D: (griner)
164 E: (griner)
165 D: hvis man er et godt menneske Erna, så er folk også gode ved en
166 E: (griner) ja det kan godt være det smitter af
167 D: det tror jeg helt sikkert der er noget der
168 E: jamen de er selvfølgelig søde alle sammen, jeg har da ikke mødt noget
169 D: kunne du fortælle mig lidt om sådan, det er lidt svært spørgsmål. Men hvad for en følelse der er
170 inde i kroppen når man danser
171 E: nææ jeg kan godt li det, jeg kan ikke sige hvorfor jeg kan lide det. Så sker der noget
172 D: ja kunne du huske det dansepar der er derovre, som viser dansende nogen gange, Lise og Karl
173 E: jeg ved godt hvem det er når jeg ser dem, men jeg kan ikke sige nu hvordan. Men jeg kan sådan
174 set godt se dem for mig, men jeg kan ikke beskrive dem
175 D: de danser jo sådan noget rigtig dans, ikke sådan noget lige som jeg danser men
176 E: meget flot
177 D: med trin og det hele. Hmm det er ret fint. De kommer også i dag
178 E: nå
179 D: i strutskort, hun har stor kjole på
180 E: hmm er det ik dem der ska undervise
181 D: jo de kommer og viser
182 E: jamen ka de undervise
183 D: de kan godt, men i dag skal de bare være med os
184 E: men er der slet ikke nogen der skal undervises
185 D: nej
186 E: nå
187 D: vi skal bare danse sammen
188 E: nå, ja
189 D: sådan nogle trin(viser dem) lidt fra side til Side. Så godt vi kan

190 E: ja
191 (Alle griner)
192 D: jeg har aldrig gået til dans
193 E: hmm
194 D: så jeg prøver også bare lidt
195 E: har du aldrig gået, heller ikke som barn
196 D: nej
197 E: nåå,... jo jeg har danset meget.
198 Os da jeg gik I skole. Der var noget der hed børnebal
199 P: hvad hed det
200 E: ja det var jo nogle forskellige sådan, jeg vil sige sådan en forening, det var nogen der holdt det.
201 Sådan i et forsamlingshus og så kaldte man det børnebal. Men det var mest sådan. Drengene var
202 ikke så meget for at danse. Pigerne dansede bare med hinanden så. Det var noget med når man ikke
203 er så gammel. Så vil man ikke ej man vil ikke danse med drengene
204 D: hvordan er det så nu
205 E: åhh (griner) nu kan jeg godt danse med drenge
206 (Alle griner)
207 E: ja
208 D: ja det ændrer sig jo
209 E: (griner)
210 P: du har også gået til dans med din mand ik Erna,
211 E: ja ja han ku os godt li det
212 D: han var ikke genert
213 E: nej han kunne rigtig godt li at danse
214 D: ...ja, det er også dejligt så kommer man hinanden ved
215 E: joo så sker der noget, man kommer ud til noget, det er jo forskelligt hvad de forskellige gerne vil
216 ud til ik
217 D: hmm. Gik i til dans sammen lang tid, dig og din mand
218 E: hvad gjorde vi
219 D: har I gået længe til dans sammen
220 E: ja ja flere år, da vi var yngre. Ja nu er der kun mig tilbage
221 D: ja
222 E: hvad var det du hed
223 P: jeg hedder Pernille
224 E: er det dig der hedder Pernille, det burde jeg kunne huske. Det har jeg et barnebarn der hedder og
225 det siger jeg hver gang jeg skal godt huske, men det kan jeg ikke alligevel. Men jeg vil prøve
226 P: jeg ved det, jeg ved det Erna
227 E: ja
228 D: hvor mange børnebørn har du
229 E: det ved jeg ikke 3, to drenge og en pige, de søde
230 D: ...det er ikke sådan, det er dejligt
231 E: jo jo det er det, de kommer også af og til
232 D: ja, det skal de da os, besøge dig lidt
233 E: jooo de skal jo ikke ligefrem hvis de ikke har lyst
234 D: men det har de
235 E: jo de gør det åbenbart
236 D: kunne du tænke på noget dans, hvor du har, noget der har gjort indtryk på dig
237 E: ved dansen

Spørger forundret.

238 D: ja
239 E: ja jeg har gået til noget der hedder til gamle dances værn og jeg har gået til folkedans og
240 almindelig dans eller hvad det hedder. Ja jeg har altid godt kunne lide det
241 D: så er det jo klart os du kan lide at danse her over, du har meget dans i de ben
242 E: ja det har jeg haft
243 (Alle griner)
244 D: er der noget musik du specielt godt kan lide
245 E: neej jeg kan godt lide det hele tror jeg, jeg ved det ikke. Der er vel noget man ikke syntes så godt
246 om, ja det ved jeg ikke
247 D: du har ikke en sang som du tænker, det er den bedste
248 E: ikke som jeg sådan lige kan komme på, men jeg kan godt lide at synge
249 P: ja det kan du
250 D: det gør du det måske også i, går du til sang også
251 E: jeg ved ikke om jeg gør nu, gør jeg nu
252 P: om mandagen synger i ja
253 E: men jeg har gjort det flere uger
254 P: og du har optrådt I musikalsk potpourri på scenen I trommen dernede
255 D: sejt, det bliver man også glad af at synge
256 E: ja
257 D: der er et eller andet med man ligesom kommer af med noget
258 E: ja, jeg kan også finde på at synge for mig selv hvis jeg er sikker på der er ingen der hører
259 P: (griner) å hvor dejligt
260 D: det er det, man skal os gøre ting som gør en glad
261 E: ja. Syng dig glad havde jeg en sangbog der hed engang, har du set den. Det var sådan en rød en,
262 jeg har den nok endnu men jeg ved ikke hvor
263 D: men det kan der godt være noget om. Man synger sig glad
264 E: ja det syntes jeg
265 D: der er nogen sange der gør et eller andet i kroppen
266 E: ja hvis man har lyst til at synge så er man jo glad ellers gør man det jo ikke, eller gør man
267 D: det ved jeg ikke, nogen gange hvis man er lidt ked af det kan man godt sætte musik på der gør en
268 glad
269 E: jo det kan man jo godt
270 P: Erna den sang der se det summer af sol over engen, den kan du godt li det ved jeg
271 E: har du lagt mærke til det (griner), nå det er godt du siger det (Smiler og griner)
272 P: du er også go til at synge
273 D: der er nogen der holde øje med dig
274 E: ja det må der være, jeg skal passe på. Nå jeg gør vist ikke noget jeg ikke må
275 P: nej du må gøre det hele Erna
276 (Alle griner)
277 D: er du klar til at skulle der over at danse i dag igen
278 E: ej men jeg skal ikke danse i dag vel
279 P: jo
280 E: skal jeg det, så skal jeg have andre sko på
281 P: ja du skal have andre sko på. Kl.14 Erna. Du skal til afdansningsbal
282 E: nå ja det hedder det jo
283 D: så kan det være vi skal gå indmarch
284 E: ej jeg kommer nok bare kørende derover, men jeg er da glad for at være med

285 D: ja jeg tror det er fint. Jeg er glad for jeg måtte snakke med dig. Så håber jeg, jeg får en dans
286 derover os
287 E: ja (griner)
288 D: så har min dag være helt perfekt

Afslutter stille og roligt og taler
med Erna om at vi ses til dans om
ikke så længe.

Interview med Henry den 17 marts 2015. Kl.12.

Interview finder sted for enden af en gang på plejehjemmet. Her kan vi sidde i lænestole uforstyrret og Henry er kendt på stedet.
Med under interviewet var en personale Pernille, der sidder ved siden af Henry.

Henry sidder tilbagelænet med fingrespidserne mod hinanden, der vipper let.

- 1 D: Men ellers kan du jo starte med at fortælle mig
- 2 hvad du kan huske i forhold til det dans vi har danset
- 3 derovre
- 4 H: Så vil jeg faktisk vende det spørgsmål om
- 5 D: hmm
- 6 H: hvad ønsker du at få at vide
- 7 D: jeg ønsker at få at vide alt, hvad du tænker
- 8 H: ja jamen så vil jeg egentligt give dig et godt råd allerede fra starten af
- 9 D: ja kom med det
- 10 H: det er hvis du skal have noget ud af et interview i det hele taget, så skal du have dels
- 11 have spørgsmål og du skal også ikke bare det, så skal du have struktureret dine spørgsmål
- 12 D: jeg har gjort mit bedste, men jeg er helt grøn i faget (griner). Kan du lide at danse Henry
- 13 H: ja det kan jeg såmænd. Men... jeg har aldrig været god til det
- 14 D: ej det behøves man vel heller ikke
- 15 H: nej nej altså dans øh for mig det har jo været sådan noget, men ja okay jeg blev sku
- 16 berygtet for det i mine unge dage, fordi ehh jeg fik sku endda et til navn
- 17 D: et tilnavn
- 18 H: Ja Henry jazz
- 19 D: ja (griner)
- 20 H: det var fordi øhh, jeg på en eller anden måde havde fået jazz rytmer ind i kroppen og så
- 21 når man dansede frit øhh så kunne benene godt bevæge sig
- 22 D: hehe ja
- 23 H: så altså det der med den stilrene dans som man ser det, eheh i vild med dans for
- 24 eksempel, det er helt indstuderet meget nøje beregnende drejninger og vinkler man kommer
- 25 i og positioneringer det er ikke mig. Nej det har været det helt frie improviserede. Og så øhh
- 26 lige fra til at forsøge til at gå ned i en limbo hvis du kan huske hvad det er (smiler)
- 27 D: ja det er under sådan en pind. Ja hold da op Henry
- 28 H: ja så det er jo ikke noget som jeg har haft tid til at gøre noget ud af
- 29 D: nej ikke sådan professionelt tænker du
- 30 H: nej det har nærmest kun været for sjov skyld når man alligevel var til fest eller et eller
- 31 andet
- 32 D: men du må da have udmærket dig lidt når du har fået et tilnavn, så må du have været
- 33 meget på dansegulvet
- 34 H: jo men nu øhh kom det egentligt af to ting
- 35 D: mmm

36 H: det var også fordi når der skulle synges havde jeg tendens til at gå over i jazz rytmer
37 D: hmm
38 H: og det er noget som jeg har fået at vide dengang ik, men ja det kan være det stammer der
39 fra ik, det er muligt og det men jeg vil ikke sige det er bevist, men det kan være sandsynligt
40 D: (griner) det kan være sandsynligt, men dengang kunne du godt lide at danse
41 H: *Jooo deet, damerne skulle jo findes på en eller anden måde* (smiler genert)
42 D: hehe ja
43 H: *og det var den gængse metode dengang*
44 D: damerne kan godt lide at danse så må man ud på gulvet
45 H: *ja altså jeg er rimelig pragmatisk, er det det der skal til* (griner
46 flirtende)
47 D: ja så må man få gang i futterne
48 H: ja altså hvis en ørred nu vil have en chilingsflue den dag, jamen så sætter du en
49 chilingsflue på og så tager du ikke en krog nr. to
50 D: hvad er det
51 H: jamen altså det er forskellige fluer
52 P: det er Henry der fisker
53 D: nåå det er når det er fluer og fisk så bliver jeg helt forvirret (griner)
54 D: nåå det giver mening. Man må sætte det rigtige på krogen for at fange det man vil have
55 H: ja (smiler)
56 P: ja og da du var yngre var det dans
57 D: smukt, hvordan syntes du så det har været at danse nu her
58 H: hm jo men øhh nu bevæger vi os over i en anden genre
59 D: ja
60 H: fordi det er jo også det jeg vil kalde selskabsdans
61 D: hmm
62 H: og det vil jeg betegne det her som, hvor man øhh hvor det ligesom er rammen for en
63 hyggelig omgangsform
64 D: ja
65 H: og det er efter min mening ganske udmærket
66 D: det har været hyggeligt
67 H: ja
68 D: nå det er godt at høre
69 H: altså du kan godt se at for mig det er altså det er ligesom forskellige planer det ligger på
70 D: men da du var yngre det var ikke selskabsdans vil du sige
71 H: nej der var jeg ude med snøren (smiler)
72 D: hehe du er ikke ude med snøren nu
73 H: nej det er jeg ikke

Griner lunt og stemningen er varm og hyggelig.

God stemning, hvor Henry flirter og charmerer.

74 (Alle griner)
75 P: vi siger det ikke til nogen
76 D: nej det bliver anonymt her
77 (Alle griner)
78 D.:det kunne godt være du havde snøren ude
79 H: jamen
80 D: jeg forstå hvad du mener når du siger selskabsdans og hyggeligt samvær. Måske os
81 mulighed for at snakke lidt
82 H: nå jo men det det er indbefattet
83 D: ja når man danser
84 H: ja
85 D: har du gået til dans
86 H: hmhm ja hmm jeg var 12 år eller sådan noget, et par år men jeg kan ikke huske præcist
87 hvor gammel jeg var. En 8-9 stykker det ene år og så men altså det kom der, altså der var
88 jeg det kom der jo ikke noget ud af
89 D: (griner) det gad du måske ikke
90 H: nej men så har jeg gået til baller
91 D: til baller
92 H: ja
93 P: halballer, er det ikke det det hedder
94 H: jo altså på Hotel Østbirk kro
95 D: ja det ved jeg ikke hvor ligger det
96 H: ej det ligge mellem Horsens og Silkeborg
97 D: nå det er helt der ovre. Nå der var sådan bal
98 H: ja og på Hotel Brædstrup kro og så øhh pejsegården i Brædstrup, der blev bygget senere
99 der har jeg også holdt kursus ovre
100 D: bal, jeg tror aldrig jeg har været til bal som sådan
101 H: jojo men altså nytårsaften ehh påskelørdag og så, altså nytårsaften og pinse det var de to
102 helt store
103 P: det var de to hvad
104 H: de helt store balaften
105 D: sådan halvårligt
106 H: ja
107 D: det er sjovt
108 H: altså hvis man ikke syntes det gik godt til ballet, så der pinsemorgen så kunne man lige
109 tage knallerten hjem ik og så skifte tøj og en fiskestang og så ned til Mattrup å og så lige
110 fange et par ørred øh en inden man gik hjem i seng

111 D: (griner) det er damer eller fisk, hvis man ikke kunne fange det ene sted så måtte man ned
112 til åen eller hvad
113 (Alle griner, har kigger genert)
114 P: du sød Henry
115 H: hihi jo men (griner, flirter, kropssprog som genert drenge, en don juan. Flirtende, som
116 tænker på de bedrifter han havde lavet.)
117 P: det er sådan det var ik
118 H: jo men altså der var det, det gav ikke noget til pinseballet så kunne det være ørred ville
119 noget
120 D: (griner) ja, da havde man da et eller andet med hjem
121 H: hehe ja, ej man var hjemme først og vi have fiskestangen med
122 D: den havde man trods alt ikke med til bal, dog ikke
123 H: nej ikke den fiskestang
124 D: haha en anden, det fint øhh nu skal jeg lige finde min tråd her igen. Når du tænker på det
125 dans vi har haft her ovre er der så nogen situationer hvor du har tænkt at det har været
126 specielt godt eller sjovt eller noget der har gjort indtryk på dig
127 H: ... det er sådan lidt svært at svare på. Jeg skal lige til at grave i hukommelsen, fordi ehh
128 for mig står det egentligt som en ehh som nogle uredigerede notater
129 D: ja
130 H: og det er sådan svært lige umiddelbart lige at trække noget ud fordi øhm... altså for det
131 første, vi må lige prøve at se på hvad det er derovre. Hmm de
132 mennesker der bor her, deres forudsætninger er i virkeligheden
133 meget meget dårlige til dans
134 D: hmm
135 H: altså undskyld jeg siger det så direkte. Så det at de i det hele taget går derover, det syntes
136 jeg ehhe det er faktisk det må være en stor ting for de fleste
137 D: ja
138 H: det at de i det hele taget kommer. Altså nu mig der kan gå 40km om dagen uden at have
139 problemer, der kan du godt se det er noget helt andet ik. Altså jeg tror jeg har et andet
140 problem, med at jeg ikke er skide go til dans. Det er så en anden side af sagen
141 D: men benene kan godt
142 H: ja benene kan godt
143 D: jeg har da set dig, den ene dag jeg kan huske dig rigtig tydeligt. Jeg har danset nogle
144 gange med dig, men jeg kan huske du dansede med en, jeg ved ikke hvem hun var en dame
145 P: en medarbejder
146 D: en medarbejder ja og der var du helt vild og jazzy også med sådan nogle jazz hænder
147 (viser dem) og det hele
148 H: ja det kan godt passe

Henry griner lummert.

Henry taler sagte og roligt og seriøst.

149 P: der var du
150 D: ja der var du jazz Henry
151 H: nå det var med den der på (Henry viser med kroppen og smiler)
152 D: ja lige præcist, der så du også sådan ud i ansigtet
153 P: det hænger åbenbart sammen med fødderne så gør munden sådan der
154 H: hehe ja det ved jeg ikke, *jeg kan ikke huske hvor faen det var jeg lærte den henne*
155 D: nej men det er inderst inde i kroppen
156 H: *du kan godt se den har let ved at komme frem ik*(smiler og viser)
157 D: jo
158 P: og det har smilet også når du gør, Henry når du gør sådan så har smilet
159 let ved at komme frem
160 H: nå men det kunne være der var lidt associationer, altså det ville jeg ikke kunne lukke
161 (smiler lumsk)
162 D: hvad tænker du på, er det noget du vil ud med eller er det for hemmeligt, hvad tænker du
163 H: jamen det jeg kan jo svare på den måde, der er jo nogle dage hvor man er ude at fiske ik,
164 men det er ikke alle dage man får fisk med hjem
165 D: nej, men lige det der kunne have være en dag hvor der var fisk med hjem
166 (Alle griner)
167 D: eller hvad
168 H: det vil jeg da ikke kunne udelukke (smiler og griner)
169 D: ja nu prikkes vi lidt til dig, hmm
170 P: du er meget ærlig Henry
171 D: det kan vi godt li
172 P: på en go fiskemåde
173 D: du skal bare kunne omsætte det fiskesprog, det er fint. Det er hvert fald , jeg kan hvert
174 fald tydeligt huske du dansede der da tænkte jeg hende der du dansede med hun fangede
175 noget i dig så du sprudlede helt fuldstændig, men det giver også mening hvis du blev kaldt
176 jazz Henry
177 P: ved du hvad hun sagde efterfølgende da hun kom ned på afdelingen. Ham danser jeg med
178 til hver en tid, du har også gjort indtryk på hende
179 H: jo men okay, det er en af de der, men altså hvad fanden, det var jo heller ikke for ingen
180 ting jeg blev kaldt det jeg blev. Altså okay jeg havde jo et udvalg af navne ik så
181 P: så længe det er gode navne så er det dejligt
182 D: ja så det ikke er et eller andet fjolle på den dårlige måde, så er det helt sikkert godt. Jeg
183 kan hvert fald huske du helt sprudlede. Men det gør også noget i kroppen ik, når man har
184 sådan danse moves go musik. Jeg kan huske vi talte også om musik på et tidspunkt, det er
185 efterhånden lang tid siden, at du hørte alt mulig forskelligt musik
186 H: ja

Henry griner og smiler og viser med kroppen hvordan bevægelsen var. Han charmer som en ung fyr.
---

187 D: hvad kan du bedst lide af musik
188 H: det kan jeg ikke svare på
189 D: det kan du ikke svare på, kan du huske noget af det vi hører derovre
190 H: det kan jeg nok, det er bare svært lige at dechifrere ud fordi det det jo noget som jeg kan
191 henføre til en eller anden periode i mit liv ik. Så der er altså det der med lige at skelne det.
192 Fordi når man genhører det, det fortoner sig altid ehh i forhold til
193 hvor man oprindeligt lærte det at kende ik.

Fortæller intenst

 Det gør det for mig
194
195 D: ja, det kan det også sagtens for mig,
196 noget bestemt musik man hørte med nogen eller et eller andet sted
197 H: ja
198 D: ja
199 H: altså det er ligesom ehhm at oprindelsen til ting ehm, det står altid stærkere end det der
200 følger efter for mig
201 D: har du sådan en bestemt musikoplevelse du kunne fortælle om
202 H: ... hmm jo men altså det har jeg jo. Altså der er jo en som jeg ka øhh øh egentligt kan
203 huske tilbage til Hotel Østbirk kro mens det eksisterede
204 D: emm
205 H: og gudhjælper mig Gustav Vinkler der var der
206 D: ja
207 H: et efterår og så øh mens han sang ik, og vi dansede og så ik. Og så opdagede jeg
208 kraftedemer at Gustav Vinkler står og kigger ned på mig
209 D: hmm
210 H: (smiler), ja den kan jeg sku huske, men altså det jeg er lige ved at tro det må have været i
211 60erne. Fordi jeg er student fra 1964
212 D: er du student fra 1964
213 H: ja
214 D: ja
215 H: men for fanden 64 det er 50 år fra i dag.
216 D: ja
217 P: ja du havde jubilæum sidste år
218 H: nej ja hvad har vi af
219 P: 15
220 H: nå vi er i 15, nå sidste år ja
221 P: det må du sige til dem det kræver en lagkage, her på afdelingen, du har haft jubilæum
222 H: nej
223 P: to styks vi laver dem på torsdag kan du sige
224 H: hmm nej

225 D: nu er der jo faktisk kage i dag efter dans i dag, kan det være du kan fejre det med det
226 P: er der det
227 D: ja jeg ved de har bestilt noget kage, så det bliver en sukkeri dag (griner)
228 H: ja
229 D: ...jeg tænkte på om du har nogen af de andre der er med til at danse om der er nogen
230 situationer hvor du syntes at de har, ja på en eller anden måde gjort noget der har gjort
231 indtryk på dig, noget der har overrasket dig. Nu siger du selv nogen af dem har svært ved
232 overhovedet at kommer derover at danse
233 H: jo men altså det altså det er jo ikke ret mange der har den førlighed som jeg har
234 D: nej
235 H: den bevægelighed altså der tror jeg nok jeg tør kalde mig måske skal vi ikke sige at jeg
236 ligger øhh over 95% fraktilen... Så det du kan jo simpelthen ikke, altså jeg kan jo ikke
237 forvente folk skal have den mobilitet jeg har
238 D: nej
239 H: det ville være total urealistisk,
240 D: det er dejligt for dig os du kan komme rundt selv
241 H: nå jo men altså jeg bruger den jo også
242 D: ja ja det betyder også meget. Du holder benene vedlige
243 H: ja og det minder mig i øvrigt om at, det skal vi se at finde ud af. Hærvejsmarchen
244 P: hvad er det Henry, du skal ikke have mig ud på feltarbejde vel
245 H: nej øhh jeg skal have dig ud på organiseringsarbejde
246 P: nå okay hvad er det for en march
247 H: det er den gamle hær vej i Jylland
248 P: nå
249 H: der er nemlig en der bliver afholdt her midt i sommer
250 D: men er det det der nu siger du march og nu siger jeg noget jeg ikke har forstand på, men
251 det er fordi jeg hørte der var sådan noget VM i garder, er det det samme
252 H: altså jeg sagde du VM
253 D: ja eller nej, ja der var noget sådan noget hvor man konkurrerer mod hinanden
254 H: jeg har hørt et eller andet med en march, men hærvejsmarchen det er vis nok noget med
255 at man går 100km ad den gamle hær vej
256 D: hmm ja okay det tror jeg er noget helt andet
257 P: 100km
258 H: ja den går jo fra nede fra ned igennem Nordtyskland og så op af hærvejen op til Viborg
259 P: hold da op
260 H: men jeg ehk jeg kan ikke men det kan godt være det er 50km
261 P: ja så kan jeg slet ikke sige jeg kan lokke dig en tur i netto det er ikke det samme
262 (Alle griner)

263 H: jo men altså lad os
264 D: skal du det eller hvad er det vi er ude i
265 H: jo men altså det er det jeg vil til at finde ud af om, jeg tror det er politikken der
266 P: den er en lang tur hvert fald
267 H: jo men den vil ikke være uinteressant for mig
268 P: det skal du tage op på beboermødet, har i ikke sådan et beboermøde her i huset
269 H: det er vist nok lang tid siden, jeg kan huske en men
270 P: nå (griner)
271 D: du går lange ture eller hvad
272 H: ja
273 D: er der noget at kigge på her så, jeg kender ikke området
274 H: jo men altså du, altså hvis man eh nu tager banestien ik og så går øh bagom så kan du så
275 kommer du ud et pænt styk syd fra Rungsted og så ehmm kan du tage turen op og så kan du,
276 altså du kan altid gå gennem haven ned på Rungstedlund
277 D: jo der er flot
278 H: ja og så kan du gå op til Humlebæk
279 D: det lyder også langt væk
280 P: Henry går også meget lange ture
281 D: jeg tror ikke bare lige jeg går op til Humlebæk
282 H: der har jeg da været flere gange
283 D: ja så er det klart det er smal sag at komme over at danse på den anden side af vejen for
284 dig, hvis man er van til at gå flere kilometer. Så kan man jo sagtens
285 H: ja i øjeblikket der er jeg jo hvert fald nogen dage om ugen over 40 km
286 D: det er jo en hel Marathon
287 H: ja en Marathon er 42 km og 215 meter
288 D: ja hvor lang tid går du
289 H: hmm hvis du kan ca. dividere det med 6, 6km i timen.
290 D: ja det er jo det man siger man går
291 H: de siger 5
292 D: hm så er du bare lyn
293 H: ej
294 D: ik lyn
295 H: men det er bare det altså, når man går det jeg går så går man lidt stærkere end
296 gennemsnittet
297 D: ja, ja det er fantastisk Henry, det syntes jeg. Det er da meget sejt. Må jeg spørge hvor
298 gammel du egentlig er
299 H: ja ehmm hvad dato har vi i dag
300 P: vi har den 17 marts

Fortæller stolt og tager en småkage mere.

Henry smiler spændt og gnider sig i hænderne og kigger genert.

301 H: ja
302 D: hvornår har du fødselsdag
303 H: ja eh i morgen (smiler)
304 P: har du det, har du fødselsdag i morgen Henry
305 D: griner
306 P: det må jeg nok sige, så skal vi have lagkage jo (griner)
307 H: ja
308 D: ja, nå så må vi hellere sige tillykke
309 P: jeg venter med at sige tillykke til i morgen
310 D: hvor gammel bliver du så
311 H: 69, nej hvad 14 eller 15
312 P: det er 15
313 H: så bliver jeg gudhjælpemig 70
314 P: det er ikke rigtigt Henry det må jeg nok sige
315 H: hvis vi skriver 15 så bliver jeg sku 70
316 P: nej en stor dag i morgen, det er da en kæmpe stor dag så
317 D: (griner)
318 P: så skal du lave lagkage jo
319 D: ja så må du gå en ekstra lang tur den dag det er en fest dag
320 P: nej det må du ikke hvis du skal lave lagkage, så skal du blive hjemme. Så kommer vi
321 altid og siger ”Henry du må ikke gå i dag”
322 D: de holer dig i fiskesnøre her, så er du bare lang pokker i vold
323 H: jo men altså hvis de går ind og finder min egen lange fiskeline, der på 500m den holder
324 kun lige 80kg
325 D: så du go morgen Danmark. Der var lige en der havde fanget sådan en ørred, en kæmpe
326 en
327 H: hvor henne
328 D: det ville han ikke sige, for det var Danmarks største, så han ville ikke sige hvor han
329 havde fanget den fordi så er der bare nogle andre der os fanger den
330 H: var det i saltvand eller
331 D: ej nu det ved jeg ikke. Så meget fulgte jeg ikke med. Jeg tænkte bare det der er en stor
332 fisk. De sagde den er ligeså stor som en schæfer hund. Kæmpe fisk. Den så virkelig os stor
333 ud
334 H: men altså var det en ørred eller var det en laks
335 D: ørred
336 H: danmarksrekorden var 14,4 kg
337 P: ej en schæfer vejer mere
338 D: så sagde de måske en lille schæfer

339 H: ej en schæfer vejer nærmere 40kg
340 D: det var sådan en fisk her (viser)
341 H: jeg mener den største ørred der er fanget den er på 14,4 kg, den største danske laks der er
342 fanget den mener jeg det er Børge Munk Jensen også kendt under tilnavnet Cim. Han skrev
343 i Berlingeren den var på 31,5kg
344 D: det er jo også helt onsvagt. Man kan jo ikke bære sådan en fisk
345 H: ok jo
346 D: ja, det er helt vildt. Har du fanget nogen store fisk
347 H: ehh oppe ved saltstrømmen i Norge der har jeg fået en torsk på 17,6kg
348 D: det er os ret vildt. Så skal der nogle mulder til hehe og hive den ind
349 H: hvis du ser det fiskegrej jeg har så kan du tro så
350 D: det kan du sagtens klare
351 H: men på den anden side set altså. Bare det at holde stangen ik
352 D: ja
353 H: det kan godt være du bliver træt
354 D: det tror jeg gerne. Jeg har prøvet at fiske en gang. Jeg fangede ikke en fis, så gad jeg ikke
355 mere. Det havde jeg ikke tålmodighed til... Skal du så med over at danse i dag
356 H: det skal jeg nok
357 D: skal du så fange nogle fisk der
358 H: det ved jeg ikke
359 D: byde nogle damer op eller sidder du bare at venter
360 H: nu må vi se
361 D: Don Juan hehe
362 P: hehe, de kommer i fint tøj i dag
363 D: ja det er jo afdansningsbal
364 H: ja det siger i (smiler)
365 D: ja det var bare lidt sjovt. Når lige du sådan fisker, var det lidt sjovt der lige var sådan en
366 kæmpe fisk i fjernerren. Jeg tror ikke jeg har så meget mere at spørge om i forhold til dans
367 H: okay
368 D: jeg er glad for jeg måtte tale med dig. Lige at høre lidt om hvad for en fidus du var, jazz
369 Henry... Der er lidt rytmer i dig
370 H: det ved jeg ikke altså. Jeg ved bare hvordan jeg blev tituleret dengang
371 D: hvad hed du ellers af navne du sagde du havde flere navne
372 H: professor
373
374
375
376 D: professor hehe professor jazz Henry

Sidder tilbage lænet med flettede fingre og smiler.
--

377 H: ... jo men det jo fordi det var specielt for vores matematiklærer han havde de andre oppe
378 og jeg havde som sædvanligt. Ehh jeg havde normalt aldrig læst mine lektier ik. Men altså
379 når han så alligevel de andre ikke kunne klare den så kom jeg op alligevel, så måtte jeg op
380 at løse den

381 D: du var lidt en irriterende en som godt kunne tingene

382 H: ved du hvad jeg tænkte ikke på det dengang, men sådan set i bagklogskabens skær så tror
383 jeg kan have været ret irriterende

384 D: ja (griner), hvis du ikke behøvede at læse tingene, men bare kunne det

385 H: jo men altså i en periode der når jeg havde de der tre kvarter i bussen på vej ind ik eller
386 en halv time ik. Man kan sku nå meget på en halv time

387 D: hmm hvert fald hvis man har et godt hoved. Skal der vel os lidt til. Hvor har du gået i
388 skole

389 H: jeg har gået lige i flere forskellige. Først den noget der hed Horup

390 D: Jylland

391 H: ja fra Jylland en rigtig landsby skole. Med at i den ene ende af det var de små klasser 1-
392 2-3-4 altså fire klasser i den ene ende og så de tre store i den anden ende af bygningen. Så
393 bagefter gik jeg i mellemskole der havde vi hver vores klasse med 25

394 D: nå så i starten gik alle 1-4 samme sted

395 H: ja

396 D: ja okay på den måde

397 H: der var ikke nok ellers

398 D: nej hmm skulle bare lige forstå det helt

399 H: ja ja

400 D: sjovt ja det har været en lille skole

401 H: det var så fordi at den eneste grund til jeg kom i mellemskole var at jeg lærte ikke noget
402 der

403 D: hvis der også har været et godt hoved på dig

404 H: så kom jeg til, til Brædstrup og så de andre de tog godt nok real eksamen. Det gad jeg
405 ikke jeg gik direkte i gymnasiet

406 D: der har da heller ikke været så mange der gik i gymnasiet den gang var der

407 H: der var smedens søn og bankdirektørens søn, og så mig

408 D: hvis søn var du har jeg nær sagt

409 H: det var en landmand

410 D: ja

411 H: men det var jo helt exceptionelt

412 D: ja

413 H: nej den store smeds søn og bankdirektøren det var sådan det var

414 D: ja, ja tiden har ændret sig

415 H: men jeg kan husk, da jeg mødte dem bagefter, efterfølgende til 25 års jubilæum. De
416 fleste de har da en uddannelse. Jeg er den eneste af dem der har dobbelt
417 D: hvad har du
418 H: ej jeg har en HD oven i civil ingeniør
419 D: ja så man kan lave en masse, hvis man vil. Det er da ret sejt
420 H: det drejer sig udelukkende om at tage de muligheder der findes... Det er opskriften på
421 det
422 D: hmhm det må jeg huske. Men jeg har også snart to uddannelser
423 H: og det er
424 D: så er jeg uddannet sygeplejerske og så skulle jeg gerne få en kandidat i idræt lige om lidt.
425 Så jeg har også brugt lidt af mit. Må se om jeg når en tredje en dag (griner). Næppe. Det har
426 jeg måske heller ikke lyst til (griner)
427 H: ellers hvis du kunne få ansættelse på teknologisk institut så kan du få en hel stribe
428 bagefter
429 D: det lyder svært
430 H: den gang jeg blev ansat der, der blev jeg simpelthen kostet igennem det ene og det andet
431 og det tredje
432 P: det luksus
433 D: ja
434 H: ved du hvad jeg tror de penge de er givet godt
435 P: det er der ingen tvivl om, det er luksus at arbejde et sted hvor de vil investere i
436 medarbejderne
437 H: jo men ved du hvad, jeg tror faktisk at det er noget at den bedste forretning de kan lave
438 hvis de havde arbejde viden baseret og det skal teknologisk institut gøre hvis de ikke gør det
439 P: det er rigtigt. Jeg skal høre hvor når ville du snakke med Pia
440 D: ja det kommer an på med Erna
441 P: jamen de spiser dernede nu om et kvarter, så det kan hun ikke omstille sig på. Og så
442 spiser de til 12.30

Slutter roligt af sammen og
følges ned mod køkkenet og
Henry trisser hen til sin
lejlighed.

Interview finder sted i et lyst lokale, hvori vi plejer at danse og som Janne kender godt.

Interview med Janne den 25 marts 2015. Kl.12.41

- 1 J: hvad er det i dag dato
2 D: den 25 marts, det er vildt nok
3 J: hvordan er du kommet på det her Erindringsdans i det her projekt
4 D: men det var faktisk fordi at, jeg tror Susanne Rishøj der havde taget kontakt til hende der
5 er vejleder på min skole, som laver også sådan noget danseterapi og skrevet alt muligt og
6 har skrevet ph.d. omkring danseterapi
7 J: ahh
8 D: hun er meget danseorienteret og så er der ikke så meget forskning omkring det og slet
9 ikke her i Danmark og så havde Susanne taget kontakt til hende min vejleder omkring det
10 her projekt og egentligt er hun ikke indblandet i det, men så havde vi sådan en speciale cafe
11 på skolen hvor hun så fortalte at det her kunne man jo også gå ind i og så har jeg egentligt
12 altid undervist børn i gymnastik og alt muligt og jeg syntes der er så meget med børn og
13 motorik og hvilket også er rigtig fint
14 J: hmm
15 D: men så syntes jeg bare jeg havde lyst til noget andet
16 J: spændende
17 D: ja i min bachelor skrev jeg også om børn, så tænkte jeg det ville være meget fedt at
18 komme ind i en anden retning, en anden ende af skalaen
19 J: (griner)
20 D: også fordi på et eller andet tidspunkt bliver de her rigtig dygtige motoriske børn jo også
21 ældre
22 J: ja det må man jo sige. det er jo også fint at finde noget der ikke er så meget viden om et
23 eller andet sted ik
24 D: ja
25 J: selvfølgelig kan det være svært at finde noget at skrive når der ikke er så meget viden så
26 kan man jo selv være med som man syntes er spændende, det er spændende
27 D: ja det syntes jeg men også hvad faktisk nu var jeg med ude i Gladsaxe og se
28 Erindringsdans og så sad mig og min vejleder bare helt og havde nærmest tåre i øjnene
29 begge to og sådan noget for det er bare så fint (griner) så, så blev det det
30 D: men Janne jeg kan godt tænke mig at lige at du beskriver hvilken funktion du har her
31 J: ja jeg arbejder på daghjemmet, jeg er uddannet social og sundhedsassistent og i det
32 daglige i daghjemmet der kommer borgere udefra. Der kommer op til 25 borgere udefra
33 som vi får en hverdag til at køre sammen med og det er lige fra almindelig husholdning til at
34 tage sin tallerken hen fra at vi har spist mad og drukket kaffe, til aktiviteter gå ture især

35 fysisk aktivitet kan vi godt lide at lave, gå tur og gymnastik og fordi det er så sundt for alle
36 og så dansen ikke mindst
37 D: (smiler) ja
38 J: så det er hvert fald hoved
39 D: ja det er også for lige at få dig placeret
40 J: ja
41 D: men også har i haft Erindringsdans
42 J: jeps
43 D: ja kan fortælle om det
44 J: vi har haft det af to omgange kan man sige
45 D: ja
46 J: den første omgang havde vi det nede i cafeen og nede hvor det ligesom var et åbent tilbud
47 for alle og der kom jo både nogen, der har en eller anden form for demens sygdom og der
48 kom nogen der ikke havde en form for demens sygdom der fejlede noget andet og det var
49 rigtig fint det var bare meget stort og meget åbent. Og så kom projektet igen her og hvor vi
50 så aftalte den gruppe vi sådan os der har med dans at gøre, at de kunne have godt af en lille
51 lukket gruppe, så det var os der ligesom måtte plukke hvem der kunne få glæde af det her
52 fordi det giver rigtig rigtig meget til borgere med demens. De får en succesoplevelse og det
53 er rigtig vigtigt i deres sygdomsforløb, for det er noget de kan. Rigtig mange har jo gået til
54 dans på danseskolen som børn og unge
55 D: ja
56 J: det var præstige kan man sige hvis man kunne gå til dans, det var sådan det skulle man
57 bare var jeg lige ved at sige for der er rigtig mange der har gået til dans
58 D: men første gang i gjorde det der var i lige her nede
59 J: ja i cafeen hver onsdag eller
60 D: hvor mange var der med der så
61 J: det svingede jo rigtig meget, det kom jo også an på hvor meget personale der var rundt
62 om i husene det var sådan et åbent tilbud kan man sige, så der kunne vi sidde lige fra 10 til
63 50 ja 60 stykker nærmest ja
64 D: ja ja det er også mange
65 J: ja det er rigtig mange og så er det svært at nå alle på en eller anden måde på samme måde
66 D: ja
67 J: der var lidt mere plads at gøre godt med sådan rent fysisk ja, men det blev også sådan
68 meget med at så var der tilskuere på sådan og det er på en eller anden måde ikke rart
69 D: hm
70 J: på en måde det her har været meget mere intimt meget mere hyggeligt og personligt
71 syntes jeg
72 D: men hvor mange har i været her

73 J: hmm ja ser du altså borgere, beboere og borgere hvad har der været, 20 et par 20 måske
74 jeg ved det sku ikke
75 D: nej det er svært
76 J: det har jeg faktisk ikke tal på for da vi holdt afslutning der dækkede de op til 30 tror jeg,
77 til afdansningsballet men der var os flere hjælpere med
78 D: ja
79 J: mon ikke vi har været omkring 20 borgere, beboere og borgere
80 D: jo det kan godt passe
81 J: og så har de jo ikke været der alle samme hver gang vel jeg ved det faktisk ikke vi har
82 alligevel haft stole sådan
83 D: ja
84 J: der har alligevel været en del stole, det skal nok passe med en 15-20 stykker
85 D: hmm ja jeg syntes også det har fungeret, men hvad tænker, i forhold til at du siger at der
86 nede i det store områder der var tilskuer på
87 J: ja
88 D: nogen gange kan de også bare sidde at kigge
89 J: jo jo, jo men det er også fint hvis man er med i rundkredsen var jeg ved at sige, det er
90 mere så kan man stå her oppe på balkonen og kigge ned eller, så føles det for nogen ikke så
91 rart et eller andet sted at være, at være på, på den måde
92 D: ja okay det kan jeg bedre forstå
93 J: ej hvis man bare sidder inde i kredsen så er det fint, fordi man kan også sidde sådan lige
94 at danse lidt på stole og lige rokke lidt med og det er jo også i sig selv en aktivitet jo
95 D: ja, er der nogen situationer du kan komme i tanke om der har gjort specielt indtryk på dig
96 J: ja der er en speciel borger kan man sige som er rigtig rigtig meget dement som vi dansede
97 den der rock'n'roll så var hun jo på 100% og gav den bare
98 gas på den måde. Det er sådan noget virkeligt der går ind
99 og, og man tænker hold da op hvor hun lyser bare op når
100 hun når der til og er ellers meget forpint i sin demens og så når den der rock'n'roll eller bare
101 danserne Lise og Karl dansede den der jive eller så har hun været helt på, det har gjort rigtig
102 indtryk og det er så godt at se
103 D: hmm
104 J: når man nu ved hvor dårlig og forpint hun egentlig er inde i sig selv ik
105 D: ja
106 J: så det syntes jeg har været rigtig godt
107 D: hvor meget tror du det har betyde de har været der
108 J: Lise og Karl
109 D: ja

Fortæller historien intenst.

110 J: som udgangspunkt tror jeg ikke det betyder det helt store, hvis bare man som personale er
111 engageret og sørger for at stable det på benene så kunne man jo sagtens selv uden at de kom
112 uden de var her. Det er også vore plan, vi har hvert fald haft snakket om at vi skal fortsætte
113 det her
114 D: ja
115 J: fordi de er jo smadder søde rare mennesker og det er jo meget hyggeligt men, man kan
116 sagtens køre det uden danserne er her, men det er rart at blive inspireret på en eller anden
117 måde syntes jeg
118 D: ja
119 J: men nu har vi prøvet det nogle gange at de har været her og så vi kan sagtens køre det
120 videre selv og køre en danseeftermiddag det kan vi sagtens
121 D: det er også mit indtryk det var det hvert fald første gang jeg var her dansede i jo allerede
122 inden vi gik i gang
123 J: ja lige præcist, *men det handler mest om det personale der er en del af det her, man skal ville det og*
124 *turde det*
125 D: ja
126 J: at gå ud at danse, fordi det ved jeg jo altså kollegaer rundt i haven der er nogen der ikke
127 vil sådan noget nej puha det er grænseoverskridende så man skal ville de der ting man skal
128 brænde for det
129 D: hvordan syntes du det har været
130 J: for mig personlig, men *jeg syntes det er fint jeg elsker det der, jeg er heller ikke*
131 *bange for at give folk en kram eller noget selvom det ikke er dem jeg normalt ville give*
132 *en kram* eller noget selvom det ikke
133 er dem jeg normalt ville give en kram, men fordi jeg ved som menneske
134 og for min uddannelse, folk har jo brug for en kram og har brug for den der nærvær for
135 nogen er det jo grænseoverskridende at være så tæt på, på en eller anden måde. Men det
136 generer overhovedet ikke mig jeg syntes det er så givende man får så meget igen
137 D: ja
138 J: selv dem der ikke normalt kan andet end nærmest sidde at kigge på et vindue
139 D: men har du så tænkt meget over dit kropssprog når vi har danset
140 J: nej
141 D: nej
142 J: nej det har jeg ikke fordi det, ja det er jo en del af det syntes jeg
143 D: hmm
144 J: *jeg tænker ikke mere over mit kropssprog end jeg gør til dagligt fordi, FOLK med en demens de*
145 *læser kropssprog hurtigere end de hører det du siger nærmest et eller andet sted, så det i dagligdagene*
146 *rigtig vigtig ting ik*
147 D: jo

Løftet stemning i
stemmen.

148 J: så der er ikke noget anderledes at være til dans end
149 D: hmm
150 J: ikke for mig
151 D: tror du ikke, hvordan tror du hvad tror du har haft betydning for dem at i har turde være
152 der sådan for borgerne
153 J: *jamen det betyder jo at de også tør at de også vil være med fordi det smitter jo også et eller andet sted*
154 *ik*altså hvis vi nu havde siddet bare og ik så tager de jo ikke initiativ det er der en enkelt
155 eller to der måske gør, men det er der jo ikke ret mange der selv tager initiativ eller kan på
156 grund af deres demens, tage initiativ til at komme ud at danse ik. Der har vi kunne se med
157 hende den lille der sad i kørestole, hvor hun også blev taget op bare lige at stå på benene et
158 øjeblik, bare lige komme med, bare lige at rukke lidt det
159 D: men hun har også ligesom prøvet selv
160 J: ja
161 D: eller sådan syntes jeg nogen gange hvor hun har prøvet lidt
162 J: jo man kan alligevel ikke mere
163 D: nej
164 J: end som så men så når man ligesom hjælper og alle vil være med, også selvom man
165 sidder fast i kørestolen det har vi også haft et par stykker af, der også kommer med ud og får
166 mærket den der rytme i musikken og fornemmelsen af at danse
167 D: tror du der har været nogen negative sider af det
168 J: (ryster på hovedet) nej nej det kan jeg ikke se hvad det skulle være
169 D: nej
170 J: ikke i selve danse arrangementet det kan jeg ikke
171 D: nej
172 J: det negative det er jo, men det er altid når de skal være hjemmefra, det er de ikke forstår
173 hvad de skal når de er så dårlige i deres demens et eller andet sted, hvorfor skal de op i
174 fremmede omgivelser ik men det er jo i forhold til deres demens sygdom ik. Men når de er
175 her og musikken spiller så kan jeg ikke se noget negativ nej
176 D: nej
177 J: der er jo også nogen der har siddet at blive lidt ked af det når de hører melodierne men det
178 må man jo gerne man må jo godt have følelser et eller andet sted
179 D: hmm
180 J: de forbinder noget af musikken til noget fortid ik og det må man jo rigtig gerne man må
181 gerne blive ked af det, hvis man bare kan blive hjulpet videre og blive trøstet lidt ik
182 D: ja der er mit indtryk at i er virkelig gode til dem, eller sådan til at være der ja og
183 anerkende at der er nogen følelser i de her
184 J: lige præcist
185 D: i sangen og musikken der bliver spillet

186 J: fordi altså det er jo ikke farligt at vise følelser, tværtimod et eller andet sted, så for man
187 kommer man af med de der følelser
188 D: jo
189 J: sådan er det jo i det hele taget at arbejde med folk med demens på et eller andet plan det
190 er jo meget at anerkende dem og måde dem i nuet det nu de er og så lige være der og have
191 meget empati for folk ik
192 D: hmm
193 J: det er det, det er det halve arbejde med demens eller at arbejde med folk med demens
194 eller at det hele arbejde
195 D: har du oplevet nogen der har handlet helt anderlede end du lige forventede ud over hende
196 du fortalte
197 J: ja men altså hun er jo virkeligt et godt eksempel fordi hun virkelig ja, nej ikke andet end
198 jeg bliver stadig positivt overrasket over der er mange der gerne vil rigtig meget selvom de
199 har ondt i ryggen eller benene så vil de rigtig gerne ud at danse. Men det syntes jeg der er
200 flere af dem der har gjort når man nu lige kender dem. Så selvom, normalt så vil de måske
201 sidde meget mere passivt og være, og så bare være med i tale og sådan nogle ting ik
202 D: hm
203 J: så det har der været jo, men jeg kan ikke lige pege på hvem men, men der har været flere
204 der sådan har vist meget mere aktivitet, fysisk aktivitet
205 D: ja det er jo det når jeg kommer udefra ved man jo ikke
206 J: nej hvordan de er til dagligt vel
207 D: så tager man lidt det hele
208 J: ja
209 D: som det bare er, så er det bare interessant at
210 J: ja ja det gør noget det gør det
211 D: ja men det syntes jeg der er lidt sådan et iver efter at være med, uden at det det er jo ikke
212 helt vildt der er jo ikke noget vildt men der er sådan en man kan mærke det i stemningen
213 J: lige præcist at de vil det gerne ik
214 D: jo
215 J: ja
216 D: skal jeg lige se
217 J: hmm
218 D: hvad jeg har forberedt lidt nogen spørgsmål ik
219 J: ja ja
220 D: næ i det hele så er mit indtryk også at de rigtig gerne vil fortsætte det talte jeg også med
221 Palle om
222 J: amen Palle er frisk på hvad som helst
223 D: ej han virker også meget frisk

224 J: bestemt altså og vil rigtige gerne og er meget aktiv, altså gør rigtig meget selv selvom han
225 kun har en arm han kan bruge ik eller en side han nærmest kan bruge ik, men det gør han, er
226 meget aktiv er han
227 D: ja det virker virkeligt også sådan
228 J: stædig på den gode måde
229 D: ja, det er nok meget godt når man er ældre
230 J: ja lige præcist (smiler)
231 D: jamen jeg ved ikke om jeg har så meget andet jeg syntes vi har været rimeligt godt
232 omkring tingene. Har du noget andet du tænker du har brug at fortælle om
233 J: ikke andet end jeg syntes det er rigtig godt projekt altså det med at danse. Det er en god
234 måde at være sammen på for det kræver ikke at man skal kunne løfte højre arm og venstre
235 ben på samme tid
236 D: nej
237 J: altså det gør og så kræver det at personalet er engageret 100%
238 D: ja
239 J: det gør det
240 D: nu er det lidt svært sådan nu tænker jeg også på det der med at man mødes, altså nu
241 møder du dem lidt på en anden måde end hvis man er ude i plejen ik
242 J: jo
243 D: men at man mødes lidt mere på sådan samme niveau eller sådan
244 J: ja
245 D: ja samme sted fordi man bare danser eller sådan ik
246 J: jo jo det gør man fordi det er jo selvfølgelig når de kommer her hos os i daghjemmet kan
247 man sige så ved de jo godt vi er personalet og det er os der bestemmer hvis man kan sige det
248 sådan på en måde. Men ja det bliver helt på en plan hvor man er lige
249 D: ja der tænker jeg også at det ville være godt at have personalet med, men jeg forstår godt
250 hvis man ikke tør bruge sin krop
251 J: der er jo masser der tør, det er der heldigvis ja man kan jo bare sige ude i plejen de er jo
252 ikke ret meget personaler der er jo virkeligheden er jo desværre sådan
253 D: ih ik
254 J: ja rigtig ærgerligt fordi man kunne virkeligt få noget ud af, hvis man kunne lave flere
255 grupper af sådan noget her ik
256 D: ja
257 J: det kunne være rigtig godt
258 D: der er måske flere der også kunne have glæde af at være små gruppe
259 J: lige præcist
260 D: også måske hvis det her er sådan den svage gruppe eller mindre aktive gruppe, men så
261 den mest aktive gruppe kunne også måske have glæde af bare at være dem

262 J: lige præcist lige præcist så man kunne dele dem lidt op i niveauer. For det er det der er
263 udfordringen tit og mange gange os her i daghjemmet hvor de kommer, for det er jo 25 vidt
264 forskellige mennesker. Nogen har noget med demens nogen har noget med halvsiddig
265 lammelse og nogen har noget andet nogen har noget 3 eller fjerde og de skal rummes og det
266 er de ikke lige gode til. De gamle mod hinanden
267 D: (griner)
268 J: JAMEN det er de ikke de kan godt blive helt børnehavenagtige og teenageragtige at de
269 ikke kan rumme hinanden. ”Ej hvorfor sidder du nu sidder og gør sådan hvorfor griser du
270 sådan.” Men hvis man nu kun kan spise med venstre hånd fordi man er blevet højresidig
271 lammet og sådan. Det er de ikke gode til altid. Så det ville være rigtig fint at kunne dele
272 dem lidt op. Så derfor var det også meget hyggelige med den her lille intime gruppe
273 D: hmm
274 J: på et andet plan end det var i den store fordi det var lidt den der arr jeg skal hvert fald
275 ikke ud at danse med ham der vel fordi han ved ikke hvad han selv siger
276 D: det jeg lagde med til. Jeg var med til afdansningsbal nede i det store og så ved man ikke
277 hvem der er hvem. Men i har en frivillig ham den høje herre
278 J: hmm Kaj
279 D: der vidste jeg jo ikke han var frivillige på det tidspunkt men så bliver man klogere men
280 der var alle damerne bare på ham der, det var simpelthen bare så sjovt
281 J: *Det er jo det ik, de liver helt op. Det kan man se når Karl kom og bød nogen af damerne op, der var jo*
282 *nogen af dem der blev helt flirtende i øjnene*
283 D: ja så kunne vi andre godt gå hjem
284 J: (griner) ja der er bare noget der er der, det er sjovt at se
285 D: ja
286
287 J: de kan virkeligt få gang i noget
288 D: men hvad hedder det, men det er jo egentligt meget gode erfaringer at have at man har
289 prøvet at være der nede rigtig mange og så tage det her op med en lille gruppe
290 J: altså jeg syntes personligt det er bedre her, jeg ved ikke med mine kollegaer siger det har
291 vi ikke snakket op men personligt det lidt mere intim
292 D: det er os mere intimt
293 J: det er meget nemmere at være ved alle på en eller andet plan eller der er nogen der er ved
294 alle hvert fald
295 D: ja
296 J: men Lise og Karl er jo os fantastiske, jeg kender ikke de vi snakker lidt med dem de har
297 jo også nogle andre ude fra danseforeningen der også tager ud som dem med jeg ved ikke
298 D: jeg ved det ikke jeg kender dem ikke

Rolig godt stemning, griner
sammen af den søde flirten
der opstår og ses under dans.

299 J: jeg ved det heller ikke og jeg ved ikke hvor gode de er men, Lise og Karl er hvert fald
300 heller ikke bange for at røre ved de gamle syge mennesker og det syntes jeg er fantastisk
301 D: de er meget lige til
302 J: ja fuldstændigt
303 D: det helt vildt fedt
304 J: så det betyder selvfølgelig også noget
305 D: ja men jeg tror du har ret i der afhænger meget af hvordan personalet er og hvor meget
306 man har brug for dem og måske også lige som et startboost. Nå sådan her gør vi fordi, hvad
307 er Erindringsdans hvad er det vi skal
308 J: jeg vil sige, *Vi har faktisk prøvet at danse, prøvet at lave netop sådan et danse dansant eller hvad*
309 *vi nu kaldte det, hvor vi sætter små cafeborde op der (Janne peger) og så kunne man danse her (Janne*
310 *peger). Men for det første var det ikke alle kollegaerne der i daghjemmet der var interesseret i*
311 *det her intimitet på en eller anden måde de syntes ikke det var særlig rart så engagementet*
312 *var der ikke fra personalet og så smitter det ikke af på borgerne og så gider de heller ikke og*
313 *så blev det ikke til mere fordi vi var ikke helt enige om hvor meget vi skulle gøre, så derfor*
314 *ja som et boost vil det være rigtig fint at have som Lise og Karl og det er ikke farligt vel*
315 D: nej, *tror du det har betydning at i danser i en cirkel nu.* Nu sagde du i havde cafe borde det, det
316 er jo en helt anden tilgang
317 J: men det er fordi så sad de der og så fik de kaffe og lidt sodavand og chips og sådan lidt
318 hygge samtidig. *Men det er klart hvis fokus er at vi sidder i en rundkreds så kan man også sige så kan*
319 *man også se de andre danse på en anden måde så koncentrere man sig ikke om noget andet. Det tror jeg*
320 *det er helt sikkert bedre.*
321 D: det hvert fald os
322 J: det tror jeg det bliver nemmere
323 D: ja der er lidt samhörighed
324 J: ja og alle laver det samme kan man sige ik...
325 D: jo, det er meget nice
326 J: ja
327 D: ej jeg syntes det har været helt fantastisk at få lov til at være med her ude
328 J: ja
329 D: det har altså det er rigtig hvad Lise og Karl siger, her er en speciel stemning på den gode
330 side
331 J: det er dejligt at høre det er jo altid dejligt
332 D: ja virkeligt hmm
333 J: ja
334 D: jeg tror det er det
335 J: det er så i orden
336 D: jeg vil sige tak

Afrunder stille og roligt
efterfølgende når mikrofonerne
er slukket. Og følges ud.

Interview finder sted i et lyst lokale hvor vi sidder overfor hinanden ved et vindue. Lokalet er det sted vi har danset og hvor Palle kommer ofte.

Interview med Palle den 25 marts 2015. Kl.12.08

- 1 D: men jeg skal bare lige have dig til at skrive under på den her
2 Palle
3 P: det vil jeg da gerne ja
4 D: det er et daghjem
5 P: det er daghjemmet ja
6 D: kan du sidde med den sådan her, hvis du laver en krusedulle der
7 P: en krusedulle der, underskrift...
8 D: (griner) det var hvert fald en krusedulle, min det er også sådan en man ikke rigtig kan
9 læse. Vil du have en kopi af den?
10 P: nej det er ikke så nødvendigt
11 D: hmm den kører ikke så godt den her. Så skal jeg lige huske alle mine spørgsmål her
12 P: ja
13 D: nå men det er jo hvert fald alt det her dans vi har lavet jeg godt kunne tænke mig vi
14 snakkede lidt om. Ømm men kunne du starte med at fortælle mig hvad dans betyder for dig
15 P: nå men ja jeg syntes det er smadder hyggeligt. Det er det og.... man kan man sige får jo
16 et godt forhold mellem hinanden, når man sådan danser.... Jeg har førhen gået til dans med
17 min kone vi har gået i sådan et sted hvor vi nok var en ti-tyve par eller lidt mere
18 D: ja
19 P: i Albertslund
20 D: så du er her fra området
21 P: ja
22 D: hvad var det for en slags dans
23 P: det var de helt almindelige standart danse og så gjorde vi det, at vi var 10 par der var
24 gode venner og så mødtes vi i weekenderne og så dansede vi privat (griner)
25 D: hehe
26 P: i weekenderne, det var alle tiders
27 D: nå det er hygge, så er der også lidt socialt i det
28 P: ja, dansede hjemme de forskellige steder
29 D: ja
30 P: min kone er også meget glad for det. Det var vi begge to
31 D: det er også en go måde at være sammen
32 P: hva
33 D: det er en sådan god måde at være sammen
34 P: ja man har det godt sammen og kommer ud sammen med nogen andre og kommer ud
35 mellem nogle andre. Det var så hyggeligt

36 D: hmm
37 P: vi har sådan rigtig, for det dans der var her ik, der er her hvor de to inde fra Frederiksberg
38 de var også rigtig fantastisk gode
39 D: hmm
40 P: til at snakke med folk og henvende sig til folk
41 D: ja
42 P: hende damen der, hende dansede jeg meget med
43 D: Lise
44 P: der kom hun hver dag og inviterede mig op til dans
45 D: ja
46 P: ja det var Lise hun hed og, ... og det var hyggeligt (griner)
47 D: mm er der, vækker det lidt minder frem når man danser, så er det sådan lidt hyggeligt at
48 komme hinanden med
49 P: det er hyggeligt ja
50 D: hmm
51 P: musikken og sådan
52 D: ja, kunne du kende sangene
53 P: ja sagtens
54 D: ja
55 P: langt de fleste i hvert fald
56 D: ja hvad kunne du bedst lide for noget musik
57 P: ...vals og quickstep og sådan noget
58 D: hmm det er også sådan noget i dansede dig og din kone eller hvad
59 P: ja det er det
60 D: fik du selv inviteret nogle damer op sådan når i dansede her
61 P: ja det gjorde jeg, ... især en af vores damer her som jeg dansede meget med eller tit, som
62 hedder Gerda
63 D: ja
64 P: det er en af dem jeg kører med om morgenen når vi bliver hentet
65 D: ja så hende kender du godt
66 P: hende kender jeg rigtig godt ja, efterhånden
67 D: hmm at i har danset sammen har det gjort i har lært hinanden bedre at kende så
68 P: altså så kan man bedre snakke sammen (griner) det tror jeg
69 D: også sådan i dansen
70 P: ja ja det jo hyggelig os og vi begge to kan lide det
71 D: ja, har du danset da du var barn
72 P: jaa altså sådan i skole alderen tror jeg nok jeg gjorde første gang. Så var der også sådan
73 lidt danseskole og sådan noget

74 D: hmm
75 P: hvor vi hyggede os med det (smiler)
76 D: ja, men nogen af de andre jeg har haft talt med de har sagt at drengene ikke turde danse
77 med pigerne
78 P: nej det har jeg ikke oplevet, bestemt ikke oplevet
79 D: det turde du sagtens
80 P: ja jeg har ikke været bange for det (smiler og griner let)
81 D: nej for man ved aldrig når man ikke er så gammel
82 P: nej det er klart
83 D: kunne du tænke på det dans vi har haft her om der er nogen sådan situation der har gjort
84 bestemt eller specielt indtryk på dig
85 P: arr det er nærmest det par der som har danset for
86 D: ja
87 P: de har jo gjort det rigtig godt når de har været der og snakket også rigtig godt med folk.
88 De var jo hele tiden i kontakt med folk og det var sødt af dem
89 D: ja. Men hvad betyder det for dig at det lige var dem
90 P: ej jeg syntes det var hyggeligt det var det.... Også de sådan faldt ligesom ind med
91 musikken og sangene os (griner)...
92 D: ja, de var måske også sådan nemme, nemme at være i kontakt med ik
93 P: ja det var de bestemt, begge to
94 D: ja
95 P: han kom også hen og satte sig og snakkede
96 D: ja
97 P: og det var da også rart...
98 D: ja, når det er vi sådan danser hvilken følelse giver det dig så i
99 kroppen
100 P: jeg kan godt lide det. Jeg syntes det er dejligt, at danse og jamen man får jo gode forhold
101 mellem hinanden...
102 D: hvad i forhold til det når vi danser til aller sidst står vi i sådan en cirkel og danser alle
103 sammen sammen
104 P: når det er ikke så tit det er sket, jo det har nok sket nogen gange, men det har jeg ikke
105 lagt så meget mærke til (griner)
106 D: nej, det er mest de situationer hvor du har danset sådan en til en
107 P: ja ja,... det er det
108 D: hmm er der nogen af de andre du har haft lagt mærke til. De andre der har danset
109 P: nå ja lidt selvfølgelig... Der var en af damerne inde fra os af som var meget flink til at,
110 at ... danse med os. Janne for eksempel
111 D: hmm

Stemningen er rolig og afslappet. Palle gnider sig lidt på den slappe arm og trampe til tider med sin ene fod.

112 P: ... gjorde det glimrende
113 D: ja. Prøver alle sammen med vores små trin, at følge lidt med. Vi kunne jo ikke helt danse
114 ligesom danseparret der
115 P: ikke helt nej (griner)
116 D: det var lidt mere sådan selskabsdans vi har gang i
117 P: ja det var det nok.... Men når min kone og jeg var med og danse der i, vi lærte
118 efterhånden mange af af de danse de sådan opviste med
119 D: hmm, i gik ikke til opvisning
120 P: hva
121 D: gik dig og din kone til opvisning
122 P: neej vi havde ikke, vi havde ikke været, vi har ikke selv undervist eller noget, det har vi
123 ikke
124 D: nej
125 P: men vi ville gerne se på det (smiler)
126 D: ja, det er også så flot når folk kan danse
127 P: ja det er det
128 D: mhh
129 P: og det giver en god stemning (griner)
130 D: det har jeg også lagt mærke til dig Palle når musikken kommer på, så kan du slet ikke
131 lade være (Palle griner)
132 D: jeg har lagt mærke til tit tramper du med det ene ben og sådan (viser hvordan han svinger
133 med armen) (Palle griner)
134 P: det kan godt være, så følger man med
135 D: ja (griner)
136 P: ja jeg holder meget af musikken os (smiler)
137 D: men så det der dans og sådan når de så viser det så giver det dig et lille skub derudaf
138 P: (griner) ja
139 D: også lidt motion har du tænkt det, i kroppen alligevel kommer lidt i gang
140 P: det tænker jeg egentligt ikke så meget på for jeg får hele tiden lidt motion jo
141 D: ja
142 P: jeg rør mig da meget
143 D: så det er mere fornøjelsen
144 P: det er mere fornøjelsen og stemningen (griner) det er det
145 D: hvordan syntes du så det der afdansningsbal gik
146 P: det gik da også fint
147 D: hvad så nu, så går du til det her gymnastik
148 P: ej jeg håber at der bliver dans igen til næste sæson
149 D: ja

150 P: det gør der nok
151 D: ja det er også lidt som om alle godt kunne lide det
152 P: om ikke her så i Kernehuset måske jeg ved det ikke
153 D: nej det tør jeg heller ikke sige
154 P: nej
155 D: men det er noget du godt gad fortsætte med
156 P: ja jeg ville gerne med til det igen
157 D: det tror du os de andre gerne vil
158 P: jeg tror også nogen af, en del af de andre gerne vil, rigtig gerne
159 D: ja. Når du går hjem fra dans hvordan så, hvordan har din krop det så eller tænker du
160 P: ja så har man jo lidt rytmen i sig ik det klart (smiler)
161 D: så er dagen ligesom sådan skudt i gang
162 P: ja
163 D: på en god og festlig måde
164 P: det er dejligt det er det bestemt...
165 D: hmm... jeg tænker på om der er nogen af de andre du har lagt mærke til, som har danset
166 altså de beboerne eller andre der også kommer udefra ligesom dig
167 P: ... det er der måske nok men ehh, jeg kan ikke lige sådan fortælle om det, det er ikke
168 nemt
169 D: nej
170 P: (griner)
171 D: det er svært at huske det
172 P: det er også svært at fortælle man kender jo ikke navnene på de fleste (griner)
173 D: nej det gør jeg heller ikke. Men hvordan er det så at danse sammen når man ikke kender
174 hinanden
175 P: det har været meget hyggelig det er det. Fordi det hele er jo lagt an på at man skal kunne
176 omgås selvom man ikke kender hinanden
177 D: mhh
178 P: og jeg syntes det er styret godt. Det er ledet godt
179 D: mm
180 P: det er det, det var meget godt
181 D: jeg syntes jeg har jo os, jeg kommer jo også helt udefra kender slet ikke nogen jeg syntes
182 også det har været dejligt naturligt at danse sammen. Og så bare lige snakke lidt om det ene
183 og det andet
184 P: folk er meget glade
185 D: har vi det godt ja. En god måde at komme hinanden ved, lige måske lære nogen andre
186 lidt at kende
187 P: ja ja

188 D: men hvad går du ellers til Palle
189 P: jeg går sådan set ikke rigtig til noget nu. Ikke rigtig noget
190 D: nej. Men du laver det gymnastik i lige har lavet her eller hvad hedder det
191 P: det gør jeg, men det er jo ikke voldsomt meget
192 D: (griner)
193 P: stille og roligt (smiler)
194 D: jamen bare man gør lidt. Må jeg spørge hvor gammel du er
195 P: jeg er 80 præcist (hæver stemmen lidt, og retter sig op)
196 D: ja præcist
197 P: ja jeg blev 80 her i december måned og så man er jo ikke helt ung
198 D: det er os en pæn alder
199 P: man er jo ikke helt ung mere (smiler)
200 D: nej så er det vel også fair nok ikke at skulle noget helt vildt
201 P: og min bror er 90 og så har jeg 4 søstre der imellem
202 D: mellem dig og din bror
203 P: mellem mig og min bror ja (griner)
204 D: og du har dem alle sammen stadig
205 P: ja og vi har det godt sammen ja
206 D: det er da også flot hvad, bor i så i nærheden af hinanden
207 P: nej min ene søster bor i Frederikshavn og der er jo et stykke vej (griner) og så en i
208 Vestjylland også
209 D: hmm
210 P: og så en i Fredericia eller Randers os Snoghøj i nærheden af det
211 D: hmm ja okay det er ikke så tæt på hinanden
212 P: det er ikke så tæt endda nej, også nogle andre der bor lidt tættere på
213 D: ja, men i har det godt sammen
214 P: vi har det godt sammen alle sammen, det har vi (gnider sig i hænderne)
215 D: det er da også fantastisk. Holder de sig så også lige så godt som dig
216 P: det syntes jeg, bestemt
217 D: ja hvor kommer i oprindeligt fra
218 P: vi kommer fra, ehh i nærheden af Vejle
219 D: okay
220 P: det lå 8 km fra Vejle eller sådan noget
221 D: hmm
222 P: og
223 D: så det er dig der er smuttet her over på djævle øen
224 P: det var en ejendom min far havde en gård, med dyr og mennesker
225 D: hvorfor er du herovre så

Fortæller stolt om familien. Med begejstring i stemmen.
---

226 P: det er jeg fordi jeg har haft blodpropper
227 D: hmm
228 P: og der havde jeg krampe i benene og
229 D: jamen jeg mener hvorfor er du på Sjælland
230 P: på Sjælland (smiler) det er jeg fordi jeg har arbejdet her, jeg er uddannet som ingeniør og
231 jeg har arbejdet her med telefon teknik
232 D: okay
233 P: også med programmering af det
234 D: så det er det der har drevet dig her over, var din kone så herovre fra
235 P: ja hun er herovre fra
236 D: har du hende, du har din kone stadig
237 P: ja det har jeg da og, hende og hendes børn
238 D: ja
239 P: hun har to børn, hun var gift med en svensker før
240 D: okay
241 P: så har hun to børn og vi har et antal oldebørn og, eller ikke et antal kun en oldebarn og så
242 en del børnebørn
243 D: ja
244 P: det har vi og jeg føler næsten det er mine
245 D: ja
246 P: det har været så godt med dem. Vi har været sammen siden 70
247 D: ja det er også nogle år så, så kender man hinanden
248 P: ja det er også nogle år så, det bliver det
249 D: så føler de nok også du er deres tror jeg
250 P: ja det tror jeg også det siger de i hvert fald.... Selv vores oldebarn hun sagde oldefar til
251 mig
252 D: ja det er du jo også
253 P: det tror jeg også hun kan finde på at gøre samtidig eller endnu
254 D: ja selvfølgelig
255 P: hun er sådan et rigtig livsstykke hun elsker at komme ud og være sammen med folk og så
256 har hun været i Sverige og stå på ski
257 D: hmm
258 P: og hun tager den ned af løjperne med fuld drøn på
259 D: ja det tror jeg gerne på, hvor gammel er hun
260 P: hun er næsten ti år
261 D: det sådan nogle børn de kører bare derud af
262 P: jaja

Giver plads til Palle kan fortælle.
Hvilket han gør stolt og lystigt.

263 D: der er ikke så meget der, ingen hæmsko, ikke ligesom os andre der tænker alt for meget
264 over tingene
265 P: hun er hvert fald med altid når der er en seance
266 D: hmm
267 P: og vi holder så meget af hende, det gør vi og så er der to børnebørn to piger os det er et
268 tvillingepar, dem skal jeg til konfirmation hos nu
269 D: i påsken
270 P: i påsken ja
271 D: nå så er der masser af fest i vente for dig
272 P: ja vi har meget forbindelse med børn og børnebørn det har vi
273 D: så er det jo meget godt du har gået til dans nu her lidt, så er kroppen den er klar til
274 festivitas
275 P: ja det er dejligt, jeg har også holdt af at være med her det har jeg
276 D: ja det virker også som et godt sted her, sådan generelt
277 P: det er det
278 D: det er også godt
279 P: ja det er det, kommer tre dage om ugen
280 D: ja det kunne jeg forstå på Janne, det er os godt at holde sig i gang
281 P: ja og så en dag med fysioterapeuten...
282 D: ja...
283 P: det er også godt...
284 D: (kigger spørgsmål igennem) hmm jeg tror ikke rigtig jeg har så meget mere at spørge dig
285 om Palle
286 P: nej

Afrunder stille og roligt
og følges ud af lokalet.

Bilag 5- Kontrakt til plejehjemmene

DET NATUR- OG BIOVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Samarbejde og observationskontrakt, mellem Ditte Salée og XXX.

Jeg er idrætsstuderende på Københavns Universitet og er i gang med at skrive mit speciale inden for humanistisk samfundsvidenskabelig idrætsvidenskab. Jeg skal skrive i perioden december 2014 – april 2015.

Mit emne er erindringsdans og jeg vil gerne undersøge, hvordan betydningen af erindringsdans kommer til syne kropsligt, hos de ældre på plejehjem, især med fokus på demente.

Jeg ønsker derfor at observere erindringsdans som I benytter det på dette plejehjem. Ud fra mine observationer vil jeg skriftligt gengive det jeg ser og benytte disse fortællinger i specialet.

Specialet er ikke personorienteret og jeg vil skrive så det ikke er muligt at fortællingerne kan lede tilbage til hverken plejehjem eller personer derfra.

Jeg ønsker derfor tilladelse til at være med til at danse, dermed observere og efterfølgende nedskrive mine tanker, der vil blive benyttet som empiri i specialet.

Tilladelse gives af:

Navn	
Plejehjem	
Dato	
Underskrift	

Jeg vil i al formidling ændre alle person- og stednavne og vil også understrege, at der ikke på nogen måde vil blive tale om materiale, som jeg mener kan være til ulempe, stødende eller krænkende for nogen deltagere.

Du eller andre fra plejehjemmet er til hver en tid velkommen til at kontakte mig enten pr. mail eller telefon, ved eventuelle spørgsmål til projektet.

dittegymnastik@live.dk eller tlf. 20441876

Med venlig hilsen og tak for dit/jeres samarbejde

Ditte Vallentin Salée

Bilag 6- Interviewguide

Intro omkring specialet. Og hvad jeg ønsker viden om.

Anonymitet: dit navn vil i al materiale blive anonymiseret.

Optagelse: interviewet vil blive optaget på diktafon og efterfølgende transskriberet.

Tid: interviewet vil maks. tage en time.

Rettigheder: og efter interviewet skal du vide at du altid vil kunne trække dig fra min undersøgelse, hvis dette skulle ønskes.

Beboer.

Kan du fortælle mig om at danse?

Hvad betyder dans for dig?

Har du danset tidligere?

Kan du beskrive hvordan det er at danse her? Erindringsdans...

Har det betydning om det er en dame eller mand du danser med?

Kan du beskrive en situation under dans som har gjort specielt indtryk på dig?

Kan du beskrive de følelser du mærker i kroppen når vi danser?

Kan du mærke musikken?

Den du danser med krop?

Har du lagt mærke til noget hos de andre beboere når de dansede?

Dansede tæt eller udtrykte sig på en speciel måde?

Har du noget du vil tilføje eller fortælle?

Personale.

Kan du fortælle mig om Erindringsdans?

Har du danset tidligere? Og har du været med til at danse her?

Kan du beskrive hvordan det er at danse her? Erindringsdans...

Hvordan har beboerne taget imod det at skulle danse?

Hvordan udtrykker de sig?

Kan du beskrive en situation under dans som har gjort specielt indtryk på dig?

Virker de anderledes, glade, udtryk ??

Hvordan oplever du deres kropslighed når i danser? Altså hvordan udtrykker de sig med kroppen?

Hvordan oplever du kropslighed og vigtigheden af det?

Hvordan har du selv følt det at skulle være kropslig med de ældre?

Har du noget du vil tilføje eller fortælle?

- Evt. opsummering af hovedpointer
- Spørg om der er noget relevant, som interviewpersonen ikke har fået sagt
- Tak for dit bidrag

Bilag 7- Interview kontrakt

DET NATUR- OG BIOVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Interview kontrakt.

Jeg er idrætsstuderende på Københavns Universitet og er i gang med at skrive mit speciale inden for humanistisk samfundsvidenskabelig idrætsvidenskab. Jeg skal skrive i perioden december 2014 – april 2015.

Mit emne er erindringsdans og jeg vil gerne undersøge, hvordan betydningen af erindringsdans kommer til syne kropsligt.

Jeg ønsker derfor din tilladelse til at interviewe dig om erindringsdans.

Tilladelse gives af:

Navn	
Dato	
Underskrift	

Jeg vil i al formidling ændre alle person- og stednavne og vil også gerne understrege, at der ikke på nogen måde vil blive tale om materiale, som jeg mener kan være til ulempe, stødende eller krænkende for nogen.

Det er vigtigt at understrege, at du til enhver tid kan trække dit samtykke tilbage.

Du er til hver en tid velkommen til at kontakte mig enten pr. mail eller telefon, hvis du har spørgsmål til projektet.

dittegymnastik@live.dk eller tlf. 20441876

Med venlig hilsen og tak for dit samarbejde

Ditte Vallentin Salée

Bilag 8- Transskriptionsmanual

I	Der er angivet med forbogstaver for navne hvem der taler. D- er interviewer og deltagerne er angivet med forbogstav. Der er lavet linjeskift hver gang en ny taler.	
O	Angiver hvis der grines i interviewet.	
<table border="1"><tr><td>Stemning</td></tr></table>	Stemning	Specifikke stemninger under en situation også beskrevet i en tekst boks.
Stemning		
...	Understreger hvis der er større pauser.	
JA	Store bogstaver er benyttet hvis der tales i højere toneleje.	
"ja"	Citationstegn og <i>kursiv</i> benyttes når der citeres til noget nogen har sagt tidligere eller kunne have sagt.	

Manualen er lavet med inspiration fra (Brinkmann & Tanggaard, 2015) & (Kvale & Brinkmann, 2009)